

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ • UKRAINIAN NAT'L ASSOCIATION

КАЛЕНДАР

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО
СОЮЗА

НА РІК ЗВИЧАЙНИЙ

1929

КАЛЕНДАР

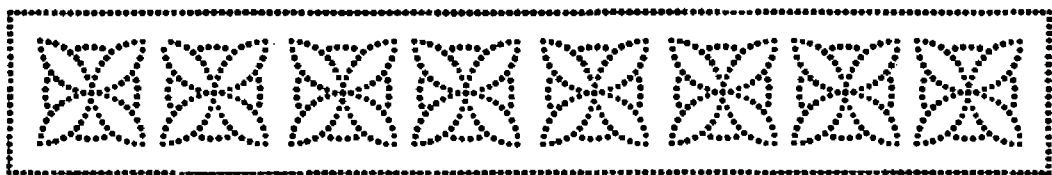
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

НА РІК ЗВИЧАЙНИЙ

1929

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ.

З друкарні „СВОБОДИ”, 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

З ІСТОРІЇ КАЛЕНДАРЯ.

Назва „календар” походить від латинського слова „календаріум”. Слово це означало у Римлян спершу книжку, до якої вписували назвища довжників і скількисть процентів, які виплачувано в першій дні, званій „календе”. Пізніше це слово означало книжку, в яку вписували роки, місяці, дні, відміни місяця, разом із виказом свят.

Всі народи старинного світа, що займалися астрономією і рахували час на основі обороту сонця й місяця, укладали календарі. Були календарі у Китайців, Індійців, Єгиптян, Жидів, Греків і Римлян. У Єгиптян виказ днів року і свят називався „Альменіхіяка”. Назву цю Араби принесли до Європи, де прийнялася як „альманах”. І нині вживають цього слова на означення календаря в мові: англійській, данській, італійській, еспанській, французькій та німецькій. За часів римського царства були т. зв. „ефемериди”, що подавали виказ місяців, днів, свят, царських уродин, днів засідань сенату з додатком процентів. Як не багато змінилося з того часу! Перший календар справжньої вартости приказав зладити Юлій Цезар (101—44 р. перед Хр.) і так дав основу т. зв. юліянському календареві, що з часом обов’язував у всьому християнському світі аж до 1582 року, а в Східній Церкві обов’язує й до нині.

Після введення християнства духовенство уклало т. зв. вічні ка-

лендарі. На основі тих календарів устійнено календарі на поодинокі роки. Поміщували ті вічні календарі звичайно у рукописних тоді ще требниках і інших богослужбових книжках. Тому що тих календарів уживали дуже багато, сталися вони після винайдення друкарства одним із перших його продуктів. Найдавнішим друкованим календарем вважають календар уложений Іваном із Гміндену, т. зв. вічний. Він друкований з форми різаної на деревній плиті в 1439. році. Ці друковані календарі спершу мали форму задрукованого з одного боку аркуша. Вліплювали такий аркуш у книгу, або прибивали на стіні. Пізніше, коли зміст календаря збільшився, появлялися у формі книжки, звичайно невеличкого формату. Попри виказ свят, відміни місяця передсказування погоди й астрологічні ворожби подавали пору, найвідповіднішу для різних господарських робіт, коли й як пускати кров, стригти волосся, про купіль і т. п. Тому всі класи суспільности читали календарі. У Франції славні були від половини XVI. століття альманахи астролога Нострадама, повні дивовижних ворожб, оповідань про зміїв, про зяву комет, політичних ворожб і сміховинок. Ці календарі дають нам погляд, як тоді люди дивилися на природу. То були часи, коли долю людини вважали залежною від зір. Цей погляд і до нині вдержався ще серед деяких верств населення.

П О С Т И.

1. В навічере Богоявлення, 18 (5) січня.
2. Великий піст, від 18 (5) березня до Великодня.
3. Петрівка, від 1 липня (18 червня) до св. Петра і Павла.
4. Спасівка, від 14 (1) серпня до Успення Пресвятої Богородиці.
5. На Усікновенні голови св. Івана Хрестителя, 11 вересня (29 серпня).
6. На Воздвиженне Чесного Хреста, 27 (14) вересня.
7. Пилипівка, від 27 (14) листопада до Різдва Христового.
8. В середу і п'ятницю кожного тижня, крім тижнів загальних (загальниць).

ТИЖНІ ЗАГАЛЬНІ, В КОТРИХ НЕМА ПОСТУ.

1. Від Різдва Христового до Навечеря Богоявлення.
2. Межи Неділею Митаревою і Неділею о Блуднім Сині.
3. Світлий тиждень: від Великодня до Неділі Томиної (Провідної).
4. Від Зелених Свят до Неділі Всіх Святих.

ТАБЕЛЬНИЙ КАЛЕНДАР НА 1929. РІК.

	S	M	T	W	T	F	S
January	..	..	1	2	3	4	5
	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30	31	..	..
February	..	..	..	..	..	1	2
	3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	..	..
March	..	..	..	..	..	1	2
	3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30
April	..	1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	..	..	..	..
May	..	..	..	1	2	3	4
	5	6	7	8	9	10	11
	12	13	14	15	16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30	31	..
June	..	..	..	..	..	..	1
	2	3	4	5	6	7	8
	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19	20	21	22
	23	24	25	26	27	28	29

	S	M	T	W	T	F	S
July	..	1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31	..	..	..
August	..	..	..	..	1	2	3
	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30	31
September	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	..	..	..	..	..
October	..	..	1	2	3	4	5
	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30	31	..	..
November	..	..	..	..	..	1	2
	3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30
December	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31	..	..	..	..

JANUARY — 1929 — СІЧЕНЬ має 31 днів.

дн.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	В	Грудень 1928. Боніфатія	Новий рік 1929.
2	20	С	Ігнатія Богоносця	Макарія папи
3	21	Ч	Юліянії	Геновефи
4	22	П	Анастазії муч.	Тита й Ізабелі
5	23	С	10 Муч. Мини і пр.	Емілії і Телесф.
6	24	Н	28. Н. по С. і Н. пер. Р. Хр. св. От.	Трох Королів
7	25	П	Роздество Христове	Валентія
8	26	В	Собор Пр. Богород. і Йосифа	Северина
9	27	С	Св. первомуч. Стефана	Юліяна
10	28	Ч	Муч. в Никомидії	Маркіяни
11	29	П	Муч. діти в Вифлеємі	Гігінія папи
12	30	С	Анізії муч.	Гонорати діви
13	31	Н	Н. пер. Пров. Мелянії	1. Н. по 3. Кор. Лярія
14	1	П	Новий рік 1929. Обр. Г., Вас. Вел.	Фелікса з Нолі
15	2	В	Сильвестра	Маврикія
16	3	С	Малахії пророка	Маркила папи
17	4	Ч	Собор 70 апостолів	Антонія
18	5	П	Нав. Богоявл., Теоктиста	Генрика і Фердинанда
19	6	С	Богоявлення Госп. (Йордан)	Марія і Приски
20	7	Н	Н. по Пров. Собор св. Ів Хрест.	2. Н. по 3. Кор. Фабіяна
21	8	П	Георгія й Еміліяна	Агнішки
22	9	В	Полієвкта й Евстрата	Вінкентія
23	10	С	Григорія і Дометіяна	Обр. Пр. Діви Марії
24	11	Ч	Теодозія преп.	Тимотея ап.
25	12	П	Татіяни муч.	Нав. св. Павла
26	13	С	Ерміла і Стратоніка	Полікарпа єпископа
27	14	Н	29. Н. по Сош. Отц. уб. в Синаї	3. Н. по 3. Кор. Івана Зол.
28	15	П	Преп. Павла Тивейського	Кароля Вел. і Валерія
29	16	В	Поклін оковам св. Петра	Францішка
30	17	С	Преп. Антонія Вел.	Мартини
31	18	Ч	Атанасія і Кирила	Петра з Нолі

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 1. січня. НОВИЙ РІК („НЮ ІРС ДЕІ“). Святкують в усіх стейтах.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

СІЧЕНЬ. 1. 1647. † Петро Могила, київський митрополит і український церковний письменник. — 3. 1919. Українська Національна Рада в Станиславові проголошує Зєдиненне Західної Области з Придніпрянською Україною. — 14. 1649. Візд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва. — 17. 1654. Переяславська Рада. — 21. 1703. Семен Палій розбив табор польського загального ополчення під Бердичевом. — 22. 1803. † Кирило Розумовський, останній гетьман України. — 22. 1919. Проголошення здуки галицької України з Соборною Україною. — 23. 1797. Помер у поході на Персів Антін Головатий, кошовий, що вивів Запорозжців над Кубань. — 23. 1667. Андрусівська умова. — 26. 1915. † Михайло Павлик, письменник. — 28. 1734. † Данило Апостол, український гетьман.

FEBRUARY — 1929 — ЛЮТИЙ має 28 днів.

в. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Січень. Макарія	Ігнатія еп.
2	20	С	Евтимія Вел.	Марії Громнічної
3	21	Н	30. Н. по Сош. Максима і Неоф.	Н. мясопустна. Блажея
4	22	П	Тимотея апост.	Вероніки діви
5	23	В	Климентя	Агафії
6	24	С	Ксенії препод.	Дороти
7	25	Ч	Григорія Богослова	Ромуальда
8	26	П	Ксенофонта	Івана з Малаїти
9	27	С	Перен. мощей Ів. Золот.	Апольонії
10	28	Н	31. Н. по Сош. Єфрема Сир.	Н. запустна. Схолястики
11	29	П	Ігнатія Богослова	Лукія еписк.
12	30	В	Трох Святителів	Гавдентія
13	31	С	Кира й Івана	Попелец. Катерини
14	1	Ч	Лютий. Трифона	Валентія
15	2	П	Стрітенне Господнє	Фавстина
16	3	С	Симеона Богопр. й Анни	Юліянини
17	4	Н	Н. о Закхею. Ісидора	1. Н. пост. вступ. Алексея
18	5	П	Агафії муч.	Симеона
19	6	В	Вукола еп.	Кондрата
20	7	С	Партенія і Луки	Леона папи
21	8	Ч	Теодора Стратилата	Елеонори
22	9	П	Никифора	Петра Кат.
23	10	С	Харлампія і Порфирія	Романа папи
24	11	Н	Н. о Мит. і Фар. Власія	2. Н. пост. суха. Гавриїла
25	12	П	Мелетія й Антонія	Матея апост.
26	13	В	Мартиніяна	Вальбурга
27	14	С	Авксентія і Кирила	Александра
28	15	Ч	Онисима	Леандра

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 12. лютого. **УРОДИНИ ЛІНКОЛНА („ЛІНКОЛНС БЕРТ ДЕЙ“).**

Сього свята не святкують в кількох полудневих стейтах.

Дня 22. лютого. **УРОДИНИ ВАШІНГТОНА („ВАШІНГТОН БЕРТ ДЕЙ“).**

Святкують його в усіх стейтах Злучених Держав.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ЛЮТИЙ. 2. 1655. Боротьба Хмельницького з Поляками під Охматовом. — 3. 1812. * Євген Гребінка, поет. — 4. 1792. Другий поділ Польщі, прилучення до Росії Волині й Поділля. — 6. 1704. Правобічний гетьман Самусь передав гетьманські клейноди Мазепі. — 9. 1918. Підписання миру в Берестю. — 14. 1897. † Пантелеймон Куліш, поет і письменник. — 20. 1054. † Ярослав Мудрий, великий князь київський. — 26. 1608. † Князь Константин Острожський. — 27. 1664. Розстріляно полковника Богуна.

MARCH — 1929 — БЕРЕЗЕНЬ має 31 днів.

В. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	16	П	Лютий. Памфила і Валента	Альбіна
2	17	С	Теодора Тирона	Симпліція
3	18	Н	Н. о. Блудн. Сині. Льва папи	3. Н. пост. глуха. Кунегунди
4	19	П	Архипа і Максима	Казимира
5	20	В	Льва еп. Катанії	Фридриха
6	21	С	Евстахія і Тимотея	Коляти діви
7	22	Ч	Петра й Атанасія	Томи з Акв.
8	23	П	Полікарпа	Івана Бож.
9	24	С	Обріт. голови св. Івана Хр.	Францішки
10	25	Н	Н. мясопустна. Тарасія еп.	4. Н. пост. середоп. 40 Муч.
11	26	П	Порфирія	Константина Вел.
12	27	В	Прокопія	Григорія Вел.
13	28	С	Власія преп.	Розини
14	1	Ч	Березень. Евдокії	Матильди
15	2	П	Теодота еписк.	Климентія
16	3	С	Зенона й Евтропія	Киріяка
17	4	Н	Н. сиропустна. Герасима	5. Н. пост. чорна. Гертруди
18	5	П	Конона муч.	Едварда
19	6	В	42 Муч. в Аморії	Йосифа Обручника
20	7	С	Василія і Єфрема	Йоахима
21	8	Ч	Теофілякта	Венедикта
22	9	П	40 Мучеників у Севастії	Катерини
23	10	С	Кондрата і Кипріяна	Віктора
24	11	Н	1. Н. посту. Софронія патр.	Н. Цвітна. Гавріїла
25	12	П	Теофана	Благовіщення
26	13	В	Перен. мощей Никифора	Теодора
27	14	С	Венедикта препод.	Руперта
28	15	Ч	Агапія	Сикста папи
29	16	П	Савина свмч.	(Вел. Пятн.) Кирила
30	17	С	Алексея чоловіка Божого	(Вел. Субота) Квірина
31	18	Н	2. Н. посту. Кирила арх.	Великдень

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 29. березня. **ВЕЛИКА ПЯТНИЦЯ („ГУД ФРАЙДЕЙ“).**

Уважається урядовим святом в кількох стейтах, в других звичайно губернатор стейту проголошує його святом спеціальною прокламацією.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

БЕРЕЗЕНЬ. 3. 1861. Знесення кріпацтва на Україні. — 4. 1780. Гр. Кирило Розумовський вибраний гетьманом України. — 8. 1787. Сидір Білий. вибраний отаманом „Вірного війська Запорозьського“. — 10. 1814. * Тарас Шевченко. — 10. 1917. революція в Росії. — 11. 1861. † Тарас Шевченко. — 13. 1169. Андрій Боголюбський зруйнував і ограбив столицю України Київ. — 14. 1923. Рада амбасадорів антанти прилучила Галичину до Польщі. — 17. 1919. Мiroва конференція в Парижі признає Закарпатську Україну Чехословацькій Республіці. — 18. 1921. Мировий трактат у Ризі віддає українські землі на захід від лінії Збруч-Острог-Серни — Польщі, на схід від тої лінії — Російському Союзови.

APRIL — 1929 — КВІТЕНЬ має 30 днів.

В. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Березень. Хризанта	Вел. Понеділок
2	20	В	Отців убитих у Саві	Франца
3	21	С	Якова препод.	Ришарда
4	22	Ч	Василія свмч.	Ізидора
5	23	П	Нікона й учен.	Вінкентія
6	24	С	Захарії	Келестина
7	25	Н	3. Н. посту. Хрест. Благовіщення	1. Н. по Вел. біла. Епіфанія
8	26	П	Собор Арх. Гавриїла	Дионізія
9	27	В	Матрони Солун.	Марії Кл.
10	28	С	Іляріона і Стефана	Езекїїла
11	29	Ч	Марка еписк.	Леона
12	30	П	Івана ліствичника	Юлія
13	31	С	Ігнатія еписк.	Юстина
14	1	Н	Квітень. 4. Н. посту. Марії егип.	2. Н. по Вел. Тибурція
15	2	П	Тита препод.	Анастазії
16	3	В	Никити іслов.	Лямберта
17	4	С	Йосифа стих. (Поклони)	Рудольфа
18	5	Ч	Теодула	Апольонії
19	6	П	Евтихія архiep.	Юрія
20	7	С	Георгія еп. милит.	Віктора
21	8	Н	5. Н. посту. Іродіона й Агава	3. Н. по Вел. Анзельма
22	9	П	Евпсихія	Кая і Сотера
23	10	В	Терентія	Войтіха
24	11	С	Антипи	Георгія муч.
25	12	Ч	Василія еписк.	Марка еванг.
26	13	П	Артемона свмч.	Клита і Марцелі
27	14	С	Мартина папи	Теофіла
28	15	Н	Неділя Цвітна. Аристарха	4. Н. по Вел. Віталія
29	16	П	Агафії й Ірини	Петра
30	17	В	Симеона й Акакія	Катерини

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

КВІТЕНЬ. 14. 1340. Смерть Юрія II. (Болеслава Тройденовича) останнього самостійного галицького князя (струїли його бояри за те, що сприяв латинській вірі). — 19. 1885. † історик Костомарів. — 25. 1622. † гетьман Петро Конашевич Сагайдачний. — 1910. † письменник і драматичний артист Марко Кропивницький. — 1913. † письменник Михайло Коцюбинський. — 27. 1904. † письменник і драматичний артист Михайло Старицький. — 29. 1918. Розігнання Центральної Ради, проголошення Скоропадського гетьманом.

МАУ — 1929 — ТРАВЕНЬ має 31 днів.

н.ст.	б.б.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА.
1	18	С	Квітень. Івана і Григорія	Филипа
2	19	Ч	Великий Четвер. Івана староп.	Атаназія
3	20	П	Велика Пятниця. Теодора	Найденне св. Хреста
4	21	С	Велика Субота. Януарія	Фльоріяна
5	22	Н	Воскресенне Христове	5. Н. по Вел. Пія папи
6	23	П	Світлий Понеділок. † Георгія	Івана в олію
7	24	В	Світлий Вівторок	Доміцелі
8	25	С	Марка ап. й еванг.	Станислава еп.
9	26	Ч	Василія	Вознесенне Іс. Хр.
10	27	П	Симеона свмч.	Ізидора
11	28	С	Максима і Ясона	Беатрикси
12	29	Н	2. Н. по Воскр. Томина. 9 Муч.	6. Н. по Вел. Панкратія
13	30	П	Якова апост.	Серватія
14	1	В	Травень. Єремії прор.	Боніфатія
15	2	С	Бориса і Гліба	Зофії
16	3	Ч	Теодосія Печерського	Івана Неп.
17	4	П	Пелягії муч.	Пасхалія
18	5	С	Ірини муч.	Фелікса
19	6	Н	3. Н. по Воскр. Миринос. Йова	Зелені Свята. /
20	7	П	Пам'ять з'явившогося Хреста	Пон. Зел. Свят /
21	8	В	† Івана Богослова	Єлени
22	9	С	Ісаїї прор.	Юлії діви
23	10	Ч	Симеона Зилота	Дезидерія
24	11	П	Мокія свмч.	Йоанни
25	12	С	Епифанія і Германа	Урбана
26	13	Н	4. Н. по В. о Розслабл. Глікерії	1. Н. по 3. С. Филипа Нер.
27	14	П	Ісидора	Івана і Марії Магдалини
28	15	В	Пахомія Вел.	Вільгельма
29	16	С	Теодора Освященного	Максиміліяна
30	17	Ч	Андроніка ап.	Боже Тіло.
31	18	П	Теодота анкирського	Анелі і Петронелі

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 30. травня. **ДЕНЬ ОКРАШУВАННЯ ГРОБІВ („ДЕКОРЕЙШЕН ДЕЙ” або „МЕМОРІЯЛ ДЕЙ”).** Святується в усіх стейтах, з виїмком кількох південних стейтів.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ТРАВЕНЬ. 1648. вибрано Богдана Хмельницького гетьманом. — 6. 1910. † поет і письменник Борис Грінченко. — 1659. Гетьман Іван Виговський розбив московське військо під Конотопом. — 14. 1648. Битва на Жовтих Водах. — 1848. Знісення панщини в Галичині. — 22. 1861. Перевезено і похоронено тіло Тараса Шевченка на Чернечій горі коло Канева над Дніпром. — 26. 1648. Перемога Богдана Хмельницького під Корсунем. — 28. 1722. Заведено на Україні так звану „малоросійську колегію”. — 28. 1916. † письменник і учений Іван Франко.

Д.ст.	с.ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	С	Травень. Патрікія свмч.	Граціяна
2	20	Н	5. Н. по Воскр. о Самар. Талатея	2. Н. по З. С. Еразма
3	21	П	Константина і Єлени	Кльотильди
4	22	В	Василиска муч.	Квірина
5	23	С	Михайла еписк.	Боніфатія
6	24	Ч	Симеона преп.	Норберта
7	25	П	Третє обр. гол. св. Ів. Хр.	Роберта
8	26	С	Карпа апост.	Медарда
9	27	Н	6. Н. по В. о Сліпор. Терапонта	3. Н. по З. С. Прима і Фел.
10	28	П	Никити еписк.	Маргарети
11	29	В	Теодосії діви	Варнави
12	30	С	Ісаакія далматського	Онуфрія
13	31	Ч	Вознесенне Господнє	Антонія з Пад.
14	1	П	Червень. Юстина філософа	Василія
15	2	С	Никифора патр.	Віта і Модеста
16	3	Н	7. Н. по Воскр. св. Отців. Лукіяна	4. Н. по З. С. Франца
17	4	П	Митрофана патр.	Адольфа
18	5	В	Доротей і Маркіяна	Марка і Маркила
19	6	С	Висаріона	Гервасія
20	7	Ч	Теодота свмч.	Сильверія
21	8	П	Теодора Страт.	Альойза
22	9	С	Кирила (Субота задушна)	Павліна еп.
23	10	Н	П'ятьдесятниця, Зелені Свята	5. Н. по З. С. Зенона
24	11	П	Понед. св. Духа і Пресв. Тройці	Рожд. Ів. Хрест.
25	12	В	Онуфрія пустиножителя	Проспера
26	13	С	Акилини муч.	Івана і Павла
27	14	Ч	Єлисея пр. і Методія патр.	Володислава
28	15	П	Амоса прор. і Єроніма	Льва папи
29	16	С	Тихона еп.	Петра і Павла
30	17	Н	1. Н. по Сош. Всіх Святих	6. Н. по З. С. Емілії

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ЧЕРВЕНЬ. 5. 1709. Іван Мазепа прибув до шведського табору. — 6. 1224. Нещасна битва руських князів з Татарами над рікою Калкою. — 7. 1843 † поет Маркіян Шашкевич. — 8. 1653. Перемога Богдана Хмельницького над Поляками під Батогом. — 11. 1876. Указ, яким заборонено в Росії друкувати українські книжки. — 14. 1722. † Гетьман Іван Скоропадський. — 17. 1895. † учений Михайло Драгоманів. — 18. 1569. Люблинська унія. — 25. 1205. Смерть князя Романа в битві з Поляками під Завихвостом. — 27. 1663. Брюховецький обраний гетьманом. — 1672. Самійлович обраний гетьманом. — 28. 1768. Залізник і Гонти добули Умань.

JULY — 1929 — ЛИПЕНЬ має 31 днів.

Дн.	Св.	Дн.	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	П	Червень. Леонтія (Петрівка)	Теобальда
2	19	В	Юди і Зосима	Посіщ. Пр. Диви Марії
3	20	С	Методія свмч.	Геліодора
4	21	Ч	Юліана Тарсійського	Флявіяна
5	22	П	Евсевія еп.	Івана і Павла
6	23	С	Агрипіни муч.	Домініки
7	24	Н	2. Н. по С. Пр. Евх. Р. Ів. Хрест.	7. Н. по З. С. Івана з Дуклі
8	25	П	Февронії	Єлисавети
9	26	В	Давида Солунського	Кирила еп.
10	27	С	Самсона странноприємця	Амалії
11	28	Ч	Перен. мощей Кирила й Івана	Пія і Пелягії
12	29	П	Петра і Павла	Івана і Генрика
13	30	С	Собор 12 Апостолів	Маргарети діви
14	1	Н	Липень. 3. Н. по С. Косми і Дам.	8. Н. по З. С. Бонавентури
15	2	П	Полож. Ризи Пресв. Богородиці	Розісланне апостолів
16	3	В	Анатолія й Акинта	Пр. Диви Марії Шкапл.
17	4	С	Андрея і Марти	Алексея
18	5	Ч	Кирила і Методія	Симеона
19	6	П	Атанасія Атонського	Вінкентія
20	7	С	Томи й Акакія	Ілїї прор.
21	8	Н	4. Н. по Сош. Прокопія	9. Н. по З. С. Пракседи
22	9	П	Панкратія	Марії Магдалини
23	10	В	Антопія печер.	Аполінарія
24	11	С	Евфимії й Ольги	Христини діви
25	12	Ч	Прокла й Іларія	Якова ап.
26	13	П	Собор Арх. Гавриїла	Успенне св. Анни
27	14	С	Акили й Онисима	Пантелеймона
28	15	Н	5. Н. по Сош. Володимира Вел.	10. Н. по З. С. Інокентія
29	16	П	Антиногена	Марти
30	17	В	Марини великомуч.	Юліти й Альдони
31	18	С	Якинта й Еміліяна	Ігнатія Льойолі

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 4. липня. ДЕНЬ НЕЗАВИСИМОСТИ („ИНDEPENDENS ДЕЙ”).

Святкують по всіх стейтах.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ЛИПЕНЬ. 9. 1649. Козаки побили Поляків під Межибожем і Константиновом. — 1651. Наказний гетьман Іван Богун виводить козацькі полки зпід Берестечка, кінець берестецької битви. — 10. 1649. Початок облоги Збаража. — 1709. Битва під Полтавою. — 15. 1015. † великий князь Володимир Великий. — 16. 1914. Початок світової війни. — 18. 1775. Зруйнування Січі Москалями. — 26. 1662. Сомко і Ромодановський побили Юрія Хмельницького під Каневом. — 28. 1672. Дорошенко побив Поляків коло Четвертинівки над Богом.

AUGUST — 1929 — СЕРПЕНЬ має 31 днів.

д. м.	д. м.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Липень. Макрини	Петра в оковах
2	20	П	† Ілії прор.	Альфонса
3	21	С	Симеона й Івана	Найд. мощей св. Стефана
4	22	Н	6. Н. по Сош. Марії Магдалини	11. Н. по З. С. Домініка
5	23	П	Трофима і пр.	Пресв. Діви Марії Сніжної
6	24	В	Бориса і Гліба	Преображення Госп.
7	25	С	† Успенне св. Анни	Каєтана
8	26	Ч	Ермолая	Киріяка
9	27	П	Пантелеймона	Романа
10	28	С	Прохора і Никанора	Лаврентія муч.
11	29	Н	7. Н. по Сош. Калиника	12. Н. по З. С. Сузанни
12	30	П	Сили і пр.	Кляри діви
13	31	В	Евдокима	Іполіта
14	1	С	Сerp. Пр. Ч. Хреста (Спасівка)	Евсевія
15	2	Ч	Перенесенне мощей св. Стефана	Успенне Пр. Діви Марії
16	3	П	Ісаака і Дальмата	Роха й Йоакима
17	4	С	Сімох молодців в Ефезі	Ліберата
18	5	Н	8. Н. по Сош. Евсигнія	13. Н. по З. С. Єлени
19	6	П	Преображення Ісуса Христа	Бенігні
20	7	В	Дометія прдмч.	Бернарда
21	8	С	Еміліяна еп.	Іванни
22	9	Ч	Матія апост.	Тимотея
23	10	П	Лаврентія архидіякона	Филимона
24	11	С	Евила і Клявдії	Вартоломея
25	12	Н	9. Н. по Сош. Фотія	14. Н. по З. С. Людвика
26	13	П	Максима іспов.	Зеферіни
27	14	В	Михея прор.	Йосифа Кал.
28	15	С	Успенне Пресв. Богородиці	Августина
29	16	Ч	Діомида муч.	Усієн. голови Ів. Хрест.
30	17	П	Мирона муч.	Рожі з Ліми
31	18	С	Фльора і Лавра	Раймунда муч.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

СЕРПЕНЬ. 1. 1913. † письменниця Ларісса Косач-Квітка (Леся Українка) в Сурам на Кавказі. — 5. 1657. † гетьман Богдан Хмельницький. — 1911. † письменниця Олександра Кулішева (Ганна Барвінок). — 6. 1687. Іван Мазепа вибраний гетьманом. — 7. 1648. Борба Кривоноса з Поляками під Константиновом. — 10. 1907. † письменниця Марія Марковичка (Марко Вовчок). — 13. 1873. † поет Антін Могильницький. — 15. 1856. родився письменник Іван Франко. — 15—16. 1649. Перемога Хмельницького під Зборовом. — 16. 1657. Юрій Хмельницький вибраний гетьманом. — 17. 1772. Прилучено Галичину до Австрії. — 20. 1843. † письменник Григорій Квітка-Основащенко. — 20. 1920. Договір у Севр під Парижем признає Східну Галичину окремою державною територією й означає її границі між Чехословаччиною, Польщею і Румунією. — 23. 1662. Юрій Хмельницький побив Москалів під Криловом. — 27. 1589. Турки й Татари облягли Львів. — 30—31. 1648. Перемога Хмельницького під Пилявцями.

SEPTEMBER — 1929 — ВЕРЕСЕНЬ має 30 днів.

п. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Н	Серпень. 10. Н. по С. Андрея Стр.	15. Н. по З. С. Іди й Егідія
2	20	П	Самуїла Прор.	Стефана
3	21	В	Тадея і Васи	Броніслави
4	22	С	Агатоніка муч.	Розалії діви
5	23	Ч	Лупа й Іриней	Лаврентія
6	24	П	Евтихія свмч.	Захарії
7	25	С	Вартоломея і Тита	Регіні муч.
8	26	Н	11. Н. по Сош. Адріана і Наталії	16. Н. по З. С. Рожд. Пр. Д.
9	27	П	Пімена	Северина
10	28	В	Августина і Мойсея	Николая
11	29	С	† Ускіновенне гол. Ів. Хрест.	Прота і Якова
12	30	Ч	Александра і Павла	Гвідона
13	31	П	Положення Пояса Пр. Д. Марії	Товії і Филипа
14	1	С	Вересень. Симеона Стовпника	Воздвиженне Чесн. Хреста
15	2	Н	12. Н. по Сош. Маманта	17. Н. по З. С. Никодима
16	3	П	Антима	Корнилія
17	4	В	Вавила і Мойсея	Францішка
18	5	С	Захарії і Єлисавети	Томи й Йосифа
19	6	Ч	Чудо Арх. Михаїла	Януарія
20	7	П	Созонта і Макарія	Евстахія
21	8	С	Роздество Пр. Діви Марії	Матея еванг.
22	9	Н	13. Н. по Сош. Йоакима й Анни	18. Н. по З. С. Маврикія
23	10	П	Минодори і пр.	Теклі
24	11	В	Теодори Александр.	Герарда і Руперта
25	12	С	Автонома свмч.	Клеофи муч.
26	13	Ч	Корнилія сотника	Кипріяна
27	14	П	Воздвиженне Чесного Хреста	Косми і Дамяна
28	15	С	Никити великом.	Вячеслава муч.
29	16	Н	14. Н. по Сош. Евфимії	19. Н. по З. С. Михаїла Арх.
30	17	П	Софії, Віри, Надії і Любови	Єроніма

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 2. вересня. **ДЕНЬ ПРАЦІ („ЛЕЙБОР ДЕЙ“).**

Святкують в усіх стейтах з виїмком стейту Вайомінг.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ВЕРЕСЕНЬ. 2. 1657. Похорони Богдана Хмельницького в Суботіві і вибір Івана Виговського гетьманом. — 3. 1709. † гетьман Іван Мазепа. — 6. 1672. П. Дорошенко здобув Камінець Подільський. — 10. 1769. родився поет Іван Котляревський. — 10. 1919. Договір в Сен Жермен під Парижем, яким держави антанти переняли на себе суверенність Східної Галичини. — 12. 1903. Відкрито в Полтаві пам'ятник Іванови Котляревському. — 13. 1657. Золотаренко побив Поляків під Сепелінцями. — 15. 1907. † письменник і драматичний артист Іван Тобилевич (Карпенко Карий). — 16. 1727. Данило Апостол вибраний гетьманом.

ОCTOBER — 1929 — ЖОВТЕНЬ має 31 днів.

д.	к.	с.	с.	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	В		Вересень. Евменія еп.	Ремігія
2	19	С		Трофима і Саватія	Ангела Хоронителя
3	20	Ч		Евстахія	Кандида
4	21	П		Кондрата апост.	Франца з Асичу
5	22	С		Фоки і Йони	Флявії
6	23	Н		15. Н. по Сош. Зач. Ів. Хрест.	20. Н. по З. С. Брунона
7	24	П		Теклі первом.	Юстини
8	25	В		Евфрозини преп.	Бригіді
9	26	С		Івана Богослова	Дионизія
10	27	Ч		Калістрата	Франца
11	28	П		Харитона іспов.	Плякиди
12	29	С		Киріяка і Теофана	Максиміліяна
13	30	Н		16. Н. по Сош. Григорія	21. Н. по З. С. Едварда
14	1	П		Жовтень. † Покров Пр. Богор.	Калікта
15	2	В		Кипріяна і Юстини	Ядвиги і Тереси
16	3	С		Дионизія свмч.	Галя і Фльора
17	4	Ч		Єротея	Маргарити
18	5	П		Харитини	Луки еванг.
19	6	С		Томи апост.	Петра з Аль.
20	7	Н		17. Н. по Сош. Сергія і Вакха	22. Н. по З. С. Капра
21	8	П		Пелягії і Тайсії	Уршулі
22	9	В		Якова апост.	Кордулі муч.
23	10	С		Евлампія й Евлампії	Івана Калістр.
24	11	Ч		Филипа діяк.	Рафаїла Арх.
25	12	П		Прова і Тараха	Хризанта
26	13	С		Карпа апост.	Евариста
27	14	Н		18. Н. по Сош. Назарія	23. Н. по З. С. Сабіни
28	15	П		Евтимія і Луки	Симеона
29	16	В		Лонгина соти.	Наркиза
30	17	С		Озії й Андрея	Альфонса
31	18	Ч		Луки апост. й еванг.	Маркелія

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 12. жовтня. ДЕНЬ КОЛЮМБА („КОЛОМБОС ДЕЙ”).

Святкують в усіх стейтах з винятком кількох південних стейтів.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ЖОВТЕНЬ. 9. 1655. Б. Хмельницький побив Поляків під Городком.
— 13. 1648. Візд Богдана Хмельницького до Києва. — 14. 1624. Напад Запорожців на Царгород. — 16. 1648. Богдан Хмельницький почав облогу Львова. — 18. 1851. Заложення угольного каменя під „Народний Дім” у Львові. — 19. 1918. Проголошення Української Держави на землях б. Австрії. — 22. 1596. Берестейська унія. — 26. 1917. † провідник Галицької України др. Евген Олесницький у Відні.

NOVEMBER — 1929 — ЛИСТОПАД має 30 днів.

с. ст.	ш. ст.	Дн	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Жовтень. Йоїла прор.	Всіх Святих
2	20	С	Артемія великомуч.	† День задушний
3	21	Н	19. Н. по Сош. Іларіона	24. Н. по З. С. Губерта
4	22	П	Аверкія еп.	Кароля
5	23	В	Якова апост.	Захарія і Єлисавети
6	24	С	Арети муч.	Леонарда Вел.
7	25	Ч	Маркіяна	Геркуляна
8	26	П	Димитрія мироточця	Северина
9	27	С	Нестора муч.	Теодора
10	28	Н	20. Н. по Сош. Параскевії	25. Н. по З. С. Андрея
11	29	П	Анастазії римл.	Мартина
12	30	В	Зиновія і Зиновії	Мартина папи рим.
13	31	С	Стахія й Амілія	Дидака
14	1	Ч	Листопад. Косми і Дам'яна	Йосафата
15	2	П	Акиндина	Леопольда
16	3	С	Акепсима й Айтала	Едмунда еп.
17	4	Н	21. Н. по Сош. Йоаникія	26. Н. по З. С. Григорія
18	5	П	Галактіона	Романа
19	6	В	Павла еп. й іспов.	Єлисавети
20	7	С	33 Мучеників у Меліті	Фелікса
21	8	Ч	Собор Архангела Михаїла	Вовед. Пр. Діви Марії
22	9	П	Онисифора муч.	Цецилії
23	10	С	Ераста й Олімпа	Климента папи рим.
24	11	Н	22. Н. по Сош. Мини, Віктора	27. Н. по З. С. Івана
25	12	П	Йосафата свмч.	Катерини
26	13	В	Івана Золотоустого	Петра і Конрада
27	14	С	Филипа апост. (Пилипівка)	Валеріяна
28	15	Ч	Гурія і Самона	Руфіна
29	16	П	Матея ап. й еванг.	Сатурніна
30	17	С	Григорія чудотв.	Андрея апост.

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 5. листопада. **ДЕНЬ ЗАГАЛЬНИХ ВИБОРІВ („ДЖЕНЕРАЛ ЕЛЕКШЕН ДЕЙ“).**

Святкується майже в усіх стейтах.

Дня 23. листопада. **ДЕНЬ ПОДЯКИ („ТЕНКСГІВІНГ ДЕЙ“).**

Святкують в кожному стейті (хоч в стейті Юті, приміром, нема про се закона).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ЛИСТОПАД. 1. 1918. Українці обіймають владу в Галичині назад по 531 літах перерви. — 3. 1648. Богдан Хмельницький залишив облогу Львова. — 1848. Барикади у Львові. — 10. 1709. Здобуття Батурина Москлями. — 1834. † батько нової доби українського письменства Іван Котляревський. — 11. 1893. † славний байкар і поет Леонід Глібів. — 15. 1648. Б. Хмельницький облягає Замостє. — 1709. Іван Скоропадський вибраний гетьманом. — 15. 1918. Повалення гетьмана Скоропадського. Директоріят. — 18. 1838. род. письменник Іван Нечуй-Левицький. — 20. 1709. Цар Петро велів стягти полковника Чечеля за оборону Батурина перед московськими військами. — 20. 1917. Проголошення Центр. Радою Української Республіки. — 23. 1883. † учений Михайло Максимович.

DECEMBER — 1929 — ГРУДЕНЬ має 31 днів.

В. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА.	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	Н	Лист. 23. Н. по Сош. Плятона	1. Н. адв. Елігія
2	19	П	Авдія прор.	Бабіяни діви
3	20	В	Прокла і Григорія	Францішка Ксав.
4	21	С	Воведенне Пр. Діви Марії	Варвари муч.
5	22	Ч	Филимона	Сави еп.
6	23	П	Амфилохія і Григорія	Николая
7	24	С	Катерини великомуч.	Амброзія еп.
8	25	Н	24. Н. по Сош. Климента	2. Н. адв. Неп. 3. П. Д. Марії
9	26	П	Алипія стовпника	Валерії і Леокадії
10	27	В	Якова і Палядія	Пр. Д. Марії з Льорет.
11	28	С	Стефана муч.	Дамазія
12	29	Ч	Парамона	Александра
13	30	П	Андрея Первозванного	Лукія й Отилії
14	1	С	Грудень. Наума прор.	Спирідіона
15	2	Н	25. Н. по Сош. Авакума прор.	3. Н. адв. Евзевія еп.
16	3	П	Софронія прор.	Аделайди діви
17	4	В	Варвари великомуч.	Лазаря й Олім.
18	5	С	Сави Богоносного	Граціяна
19	6	Ч	Николая Чудотворця	Фавста
20	7	П	Амвросія еп.	Теофіля
21	8	С	Патапія препод.	Томи апост.
22	9	Н	26. Н. по Сош. Неп. 3. П. Д. Марії	4. Н. адв. Зенона
23	10	П	Міни й Ермогена	Вікторії діви
24	11	В	Данііла стовпника	Адама й Еви
25	12	С	Спирідіона еп.	Роздество Іс. Христа
26	13	Ч	Евстратія муч.	Стефана первомуч.
27	14	П	Тирса і Филимона	Івана еванг.
28	15	С	Елевтерія свмч.	Дітий убитих у Вифл.
29	16	Н	27. Н. по Сош. Праотців. Аггея	Н. по Р. Томи еп.
30	17	П	Данііла прор.	Давида кор.
31	18	В	Севастіяна муч.	Сильвестра папи рим.

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 25. грудня. **ДЕНЬ РІЗДВА ХРИСТОВОГО („КРИСМЕС“).** Святкують у всіх стей-тах без виїмку.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ГРУДЕНЬ. 4. 1803. † Іван Кальнишевський, останній кошовий Запорожської Січи. — 8. 1868. Заснування Товариства „Просвіта” у Львові. — 14. 1918. Війська Директорії займають Київ при допомозі С. С. — 19. 1240. Батий зруйнував Київ. — 21. 1764. Скасування гетьманщини. — 24. 1653. Перемога Богдана Хмельницького під Жванцем. — 26. 1637. Нещаслива битва Павлюка з Потоцьким під Кумейками. — 28. 1724. † наказний гетьман Павло Полуботок. — 31. 1637. † гетьман Павлюк.

ЯК ЛЮДЕ ОБЧИСЛЯЮТЬ ЧАС.

Найдавнійший поділ часу був очевидно на день і ніч. Не було ще дійсним обчислюванням часу, але лише означенням зв'язи з теперішню хвилиною: „завтра” та проминувшою „вчора”. Найзвичайніші явища для теперішньої людини не видавалися якраз такими самими для первісного чоловіка. Ствердження однакової (менше-більше) довжини дня й ночі, називає Сванте Арреній „великим відкриттям.” Через довгий час чоловік не умів порівнювати протягу тривання ночі. Доперва, коли се досягнуто, починає чоловік обчислювати дні, розуміється, на пальцях і на стільки, на скільки йому дозволяло його знання рахунків. Се й стало основою дальшого розвою обчислювання часу. Після дня, який був одинокою мірою означення часу через цілі тисячліття, прийшла черга на новий здобуток людського ума, тобто на місяць.

Зміни місяця були небесними явищами, на які передовсім почав звертати увагу чоловік, що завжди жив серед природи. Переконавшись про сталу зміну виглядів місяця, приходять знова до нового способу означення довшого протягу часу, якого то означення не відчував потреби його прапраща, який, будучи волокитою, жив з дня на день. Місячне обчислювання часу завдячується передовсім жінці. Коли наступив поділ занять між мущиною й жінкою, на жінку припадає журитись про переховання припасів, зібраних мущиною, що приневолило її до роблення обчислень. До сього настроювала її ще сама її природа, правильні прояви в її тілі, що приблизно повторяться щомісяця, конечність попереднього забезпечення на час породи та вихо-

вання дітей. Чоловік почав приписувати місяцєви зміни погоди й тепла

При докладнішій обчисленню показалося, що місяць не дасться означити одностайним числом цілих днів, бо він у дійсности триває 29 днів, 22 години й 44 мінути. Поминувши мінути, всталоється довжину синодичного місяця на переміну на 30 або 29 днів.

Місяць ділиться на чотири чверти: першу чверть, повню, останню чверть і нів. Місячні чверти є початком тижнів.

Тиждень як: чверть місяця виносить 7 днів і понад $\frac{1}{2}$ доби. Первісно тижні не були собі рівні; були тижні й по 8 днів. Одначе з практичного огляду прийнято, як міру часу 7-дневий тиждень.

Халдейці посвятили кожний день опіці якогось планетного божества: сонця, місяця, Марса, Меркура, Юпітера, Венери й Сатурна. Сімка стала святым числом. У будівців тиждень залежить від змін місяця. Числить він тому раз 7, знова 8 днів, з тим застереженням: при кінці другого місяця кінцевий тиждень має всегда 7 днів.

Двомісячний період є першою довшою мірою часу, першим роком, хоч значно коротшим від нашого. Сталося се тому, бо доперва по двох місяцях зміни місяця дадуться висказати повними днями.

Таким роком послуговуються саме біблія в 5. відділі Книги Походження (Генезис). Тим саме й толкується довгі літа перших людських поколінь, про які є там згадка.

Від року двомісячного перейшло людство до десятимісячного. Сталося

се тому, бо числом десять кінчився ряд одиниць, відповідно до числа пальців, на котрих числив перший чоловік.

З часом коли наступили мандрівки в умірковані підсоння, де пори року є більше впадаючі в око й з хвилиною удосконалення пастушої культури, початків рільництва й морської плавби почав чоловік мимоволі наближати своє числення до сонічного. В такий спосіб повстав дванайцятьмісячний рік, що спочатку мав лише 354 днів, як се дотепер діється ще у мусулман. Не є се ще сонічний рік, але вже дуже наближений до нього. Ріжниця виносить лише 11 днів і тому уможливило орієнтування з року на рік. Був се знова великий культурний здобуток.

Спочатку не було назви на означення року. Назва „рік” означала насаперед речинець ставлення в суді.

Сонічний рік, який мав 365 днів, впровадили перші Єгиптяне. Через те одначе, що рік виносить ще близько 6 годин більше, що вже й єгипетські астрономи завважали, що по 1460 літах повставав з тих частей доби цілий рік, який Єгиптяне називали „надпорядковим.” Розвиток календаря пішов одначе иншою дорогою. За часів Юлія Цезаря переведено реформу, на підставі якої додавано до кожного четвертого року один день, що повставав з тих дробів. Дальшу поправку календаря переведено з кінцем 16. століття на основі проекту Альойзія Лілія, а який апробував папа Григорій 13. У тім новім календарі опускали 3 дні в літах, які мали бути переступними на кожних 4 століття. В той спосіб повстав „новий стиль” у противенстві до „старого”. Одначе й сей календар не є ще вповні

докладний. Розуміється, що в сонічнім році місяці сталися довшими від правдивих місячних. Жидівський календар представляє спробу компромісу: він придержується місячних місяців, одначе додає до вирівнання в певнім протягу часу тринадцятий місяць.

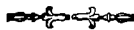
Первісний чоловік закінчував старий рік і розпочинав новий в осені, коли саме збирав свої земні плоди.

Одначе труднішою справою були означення ери або подання таких важних подій, від яких належалоби числити літа. Хоч подавано вже літа одиниць, одначе спільної ери ще не вдалося означити.

Доперва на дворах королів, князів і цісарів, що хотіли увіковічнити своє панування, ситуація бере инший оборот. Літа панування володаря стають ерою для його держави, опісля береться за таку еру панування наданим краєм цілих династій, а вкінці береться за основу до таких обчислень загальні важні події, як „створення” світа, появи пророків і т. п.

Дата створення світа, яку обчислюють на основі біблії, є инша у византійських вчених (5508 перед Христом) а инша у жидівських (3761 перед Хр.). Християнська ера є також фікційною, бо євангелії не подають нам ніякої докладно означеної дати уродин Христа. Не знаємо проте, чи Христес уродився першого року „перед Христом”, чи „по Христі”.

З наведеного переконуємося, що спосіб обчислювання часу удосконалювався поступенно й що вживаний тепер григоріянський календар не є ще посліднім висказом сього розвитку. Свое поширення завдячує він лише повазі католицької церкви, яка ним послугується.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА,

ПОМЕРШІ В ЧАСІ ВІД 1-го ВЕРЕСНЯ 1927 Р. ДО 31-го СЕРПНЯ 1928 Р.

- Рапавий Теодор, відділ 1, родився в Корейків, Сянік, вступив до Українського Народного Союзу 30-го вересня 1915 р., помер 17-го серпня 1927 р., проживши 47 літ.
- Сурак Іван, в. 1, род. Репаша, Стиш, вст. 27. лютого 1907, † 30. грудня 1927, пр. 57 літ.
- Козяр Василь, в. 1, род. Лабова, Н. Санч, вст. 31. січня 1916, † 12. січня 1928, пр. 52 літ.
- Бендас Лука, в. 1, род. Поляни, Кросно, вст. 29. вересня 1917, † 2. лютого 1928, пр. 35 літ.
- Шпак Петро, в. 1, род. Поляни, Кросно, вст. 30. жовтня 1901, † 3. марта 1928, пр. 64 літ.
- Дяк Стефан, в. 1, род. Плотича, Бережани, вст. 31. грудня 1917, † 10. квітня 1928, пр. 35 літ.
- Татусько Ефрем, в. 1, род. Фльоринка, Грибів, вст. 29. липня 1908, † 24. червня 1928, пр. 49 літ.
- Альбертинас Казимир, в. 1, Таторкім, Сувальська, вст. 29. марта 1912, † 4. липня 1928, пр. 59 літ.
- Хрошак Михайло, в. 2, род. Нова весь, Новий Санч, вст. 24. січня 1904, † 22. грудня 1927, пр. 62 літ.
- Вислоцький Дмитро, в. 2, род. Бінкарова, Грибів, вст. 31. мая 1923, † 22. лютого 1928, пр. 43 літ.
- Кривецький Федор, в. 2, род. Орявчик, Сколе, вст. 31. січня 1923, † 20. мая 1928, пр. 38 літ.
- Дмишко Дмитро, в. 6, род. Глиняне, Перемишляни, вст. 31. марта 1928, † 25. серпня 1928, пр. 46 літ.
- Решетар Петро, в. 7, род. Свіршова руська, Ясло, вст. 30. вересня 1915, † 17. жовтня 1927, пр. 55 літ.
- Криса Михайло, в. 8, род. Зарічі, Мостиска, вст. 29. падолиста 1924, † 30. грудня 1927, пр. 51 літ.
- Мулик Василь, в. 9, род. Пяткова, Доброміль, вст. 31. липня 1916, † 6. вересня 1927, пр. 34 літ.
- Пованда Зофія, в. 10, род. Гладичів, Горлиці, вст. 12. марта 1899, † 30. серпня 1927, пр. 72 літ.
- Смеречняк Федор, в. 10, род. Смерековець, Горлиці, вст. 29. січня 1905, † 18. мая 1928, пр. 59 літ.
- Городиський Стефан, в. 20, род. Поливці, Чортків, вст. 31. грудня 1918, † 2. червня 1928, пр. 41 літ.
- Кравчук Іван, в. 22, род. Бенківці, Рогатин, вст. 24. червня 1914, † 2. грудня 1927, пр. 41 літ.
- Маценко Іван, в. 26, род. Білявинці, Бучач, вст. 31. січня 1927, † 14. вересня 1927, пр. 39 літ.
- Адамчак Павло, в. 29, род. Завадка рим., Сянок, вст. 28. червня 1910, † 17. серпня 1928, пр. 45 літ.
- Дзвінчик Микола, в. 30, род. Білянка, Горлиці, вст. 27. марта 1898, † 1. марта 1928, пр. 62 літ.
- Васькевич Антін, в. 31, род. Деревня, Пінск, вст. 31. липня 1924, † 25. червня 1928, пр. 45 літ.
- Довганиук Юрій, в. 32, род. Кучирів мал., Заставна, вст. 30. грудня 1916, † 30. падолиста 1927, пр. 39 літ.
- Гнатусько Катерина, в. 33, род. Добра, Сянік, вст. 28. лютого 1922, † 3. мая 1928, пр. 26 літ.

- Козопас Юлія, в. 34, род. Польхова, Перемишль, вст. 30, падолиста 1918, † 26. квітня 1928, пр. 32. літ.
- Мельник Стефан, в. 38, род. Смільник, Ліско, вст. 13. червня 1900, † 6. падолиста 1927, пр. 47. літ.
- Кацак Стефан, в. 38, род. Панкня, Горлиці, вст. 28. мая 1908, † 28. марта 1928, пр. 68. літ.
- Адамовський Михайло, в. 38, род. Смільник, Ліско, вст. 30. грудня 1916, † 13. квітня 1928, пр. 33. літ.
- Будат Адам, в. 40, род. Древня, Йогуміск, вст. 31. мая 1927, † 2. жовтня 1927, пр. 37. літ.
- Кацак Яків, в. 48, род. Суковата, Сянок, вст. 29. лютого 1916, † 22. мая 1928, пр. 45. літ.
- Туравський Микола, в. 51, род. Добра, Сянік, вст. 30. грудня 1922, † 21. вересня 1927, пр. 42. літ.
- Хатлос Еміль, в. 56, род. Ст. Пітер, Ліптовська жупа, вст. 29. падолиста 1924, † 12. грудня 1925, пр. 49. літ.
- Сапковський Олекса, в. 58, род. Осінець, Крайск, вст. 31. грудня 1920, † 16. грудня 1927, пр. 36. літ.
- Семаницький Матвій, в. 65, род. Панкня, Горлиці, вст. 9. марта 1908, † 24. мая 1928, пр. 64. літ.
- Гриценко Марія, в. 65, род. Грабівка, Березів, вст. 28. лютого 1925, † 12. липня 1928, пр. 31. літ.
- Полянський Теодор, в. 65, род. Поляни сировичні, Сянок, вст. 31. липня 1916, † 24. липня 1928, пр. 52. літ.
- Сокира Іван, в. 65, род. Лішня, Ліско, вст. 19. лютого 1913, † 27. липня 1928, пр. 39. літ.
- Корпан Андрій, в. 69, род. Підгайці, вст. 25. жовтня 1902, † 31. січня 1928, пр. 69. літ.
- Самойл Іван, в. 70, род. Поздзяч, Перемишль, вст. 31. грудня 1927, † 11. марта 1928, пр. 48. літ.
- Марчишин Анна, в. 71, род. Межилабори, Земплин, вст. 25. липня 1913, † 15. мая 1928, пр. 53. літ.
- Хринівський Михайло, в. 76, род. Кізлів, Бережани, вст. 30. падолиста 1917, † 16. грудня 1927, пр. 35. літ.
- Тофіль Петро, в. 76, род. Кіданці, Збараж, вст. 31. липня 1916, † 31. грудня 1927, пр. 39. літ.
- Горішний Йосиф, в. 76, род. Домаморич, Тернопіль, вст. 31. мая 1917, † 10. січня 1928, пр. 51. літ.
- Ковалевський Фелікс, в. 78, род. Круковск, Сувальска, вст. 31. січня 1917, † 8. жовтня 1927, пр. 58. літ.
- Кішко Катерина, в. 78, род. Пованно, Сянік, вст. 30. вересня 1926, † 6. квітня 1928, пр. 36. літ.
- Тирнавчик Михайло, в. 78, род. Збоїско, Сянік, вст. 30. грудня 1916, † 8. квітня 1928, пр. 57. літ.
- Кобіта Анна, в. 80, род. Огерці, Ліско, вст. 27. лютого 1926, † 16. жовтня 1927, пр. 32. літ.
- Курпеля Вілсентина, в. 80, род. Криве, Березів, вст. 27. лютого 1926, † 11. марта 1928, пр. 36. літ.
- Цілінський Віктор, в. 81, род. Зарваниця, Підгайці, вст. 29. мая 1925, † 13. червня 1928, пр. 54. літ.
- Козак Давид, в. 84, род. Дубно, Ланьцут, вст. 28. лютого 1927, † 13. липня 1928, пр. 48. літ.
- Попівчак Семен, в. 86, род. Боднарка, Горлиці, вст. 31. грудня 1923, † 27. жовтня 1927, пр. 50. літ.
- Кісільовський Микола, в. 86, род. Ставиш, Грибів, вст. 24. вересня 1912, † 1. падолиста 1927, пр. 45. літ.
- Мазник Андрій, в. 86, род. Пристань, Жовква, вст. 30. жовтня 1920, † 26. падолиста 1927, пр. 46. літ.
- Михалечко Михайло, в. 90, род. Висоцьке, Турка, вст. 26. марта 1913, † 14. червня 1928, пр. 45. літ.
- Спожарська Анна, в. 96, род. Боршевичі, Перемишль, вст. 31. марта 1923, † 6. серпня 1928, пр. 29. літ.
- Гавловський Казимир, в. 99, род. Таврів, Бережани, вст. 30. марта 1928, † 30. вересня 1927, пр. 59. літ.
- Данько Лука, в. 99, род. Скородно, Ліско, вст. 28. лютого 1925, † 5. жовтня 1927, пр. 45. літ.
- Дромицький Семен, в. 99, род. Плотичі, Бережани, вст. 23. червня 1908, † 16. марта 1928, пр. 48. літ.
- Омелісюк Микола, в. 100, род. Мчилися, Прижани, Біла Русь, вст. 31. жовтня 1923, † 19. падолиста 1927, пр. 38. літ.

Краснянек Василея, в. 101, род. Всней Сенсвер, Мармарош, вст. 31. марат 1924, † 15. вересня 1927, пр. 42 літ.

Чупа Михайло, в. 101, род. Торуй Фолю, Мармарош, вст. 28. лютого 1917, † 29. червня 1928, пр. 45 літ.

Піх Іван, в. 102, род. Ляшки мур., Старий Самбір, вст. 1. марта 1904, † 4. вересня. 1927, пр. 48 літ.

Стадник Константин. в. 102, род. Креців, Добромилъ, вст. 25. падолиста 1907, † 20. груднь. 1927, пр. 42 літ.

Вольшаницький Павло, в. 102, род. Ляшки, Старий Самбір, вст. 29. грудня 1909, † 10. січня 1928, пр. 44 літ.

Федейко Андрій, в. 104, род. Ліцава, Добромилъ, вст. 31. січня 1916, † 31. марта 1928, пр. 43 літ.

Цапар Петро, в. 105, род. Бохлава, Ліско, вст. 24. січня 1908, † 10. січня 1928, пр. 43 літ.

Островський Андрій, в. 106, род. Серафинець, Городенка, вст. 28. лютого 1923, † 16. падолиста 1927, пр. 49 літ.

Заверач Агафія, в. 109, род. Лабова, Нозий Санч, вст. 30. вересня 1915, † 25. серпня 1928, пр. 35 літ.

Лузі Катерина, в. 109, род. Николайск, Суваляки, вст. 31. грудня 1923, † 26. серпня 1928, пр. 42 літ.

Луцишин Марта, в. 112, род. Загатин, Добромилъ, вст. 28. лютого 1918, † 8. вересня 1927, пр. 29 літ.

Багній Марія, в. 112, род. Стара Сіль, Старий Самбір, вст. 28. лютого 1923, † 10. падолиста 1927, пр. 32 літ.

Баер Станислав, в. 113, род. Мичковці, Ліско, вст. 29. вересня 1917, † 22. падолиста 1927, пр. 40 літ.

Коземчак Андрій, в. 113, род. Березка, Ліско, вст. 30. грудня 1916, † 16. марта 1928, пр. 40 літ.

Куйбіда Анна, в. 114, род. Димшинів, Рогатин, вст. 31. липня 1927, † 2 мая 1928, пр. 40 літ.

Сільчак Михайло, в. 114, род. Тейлор, Па., вст. 31. січня 1925, † 28. мая 1928, пр. 32 літ.

Качмар Теофіль, в. 117, род. Микулинці, Тернопіль, вст. 30. марта 1918, † 15. квітня 1928, пр. 44 літ.

Пласконос Семен, в. 120, род. Бірки, Тернопіль, вст. 26. лютого 1913, † 8. мая 1928, пр. 34 літ.

Литвин Онуфрій, в. 121, род. Глибівка, Богородчани, вст. 30. червня 1915, † 25. жовтня 1927, пр. 47 літ.

Кочеш Михайло, в. 124, род. Повхоса, Перемишль, вст. 29. мая 1925, † 24. мая 1928, пр. 46 літ.

Салабай Роман, в. 129, род. Кропивна, Золочів, вст. 30. червня 1916, † 7. січня 1928, пр. 38, літ.

Тимців Микола, в. 130, род. Воля Баранецька, Самбір, вст. 30. марта 1918, † 28. лютого 1928, пр. 50 літ.

Корба Марія, в. 134, род. Карнегі, Па., вст. 28. лютого 1925, † 22. лютого 1928, пр. 21 літ.

Бочар Володислав, в. 136, род. Миколаїв, Жидачів, вст. 31. грудня 1915, † 27. жовтня 1927, пр. 54 літ.

Бартошук Варвара, в. 139, род. Михавець, Кременець, вст. 28. лютого 1922, † 27. квітня 1928, пр. 38 літ.

Луцьків Василь, в. 143, род. Водички, Камінець Подільський, вст. 31. мая 1927, † 13. жовтня 1927, пр. 47 літ.

Бурдзеловський Іван, в. 146, род. Бутреліска, Сувальска, вст. 26. вересня 1910, † 12. мая 1928, пр. 58 літ.

Жмінка Павло, в. 147, род. Петрушкова, Кросно, вст. 20. грудня 1912, † 28. марта 1928, пр. 51 літ.

Гринишин Кіндрат, в. 147, род. Камієки, Скалат, вст. 30. падолиста 1926, † 5. квітня 1928, пр. 49 літ.

Лобас Ксеня, в. 147, род. Черче, Ярослав, вст. 31. мая 1916, † 10. липня 1928, пр. 38 літ.

Мельник Григорій, в. 149, род. Сушин, Тернопіль, вст. 19. червня 1911, † 13. липня 1928, пр. 44 літ.

Тобіаш Осип, в. 149, род. Грабко, Шарош, вст. 6. мая 1906, † 28. червня 1928, пр. 50 літ.

Ной Іван, в. 154, род. Скварна нова, Жовква, вст. 30. падолиста 1918, † 6. червня 1928, пр. 56 літ.

Ваверчак Йосиф, в. 155, род. Старе Загіре, Сянок, вст. 27. серпня 1914, † 7. січня 1928, пр. 39 літ.

Крискі Марія, в. 155, род. Кутківці, Тернопіль, вст. 30. червня 1926, † 11. січня 1928, пр. 20 літ.

Слобода Яценцій, в. 155, род. Верешниця, Городок, вст. 28. серпня 1913, † 24. мая 1923, пр. 50 літ.

Марків Іван, в. 155, род. Войтіховичі, Перемишль, вст. 23. грудня 1910, † 8. липня 1928, пр. 44 літ.

Кіцак Іван, в. 156, род. Лежахів, Ярослав, вст. 29. падолиста 1924, † 20. падолиста 1927, пр. 28 літ.

Петрик Катерина, в. 156, род. Белькова Вншня, Рудки, вст. 31. жовтня 1926, † 14. квітня 1928, пр. 37 літ.

Тімо Катерина, в. 158, род. Ляцька Воля, Мостиска, вст. 31. січня 1925, † 7. квітня 1928, пр. 41 літ.

Лисик Іван, в. 159, род. Бачів, Перемишляне, вст. 28. лютого 1923, † 30. вересня 1927, пр. 40 літ.

Париляк Іван, в. 160, род. Мшання, Кросно, вст. 14. вересня 1894, † 16. квітня 1928, пр. 62 літ.

Іванців Станислав, в. 160, род. Дички, Рогатин, вст. 23. квітня 1909, † 1. серпня 1928, пр. 45 літ.

Буняк Кирило, в. 160, род. Помонята, Рогатин, вст. 27. лютого 1926, † 6. серпня 1928, пр. 44 літ.

Луда Федор, в. 161, род. Видре, Ліско, вст.: 26. грудня 1912, † 8. падолиста 1928, пр. 40 літ.

Гарпуль Іван, в. 163, род. Добровиці, Ярослав, вст. 30. вересня 1918, † 29. падолиста 1927, пр. 38 літ.

Міняк Іван, в. 163, род. Ліско, вст. 30. падолиста 1922, † 15. марта 1928, пр. 39 літ.

Грещук Василь, в. 164, род. Німшин, Рогатин, вст. 31. жовтня 1919, † 18. мая 1928, пр. 58 літ.

Рошіпка Йосафат, в. 167, род. Лапшин, Бережани, вст. 30. падолиста 1918, † 29. мая 1928, пр. 41 літ.

Гой Василь, в. 169, род. Потік, Рогатин, вст. 31. марта 1924, † 9. грудня 1927, пр. 44 літ.

Шевчук Вінцентий, в. 171, род. Підлісє, Скалат, вст. 31. грудня 1918, † 18. квітня 1928, пр. 65 літ.

Хома Іван, в. 170, род. Дарахів, Тересовля, вст. 29. падолиста 1916, † 25. мая 1928, пр. 49 літ.

Рекрут Антоніна, в. 177, род. Гусятин, вст. 28. лютого 1922, † 1. падолиста 1927, пр. 44 літ.

Рапоко Іван, в. 179, род. Літня, Дрогобич, вст. 31. грудня 1919, † 29. лютого 1928, пр. 34 літ.

Шеремета Тимко, в. 179, род. Медин, Збараж, вст. 2. лютого 1903, † 3. марта 1928, пр. 54 літ.

Швед Павло, в. 185, род. Стоки, Бібрка, вст. 31. січня 1919, † 8. вересня 1927, пр. 35 літ.

Баволяк Ланько, в. 186, род. Свіршова Руська, Ясло, вст. 21. марта 1900, † 23. вересня 1927, пр. 68 літ.

Бучак Михайло, в. 191, род. Стривка, Збараж, вст. 25. лютого 1913, † 16. січня 1928, пр. 42 літ.

Костецький Ілько, в. 197, род. Літня, Дрогобич, вст. 28. лютого 1919, † 25. червня 1928, пр. 45 літ.

Бігуняк Марія, в. 202, род. Панкна, Горлиці, вст. 31. грудня 1919, † 22. марта 1928, пр. 48 літ.

Сулима Петро, в. 206, род. Крепцілів, Скалат, вст. 30. вересня 1920, † 8. січня 1928, пр. 43 літ.

Онницьук Магдалена, в. 216, род. Яроцін, Ніско, вст. 31. січня 1925, † 29. січня 1928, пр. 33 літ.

Микитюк Мизянія, в. 216, род. Раків, Долина, вст. 30. падолиста 1918, † 5. марта 1928, пр. 40 літ.

Баберус Михайло, в. 217, род. Підвишне, Рогатин, вст. 29. квітня 1916, † 24. грудня 1927, пр. 55 літ.

Бандура Теодор, в. 217, род. Пуків, Рогатин, вст. 28. лютого 1917, † 29. червня 1928, пр. 46 літ.

Теребушка Михайло, в. 217, род. Рачестер, Н. Ї., вст. 30. квітня 1927, † 2. серпня 1928, пр. 19 літ.

Макар Анна, в. 218, род. Напчівка мала, Ст. Самбір, вст. 31. жовтня 1923, † 12. лютого 1928, пр. 35 літ.

Сенів Юлія, в. 222, род. Колоколин, Рогатин, вст. 31. марта 1927, † 17. червня 1928, пр. 33 літ.

Замулінський Йосиф, в. 223, род. Пядики, Коломия, вст. 31. січня 1923, † 11. лютого 1928, пр. 37 літ.

Пристах Михайло, в. 230, род. Дашівка, Ліско, вст. 30. грудня 1916, † 18. марта 1928, пр. 34 літ.

Гавран Григорій, в. 231, род. Мощанець, Сянок, вст. 31. марта 1926, † 31. грудня 1927, пр. 45 літ.

Кушнір Геліна, в. 235, род. Бздів, Березів, вст. 31. липня 1918, † 20. липня 1928, пр. 31 літ.

Обух Ілія, в. 236, род. Ребетів нижній, Горлиці, вст. 31. грудня 1920, † 30. січня 1928, пр. 48 літ.

Конотопський Йосиф, в. 239, род. Чернолев, Тернопіль, вст. 19. лютого 1910, † 1. січня 1928, пр. 41 літ.

Задорожна Марія, в. 239, род. Воля Баранецька, Самбір, вст. 29. червня 1928, † 9. мая 1928, пр. 37 літ.

Стапай Григорій, в. 242, род. Репід, Сянок, вст. 28. лютого 1921, † 18. квітня 1928, пр. 36 літ.

Козла Михайло, в. 244, род. Завадка морохівська, Сянік, вст. 24. квітня 1909, † 30. падолиста 1927, пр. 50 літ.

Слабницький Франко, в. 245, род. Глібовичі свірські, Перемишляне, вст. 30. квітня 1925, † 29. мая 1928, пр. 37 літ.

Юрчак Антоніна, в. 249, род. Виделки, Колбушова, вст. 28. лютого 1921, † 13. жовтня 1927, пр. 52 літ.

Соловій Микола, в. 259, род. Олесе, Товмач, вст. 31. марта 1919, † 27. червня 1928, пр. 45 літ.

Вроблевський Казимир, в. 259, род. Решегола, Ковно, вст. 31. жовтня 1923, † 9. липня 1928, пр. 41 літ.

Шуст Михайло, в. 261, род. Негівці, Калуш, вст. 31. липня 1923, † 18. квітня 1928, пр. 40 літ.

Тупиця Петро, в. 263, род. Іванів, Гродно, вст. 30. вересня 1927, † 29. лютого 1928, пр. 41 літ.

Захарейчук Доця, в. 270, род. Лука золота, Городенка, вст. 31. марта 1922, † 17. квітня 1928, пр. 33 літ.

Зидран Іван, в. 276, род. Ребетів, Горлиці, вст. 14. квітня 1910, † 5. лютого 1928, пр. 55 літ.

Лучків Роман, в. 278, род. Пеняки, Броди, вст. 31. липня 1916, † 8. грудня 1927, пр. 45 літ.

Заїк Михайло, від. 280, род. Ясманичі, Перемишль, вст. 31. мая 1923, † 14. квітня 1928, пр. 35 літ.

Дейнека Марко, в. 283, род. Кологури, Бібрка, вст. 27. лютого 1913, † 1. вересня 1927, пр. 37 літ.

Шмайдей Анастасія, в. 286, род. Олифант, Па., вст. 31. марта 1925, † 12. грудня 1927, пр. 31 літ.

Янош Михайло, в. 289, род. Стритин, Рогатин, вст. 30. січня 1926, † 3. квітня 1928, пр. 43 літ.

Рафаїл Іван, в. 295, род. Небоско, Березів, вст. 31. жовтня 1922, † 6. червня 1928, пр. 51 літ.

Заяць Андрій, в. 296, род. Нища, Зборів, вст. 28. вересня 1917, † 7. серпня 1928, пр. 51 літ.

Фесанич Іван, в. 297, род. Чистий горб, Санок, вст. 31. грудня 1923, † 26. лютого 1928, пр. 42 літ.

Китлян Іван, в. 300, род. Мені, Вабаш, Земплин, вст. 30. червня 1916, † 13. вересня 1927, пр. 50 літ.

Янковський Антін, в. 301, род. Радехів, вст. 29. падолиста 1924, † 17. квітня 1928, пр. 26 літ.

Каргичак Анна, в. 308, род. Скородне, Ліско, вст. 28. лютого 1919, † 13. грудня 1927, пр. 39 літ.

Рос Антін, в. 309, род. Бахлева, Ліско, вст. 31. мая 1924, † 16. марта 1928, пр. 43 літ.

Фльорко Параскевія, в. 309, род. Погоріліці, Перемишляне, вст. 31. грудня 1927, † 15. квітня 1928, пр. 34 літ.

Савчак Микола, в. 312, род. Грозовьова, Добромиль, вст. 30. серпня 1924, † 8. марта 1928, пр. 45 літ.

Григулич Микола, в. 317, род. Тарнова вишня, Турка, вст. 31. січня 1927, † 10. падолиста 1927, пр. 41 літ.

Беднар Матвій, в. 317, род. Раків кіт, Гусятин, вст. 31. грудня 1918, † 2. січня 1928, пр. 53 літ.

Лумянський Андрій, в. 317, род. Птичитинки, Товмач, вст. 28. лютого, 1927, † 28. квітня 1928, пр. 50 літ.

Фургаль Ясько, в. 317, род. Раків кут, Гусятин, вст. 31. грудня 1917, † 16. червня 1928, пр. 37 літ.

Карпівський Йосиф, в. 317, род. Цуржине, Вовженська, вст. 30. жовтня 1915, † 21. червня 1928, пр. 48 літ.

Садова Паранька, в. 318, род. Скорики, Збараж, вст. 31. марта 1924, † 21. січня 1928, пр. 31 літ.

Трач Анна, в. 318, род. Скорики, Збараж, вст. 28. лютого 1923, † 27. марта 1928, пр. 31 літ.

Бляма Анна, в. 320, род. Іздебки, Березів, вст. 29. мая 1925, † 5. мая 1928, пр. 36 літ.

Лев Василь, в. 321, род. Майнич, Самбір, вст. 27. лютого 1926, † 15. липня 1928, пр. 36 літ.

Турек Антін, в. 326, род. Воля домашковська, Кульбашова, вст. 31. січня 1916, † 21. мая 1928, пр. 51 літ.

Станґритчук Йосиф, в. 334, род. Гостів, Товмач, вст. 31. марта 1921, † 28. грудня 1927, пр. 55 літ.

Ірод Дмитро, в. 338, род. Комарники, Турка, вст. 31. грудня 1918, † 20. серпня 1928, пр. 43 літ.

Кава Яків, в. 344, род. Козина, Скалат, вст. 30. квітня 1923, † 1. вересня 1927, пр. 34 літ.

Колодчак Текля, в. 347, род. Добра, Ярослав, вст. 30. квітня 1925, † 20. липня 1928, пр. 37 літ.

Окунський Павло, в. 352, род. Заболова, Броди, вст. 19. грудня 1913, † 10. жовтня 1927, пр. 35 літ.

Серковський Йосиф, в. 354, род. Дінов, Варшава, вст. 27. лютого 1914, † 18. квітня 1928, пр. 47 літ.

Косцьолек Текля, в. 359, род. Киданці, Збараж, вст. 30. вересня 1926, † 31. липня 1928, пр. 41 літ.

Дужий Кароль, в. 365, род. Чернолев, Тернопіль, вст. 15. вересня 1913, † 5. січня 1928, пр. 45 літ.

Плекан Григорій, в. 367, род. Жовчів, Рогатин, вст. 31. серпня 1922, † 12. квітня 1928, пр. 44 літ.

Пукіш Михайло, в. 367, род. Мостичі, Калуш, вст. 31. січня 1923, † 23. червня 1928, пр. 33 літ.

Валігурський Олекса, в. 369, род. Лешаниці, Золочів, вст. 30. червня 1925, † 1. липня 1928, пр. 44 літ.

Мельничук Василь, в. 371, род. Ворона, Товмач, вст. 31. грудня 1915, † 24. грудня 1927, пр. 44 літ.

Семенюк Іван, в. 371, род. Манаїв, Зборів, вст. 22. жовтня 1913, † 20. мая 1928, пр. 42 літ.

Колцун Анна, в. 380, род. Маргутомі, Спіска, вст. 31. марта 1923, † 31. грудня 1927, пр. 39 літ.

Маркович Стефан, в. 380, род. Грозьова, Добромилі, вст. 30. вересня 1918, † 21. марта 1928, пр. 40 літ.

Криворучка Теодор, в. 388, род. Дорожів, Самбір, вст. 31. серпня 1926, † 25. серпня 1928, пр. 44 літ.

Бродзінська Анна, в. 392, род. Гавлів новий, Бохня, вст. 25. мая 1914, † 24. липня 1928, пр. 33 літ.

Михайло Семен, в. 393, род. Полонно, Сянок, вст. 27. лютого 1915, † 7. падолиста 1927, пр. 40 літ.

ВІЧНАЯ ІМ ПАМ'ЯТЬ.

ДІТИ ЧЛЕНІВ У. Н. СОЮЗА МОЛОДЕЧОГО ДЕПАРТАМЕНТУ

ПОМЕРШІ В ЧАСІ ВІД 1-го ВЕРЕСНЯ 1927, ДО 31-до СЕРПНЯ 1928.

Шимра Марія, відділ 15, вписана 27. серпня 1917, † 21. липня 1928, прожила 16 літ.
Кріть Іван, відділ 16, вписаний 28. лютого 1927, † 15. марта 1928, прожив 12 літ.
Прихідка Євгенія, відділ 20, вписана 31. мая 1922, † 6. падолиста 1927, прожила 12 літ.
Лукашук Іван, відділ 28, вписаний 31. грудня 1925, † 5. вересня 1928, прожив 11 літ.
Томко Марія, відділ 31, вписана 30. червня 1916, † 11. марта 1928, прожила 15 літ.
Намісняк Стефан, відділ 39, вписаний 30. вересня 1927, † 23. серпня 1928, прожив 2 роки.
Гаврилів Анна, відділ 40, вписана 28. лютого 1922, † 3. вересня 1928, прожила 7 літ.
Ганяк Євген, відділ 53, вписаний 31. мая 1921, † 1. жовтня 1927, прожив 10 літ.
Розембан Марія, відділ 62, вписана 25. червня 1920, † 13. серпня 1928, прожила 10 літ.
Світлик Стефан, відділ 65, вписаний 31. мая 1927, † 22. жовтня 1927, прожив 1 рік.
Грибіник Ольга, відділ 67, вписана 10. жовтня 1918, † 22. квітня 1928, прожила 17 літ.
Маковський Василь, відділ 70, вписаний 31. жовтня 1922, † 21. серпня 1928, пр. 16 літ.
Лопух Михайло, відділ 90, вписаний 31. грудня 1921, † 23. грудня 1927, прожив 9 літ.
Шак Йосиф, відділ 91, вписаний 31. марта 1928, † 11. мая 1928, прожив 1 рік.
Цап Йосиф, відділ 112, вписаний 31. жовтня 1923, † 29. липня 1928, прожив 6 літ.
Роздай Василь, відділ 118, вписаний 30. падолиста 1924, † 30. грудня 1927, прожив 12 літ.
Хорошак Анна, відділ 128, вписана 31. мая 1927, † 17. липня 1928, прожила 14 літ.
Білінський Іван, відділ 132, вписаний 28. лютого 1921, † 2. жовтня 1927, прожив 16 літ.
Дроботій Володимир, відділ 137, вписаний 30. падолиста 1923, † 20. квітня 1928, пр. 7 літ.
Гойда Стефан, від. 155, вписаний 30. падолиста 1926, † 15. жовтня 1927, прожив 3 роки.
Околіта Іван, відділ 206, вписаний 30. квітня 1927, † 26. лютого 1928, прожив 1 рік.
Зеліско Василь, відділ 214, вписаний 31. жовтня 1923, † 4. січня 1928, прожив 5 літ.
Андрухів Іван, відділ 246, вписаний 31. серпня 1923, † 7. липня 1928, прожив 13 літ.
Облочинська Анна, від. 259, вписана 30. падолиста 1923, † 3. вересня 1927, пр. 4 роки.
Копчук Текля, відділ 288, вписана 25. марта 1920, † 25. грудня 1927, прожила 14 літ.
Мельник Йосиф, відділ 295, вписаний 31. липня 1924, † 13. мая 1928, прожив 18 літ.
Копчук Наталія, відділ 336, вписана 31. мая 1924, † 9. грудня 1927, прожила 13 літ.
Скольська Евдокія, відділ 339, вписана 28. лютого 1920, † 12. грудня 1927, прожила 9 літ.
Галькович Олена, відділ 351, вписана 29. лютого 1928, † 17. серпня 1928, прожила 3 роки.
Лялюк Марія, відділ 363, вписана 31. жовтня 1924, † 13. серпня 1928, прожила 8 літ.
Крик Василь, відділ 367, вписаний 31. серпня 1926, † 30. червня 1928, прожив 12 літ.
Мазепа Іван, відділ 369, вписаний 30. серпня 1924, † 7. липня 1928, прожив 8 літ.

ВІЧНАЯ ІМ ПАМ'ЯТЬ!

EMIL REVYUK.

THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION.

(Відділи Українського Народного Союзу устроюють часто ювілей свого 10, 15, або 20-літнього існування. З тої нагоди влаштовуються концерти, процесії, походи, панакхиди, тощо. З тої нагоди аранжери свята дуже часто хочуть помістити в американській пресі статтю про Український Народний Союз. Вони відносяться до канцелярії Союзу або до редакції Свободи о відповідні статті про Союз. Такі просьби часто приходять за пізно, і канцелярія й редакція з браку часу не раз такої просьби мимо найкращої волі вволити не могла. Щоби сьому на будуче запобігти, подаю осьтут статтю, яка власне на те надається, щоби помістити її в американській газеті про нагоді подібного відділового ювілею. — Автор).

It was about forty years ago that the first immigrants arrived on American shores from that vast reservoir of population, Ukraine. There were at that time about thirty million Ukrainians under the emperors of Russia and Austria, and the political, social and racial persecutions heaped by the governments of two emperors upon the Ukrainians, on the one hand, and the rosy prospects of the Land of Promise beyond the ocean, on the other hand, have combined to make the Ukrainian immigration increase from year to year, by leaps and bounds.

The newcomers, arriving directly from the farms and villages, situated in the lands of undeveloped industry, had to pass through a period of stress before they adapted themselves to American life. Among the practical problems of the new life the first one appeared to be how to provide death payments to widows and orphans. This vital need constitutes the basis from which grew benefit societies.

The natives of Ukraine were very quick to organize such a benefit society. The honor of such organization falls to the credit of the miners in the city of Shamokin, in the state of Pennsylvania. Soon other similar societies cropped up in other "colonies" of Ukrainian immigrants. In the year 1893, they

combined into a national union, the home office of which was soon transferred to Jersey City, N. J., which at that time possessed the largest colony of Ukrainians. This was the origin of what is now known as the Ukrainian National Association, the largest fraternal organization of the natives of Ukraine in this country.

Having found its origin in the practical need of the adaptation of the immigrant to American conditions, the Association continued to fulfil the same mission. In the proportion as the immigrant adapted himself to these conditions, his interests grew in diversity and intensity, and with this increased the extent and the volume of the activities of the Association. The first several years witnessed the increase of the scope of mortuary benefits until finally the death benefit amounted to \$1,000 and \$2,000. The Association succeeded in organizing upward of three hundred branches with some twenty thousand members, when it arrived at the conclusion that the assessment system was not adequate for further growth. In 1915, the Association passed to the new scientific "level annual rate" basis. It has been ever since a regular fraternal society, accumulating its reserve through the usual monthly rates, based upon the National Fraternal Benefit Mortality

Table. Its death benefits reach from \$250 up to \$3,000. As in other benefit orders, its rates are low due to the low expenses of management.

The recent years have witnessed a very considerable increase in the deversity of the benefits granted by the Association. Every convention of the Association added new attractive features. The last convention, held in 1925, introduced finally 20-years endowment, cash surrender and 20 payment life certificates.

By these features the Ukrainian National Association has succeeded in organizing about 20,000 adults, while its Juvenile Department admitted about 12,000 minors up to 18 years of age. Total assets of the Association amount to upward of \$2,150,000. The insurance in force amounts to 17 millions. The valuation by the state insurance departments give the Association the rating of 106%. The Association has paid so far in benefits nearly three million dollars.

Another interesting feature of the Association is the publication of its official organ. It bears the name of

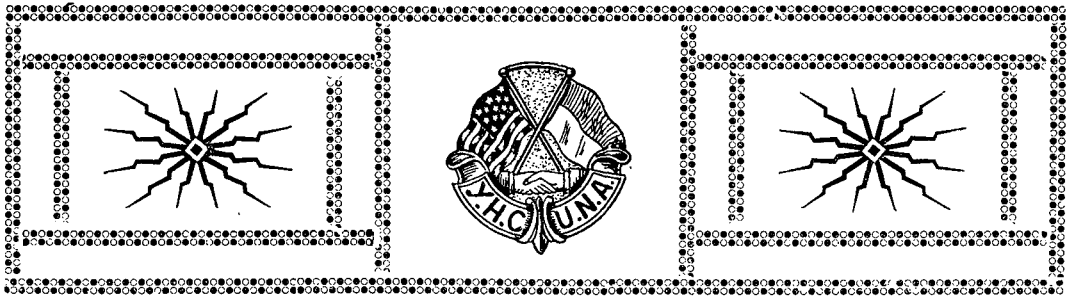
“Svoboda,” which means in English “Freedom,” and it is published from Association’s own printing press, in the Association’s own building, at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J. The members are assessed for a low monthly subscription, which they send in to the home office with their monthly dues. This constitutes the chief basis of its existence, though it has also regular subscribers. The newspaper has grown from a fortnightly into a daily and as such has been published since January 1, 1921. “Svoboda” has more readers than any other Ukrainian newspaper in the United States. Its main object is to assist the Ukrainian immigrant in adapting himself to the complex life of America. Through it, the Ukrainian National Association has indirectly assisted thousands of Ukrainian immigrants to advance in American commerce and industries, to become American citizens, to buy homes, organize business corporations, national homes, building and loan associations, reading circles, libraries, dramatic societies, — in short, to become desirable citizens of their adopted country.

Ріжні роди повитання.

Ошибавбися дуже той, хто думаєби, що стиснення руки або поцілунок є у всіх народів знаком любови або повитання. Ціловання є цілком незвісне в Австралійців й інших мешканців світа, а також Мурини в західній Африці не одушевляються цілованням. Знаки віддання почеси ріжняться дуже в ріжних народів світа; так приміром в Австралії й на деяких островах люде, розмовляючи з особами, стоячими на висшій становищі, сідають. Китаець на знак пошановання не здіймає як ми, капелюха або шапки, але противно на-

кладає капелюх на голову, якщо має ненакриту голову.

Кафри зноваж, які мешкають у полудневій Африці, свистом показують своє поважання комусь. У деяких околицях Азії й Африки, підданий відвертається плечима до свого зверхника, щоби висказати йому свою почесьть, а інші ще на знак своєї низшости прикладають свої долоні до свого носа. — Подорожники впевняють, що деякі племена Ескимосів у півн. Америці, хочаби показати свій приятельський настрій, ловлять себе за ніс; деякі знова північно-сибірські народи в часі повитання потирають себе взаємно носами.

Іван Каштанюк,
рекорд. секретар У. Н. Союзу.

У 35-ЛІТНУ РІЧНИЦЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

Трийцять п'ять літ минає сього року з часу, як українські імігранти заклали першу українську заповомову організацію, як вони поклали ті основи, з котрих з часом виріс нинішній Український Народний Союз, найбільша, наймогутніша і найсолідніша заповомова українська організація на іміграції.

Вийшла ся організація просто з пекучих потреб українського імігранта. Покинувши рідний край і родину та прийшовши в чужий край, до фабрики й майни, з їх нещасними случаями, український імігрант мусів найти не тільки асекурацію, але й щось більше чим звичайну асекурацію: на один бік забезпечити здуку з рідним краєм, прірвану океаном, а на другий бік забезпечити родину на случай своєї смерти або каліцтва. Сим способом стала заповомова організація. З кличем „В лучности сила” українські імігранти зорганізувалися в товариство, щоби плекати своєрідні традиції й жити гуртовим, товариським життям, а членськими вкладками заповмагати родини тих членів, котрих стрінуло нещастя.

Така організація була серед наших людей новиною: в старім краю таких організацій не було, бо в старім краю не було такої потреби. Як новина, організація стрічалася з ріжними перешкодами. Много наших людей ще не розуміло потреби організації. Вони не привикли були до зорганізованого товариського життя, а ще менше до точного плачення членських вкладок. Богато приступало, але й богато з легким серцем відступало. Треба було довгої й впертої агітації, освідомлювання членів, а особливо органу та його ріжних видавництв, поки український імігрант навчився сеї штуки належати до організації, платити членські вкладки, не відступати від організації сейчас, коли рішення більшости йому не подобається, та боронити організацію перед нападами ворогів.

Коли ми остаточно навчилися тої штуки та стали приглядатися організації з довірем, то ми стали спостерігати в ній ріжні хиби й старалися їх направляти. Перші вкладки членські були за малі, бо ледви вистарчали на покриття похоронних коштів; ро

дещо лишалося дуже мало. Якби ми були відразу встановили більші вкладки, щоби вистарчали на відповідні запомоги, то організація булаби розлетілася. Треба було довшого досвіду й практики, щоби загал членів зрозумів, що треба піднести членську вкладку, яка вистарчалаби не лише на оплату погребника й священика, але й на допомогу для родини покійного члена. І до того дійшлося не легко.

Коли вкладки видалися за високими, тоді члени постановили завести так звану розметову систему. Полягала вона на тому, що члени платили до головної каси тільки біжучі видатки від кожного члена. Коли були більші видатки організації, то члени мусіли платити більші вкладки.

З першу така розметова система видавалася кращою від сталої, але не вистарчаючої місячної вкладки, однак скоро показалося, що се не був поступ, але відступ. Організація не будувала каси, а члени не мали ніякої запоруки, що для них допомога в потребі мусить бути. Досвід других розметових організацій показував, що вкладки в такій організації мусять рости в міру старіння й зросту смертності членів, дійшовши вкінці до такої висоти, що ніхто не схотівби вкладки оплачувати.

Український Народний Союз мусів піти слідами других подібних організацій та завести в себе таку систему на плачення вкладок, яка не лиш вистарчалаби на оплату біжучих видатків, але й будувалаби всі потрібні фонди й давалаби повну запоруку кожному членови, що зобов'язання організації супроти членів будуть додержані. Та система полягає в тому, що висота вкладки обчислена після віку члена і стала. Хто вступає молодий, той платить меншу вкладку, бо

для него передбачується довший час до плачення; хто вступає старший платить вищу вкладку, бо перед ним менше остається часу на плачення свого забезпечення. У тій системі член платить все однакову, незростаючу вкладку, вистарчаючу на покриття біжучих видатків і зложення так званої резерви.

Завести ту систему прийшлося не легко. Коли в других народів були численні й старі організації, які раніше повставали і раніше заводили реформи, то серед Українців в Америці наша організація була найстаршою і на ній спочивав тягар бути провідником, бути піонером, пробивати дорогу. Як відомо, все так у світі буває, що провідник багато тратить. Як наш парід каже, вітер верхню галузю ломить. Коли Український Народний Союз дійшов до розуміння потреби заведення системи плачення вкладок після віку вступу, то другі українські організації сього розуміння не мали ще або вдавали, що не мають. Замість розглянутися в ситуації та навчитися з поступу Українського Народного Союзу добру лекцію для себе, провідники сих організацій голосили українському імiгрантови, що се тільки провідники Союзу забачили собі реформи, що реформа не потрібна, та що вони можуть далі існувати на „розметі”. Український Народний Союз реформу перевів, але ворожа агітація зробила се, що Союз утратив багато членів. Та сих членів, розбитих ворогами, другі організації в більшості не дістали. Вони пропали для українських організацій. Більшість з них днесь кається, що відступали, а їх вік вернутися не дозволяє.

Однак поза втратою сих членів реформа показалася для Союзу корисною. Він став скоро збільшати

диги лишалося дуже мало. Якби ми були відразу встановили більші вкладки, щоби вистарчали на відповідні запомоги, то організація булаби розлетілася. Треба було довшого досвіду й практики, щоби загал членів зрозумів, що треба піднести членську вкладку, яка вистарчалаби не лише на оплату погребника й священика, але й на запомогу для родини покійного члена. І до того дійшлося не легко.

Коли вкладки видалися за високими, тоді члени постановили завести так звану розметову систему. Полягала вона на тому, що члени платили до головної каси тільки біжучі видатки від кожного члена. Коли були більші видатки організації, то члени мусіли платити більші вкладки.

З першу така розметова система видавалася кращою від сталої, але не вистарчаючої місячної вкладки, однак скоро показалося, що се не був поступ, але відступ. Організація не будувала каси, а члени не мали ніякої запоруки, що для них запомога в потребі мусить бути. Досвід других розметових організацій показував, що вкладки в такій організації мусять рости в міру старіння й зросту смертності членів, дійшовши вкінці до такої висоти, що ніхто не схотіби вкладки оплачувати.

Український Народний Союз мусів піти слідами других подібних організацій та завести в себе таку систему на плачення вкладок, яка не лиш вистарчалаби на оплату біжучих видатків, але й будувалаби всі потрібні фонди й давалаби повну запоруку кожному членови, що зобовязання організації супроти членів будуть дотримані. Та система полягає в тому, що висота вкладки обчислена після віку члена і стала. Хто вступає молодий, той платить менчу вкладку, бо

для него передвиджується довший час до плачення; хто вступає старший платить висшу вкладку, бо перед ним менче остається часу на плачення свого забезпечення. У тій системі член платить все однакову, незростаючу вкладку, вистарчаючу на покриття біжучих видатків і зложенне так званої резерви.

Завести ту систему прийшлося не легко. Коли в других народів були численні й старі організації, які раніше повставали і раніше заводили реформи, то серед Українців в Америці наша організація була найстаршою і на ній спочивав тягар бути провідником, бути піоніром, пробивати дорогу. Як відомо, все так у світі буває, що провідник багато тратить. Як наш нарід каже, вітер верхне галузе ломить. Коли Український Народний Союз дійшов до розуміння потреби заведення системи плачення вкладок після віку вступу, то другі українські організації сього розуміння не мали ще або вдавали, що не мають. Замість розглянутися в ситуації та навчитися з поступу Українського Народного Союзу добру лекцію для себе, провідники сих організацій голосили українському імiгрантови, що се тільки провідники Союзу забгнули собі реформи, що реформа не потрібна, та що вони можуть даліше існувати на „розметі”. Український Народний Союз реформу перевів, але ворожа агітація зробила се, що Союз утратив багато членів. Та сих членів, розбитих ворогами, другі організації в більшості не дістали. Вони пропали для українських організацій. Більшість з них днесь кається, що відступали, а їх вік вернутися не дозволяє.

Однак поза втратою сих членів реформа показалася для Союзу корисною. Він став скоро збільшати

свою касу. Маєток приєднав нових членів. З часом і другі організації мусіли піти слідами Союзу, доказуючи в сей спосіб брехливість своєї власної агітації проти Союзу в часі його реформи. Сі факти підняли Український Народний Союз в очах української іміграції.

Після реформи почався скорий зріст членів і маєтку Союзу. Здавалося, що перед Українським Народним Союзом тепер дорога до поступу отворта і рівна. Але життя легкої дороги не знає для нікого. На місце старих, прийшли нові труднощі, нові питання, нові проблеми до розв'язання. До якогось часу американські асекураційні підприємства зовсім не цікавилися нашими іммігрантами, бо се був елемент, найбільше виставлений на ризико смерті або каліцтва, елемент, який прийшов сюди на скорий і ризиковний зарібок і скорше чи пізніше наміряє вертати в рідні сторони. Колиж після світової війни показалося, що багато сих іммігрантів думає оставати на все в Америці, то й асекураційні підприємства почали широку агітацію серед іммігрантів за приєднанням їх до американських асекураційних підприємств. Попало туди й наших багато, а головно ті, яких невдовляло се просте обезпечення, яке тоді давав У. Н. Союз. Стали тоді люде, котрі бажали здержати відхід наших людий у чужі організації, задумуватися над тим, щоби й ми завели нові ріжні роди обезпечення. Остаточко послідна конвенція У. Н. Союзу, що відбулася в Рочестер в 1925. році, зробила великий крок вперед, завівши три нові роди обезпечення. В одному з них член оплачує більші вкладки, але платить їх тільки до 70 року життя. В другому вкладки платиться протягом лишень 20 літ, а в третім за відповідно біль-

ші вкладки член по 20 роках отримує до власних рук повну суму обезпечення, так якби складав до банку. У всіх тих нових родах обезпечення члени є обезпечені на случай каліцтва або невилічимої недуги, а родина на случай їх смерті. В тих нових родах є крім того так звані вартісні звороти на взір американських асекураційних підприємств.

Осібне обезпечення дітий членів в У. Н. Союзі не має собі рівного. Особливо так звана табелька друга заведена після ухвали послідної конвенції, дає обезпечення родичам або опікунам найвисшу запомогу на случай смерті дитини; до того, коли дитина пережине свій діточий вік, то осягає повні членські права до дальшого обезпечення і до так званих вартісних зворотів.

Здавалобся, що такі реформи повишші спричинити великий наплив нових членів. Однак в сей самий час перейшов закон про замкнення імміграції. Наплив нових людей нашого народа зі старого краю, що становило такби сказати наплив свіжої крові у живчики нашої організації, був здержаний. Число нашої імміграції перестало зростати і перед нами стає нове питання. Трудніше від тих, які нам досі приходилося розв'язувати. До недавна ми формували нашу організацію відповідно до почуття потреб свіжо напливаючих іммігрантів. Дальше мусимо її формувати відповідно до почуття потреб зростаючої тут уродженої і вихованої нашої генерації.

Але й ми вже не „зелені” іммігранти. Трийцять п'ять літ існування У. Н. Союзу се передовсім історія нашої невпинної організаційної праці членів та урядників У. Н. Союзу. Ся безкорисна праця членів відділів і

урядників се головна основа теперішнього розвою У. Н. Союзу.

Понад два міліоновий маєток У. Н. Союзу, який нині респектують чужі й свої, який розбуджує пошану в одних, а зависть у других, сеж овночесної й розумної господарки за цілий час істновання організації.

Члени, відділи, організація, маєток, — се все є гарним добутком членів, яким вони слушно можуть гордитися. Якби не було організаційного запалу, охоти працювати, завзяття боронити свою організацію, якби не було сих усіх важних організаційних прикмет у членах У. Н. Союзу, то У. Н. Союз не бувби був піднявся до такої висоти, на якій він знаходиться нині. У. Н. Союз се пам'ятник усім тим каменярам-основателям і многим його працівникам, які в нього поставили свою довгу, мозольну, а безкорисну працю та не жаліючи труду й муравлиної праці, довели його до теперішнього стану організаційної досконалости.

Тому стаючи в 35-літній ювілей істновання У. Н. Союзу перед новими завданнями, ми ні трохи не боїмося за його будуччину. Минувшина Союзу дає нам віру у красну будуччину Союзу. Знаючи лояльність членів для організації в минувшині, ми можемо бути певні дальшої лояльности супроти Союзу в будуччині. Знаючи заслуги членів через 35 літ в минувшині, ми знаємо, що не забракне сих заслуг через 35 літ у будуччині. Святкуючи 35-літній ювілей безкорисної праці в сьому році, ми знаємо, що будемо святкувати 50-літній і 100-

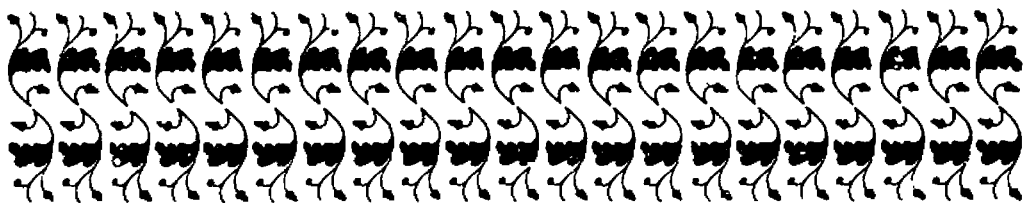
літній ювілей такої самої праці для У. Н. Союзу. Тому стаючи перед новим завданням в історії У. Н. Союзу, члени У. Н. Союзу ні трохи не страхаються, але йдуть до його розв'язки з новим і кращим завзяттем, з певним запалом і вірою у власні сили та повну удачу нашої розв'язки.

Як буде се питання розв'язане, се буде залежати від членів У. Н. Союзу, бо наша організація опирається на засадах демократії, тобто народ, її члени, постановлять, що маєтсья зробити.

Я тільки можу зазначити менче-більше напрям розв'язок та дальшого розвою. Для мене і для других членів У. Н. Союзу мусить бути ясно, що коли не можна організувати членів з нових імігрантів, то муситьсья організувати їх з помежи власної молодіжи. Українці не Французи. Колись історія начисляла нас на сотки тисяч козацьких родин, а днесь числять нас на десятки міліонів. Здержанне іміграції, не може здержати природного зросту Українців в Америці і дальшого поступу нашої організації. Отже перше питання яке тепер стоїть перед нами: як організувати молодіж і дітий українських імігрантів в Український Народний Союз?

Я певний, що ми се питання розв'яжемо таксамо вдало, як розв'язували всі другі труднощі в історії нашої Організації, та що через те Український Народний Союз буде істнувати в Америці во віки, як великий пам'ятник українському народови, з котрого для Америки прийшло стільки гарних робітників тіла й духа.

Роман Слободян, фінанс. секр. У. Н. Союза.

РОЗВІЙ У. Н. СОЮЗА У ЧИСЛАХ.

Рік 1929. є як раз 35-літню річницею заложення У. Н. Союза. Всі знаємо, головною підставою довгої праці загально народної організації є запорука моральна й матеріальна. Обіцянки найбільших користий при найкращій волі додержати умови не мають ніякого значіння, як не буде матеріальних засобів на виплачення даних приречень. Коли У. Н. С. перейшов маєтком суму двох мільонів доларів, коли члени тішуться гарним здобутком своєї 35-літньої праці, то на се зложилися не лишень розумна господарка, але здорова основа організації. З нагоди 35-літнього ювілею не від річи буде приглянутися зладженій табелі розвою та призадуматися дещо над історією організації.

Перша вкладка для члена була 50 цнт. місячно; за сю суму організація видавала грамоту на обезпечення в сумі \$600.00. Такі вкладки існували через шість літ, коли вкладку піднесено до суми 70 цнт. місячно, а посмертну допомогу до суми \$1000. Сі зобов'язання організації супроти членів Союзу були за великим тягарем, про що можна перекопатись, порівнюючи з іст маєтку в роках 1900 до 1902., коли він був дуже не значний, зі зростом у роках 1903 до 1906., коли не

було жадного приросту, а готівку на виплати черпалось із попередних літ.

В році 1907. переведено реформу і запроваджено розмет; від кожного члена мала прийти маленька сума на фонд резервовий, щоби можна було організацію збудувати. Розметова система продовжувалась до 31. грудня 1914., а вже з днем 2. січня 1915. року впроваджено оплату після літ, вибираючи найтаншу табелю, щоби тільки задержати членів при організації, а zarazом дати можливість розвитку організації. В серпні 1914. було дорослих членів 20,600, а власний маєток організації виносив суму \$167,248.07. В рік пізнійше всіх членів лишилось 6.000; більше як 14.000 покинуло ряди організації, щоби витирати чужі кути або пішли за обіцянками дешевого обезпечення. Мимо сього, що реформа була конечною, бо такої реформи вимагали стейтові закони много стейтів (були случаи, що стейтові власти заказували припинання нових членів і посилали своїх урядників на мітинги відділові) найшлись організації, які свідомо агітували проти У. Н. С., заманюючи членів до себе обіцянкою розмету.

Днесь ся горячка проминула. Всі організації були змушені до відповід-

ної реформи оплат після літ. Однак тимчасом націй організації кривда в членстві сталась; без потреби розігнано членів та створено нові організації, які ніколи не зможуть дати членам такого певного забезпечення, яке моглиб були знайти в могутній зєднаній організації.

Від часу реформи організація пішла вперед збираючи потрібні резерви. Рік 1918. був катастрофальним, бо більше тисяч членів померло на гішпанку. Се однак організації не вбило, а тільки скріпило; оставші при життю члени зрозуміли, що Союз є певною організацією, якої жадна буря не повалить.

Реформа плачення після літ, яку впроваджено в 1915. році, не була вигадкою головних урядників. Се була така конечність, як ратованне себе перед банкрутством. Розмет в році 1914. вже перходив суму \$2.00 і постійно збільшався. Повисша табеля вказує, що з кінцем 1914. року весь маєток виносив \$261.729.46. В тій сумі включений фонд сирітський на суму \$62.-178.02. Значить, за 21 літ існування організації, коли то було більше членів, як днесь, власний маєток організації, включаючи забезпеченне дітей, виносив суму \$199.551.44. Погляньмо на зріст маєтку за девять місяців 1928. року, а переконаємось, що власні фонди зросли на суму \$186.924.98; коли до сього додати приріст Молодечого Департаменту в сумі \$22.554.39, то се зробить разом \$209.479.37. Значить, нині за 9 місяців 1928. року прибуло більше маєтку, чим прибуло за 21 літ до реформи.

Безперечно, що тут треба піднести заслуги тих членів-піонерів, які після своїх сил в даних обставинах сю організацію будували. Не булоб днесь зросту організації, якби не було відповідних підвалин. Час сих 35 літ минув серед великої праці для добра організації, і ся праця продовжаєсь дальше серед великої конкуренції своїх і чужих.

Двоміліоновий маєток се тільки частина зложеного капіталу, бо за час існування виплачено посмертних за-помог на суму \$2.569.451.62, а для калік і невилічимо хорих \$132.673.15. Разом \$2.702.124.77. За послідних девять місяців виплачено посмертних за-помог на суму \$104.678.65, а для калік і невилічимо хорих майже десять тисяч доларів.

За помічю свого органу, Свободи, збиралось і збирається численні жертви на поміч рідним братам в їх вивольній боротьбі, відбудови народних домів та інших культурних інституцій.

Много Українців представляє собі У. Н. С. як старого столітнього козарлюгу, який много бур пережив і можливо хилиться до спочинку. Що Союз пережив не одну бурю, се факт. Однак із усіх бур та перешкод, своїх та чужих, він вийшов побідно, ще більше загартований. Перед Союзом є світла будуччина, бо збудований він волею робучого народа і ним є управлюваний. Більше щирої праці в придбанню нових, здорових, характерних членів, а з певністю діждемось ще красших успіхів спільної праці.

РОЗВИЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА
за час від 22. лютого 1894 р. до 30. вересня 1928 р.

Число пор.	Рік	Число членів	Вкладки, розмет, та-беля смерт.	Разом всі фонди	Фонд сиріт-ський під о-пікою УНС.	Власність У. Н. Союзу	Загальні зам-кнення з кін-цем року
1	1894		50 цнт.	\$ 220.35	\$	\$ 220.35	\$ 220.35
2	1895		"	385.25		385.25	605.60
3	1896	587	"	151.36		151.36	756.96
4	1897	1,019	"	2,187.97		2,187.97	2,944.93
5	1898	1,593	"	2,743.64	304.05	2,439.59	5,688.57
6	1899	2,057	"	1,198.51	1,145.00	53.51	6,887.08
7	1900	3,067	70 цнт.	3,297.32	14.49	3,282.83	10,184.40
8	1901	3,711	"	2,111.48	1,400.00	711.48	12,295.00
9	1902	3,384	"	1,956.31	750.00	1,206.31	14,252.19
10	1903	3,796	"	877.66	2,439.73		15,129.85
11	1904	5,857	"	2,863.49	2,309.11		17,993.34
12	1905	6,547	"		3,379.80		16,491.75
13	1906	7,888	"	5,712.00	3,443.15		23,705.34
14	1907	8,540	Розмет	13,404.33	6,270.07	5,453.52	37,109.67
15	1908	8,795	"	8,961.59		8,961.59	46,071.26
16	1909	11,793	"	20,053.45	6,232.91	13,382.64	66,124.71
17	1910	14,430	"	34,264.25	11,182.64	23,081.61	100,388.96
18	1911	13,280	"	7,912.05	4,079.14	3,832.91	108,301.01
19	1912	14,917	"	32,229.86	4,518.37	27,711.49	140,530.87
20	1913	19,110	"	51,346.37	2,773.14	48,573.23	191,877.24
21	1914	12,396	"	69,852.22	11,936.42	57,915.80	261,729.46
22	1915	6,750	Після літ	21,780.37		21,780.37	283,509.83
23	1916	9,174	"	62,403.72	2,491.60	59,912.12	345,913.55
24	1917	10,008	"	86,099.01	9,642.42	76,456.59	432,012.56
25	1918	11,891	"				416,196.02
26	1919	12,445	"	87,844.03	19,688.41	68,155.62	519,856.59
27	1920	12,237	"	66,613.39	6,119.98	60,341.41	586,317.98
28	1921	11,815	"	119,883.51	9,296.33	110,587.18	706,201.49
29	1922	12,427	"	121,764.86	11,185.35	110,579.51	827,966.35
30	1923	14,790	"	156,012.46	28,412.32	127,600.14	983,978.81
31	1924	17,011	"	180,228.83	8,307.43	171,921.40	1,164,207.64
32	1925	18,195	"	170,207.83	4,628.30	165,579.53	1,334,415.47
33	1926	19,332	"	234,580.73	600.95	233,979.78	1,568,996.20
34	1927	19,962	"	214,593.10	7,514.41	207,078.69	1,783,589.30
35	1928	20,308	"	191,714.76	4,789.78	186,924.98	1,975,304.06
				\$1,975,304.06	\$174,855.30	\$1,800,448.76	\$1,975,304.06

Загальний маєток У. Н. Союзу з кінцем 30. вересня 1928 р. \$1,975,304.06
Загальний маєток Молодечого Департаменту У. Н. Союзу 157,685.51

Загальний маєток У. Н. С. і Молод. Деп., окрім Друкарні і Книгарні \$2,132,939.57

З БІЛАНСУ У. Н. СОЮЗА З ДНЕМ 30. ВЕРЕСНЯ 1928.

СТАН ЧИННИЙ:

Готівка	\$478,810.47
Моргечі	909,988.50
Бонди	476,123.80
Реальність	107,381.29
Друкарня	3,000.00
Разом	\$1,975,304.06

СТАН ДОВЖНИЙ:

Фонд посмертний	\$1,365,831.09
" резервний	289,510.15
" запомоговий	60,197.51
" адміністративний	43,938.29
" народний	8,820.37
" конвенційний	32,151.35
" сирітський	174,855.30
Разом	\$1,975,304.06

Роман Слободян.

МОЛОДЕЧИЙ ДЕПАРТАМЕНТ, ЙОГО МАЄТОК І ЗРІСТ ТОГО МАЄТКУ.

У другому місці отсего календаря подав я зріст маєтку Українського Народного Союзу та показав основи сього зросту.

Ся стаття булаби неповна, якби я не подав рівночасно зросту маєтку Молодечого Департаменту У. Н. Союзу.

Зріст сього маєтку Молодечого Департаменту У. Н. Союзу за час від 1. липня 1921. року до 30. вересня 1928. року:

	Власність Мол. Деп.	Загальні замк. з кінцем року
Від 1-го липня до 31-го грудня 1921 р. прибуло	\$ 4,994.12	\$ 4,994.12
В році 1922 прибуло	9,756.20	14,750.32
„ 1923 „	12,792.54	27,542.86
„ 1924 „	17,314.16	44,857.02
„ 1925 „	21,847.33	66,704.35
„ 1926 „	23,959.99	90,664.34
„ 1927 „	27,776.89	118,441.23
За 9 місяців 1928 р. прибуло	22,554.39	140,995.62
	\$140,995.62	\$140,995.62
Остала стара резерва Мол. Союзу з попередних літ		16,689.89
		Загальний маєток Молодечого Департаменту \$157,685.51

З білянсу Молодечого Департаменту У. Н. Союзу.

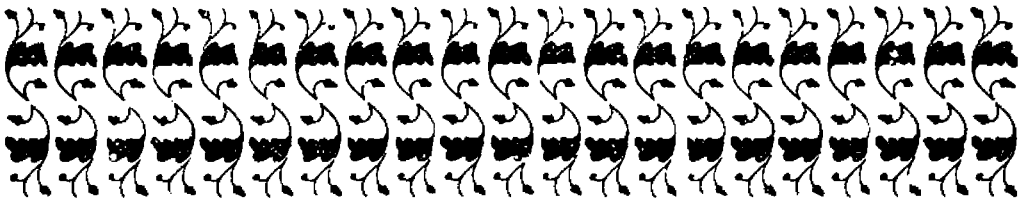
Стан чинний:	Стан довжний:
Готівка\$83,577.62	Фонд посмертний\$106,775.31
Моргечі 40,100.00	„ адміністративний 34,220.31
Бонди 17,318.00	
Разом\$140,995.62	Разом\$140,995.62
Стара резерва 16,689.89	Стара резерва 16,689.89
Разом \$157,685.51	Разом \$157,685.51

Молодечого Департаменту У. Н. С. не можна проминути тому, бо чим є для саду молоді здорові щепи, тим для У. Н. Союзу є Мол. Департамент. Сад, хочби найкращий, як не відмолоджується, якщо на місці старої яблоні чи груші не посадиться нової щепи, постаріється; хочби найкращий садівник працював в ньому, то сад пропаде.

Так як для саду потрібна є богата почва, належно вироблена й належно навожена земля, так і для організації є конечні фінанси.

У. Н. Союз має гарні фінанси. Його маєток збільшується з дня на день. Збільшується також резерва Молодечого Департаменту, як се найкраще говорить залучена табеля.

Конечним є, щоби всі члени вписали свої діти до Молодечого Департаменту, а сих, що вже перейшли 18 літ життя, пересадили з молоднику поміж старші дерева, між дозрілих членів У. Н. Союзу.

Іван Каштанюк, рекорд. секр. У. Н. Союзу.

ДІМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

Протягом перших десятих років від закладення У. Н. Союзу, діловодство організації було так примітивне, що для ведення головної канцелярії не потрібно було льокалю. Кілька книжок, коротку нотатку рекордів і печатку можна було примістити денегубу у помешканню секретаря, так як се й днес водиться по відділах. І як днес відділові секретарі й другі урядники, так колись головні урядники займалися діловодством організаційним тільки доривочно, а на збори-мітинги носилися з книгами й записками, як хто чим опікувався.

Як ті записки рекорди зросли до такої міри, що вже з ними годі було носитися по мітингах, а ведення діловодства вимагало сталої щоденної праці, тоді отворено сталий льокаль для головної канцелярії. В році 1905. був се маленький штोरисклеп при Сусекс ул. в Джерзі Сіті, Н. Дж.

Свобода в той час була приватним видавництвом і була в той час одиноким видавництвом на імміграції в Америці, так як У. Н. Союз був одинокою українською запомоговою орга-

нізацією. Річ природна, що обі ті інституції з самих початків себе доповняли і згідно на народній ниві працювали. Свобода, як старша, причинилася до повстання Союзу, а Союз з самого початку уважав її за свій орган та користувався її сторінками.

З самих початків обі інституції вважала взаємна залежність. Одна без другої не могла існувати й розвиватися. Союз від Свободи був залежний морально, а Свобода від Союзу матеріально.

З матеріальним зростом Союзу, Свобода поступенно ставала зависимою виключно від Союзу і була змушена переноситися ближше осідку головної канцелярії. Наперед з Оліфанту, Па., до Нью Йорку, а відтак до Джерзі Сіті, під спільну стріху й до власного дому при ул. Гренд, ч.83.

Був се старий мурований дім, займаючий половину площі 25X100, що колись був приватним мешканням губернатора стейту Нью Джерзі. Коли сей дім після відновлено та ще добудовано до нього приміщення на велику друкарську машину, то він вповні вистарчав на приміщення головної

БУДОВАННЯ НОВОГО ДОМУ У. Н. СОЮЗА

Старий дім розбирається

Підчас розбирання й будови нового складачі й друкарі далі працювали без перерви і „Свобода” виходила кожного дня.

канцелярії і Свободи, яка в той час була тижневником. Коли однак, у 1915 р. заведено реформу У. Н. Союзу, вимагану законом, а відтак ще перемінено Свободу на три-тижневик, в домі ставало що раз тісніше. Треба було чимраз більше місця для помножуючоїся роботи й актив.

Як Свобода стала днемником в 1921, а Союз перевів реформу Молодечого Департаменту, старий будинок став затарасований машинами і актами до тої міри, що грозив небезпечною життя тим, що в нім працювали. Тому коли в 1925 р. прийшлося заводити систему нових родів обезпечення, а опісля видавати Діточий Магазин, то для успішного переведення того зовсім не стало місця. Треба було подумати за відповідніше приміщення для офісів і друкарні. По довгих дебатах, ухвалях і приготуваннях, рішено закупити старий сусідний дім, звалити його й наш старий та на їх місце поставити новий огнетревалий

будинок, відповідаючий всім потребам організації на тепер і на будуче.

Новий дім У. Н. Союзу займає цілу площу 50X100. Він високий на чотири поверхи. З чого 1½ під землею а 2½ над поверхнею землі, або як Американці кажуть, він складається зі: соб-бейзменту, бейзменту, першого й другого флору. Та часть будинку, що під землею, збудована з конкриту, а часть над землею з цементу і твердої цегли. Вся конструкція зі стали. Підлоги цементові. Футрини жезні. Центральне оґріття і світло. Нові електричні мотори. Є се під кожним зглядом санітарний, безпечний і модерний офісовий будинок. Новий дім виглядаєби красше, якби він пропорціонально до своєї довготи мав ще один поверх висший, або якби його одна трета часть не була для ока закрыта. Є він однак чотири рази більший, як був старий дім. і ви-старчить на потреби організації на довгі роки.

Варта новий дім У. Н. Союзу більше через те, що зроблено провізію для будування його висше, коли того зайде потреба. Так фундаменти, як і стіни і сталева конструкція є тої ваги і міри, яких закон вимагає для висших будівель. Над верхною сте-лею під дахом є збудована cemento-ва підлога, і всі проводи для ogrіття, води, світла, телефонів і електричної сили протягнені аж до даху, так що в потребі з менчим коштом і без жадних перешкод для тих, що дім займа-ти будуть, можна буде будувати ви-сше в гору. Навіть вбудовано додат-ковий бойлер для тої провізії.

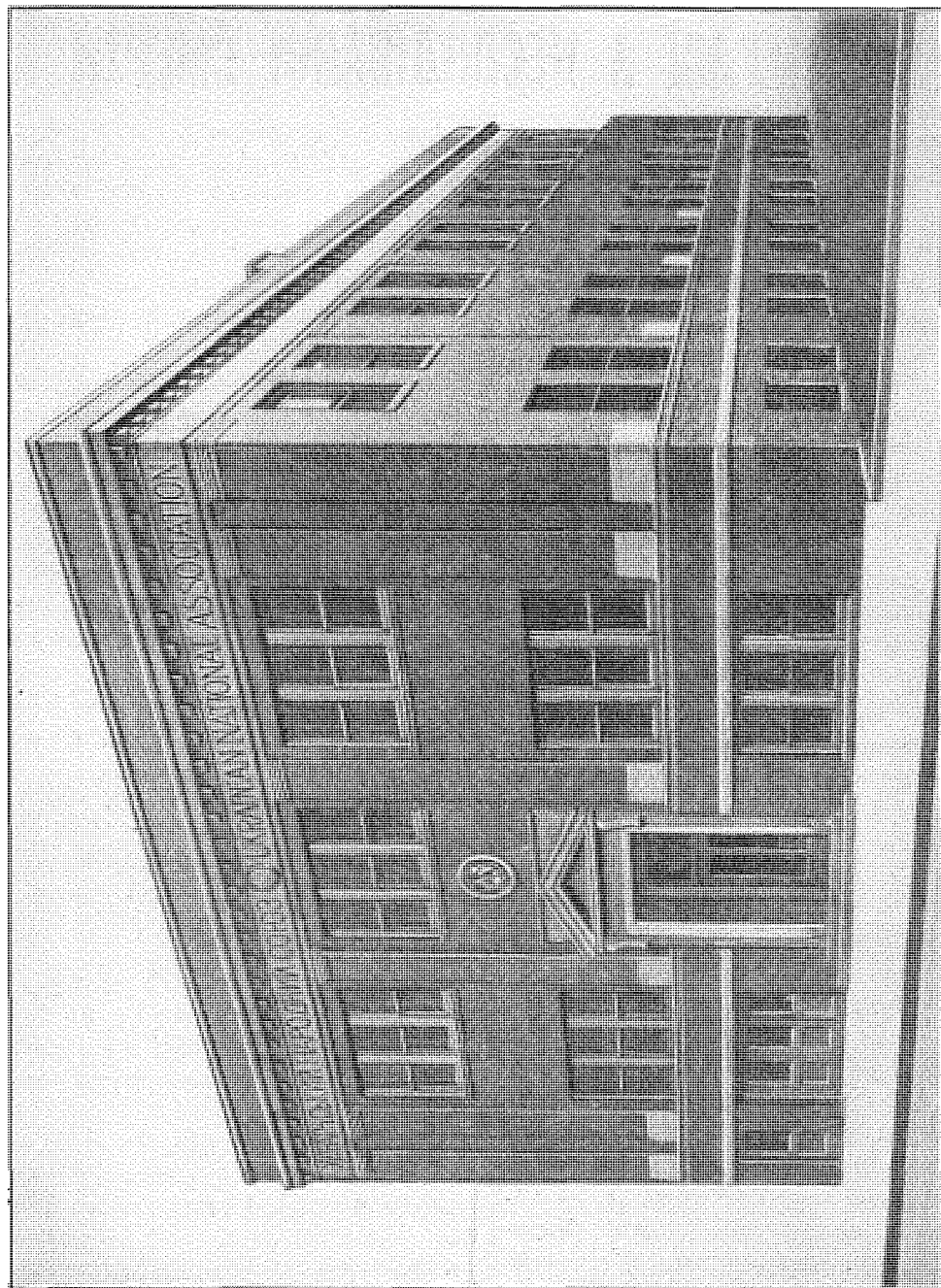
Дільниця, в котрій побудований дім У. Н. Союзу, в сю пору переходить з мешкальної на бизнесову. Кілька блоків подальше Пенсилвеній-ська Желізниця буде будувати кош-том 85 мільйонів долярів великі доки і найбільші в світі магазини з офіса-ми. При кінці улиці Гренд, над во-дою, три блоки понисше нового дому У. Н. Союзу, проектується три-повер-ховий особовий док для пасажирсь-ких найбільших кораблів, для яких

вже нема місця на березі ньюйорсь-кім. Будувати збирається само місто Джерзи Ситі. Як се станеться, то ці-ла околиця де стоїть дім У. Н. Союзу, переміниться в індустріальну дільни-цю, в якій ціна площі (лоти) буде за дорогою для малої будівлі.

Маючи то все на увазі та маючи віру в дальший розвій і поступ У. Н. Союзу, побудовано новий дім з від-повідною провізією на будуче.

Підчас будови нового дому У. Н. Союзу тільки найтяжші машини оста-лися на місци; решту краму й актів зложено до магазинів; що було най-потрібніше, перенесено до тимчасо-вої кватири. В таких обставинах тяж-ко було обминути замішання, помил-ки і опізнення. Найбільше витерпіли друкарі. Але й урядники і члени тер-піти мусіли. Тому годі не висказати на тім місци великого признання од-ним, що в таких тяжких обставинах працювали й видержали, а другим, що були вирозумілі і поблажливі на різні браки, опізнення, і замішання, як їм підчас будови дому дошкулю-вали.

НОВИЙ ДІМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

Роман Слободян,
фінанс. секр. У. Н. Союза.

ВІД НАГЛОЇ А НЕСПОДІВАНОЇ СМЕРТИ.

На іншому місці отсего календаря подаю я поіменний спис, час належаання до У. Н. Союза та прожитий вік усіх тих членів, що померли в часі від 1. вересня 1927. до 31. серпня 1928. Всіх членів померло 188. Ось тут подаю витяг понад п'ятьдесят нещасних випадків смерті, щоби на його основі прийти до загальних заключень, важних для членів Союза.

Хто уважно прочитає про ці нещасні випадки смерті, певно застановиться над життям своїм і своїх товаришів. Більшість наших людей приїхала із села, від рілі, від зовсім других обставин праці. Тут все життя нервове, горячкове. Аби скорше й скорше вперед! Падуть одні, на їх місце приходять другі. І тому тут первовий розстрій, каліцтва або й самогубства.

Читаючи справоздання місцевих урядів та лікарів, слід завважити на самому вступі, що неодноразово життя можна булоби вратувати, якби лікарська поміч прийшла в час. Кличуть лікаря аж тоді, коли людина вмирає. Кличуть лікаря лише на те, щоби не мати на сумлінню смерті покійного. Прийшов лікар, ствердив смерть і жалує, що його скорше не покликали.

Стереженого Бог стереже, — каже наша пословиця. Десятки нещасних випадків се убійства автомобілями. Підождати хвилинку часу при переході улицы, а можна оминати каліцтво або смерть.

Дуже нещасна язва між нашим народом се пиття самогону, або запра-

вляваного алькоголю. Се отруя, яка скорше або пізніше викличе страшні наслідки. Богато випадків сліпоти, божевілля та внутренних недуг се якраз наслідки п'янства. Не річ у тім скільки пе, а в тім, що пе.

А тепер пригляньмося отсим фактам:

Балтімор, Мд. --- Віктор Цілінський помер від надмірного вживання алькоголю, простуди й запалення легень.

Вілінг, В. Ва. — Еміля Хатлоса вбив на місці автомобіль.

Вілксбери, Па. — Лука Данько, ріжучи дерево почув біль коло серця і помер до 15 хвилин. Полишив жену й пятеро дітей.

Йосиф Замулінський дістав з журби помішання розуму. Помер по двох літах недуги.

Семен Дромніцький так затужив по смерті жени, що почав пити і посівся. Осиротив семеро дітей.

В. Пулман, Ілл. — Магдалена Опишук умерла по трох днях недуги на жолудкові корчі.

Вунсакет, Р. Ай. — Петро Сулима, умер по трох днях хвороби на битте серця. Лікар зізнав, що його покликано в останній годині, перед самою смертю.

Гарзей, Ілл. — Йосиф Сечковський, дістав горяного рака і по трох тижнях помер. Полишив жену і четверо більших дітей.

Дері, Па. - - Андрій Коземчак, убитий на місці камінем при праці, осиротив пятеро дрібних дітей.

Джемейка, Н. Й. — Станислав Іванців згинув страшною смертю; падаючи зі слупа, зачіпив за гак, розпо-

ров живіт, а впавши на землю положив ребра і хребет так, що до десяти годин помер. Покинув жінку й дрібні діти.

Джерзі Ситі, Н. Дж. — Іван Хома, йдучи до праці, впав на дорозі і помер на удар серця. Покинув сиротами троє дітей.

Екрон, О. — Іван Рафаїл у приступі божевілля застрелився в фабриці, де працював.

Експорт, Па. — Михайло Чупа умер покалічений експлозією динаміту при праці в майнах.

Елизабет, Н. Дж. — Теодор Полянський приніс до дому алкоголю, якого вживав до миття машин при праці; чуючи біль в жолудку, напився. Чув більший біль, поправив ще раз і серед страшних мук помер. Осиротив жінку й кількоро дрібних дітей.

Іван Сокира, переходячи вулицю серед страшної уливи, попав під колеса великого десяти-тонового троку і копача ровів. Помер на місці. Подія потрясла до живого всіх в місцита околиці. Всі часописи описували подію, зазначаючи, що такого случаю ще не занотовано. Осиротив жінку й четверо дрібних дітей.

Ірі, Па. — Адам Булат підрізав собі горло на вулиці. Помер в дорозі до шпиталю.

Калумет Сити, Ілл. — Анна Кобіта вмерла нагло на удар серця. Лишила мужа й четверо дрібних дітей.

Клівленд, О. — Семен Михайло так тужив через три роки за своєю покійною женою, що допроваджений до розлуки повісився. Покинув троє дрібних дітей.

Лакавана, Н. Й. — Йосиф Тобіаш упав при праці так нещасно на голову, що по дев'ять днів тяжких мук умер. Осиротив жінку й десяти дітей.

Майнерсвіл, Па. — Катерина Кішко умерла на затроєння алкоголем. Остала мужа й п'ятеро дітей.

Монесен, Па. — Дмитро Ірод, переходячи вулицю, зобачив наїжджачий автомобіль; утікаючи перед ним, попав під тягаровий трок, який його вбив на місці.

Ньюарк, Н. Дж. — Михайло Хринівський, підпалюючи піч нафтою, так тяжко попався, що помер серед страшних мук.

Василь Мельничук помер нагло при праці на удар серця.

Текля Косцюлек в п'янім стані впала і так розбила собі голову, що померла. Осиротила п'ятеро дітей.

Нантікок, Па. — Павла Адамчака забили коні на фермі під час праці. Осиротив жінку й десяти дітей.

Оборн, Н. Й. — Михайло Адамовський пішов спати і більше не пробудився. Умер на удар серця.

Марія Бігуняк, вертаючи з відвідин хорого кривняка у шпитали впала на підлогу і померла на удар крові до голови. Покинула мужа й шестеро дітей.

Олифант, Па. — Андрій Мазник, переїханий автом, помер в шпитали серед тяжких мук.

Перт Ембой, Н. Дж. — Андрій Федейко пішов спати ввечері і більше не встав. Умер на удар серця.

Ракавей, Н. Й. — Михайло Шуст, отроєний алкоголем, помер до вісім днів. Покинув жінку й троє дітей.

Рачестер, Н. Й. — Григорій Плектан помер нагло на биття серця.

Сиракюз, Н. Й. — Микола Григулич, ослаплений сніговицею, впав під трамвай, який убив його на місці.

Матвій Беднар був тяжко попарений при праці і по довшій недужості помер.

Андрій Лумянський, працюючи при рубанню старого заліза, зістав ударений так сильно в щок, що по шести місяцях помер.

Івана Фурґаля убив електричний ток, коли він чистив печ до ogrівання, на яким лежав розірваний електричний дріт. Лишив жону і дрібні діти.

Ст. Клейр, Па. — Василя Мулика при праці в майнах потовк відлом скали так тяжко, що по пяти місяцях умер.

Антін Васькевич повісився в приступі божевілья, в яке мав попасти з надмірного п'янства. Осиротив жону і пятеро дрібних дітей.

Ст. Луйс, Мо. — Тимко Шеремета був так тяжко потовчений при праці в майнах, що до двох днів помер.

Скрентон, Па. — Іван Лисик убитий в майнах обривком скали. Лишив жону й четверо дрібненьких діточок.

Михайло Заїк вийшов з дому до праці здоровий та працював цілий день. Идучи до дому, не сподівався, що із другої лінії вискочить вагон, який так тяжко його здусив, що помер на місци. Помер в силі віку, проживши всего 35 літ. Полишив жону й двое маленьких діточок.

Тамс, В. Ва. — Івана Мацька вбив на місци обривок скали при праці в майнах.

Тейлор, Па. — Стефана Марковича вбив на місци обривок скали. Полишив жону й дрібні діти.

Трентон, Н. Дж. — Франка Слабітського, як він їхав моторсайклем, ударив автомобіль так сильно, що до 20 хвиль помер. Полишив жону й четверо дрібних дітей.

Трой, Н. Й. — Михайло Бучак, переходячи улицу, впав на хідник і помер на удар серця. Полишив жону і дрібні діти.

Фініксвіл, Па. — Василь Лев, йдучи берегом коло залізничної лінії, упав так нещасно, що в протягу осьми годин помер. Полишив жону й кількоро дрібних дітей.

Форбс, Па. — Юрія Довганюка вбив обрив скали в майнах.

Честер, Па. — Іван Коцак був так тяжко побитий автом, що до двох днів помер.

Катерина Петрик, розпалюючи в печі нафтою, так тяжко попеклась, що до пяти годин померла. Лишила мужа й трое дрібних дітей.

Шамокін, Па. — Василь Козяр умер серед страшних мук через потовчення й попечення. Нещастя сталось при праці в майнах. Покійний осиротив жону й девятеро дітей.

Теодор Рапавий повісився в ночи. Осиротив жону і кількоро дрібних дітей.

Петро Шпак мучився через рік на страшну хворобу рака в горлі.

Шикаго, Ілл. — Казимир Вроблевський, идучи нічу, упав так нещасно, що поломав крижі і обірвав внутрешности та до трох днів помер.

Як між старшими членами люта смерть забирає жертви, так і між дітьми Молодечого Департаменту, проріджуються ряди наслідком небережности. По великих промислових містах, де нема відповідного місця на забави, молодіж вибігає на вулицю і тут паде жертвою автомобілів. Значна часть топиться через не увагу й брак догляду. Часто дитина задрасне собі руку або ногу старим залізом або дротом, дістає затроєння крови й умирає.

Про нещасні случаи смерти, як і свої уваги приходится писати із болем серця. При писанню сього прихо-

дить на думку, кілька то сиріт оплакує свого батька та кормителя. Але писати муситься так довго, поки такі случаї не зникнуть. Над сим працюють уже уряди стейтові й федеральний. Коби ще більше доброї волі, холодної розваги та обережності зі сторони самих громадян, а смертність між нашим народом зменшиться.

У. Н. С. ПРАВДИВИЙ ПРИЯТЕЛЬ У БІДІ

Правдивого приятеля в біді пізнати, — каже наша пословиця. Та не додає вона, що багато є таких людей, які аж у біді пізнають, хто міг би бути їх приятелем.

Ось є в нас багато людей, яких ніяк не можна затягнути до рідної організації. Вони воліють або до організації не належати, або належати до чужої.

Був собі недавно такий чоловік, котрий так говорив, як його намовляли вступити до У. Н. Союзу: „А се що за панщина? Я собі сам пан. Пощо мені вкладки платити? Пощо мені на мітинги ходити? Що мені зі сього прийде?”

Не минуло багато часу з того дня, як він ішов преспокійно вулицею і на нього наїхав несподівано автомобіль. Покалічив його тяжко. Сподівався наш чоловік, що правом добуде собі відшкодування. Але тут показується, що винуватий за випадок властитель був бідака, який тільки одну рату за машину заплатив, а асекурації проти випадків зовсім не мав. З такого нічого не потягнеш. Опинився наш чоловік в страшному каліцтві без обезпечення, і прийшов до того самого відділу, до котрого його намовляли, і став просити, щоб вони йому на якусь допомогу зложилися.

Таких байдужних людей народна казка порівнює до пільних коників, щ ціле літо собі цірінкають, а як

прийшла зима, то хоч сядь тай плач.

Сотки членів У. Н. С. рік річно побирають запомогу з фонду запомогового, який є фондом калік і невилічимо хорих. Є бідні нещасливці, які дістали більше як тисячу долярів і Союз дальше платить за них місячні вкладки, щоби не позбавляти рідні посмертної запомоги. Десятки членів карається в домах для божевільних, а Союз, як добрий батько, дбає за жену й дрібні діти. Другі десятки членів хорують на тяжку грудну недугу сухоти, немовби смерти вижидають а рідня дістає запомогу на найконечнійші видатки.

Злучені Держави се край промисловий, і майже всі наші люде працюють по майнах і фабриках, а там вони наражені на різні каліцтва. За послідних кілька місяців серед членів У. Н. Союзу п'ятох утратило зір одного ока, двох зір обох очий, п'ятох опинилося без одної ноги, двох обі ноги, двох опинилося без одної руки, а оден утратив руку по рамя. Три члени дістали з У. Н. С. за свої каліцтва по \$500.00 й вернули до краю.

Отсі нещасні случаї кличуть могутим голосом: Не шкодуйте хвили часу на місячний мітінг! Не жалуйте заплатити місячну вкладку, бо своєю працею помагаєте собі й своїм братам в нещастю.

І не жалуйте жертв на Приют для Старців і Калік при У. Н. Союзі.

ГОЛОС БУВШОГО ЧЛЕНА У. Н. СОЮЗА ЗІ СТАРОГО КРАЮ

Чернильва, дня 21. вересня 1928.

Всехвальний Український Народний Союз.

Я був колись членом Братства Св. Івана Хрестителя в Лорейн, Огайо, відділу 34. Українського Народного Союзу. Вступив я був до сього товариства в році 1916. та був його членом аж до 1920. року, коли я був примушений покинути Америку через своє здоров'я.

Ще в 1918. році, підчас сильної американської спеси, почав я відчувати коло серця біль. Лікар говорив мені, що я дістав з того, що пив за багато холодної води. Через два роки я пробував вилічитися з сеї недуги, але се мені нічого не помог-

ло. Витративши коло 900 доларів на лічення, та не бачучи ніякої полєкші, я остаточно рішився вибрати до старого краю.

Виїхав я з кепським здоров'єм і кишеню, опорожненою педугою. Дома я не застав гараздів. Світова війна зруйнувала мені господарство. Тяжко мусів я бідити, заким наново відбудувався, заким наново добув собі все, потрібне до життя.

На своє щастя, за свого побуту в Злучених Державах я навчився фотографувати. Продав я був ті „либерті бондс“, що то нас заставляли купувати на ведення війни, і купив я собі апарат до фотографовання. Коштував він мене 50 доларів. Опинившись

Українське сільське весілля Миколи Турка в Чернильві.

під польською владою та шукаючи зарібку, я став покористуватися своїм знанням фотографії. Польський уряд вимагає різних документів, не тільки до заграничних паспортів, але й до легітимай, тощо, і я став фотографією заробляти на життя.

Живучи в старому краю, я памятаю добре, як жилося в Америці. Між инчим памятаю добре, як раді ми були бачити в нашій часописі „Свободі” або в календарі Українського Народного Союзу фотографії з життя в старому краю. Памятаю, як ми дивилися й надивитися не могли.

Знаючи се, я посилаю для членів У.

Н. Союзу, колишніх моїх братів по організації, отсі три фотографії, зняті мною з життя нашого народа в старому краю.

Перша фотографія представляє українське весілля гр. Николи Турки в селі Черниляві. Я знаю, як наші громадяни в Америці люблять мати фотографії з весіль, тому їм ся фотографія придасться для порівняння.

Друга фотографія показує Український Селянський Хор у селі Черниляві; сей хор розвивається гарно завдяки праці його диригента, гр. Івана Крушинського, сина місцевого священика.

Український Селянський Хор в Черниляві з діригентом Іваном Крушинським, сином місцевого священика.

Трета фотографія представляє кооперативне свято в селі Віжомли, яворівського повіту в Галичині.

Подаючи сі фотографії до відомих членам У. Н. Союзу, бажаю гарного розвою нашому дорогому Батькові

на чужині, Українському Народному Союзови, та всякого добра всім його членам.

Стефан Клюс,

фотограф в Черниляві, пов. Яворів.

Кооперативне свято в селі Віжомли, повіт Яворів.

НАЙВИСШІ ТОЧКИ НА СВІТІ.

Континент	Найвисша точка понад поверхню моря:	Стіп:
Північна Америка	Гора МекКінлія в Алясці	20,300
Полуднева Америка ..	Аконкагва на границі Чілі й Аргентини	23,080
Європа	Гора Ельбруз	18,465
Азія	Гора Еверест, Індокитай	29,002
Африка	Гора Кіба, Східна Африка	19,320
Австралія	Гора Костюшка	7,777

НАЙНИЗШІ ТОЧКИ НА СВІТІ.

Континент	Низше поверхні моря.	Стіп:
Північна Америка	Долина Смерти в Каліфорнії	276
Полуднева Америка .	Поверхня моря	—0
Європа	Каспійське море	86
Азія	Мертве море в Палестині	1,290
Африка	Пустиня Сагара	150
Австралія	Озеро Торреса	25

Василь Бобрів (Смутний).

Трицять три.

Присвячую Юнакам-Студентам, що лягли під Крутами*).

1.

Збиралася хмара чорна
Над столицею Вкраїни,
Виростала непоборна
Сила, міць шалена,
І старому на арену
Йшло нове на зміну.

2.

Мати Божа омором
Златосяйвим осінила,
На борню вставали з горем
Кращі сили. З домовини
Встав, воскрес дух України,
Віщі сурми засурмили.

3.

В тумані зникають ряди,
З туману доносяться стони,
Плачуть ридають сади,
А дощі поливає,
Кров кісти змиває,
Та десь бють у дзвони.

4.

Чи то кого хоронять,
Що журно так дзвонять?
Чи може повстанці до бою
Всіх кличуть узятись за зброю?
Чого так ревуть ті дзвони,
Що аж мозок холоне?

5.

Чого так плаче мати на розпутті,
Ломає руки?
В її очах відчай, розпука...
Вітер лютий
Рве волосся, душу леденить...
Вона не чує, — горе стисло груди,
Немов чекаючи на чудо,
На небо дивиться, молитву шепотить.
Даремно все... Не чує небо сіре,
Лле дощовії коси...
„Деж правда, Творче мира?
На що ти шлеш нам горе, сльози?“

6.

Їх мати Божа вела до бою
За честь, за волю, край,
Архистратиг їм посвятив зброю;
Як гебреї на Синай
Дивились всі їм в слід...
Чекаючи побід...

І вісти зза Дніпра прийшли
З огнем чужих гармат.
Вже не вернулися до хат —
Життя у жертву віддали.

7.

Їх трицять три життя...
Їх трицять три душі...
У світ незнаний небуття,
Не між родиною в тиші,
А в полі, в зиму люту,
Серед вогню війни.
Свобідні - і розкуті...
Лягли в борні.

8.

Проходять роки нові й нові,
Ллються річки, море крові;
Не спиняються пожежі,
Крають нові землі межі,
Сонце ще не встало з сну
Й не розвіяло тумани,
Не загоїло ще рани,
Ще сурмить сурма війну,
І з туману мряки мли
Устають вони не знані
Трицять три.

17. II. 1922.

*) На прикінці 1917. року Курінь українських студентів вийшов проти Москалів на Чернігівщину. Складався він з найсвідомішого юнацтва України. Під залізничною станцією Крути він погинув майже цілий. Спаслися тільки одиниці й то припадково. — Автор.

Ромна Купчинський.

ЗА РІДНУ ЗЕМЛЮ.

(Зі споминів з Визвольної Війни).

На Львів.

Австрія розпалася... Розпалася як здротована посудина, якій хтось забрав нараз дроти. Поодинокі частини розскочилися, а вода, що кипіла в посудині, розлилася на всі сторони. Перестала існувати держава, яка стільки віків простояла, маючи в собі стільки різних народів, які себе взаємно поборювали. Династія Габсбургів була тим спійшиком, який то силою то підступом, то обіцянками то концесіями вдержував той штучний державний твір і навіть створив з нього поважну політичну й військову силу.

Але прийшла війна, війна, до якої Австрія не була підготована, яка перейшла її сили і ціла будова розвалилася. Спираючись на своїм Союзнику — Німеччині, булаб разом з ним сам. Величезна німецька держава застоялась. Але союзник не вдержав хиталася в своїх основах і зрушила сперту об себе Австрію.

Чи українці були приготовані на розвал Австрії?!.. На це питання мусимо відповісти, що ні. Наші політичні провідники до останньої хвили не вірили не вірили в таку можливість і прями рожеві мрії про перетворення Австрії в державу національностей, як це заповідав у своїм останнім посланню цісар Карло.

На доказ, що воно так справді було, наведу одну дійсну подію.

Кількох старшин -- Українців, що були в жовтні 1918 р. на відпустці

в Відні, пішли до др-а Смаль-Стоцького, одного з наших визначних, на парад. Вони докладно знали настрій австрійських військ у Італії і сподівалися леда день, що ці війська відмовлять послуку та розбредуться на всі чотири сторони світа. Знали також, що Маляри, Чехи, Словаки, а навіть Поляки готуються на таку можливість. Тому, думали, не від річі і нам, хоч пізно, взятися за діло і приготуватись на всякий випадок.

Згаданий висше визначний діяч сидів тоді в Відні, як австрійський капітан, мав широкі звязки і міг про цілу ту справу найкрасше знати.

Прийшли наші старшини до нього і кажуть:

— Пане капітане. Ви певно знаєте ліпше від нас, як справа стоїть. Кождої хвили може наступити розвал Австрії. Всі народи приготовані, або готуються на те. Чи не час і нам подумати про щось. Цілі полки Українців з італійського фронту остануть без опіки і вказівок. Требаб уже тепер їх якимсь способом витягати на відпочинки в запілля, щоб лекше потім перевезти в Галичину.

Пан капітан, почувши таку промову, оглянувся на всі боки, а далі, стягнувши грізно брови, відпавив:

— Панове, ви забуваєте, хто ви і до кого говорите. Ви старшини австрійської армії, а я також. Тим разом я все це пускаю попри вухо, але другим разом зроблю з цього ужиток. Я скінчив!

Така була віра в ненарушимість Габсбурської монархії, що навіть визначні наші політики чи діячі не припускали гадки про її розвал.

Коли так думали верхи, то що мав казати загаль, а зокрема військові люди?!

Ми, Українські Січові Стрільці, не багато знали, що на широкому світі діється. Часописи не подавали звісток про захитання Австрії, а довідатись від когось авторитетного не було можливе. Хіба що хтось з наших, приїхавши з відпустки, привозив т. зв. лискове радіо про це та про те.

Всесж таки звістки, які до нас приходили, не давали нам спокою і ми потихо, бо в тайні навіть перед своєю командою, приготувались до чогось незнаного. Командантом полевої формації У. С. С. був тоді австр. капітан Микитка, а командантом цілого легіону ротмістр Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний), то ми боялися покищо зрадитись перед ними.

Всі формації У. С. С., себто: Поле, Вишкіл і Кіш стояли тоді на Буковині. Приїхали вони сюди з Надніпрянщини, з околиць Єлисаветграду на Херсонщині. Виїзд УСС з надніпрянської України послідував, як говорили всі, на приказ німецького кайзера, якого просив о це гетьман Скоропадський. Гетьман нібито мав боятися Вільгельма Габсбурга, який тішився досить великою симпатією між селянами і мав велику популярність. Чи воно так справді було, не знати напевно, бо і Австрія мала в тім інтерес, щоб Стрільців забрати з Гетьманщини. Вони занадто мішались до всього та нераз заступалися за населення і боронили його перед озвірілими Мадярами. Командант легіону Вільгельм, хоч і близький родич цесаря Карла, нераз давав до пізнання, що з Австрії собі багато не

робить. Знаючи популярність Вільгельма між народом і його відношення до Австрії, правлячі кола побоювались, що архикнязь а з ним і У. С. С-и при першій нагоді стануть проти них раз з українським народом.

Щоби віддалити цю небезпеку, австрійська головна команда перенесла У. С. С. на Буковину. Офіційно це називалося „для стереження границі від сторони Румунів”.

У С. С. виїхали з Гетьманщини дуже нерадо. За весь час свого побуту на степовій Україні, зєднали собі тамошнє населення не тільки українське, але й чуже (там є кольонії німецькі і молдаванські). Але наказом і кількома транспортами переїхали Стрільці на Буковину. Всі формації спинилися зразу в Чернівцях і розльокувалися по казармах. Згодом деякі сотні з полевої формації пішли на полудне біля Раранчі і там повнили вивідчу і надграничну службу. Моя сотня (5) дістала наказ відійти на Бессарабію під Хотин і там стерегти магазинів муніції та висилати стежі на полудне в сторону Румунів. Решта У. С. С. остала на далі в Чернівцях.

Зараз після мого приходу під Хотин, приїхали до моєї сотні підводи від муніційної валки чет. Григорука і почали забирати крісову муніцію та ручні гранати. Магази́ни, яких стерегла моя сотня, це були просту склади муніції по лісах та дебрах, які полишались з тих часів, коли тут був австрійсько-російський фронт. Австрійська влада знала про їх існування, але поняття не мала, скільки тої муніції там є. Ми могли, хоч і дуже скрито, забирати помало її і перевозити до своїх магазинів у Чернівцях. Це все діялося в другій половині жовня, коли в нас ішли вже балачки на тему невідомого завтра і

приготувань на всяку можливість. В той спосіб ми потихо, без галасу та крику вивезли що могли крісової муніції і кільканайцять тисяч ручних гранатів.

Що діялося в Чернівцях, я знав тільки з вісток, які приходили до мене. Мені було відомим, що старшини зібралися були на нараду і в тайні перед сотником Микиткою та Архикнязем Вільгельмом обговорювали тодішнє положення Австрії і розуміється звязану з тим нашу ситуацію. Постановлено на випадок чогось змінити Команду Легіону, щоби мати вільну руку. На нараді старшин постановлено, що командантом усіх формацій У. С. С. стає сотн. Букшований, а сотн. Вітовський відіде як як відпоручник У. С. С. до Львова, щоби слідити випадки і давати Легіонові вказівки. Все це зроблено, як я вже згадував, у тайні перед тодішніми командантами У. С. С., бо Стрілецьтво хоч і не відносилось до них ворожо, всеж таки не довіряло їм, як австрійським старшинам. Своєю дорогою ці побсювання були не потрібні а навіть пошкодили У. С. С.-ам, як про це пізніше буде мова. Та з другої сторони не можна винити Стрілців, що так поступили зі своїми командантами. Архикнязь Вільгельм, хоч дуже добре відносився до всього що українське, всеж таки був австрійським архикнязем, близьким родичем цісаря, і не можна було знати напевно, як віднесеться до евентуального зломання присяги Австрії. Сотник Микитка, це був зразок австрійського офіцера — Українця, який знав тільки наказ своєї команди і повинність супроти австрійської держави. В національній квестії був майже мертвий, а одинокою ознакою його українства було походження і знання мови. Ясна річ, що Стрілец-

тво, приготовляючись на майбутнє, не могло втаємничувати ні одного ні другого з них у свої пляни, а навіть мусіло розглянутись за пезним командантом на всякий випадок.

Постановивши на нараді, що на випадок розпаду Австрії, сотн. Букшований стане командантом У. С. С. Стрілецьтво припоручило сотн. Вітовському їхати до Львова. Вітовський з тяжким трудом дістав дозвіл виїзду і виїхав з Черновець. Не знав певно ні він ні Стрілці, що вже найближші дні принесуть такі великі події, до яких український нарід Галичини, Буковини і Закарпаття абсолютно не був підготований.

Все те, що діялося серед У. С. С. діялося в Чернівцях і частини, які були відокремлені, довідувались про все тільки тайними післанцями. Моя сотня, як найдалі віддалена від Черновець, діставала вісти найпізніше. Говорю „моя сотня”, хоч по правді вісти ці знав тільки я і пару старшин сотні.

В двох послідних днях жовтня рух підвод з муніційної валки збільшився і ми майже до чиста вимели те, чого мали стерегти як ока в голові. Дня 1. листопада 1918 р. дістав я наказ, підписаний сотн. Букшованим: „До команди 5 сотні.

„Як стій зібрати сотню і відмаширувати до Черновець, щоби там завагонуватись. О. Букшований сотн. У. С. С.”

Для мене було ясно: Австрія розлетілася, а ми йдемо в Галичину перебирати магазини і військові об'єкти. Хоч до цього я від кількох днів був приготований, признаюся, що так швидко цього всього не сподівався. Мені не могло поміститися в голові, як така велика держава як Австрія, може так нагло перестати жити. Здавалося, що передтим повинніб на-

ступити якісь бунти, заворушення чи щось подібного. А тут нічого, тихо спокійно і раптом — розвал. Очевидно я поняття не мав, що діялося в останніх днях на італійському фронті. Тепер, коли слухаю оповідань очевидців, бачу, що воно зовсім не відбулося так тихо і спокійно.

Діставши наказ з Черновець, я зараз поробив приготування до відходу. Моя сотня не стояла залогою в одному селі, але четами в трьох селах, висилаючи стежі і варті далеко в дооколичні ліси. Треба було те все стягнути до чет, а щойно чети до постою сотні, до села Малинковець. Малинківці, — молдавансько-українське село в північній Бессарабії, біля Хотина. Воно віддалене від Черновець яких 35-40 км. і хотівши доставити сотню на місце призначення, мусівби стратити найменше один день. Тому щоби не гаяти дорогого часу, зарядив я зібрання підвод з цілого села, на яких помістиласьби сотня з цілим своїм майном.

Збирання розкинутих частин сотні і підвід тривало десь до 3. год. в ночі. За той час усе було підготоване до виїзду, а сотенні підводи привезли ще решту муніції з лісних криївок.

Нарешті все було готове. Сотня зібрана на майдані, а на занею довгий ряд підвод. Тоді щойно я покликав до себе старшин і підстаршин та розказав їм про все. Як приймуть вістку про розвал Австрії старшини, я міг наперед сподіватися, але цікаво було мені, як до цього поставляться підстаршини, переважно прості, сільські хлопці. Коли всі зійшлися в моїй хаті, я коротко повідомив усіх про переверот. Підчас моєї промови тиша була така, що здавалося ніхто й не дихнув. Не дивниця! Цеж не був звичайний наказ, чи звичайні сходи для обговорення вишколу сотні. Кож-

де моє слово здирало заслону з перед очий і показувало зовсім незнані, хоч так усіми бажані горизонти, показувало вільну соборну Україну від краю до краю.

Скінчивши промову звернувся я до підстаршин просто з цікавості.

— І щож ви на те скажете?!...

Мені відповів десятник, сільський хлопець із Рогатинщини.

— Пане Четар! Від початку війни я служу українському народові і далі буду йому служити.

Сказав це так спокійно, що я був здивований. Видно слово „цар”, „найясніший монарх”, „найстарший тато” не мало вже для нього такого значіння, як для його батьків.

Я дав наказ готуватись до відходу. Все метнулося на місця і за десять минут, все було готове. Я виїхав на коні перед сотню.

Передімною стояла сотня в лаві 180 молодих лиць, освічених смолоскипами, дивилося на мене і ждало чогось. А довкола ціле село, мале й велике вилягло дивитись на Галичан які чомусь так нагло відходять. Мені чогось нагадався Великдень. Не знаю, чи блеск смолоскипів, чи радісне почування в грудях дало до цього причину, досить, що я несвідомо ждав, коли задзвонять дзвони і сповістять воскресення Христа.

Сотня стояла як мур. Ні один рух не зраджував, що це живі люде, а не камінні постаті.

— Спочинь! скомандував я.

Один стукіт і тихо...

— Стрільці! гукнув я. — Від нині ми вольні!...

Мені підступили сльози до очий, а радість стиснула за горло, так що довго не міг слова добути зі себе.

Сотня чекала...

— Нема вже Австрії! Нема вже царя! Нема вже австрійського вій-

ська! Є тільки Галичина, частина України, є український народ і його військо: Українські Січові Стрільці!

Сотня вухам своїм не довіряла. Я бачив це по здивованих лицах, по непевности в очах, по коливанню рядів.

— Ми йдемо тепер у Галичину. Там нас ждуть наші родини, там ми маємо тепер помощи народови стати господарем у своїй хаті. А хто поважиться перечити нам права до цього, тому ми, Українські Січові Стрільці, докажем наше право — багнетом. Слава Україні! Слава Українському Народови! Слава Українським Січовим Стрільцям!

Сотня ще хвилю стояла не порушено. Вкінці отряслася з дива і сто-вісімдесят грудий гукнуло трикратно: „Слава!!”

Цивільне населення, що слухало моїх слів, загуло тепер між собою. Коли я проїжджав мимо них, то чув як мій господар, свідомий Українець, поясняв своїм односельчанам:

— Австрія пішла к чорту, а вони йдуть тепер у Галицію порядок встановить.

— Позір! Чвірки вправо вбік! За мною сотня руш!...

Я виїхав на дорогу і там розділив сотню роями на вози.

Не минуло й пів години, як довгий ряд возів поторохтів битим шляхом у сторону Черновець.

Ніч була темна хоч око виколи. Дотого якась вогка мряка насила на землю і робила пільму ще більш непроглядною. Ранішній холод проймав до кости, а таємне невідоме мимоволі морозило тіло.

Шлях Хотин-Чернівці вється ву-жем серед горбів покритих лісом і овочевими садами північної Бессарабії, яку тутешній народ зве Буковиною. Їхати ним навіть днем не нале-

жить до приємности, бо він весь ви-ложений камінням на сторч і тому підкидає возом, як галицька худі-бляча дорога в посуху. Підводи їхали нога за ногою, а хлопці заскочені вістями про розвал Австрії мовчали як заворожені. Мовчав і я їдучи на переді цілої валки верхом. Хоч і як докладно знав я настрої і вартість своєї сотні, не міг присягати як вона на далі буде справуватися. Шість мі-сячний вишкіл це велика школа для кожного, але чи встигла вона викорі-пити все, що роками наростало в ду-ші галицького селянина: привязання і послух цісареві?! Чи не прийдеться тепер боротися з труднощами вдер-жання війська в відповідній дисци-пліні... Хлопці мовчать не балакають, не співають... Що вони тепер дума-ють, що замисляють... Як радо влізби я в душу кожного з них, щоби поди-витися чи ясно там, чи може...

В середині валки спалахнула пі-сня, — улюблена пісня моєї сотні: „Гей на горі там жінці жнуть...”, спалахнула і обняла всі вози від першого до останнього. Валка стягнулася до купи і, їдучи кроком, ціла греміла бадьорою піснею Сагайдачного. Від гомону співу ясніше, здавалося, бли-снули смолоскини, веселіше ступали коні при возах, справніше затапцю-вав мій „Степовик”, вірний верховець незабутній. Доколичні ліси стократ-ним гомоном віддавали спів і песли його далеко-далеко.

Мені полекшало на серці... Сотня співає, а коли співає — значить вона та сама, що колись, а може й ліпша ще, бо так ніколи ще не співала. Не-раз за час світової війни переконався я, що вояк, якому щось недостає, щось душу млоїть, ніколи співати не буде. А як заспіває вже, то хіба сум-ної — похоронної пісні, що ще більш придавлює груди. Але моя сотня спі-

вала бадьору боеву пісню про Сагайдачного, тому на бік журба про непевна завтра, про настрої хлопців. Зпіднесеним чолом на стрічу будуччини!...

Ледви переїхали ми давню австрійську границу і лишили за собою російську „магільницю”, як на команду „Трухцем” ціла валка рушила скорим темпом уперед. Через Топорівці, Садагуру підіхали ми від сходу до Черновець. Перед самими Чернівцями сотня злізла з возів і в похідній колоні підійшла під місто.

Був холодний, осінній ранок і Чернівці здається звичайно в тій порі сапли непросипущим сном. Але тепер вони вже рухалися. Раз-у-раз минали нас якісь вози, з жовнірами і цивільними, якимсь вантажем то без нічого. Ми не мали часу звертати на них уваги, а навіть і не думали про них. Яка шкода! Тими возами їхали сини многоязычної Буковини з війська до дому, довідавшись, що нема вже Австрії ні цісаря. А на возах везли що хто запопав і вспів загарбати, думаючи що ніхто йому вже цього не відбере. Але румунські босяки здається не тільки відібрали все крадене, але ще вкрали й те, що було власне.

Перед самим містом заступило мені дорогу двох жидів.

— Пане офіцер! відізвались до мене по німецьки. — Може є що продати?

Я спершу не зовсім зрозумів їх.

— Як то продати? питаю. — В мене нічого такого нема.

— А от кінь... Ми добре заплатимо. А може мука, сіно...

Не докінчили, бо я їм дав таку відповідь, що здається вже нікого не питали того дня.

Тоді я побачив, що розвал іде повним ходом, що деморалізація обня-

ла вже найширші верстви, а навіть австрофільсько настроєних Жидів.

Входимо на вулиці Черновець. По лицах пізнаю, що нашої появи ніхто не ждав і що в одних ми будимо радість а в других ворожий блиск у очах.

Сотня маширує з піснею, а до неї долучується чим раз більше людей.

— Куди ви? питають. — Остаєте в нас, правда!

— Ні ми нині відїжджаємо до Галичини! відповідає хтось із наших.

— А хтож остане в Чернівцях?...

Чути в тім запиті здивовання і жаль на когось.

— Тут остануться буковинські полки! поясняй їм, хоч сам не знаю, де вони і які вони.

Біля мене йде кілька буковинських сільських хлопців. Прекрасні, молоді легіні. Йдуть на якісь збори чи віче, чи щось подібного.

— Наші вояки розходяться домів, а то так не повинно бути! говорить до мене один з них.

— Як то? питаю. — То тут нема команди, якаб не допустила до цього.

— Де там команда! махає легко-важно рукою. Були офіцери але й ті їдуть собі на чотири вітри.

Я не дуже то вірю в те все і машерую мовчки.

— Можеб ви прийняли нас до свого войска! питає знову котрийсь.

— Ми маємо також зброю! і показує з кишені старий заржавілий пістоль.

— Ви належите до Черновецького Корпусу, вгадую я, — і вам треба тут голоситися.

Приходимо на розстайні дороги. Ми йдемо до двірця на право, хлопці в місто на ліво.

Прощаємось...

Чи сподівався я, що прощаючись тоді з буковинськими хлопцями, прощається з ними на довгі літа!... Чи ду-

мав я, що за місяць з тих хлопців будуть вже королівські румунські во-
яки, хоч поневолі але будуть!... Ні!
Я навіть в думці не припускав щось
такого, бо був би певно забрав їх зі
собою і дав нагоду боротись за рідну
землю.

На черновецькій стації не застав
я вже нікого зі Стрільців. Був тільки
поручн. Остап Луцький, адютант ар-
хикнязя Вільгельма, який розказав
мені про положення.

В ночі з 31 жовтня на 1 листопада
Українці зайняли Львів. Все пройшло
знаменито і без труднощів. Вояки —
Українці виконало завдання дуже до-
бре і тепер усі важні державні і вій-
ськові будинки в наших руках. Сот-
ник Вітовський командантом Львова.
Поляки, як тільки прочунали, почали
боротьбу. Тому треба як найскорій-
ше всім їхати у Львів і здусити пов-
стання. Вишкіл, фронтові частини і
одна сотня з Коша У. С. С. вже пої-
хали. Кіш перенісся до Вижниці, бо
в Чернівцях непевна ситуація, зогля-

ду на румунське населення і румун-
ські війська, які можуть кожної хвили
підійти під місто. На кінець показав
мені пор. Луцький телеграму зі Льво-
ва в якій команда жадала як найшвид-
ше помочі, бо Головний Дворець По-
ляки острілюють і стараються окру-
жити.

Я почав негайно готуватися до ви-
їзду. Заки постягано відповідну скіль-
кість вагонів, я післав сотню в місто
до магазину і кождий хлопець приніс
по два однострої і по дві пари чере-
виків. Супроти непевного положення
в Чернівцях треба було забирати, що
вдалося. Нині жалую дуже, що не о-
став у Чернівцях ще хоч пару годин
довше і не забрав більше, бо все що
лишилося, то розтягли „демобілізо-
вані” або попало в руки Румунам.

Але тоді я спішився. Як тільки
гаротяг був готовий, а все заладоване
в вагонах, я дав знак до відїзду.

Засвистав, зашипів паротяг, шар-
пнулися вперед вагони, залунала з
потягу пісня і ми рушили до Львова.

Іван Фракко.

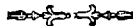
УКРАЇНА МОВИТЬ:

Мій синку, ти би менш балакав,
Сам над собою менше плакав,
На долю менше нарікав!
! На шлях тернистий сам подався
І цупко по тернях подрався, —
Чогож ти иншого чекав?

Сам знав, що гола я і вбога,
І до мойого ти порога
Прийшов, захтів служить мені.
Ну, в мене слугам плати скупю,
А нарікать на мене глупо...
Просила я тебе, чи ні?

І що тобі за кривда сталась?
Що підняли на тебе галас:
„Не любить Руси він ні раз!”
Наплюй! Я, синку, ліпше знаю
Всю ту патріотичну зграю
И ціну її любовних фраз.

Що проживеш весь вік убого?
Значить, не вкрав ніщо ні в кого,
А чесно працював на хліб
Тай те подумай ще будь ласка:
Твого я найкраща частка
З тобою враз не ляже в гріб.

Emil Revyuk.

A BRIEF HISTORY OF UKRAINE.

BEGINNINGS.

The Ukrainians have inhabited their homeland since the dawn of history. In the ninth century, Kiev was the capital of a Ukrainian state, which also organized the Russians and the White Russians into a federative union. The power of this government commanded the respect of Byzantium, Bulgaria, Poland and the Asiatic Nomads in the east and south. Its splendor was the object of admiration of West European, Greek and Arabian merchants. It had gained a paramount commercial importance such that Poland, as a Polish historian observes, was merely regarded by the West Europeans as the passage to Kiev. Its culture, in which local elements combined with the influences of Constantinople, the Orient and the South Slavs, produced admirable monuments in literature, religious and secular, in architecture, and in education.

THE INVASIONS.

But Ukraine lay on the threshold of Europe, through which the migratory tribes of Asia now began to sweep, and was therefore obliged to bear the brunt of continuous invasions. Straining her resistance to the utmost, she contended successfully with Magyars, Khazars, Pechenihi and Polovtses. Then, in the thirteenth century, she broke down defending herself against the most terrible of all invaders, the Tartar Khans. The weakened remnants of Northern Ukraine were united with Lithuania. Only the western principalities preserved their independence, such as the province (then the kingdom) of Galicia.

About the middle of the fourteenth century, Galicia was forcibly occupied by Polish kings. About the end of that century, Lithuania entered into a union with Poland, bringing other Ukrainian lands under Polish dominion. Ever since that period the Ukrainians have suffered religious, national and social oppression at the hands of the Polish rulers.

UNION WITH RUSSIA.

After a series of uprisings, the Ukrainians succeeded, in 1648, in liberating the central part of Ukraine from the Polish rule, and established, under Bohdan Khmelnytsky, a Ukrainian democratic republic.

Threatened by Poland in the west and Turkey in the south, the young republic in 1654 entered into a voluntary union with Russia, which was looked upon as a menace, on the condition that the Ukrainians should be accorded a full measure of self-government. The czars, however, began curtailing Ukraine's privileges, one after another, until the Ukrainians became, after several unsuccessful uprisings, a subject race. The partitions of Poland (1772, 1792 and 1795) brought under Russia's domination all of the Ukrainian lands except the westernmost part, the ancient principality of Galicia, which was ceded to Austria.

INDEPENDENCE REESTABLISHED.

Under each of these dominions the Ukrainians suffered oppression. Russia wanted to Russify them, in order to get permanent free access to the Black Sea. Austria delivered the "Ruthenians" of

Eastern Galicia into the hands of the Poles, so that she might retain the Poles as a support for the Hapsburg monarchy and for the German element in the Empire. The Magyars who, in the fourteenth century, had conquered the Ukrainians living beyond the Carpathians, applied to them the same policy of Magyarization which they employed against all the other non-Magyar nationalities.

The crisis created by the World War brought a change in the fortunes of Ukraine. The downfall of the czars in the revolution of March, 1917, and the defeat of Austria-Hungary were the signals for the resurrection of Ukrainian independence. When the Provisional Government was set up in Russia, the Ukrainians organized an autonomous government of their own. But after both the Provisional Government and the Bolsheviks had shown themselves unable to govern except on the old centralistic basis, the Ukrainian Parliament (Rada) proclaimed, on January 7, 1918, the independence of the Ukrainian People's Republic.

From the start, the new republic found itself in a critical position. Threatened by Bolshevik armies in the north and east and by Teutonic forces in the west, it was at the same time cut off from all outside help. The dilemma was therefore solved by making peace with one enemy, a decision similar to that which was arrived at under precisely similar circumstances by Roumania. Thus Ukraine, invaded by Bolsheviks and hard pressed by the Central Powers, made peace with the latter at Brest Litovsk.

But the Germans turned out to be a remedy hardly less deadly than the disease itself. They came ostensibly to drive away the Bolsheviks, but they behaved no differently from Bolsheviks

themselves. They exploited Ukraine economically, by requisitioning bread, cattle and grain from the farmers. They also tried to rule the country politically and, to this end, they overthrew the Ukrainian government, a democratic regime deriving its powers from the will of the people, only to place in its stead a military dictator subservient to German commands, to whom was given the historic Ukrainian title of "hetman." This individual, General Skoropadsky, was acceptable to the Teutons because he was a militarist, a large landholder, a conservatist, and a willing tool in the German scheme, which was to make Ukraine the centre and nucleus in a reconstruction of the old centralized Russian empire, every part of which the Germans intended to control, both politically and economically.

The result was to be foreseen. The Ukrainians rose in a mass rebellion, destroyed the German plans in the east, and interfered considerably with their progress in the west. At a time when Poland, Roumania and Russia had all seceded from the struggle, against German expansion, the Ukrainian insurgents stood in battle alone, without material or moral support from the western powers, and conducted against the Germans a sanguinary guerrilla warfare which obliged them to maintain in the east an army of a million soldiers, who were seriously needed by their generals in the west.

When the Teutonic forces finally collapsed in the west, the Ukrainians, led by an insurgent body called the Ukrainian National Union and composed of the representatives of all the Ukrainian parties, drove the Germans out of the country and organized a new government, the so-called Directorate. This coalition was recognized by the National

Congress held at Kiev at the end of January, 1919, and also by that part of Ukraine which, up to the Teutonic defeat, had remained under Austrian control, but immediately after the Austrian breakdown, had organized itself into an independent nation called the Western Ukrainian Republic.

The Directorate found itself surrounded by enemies. Roumania wanted to seize the former Austrian province of Bukovina, including that part which was peopled by Ukrainians. The Poles wanted to conquer the Western Ukrainian provinces of Kholm, Volhynia and Podolia, which have a considerable percentage of Poles among the landed aristocracy and in the bureaucracy. They also wanted to retain Eastern Galicia, where Austrian favoritism had already made them supreme. The Bolsheviks came marching down from the north in order to introduce the soviet form of rule instead of the Ukrainian republic and also to acquire grain for Russia, where everything was at sixes and sevens because of the communistic experiment. From the east came the Russian centralists led by General Denikin. All these enemies of Ukrainian independence denounced the self-determination of the Ukrainian people under various pretexts, and some of them even gained the support of more than one Allied power.

IN YOKE AGAIN.

No nationality, of modern Europe has been made a subject of such many-sided attacks. Under their combined pressure, the Ukrainian struggle for national independence eventually collapsed. Against the wish of the Ukrainian people who claimed the right of self determination, the Ukrainian territory was divided among the neighbors. By a series of international acts and treaties

they were handed to the various conquerors, in direct violation of the great principles of justice and peace, proclaimed many times during the war.

UKRAINIANS IN CZECHOSLOVAKIA.

The newly created Republic of Czechoslovakia received by the Treaty of St. Germain 15,000 square kilometers of Ukrainian territory with 700,000 persons of non-Czech population. The treaty was based upon an agreement which the Czech leader Masaryk had made in 1917. in Pittsburgh, Pa., with the representatives of the immigrants from that section of Ukraine. By the treaty of St. Germain Czechoslovakia had agreed to form the Ukrainian territory into an autonomous province of the new republic, — a promise which so far has not been carried out. The policy of the Czechoslovak Republic goes counter to that promise, and the Czechoslovak government uses the methods that not so long ago were used by the German government of Austria against Czechs — in order to denationalize the native people of the province and to make them over into Czechs.

UKRAINIANS IN ROUMANIA.

The kingdom of Roumania took opportunity of the straits of the Ukrainian national movement fighting against the Russian Bolshevik in the east, and the Polish chauvinists in the west, to occupy by force of arms 22,000 square kilometers of the Ukrainian territory with 750,000 Ukrainians, living in compact mass. Against the explicit promise given by Roumania to the Allied and Associated Powers, recognizing that occupation, the Roumanian government applies to that section of Ukraine the notorious "Balkan methods" of government, which consist in cruel persecutions

and abuses, directed towards the final goal: to destroy the native culture of the non-Roumanian races and make them an easy victim of Roumanization or complete destruction. 750,000 Ukrainians of Roumania live now without a shred of political, cultural, or social rights.

UNDER POLISH MISRULE.

Very similar is the position of the Ukrainians who have been occupied by the force of arms by Poland. Thus Poland came into the possessions of a vast non-Polish territory, comprising about 137,000 square kilometers with upwards of seven million Ukrainians.

When Poland received the first international recognition of this status from the Allied Powers, she promised to grant the Ukrainians the so-called right of national minorities. The promise is still unfulfilled. The Ukrainians under the Polish rule are treated by the Polish government as a conquered race. The methods used by the newly resurrected Polish Republic are a peculiar combination of the Russian and Prussian methods of persecution and denationalization once used against the Poles. The Polish government follows the Russian and the Prussian governments in its policy of depriving the Ukrainians of the opportunities to educate their youth in their native tongue. The Prussian methods of colonizing Polish territories with German settlers are now used extensively by the government of Poland against the Ukrainian territory; the colonists live amidst the defenceless conquered race like at armed camp quartered in a subjugated colony.

The government of Poland places all kinds of obstacles in the way of the Ukrainians towards development of their business enterprises. The Ukrainian is driven from government employment.

By these and various other methods, thoroughly planned and organized, the government of Poland combines with the chauvinistic populace to degrade the non-Polish races to a mere subsistence and to rob them of all the possibilities of progress and development. Under such conditions of existence, the non-Polish races of the Republic of Poland, which constitute about one half of the population, seeth with unrest. This is one of the most potent dangers to the peace of Europe.

UKRAINIANS UNDER SOVIETS.

By the peace treaty between Poland and communist Russia concluded in Riga, in 1921, Russia received about 450,000 square kilometers of Ukrainian territory with about 30 million people. The declaratory policy of the Russian communist government was in crass opposition to the avowed policies of Poland: It proclaimed to the whole world the principle of self-determination of all nationalities. But this was only the declaratory policy of the government. Hand in hand with this declaratory policy there was continued in practice the old anti-Ukrainian policy of the czarist regime. To the Russian communists, internationalist in their allegations, every Ukrainians was a traitor. Just as the Russian csar government had proclaimed its purpose to spread the indissoluble trinity of Russian nationalism, Orthodox religion and political absolutism, so the new government proclaimed a new messianism, in which Russian nationalism was thinly veiled by false international phraseology. Those who opposed the new Russian imperialism, were now denounced not as traitors of the csar, Orthodox religion, and Russian nationality, but as traitors of the "Russian revolutionary people" and the international commun-

ism. Under the new mask old contents survived: The old empire of the czar, nicknamed the prison of races, continued, in spite of the international declarations: The old prison of races was painted in three colors, the new prison in one, the "international" red. The Russian provinces of the empire, the Russia proper, retained a privileged position. Their language had the preference over other languages, used in the various conquered provinces; it was once proclaimed the czarist language, now it was sanctified as the revolutionary language. The non-Russian provinces continued to be treated like colonies: Their economic interests were considered subsidiary to the interests of Russia proper: They had to supply Russia with raw materials and to receive from her the ready-made industrial products at the prices dictated to them by Russia proper.

But the Ukrainian peasant, who was the chief sufferer of such policy, when defeated in the field, used against the Russian government the weapon of passive resistance. Russia, made backward in agricultural production because of her occupation with subjugating non-Russian races, stood before the spectre of her destruction: she had to come to some terms with the grain-producing Ukraine. The result was the so-called Ukrainization of Ukraine.

The central government of Russia had to Ukrainize its governmental departments in the Ukrainian territory. The Ukrainian people seized at this concession to develop their schools, educational and scientific societies and to promote generally all those activities of which the language is the basis. This is the prime achievement of the Ukrainians under the red regime, — an achievement which had been wrung by the people from the government at high cost.

Communist propagandists are wont to make a great deal out of this concession of the Russian imperialist sentiment to the Ukrainian nationalism, forgetting that the very proclamation of the "Ukrainization of Ukraine" is the proof that Ukraine is not ruled by Ukrainians, that the principle of self-determination of races proclaimed by the Russian bolsheviks remained but an empty sound. Indeed, outside of this cultural field, Ukraine continues to be treated as she has been treated by the czarist government, that is, as a colony. On the economic field this manifest itself in the exploitation of her natural resources and the labor of the Ukrainian people for the benefit of the central Russian provinces.

Thus, ten years after the conclusion of the World War, Ukraine is found torn and subjugated. To be sure, some old enemies are gone, but new have arisen in their place to continue the work of disturbing the progress of free development of the Ukrainian people on the fertile and rich Ukrainian soil. But though freedom has not been won, the people have not given up their struggle. Far from that: the struggle has grown in intensiveness, extent, and strength. Where hundreds fought in 1918, thousands are ready to fight now. And the struggle will be continued until the national aspirations of the Ukrainians will be recognized by the world at large.

UKRAINIAN NATIONAL ASPIRATIONS.

Since the downfall of the ancient Ukrainian empire of Kiev down through the struggles against the Tartars, Poles and Russians, Ukrainian history displays a continual tradition of heroic endeavors to re-establish the political independence

of the country. This remains the ideal of the Ukrainian people at the present time.

The idea of a possible federation with Russia, which has been advanced by some Ukrainian leaders, has gradually died out because of the economic exploitation, political disfranchisement and cultural degradation of the Ukrainians carried on by the czarist regime. The centralist policies were seen to survive even under the liberals, Lvov and Kerensky, and were actively revived by such men as Skoropadsky, Kolchak and Denikin, and by the poorly masked Russian nationalism of the Bolsheviki. The question of economic relations between

Ukraine and Russia must be settled, in the opinion of the Ukrainian people, as an international question between two independent nations.

The same may be said of the federations suggested for Ukraine with some of her other neighbors. Ukraine does not want such federations. She wants independence. As to the various racial minorities living in Ukraine, successive national assemblies have repeatedly declared themselves unreservedly in favor of granting these minorities the right of proportional suffrage, national-personal autonomy, and the right of representation in all departments of the government.

Вол. Самійленко.

СМЕРТЬ ПОВСТАНЦІВ.

Я бачив смерть народних тих героїв.
Се близько нашого села було.
В бою не вистачило їм набоїв,
Кіннота-ж обсідала навколо;
Живих численний ворог обезброїв,
І от їх триста привели в село,
І там на суд поставили юрбою
На смітнику широкім за корчмою.

Тут судовий процес провадять так:
Кати, — вони ж і судді і комісари, —
Знімають із підсудного сірак,
Чи там кожух, так саме шаровари,
А чоботи найперш, бо то є знак
Злочинности, що заслугує кари;
І як скінчиться процедура та,
То присуду ніхто вже й не чита.

І трьом сотням отим не довго ждати
Прийшлося кінця розправі судовій;
Зняли „зізнання” з них, тоді лопати
Та заступи дали до рук мерщій,
Щоб поспішилися сами копати
Велику яму на спочинок свій.
Синчивши працю ту, вони край ями

Спокійно стали всі двома радами.
Як кулемети ближше підтягли,
Здрігнулася покликами бранців лава:
„Розбійники! ми смерть од вас най-
[шли,

Та не поляже наша честь і слава.
Ми вічної заслужили похвали,
Ви ж згинете, як та мара кривава,
І проклянуть вас у потонний час
Усі, хто тільки житиме по вас”!

Так не зігнулись лицарям коліна
Перед катами в час останній сей.
Мовчали вороги. Грізна хвилина!
І враз з уст намучених грудей
Прорвалось: „Ще не вмерла
[Україна”, —

Як неньці дар останній від дітей,
Хвилина ще, — і гімн святий покрили
Торохкотінням хижим скоростріли.

Попадали нещасні вояки,
Немов трава підтята косою,
Або як збиті градом колоски,

І стали яму наповнять собою.
Хто падав мимо, тих большевики
Рушницею скидали, чи ногою;
І хутко яма стала повна щерть.
Така була повстанців наших смерть.

Та в тій братерській ямі повній трупу

Не всі були вже мертві: поспішив
Їх поскидати кат усіх на купу.
Один із недострілених ожив,
І вилізши, подався в нічку глупу
Шукать собі живих товаришів.
З новим загоном рушив він до Буга;
Там може смерть його настигне друга.

ПАНАМИ ЗЕМЛІ — ЧОЛОВІК ЧИ КОМАХИ.

Один журнал поставив питання: Чоловік чи комахи є панами землі? відповідає він на се питання, що в дійсности комахи є панами землі. Якщо є правдою, що чоловік силою свого духа усмиряє диких звірів, то рівнож є правдою, що стає він безпомічний і безрадним при надході комах. Небогато людей знає про се, як багато є родів комах і як страшенно сильно вони множаться. Досі описано вже понад 300,000 родів комах, а число їх збільшується безнастанно. Плодовитість деяких комах перевищує усі людські поняття. Англійський зоолог Білі обчислив, що комаха, яка живе як паразит хмелю, може вивести 13 поколінь річно, які числять неімовірне число десяти сектиліонів потомків! Також не менше подиву подиву гідною є пажерливість комах. Гусельниця з'їдає щоденно листя, що виносить два рази стільки що вона сама.

КІЛЬКО ЛЮДЕЙ МОЖЕ ПРОКОРМИТИ НАША МАТИ-ЗЕМЛЯ?

Много вчених вже від давна журяться тим, чи не надійде колись час, що населення землі так зросте, що вона не буде в стані викормити всіх людей. На разі ся журба й страх

не мають оправдання. Поверхня землі складається зі 130.8 мільйонів квадратних кілометрів суші, однак лише 55.9 мільйонів кв. кілометрів, а проте несповна 43 відсотків надається під управу. Мимо того на землі є ще стільки урожайного простору, якого ще не діткнув плуг, що вистарчить його для прокормлення населення землі на цілі сотки літ.

Передовсім згадати тут належить західну частину Канади. Находиться там попад півтора мільйона квадратних миль урожайної землі, яка лише чекає на працю хлібороба. Частина краю може прокормити 200 мільйонів людей. По Канаді слідує Аргентина, де лежить неуправлених 240 мільйонів акрів дуже врожайної землі; у останніх часах почали там оселяватися переважно Італійці. Річно прибуває до Аргентини около 50 тисяч поселенців.

Таксамо й Австралія посідає великі простори неуправленої землі. У західній частині цього краю могло би удержатися около 2 мільйони родин. Потреба однак застосувати там штучне наводнення землі, що дасться легко перевести, бо земля є богата в підземні джерела. Находяться ще теж великі простори землі в Бразилії, Манджурії, в Малій Азії, Сирії й Єгипті.

Перемога Хмельницького коло Жовтих Вод і Корсуня.

Розлилися круті береженьки по роздоллі,
Пожурилися славні козаченьки у неволі.
Гей ви, хлопці, ви, добрі молодці, не журіться,
Посідайте коні вороні, садовіться;
Та наберем червої китайки та на славу;
Гей, щоб наша славна китайка не злиняла,
Та щоб наша козацька слава не пропала,
Гей, щоб наша червона китайка червоніла,
А щоб наша козацька слава не змарніла.
Гей, у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна засмутилася,
А ми-ж тую червону калину та піднімемо,
А ми-ж свою славу Україну розвеселимо!

Тільки неясні чутки доходили до Поляків про рух на Запорожжі 1648 р. Трудно їм було щось довідатися, бо перед ними таїлися, а спочували козакам. Як і впаде в польські руки який козак, то хоч на огні печі, хоч на які муки бери — нічого не скаже. Хиба умисно набреше, аби змилити, з пуття збити.

Проте пани польські на Україні і з того, що бачили та чули навколо себе, почали трівожитися й кликали гетьмана польського Миколу Потоцького, щоб з військом прибував на Україну, боронив їх від козаків, як би повстали. І Потоцький сам, хоч де-що тільки знав про Хмельницького, тримався обережно. Казав позабирати гармати з міст і замків ближчих до степу, щоб не забрали козаки, і у людей велів шукати зброю і відбирати. У самих маєтностях Вишнєвецького, в Лубенщині, багато тисяч рушниць та самопалів по людях забрано. Полки козацькі реєстровані Потоцький поставив по границі: в Черкасах, Каневі, Корсуні, Богуславі, і на весну збирався йти на козаків.

Король відводив його від цієї гадки, радив краще пустити козаків на море, аби тим занялися, а Хмельницького ласкою до себе привернути. Потоцький, чинячи волю королівську, писав до Хмельницького, але той відповів, що тоді з Запорожжя вийде і воювати не буде, як вернуть військові козацькому давніші права, — щоб не були Поляки над ним старшими, а вони самі собі старшину вибирали. Цього Потоцький не хотів дозволити і постановив йти походом, щоб не пустити Хмельницького на Україну, щоб народу не бунтував.

*

* *

Скоро по Великодні післав Потоцький перед себе свого сина Стефана з польським військом кінним і з частиною реєстрованих, а Дніпром байдаками — решту козацьких реєстрованих полків. Сам збирався йти слідом за ним з своїм помічником, гетьманом польним Калиновським. Було з Стефаном Потоцьким 20,000 польського війська, крім козаків, а з гетьманами польськими тисяч шість самих вояків (а друге стільки бувало їх пахолків, джур, усякої служ-

би так, що можна все рахувати удвоє.

Молодий Потоцький, хоч мав при собі старих і досвідчених дорадників, сміло і необачно пустився в степи. Хмельницький, маючи про все добрі відомости, дав йому рухатися свobodно, аж за Жовтими Водами, в глибокім степу стрілися Поляки з передніми козацькими полками. За порадою своїх старших товаришів Стефан Потоцький заложився тут табором і післав до батька вістуну, просячи прибувати.

Хмельницький забавляв його легкою бійкою, а тим часом мав око поки-що на реєстрове козацьке військо, що йшло Дніпром. У тім війську було багато людей, що всею душею тягнули до повстання. Коли військо прийшло під камінний загін, оден з них вхопив корогу й почав кликати козаків на чернецьку раду. Козаки збіглися на раду й почали кричати, що не будуть з Хмельницьким воювати, бо він стоїть за віру, й порішили йти на польське військо разом з Татарами. Почув це Іляш старшина, вірний Полякам, кинувся був з рушницею на провідника бунту, але козаки його забили на смерть. Побили й інших старшин, що з Поляками тримали.

Зараз післали до Хмельницького. Він забрав до себе тих реєстрованих козаків і з ними вдарив з іще більшими силами на польський табор Стефана Потоцького. Татарське військо трималося досі здалеку, чекаючи, що з того буде. Тепер, як реєстровані козаки пристали до Хмельницького, і Тугай-бей набрав надії, що козаки візьмуть гору, то постановив їм помагати. Другого дня Поляки, ані гадки не маючи, виступили з табору на козаків, — аж раптом з другого боку несподівано побачили проти себе татарську орду. Впало

в них серце відразу, стали утікати назад до табору, куди видко. Реєстровані козаки, що були з Потоцьким, передалися до Хмельницького. Навіть драгуни, набрані також з Українців, тільки перебрані на німецький спосіб, почали кидати Поляків та переходити до козаків. Страх великий напав на Поляків. До того й надія на поміч від гетьманів пропала. Козаки переловили їх післанців і на глум показували Полякам перехоплені листи. Надумав Потоцький миритися, післав своїх послів до Хмельницького. Хмельницький довгенько держав їх у себе, бо йому не спішно було; а Полякам уже ніяк довше триматися в степу; проїлися, припасів не ставало. Нарешті Хмельницький каже, що пустить Поляків, тільки аби гармати йому віддали.

Поляки віддали гармати й пішли назад, як непишні. Хмельницький за ними. Аж на дорозі, під Княжими байраками — гвалт! військо! — а то Татаре на польських недобитків налетіли. Мусів Потоцький знову табор ставити, пробувати боронитися. А тут його з власних гармат як почнуть пражити! До того місце безводне, коней прийшлося самим з табору вигнати. Не можна було триматися. Татаре ударили знову — хто поляг, кого живого взяли. Стефана Потоцького тяжко раненого повезли на Запорожжя, але на дорозі він помер. Про комісара Шемберка, що досолив був козакам, як старшував над ними, кажуть, що голову йому відрубали й так на тичці носили.

Битва ця була 6. мая 1648. р.; перша велика перемога козацтва над Поляками.

*
* *
*

А старий Потоцький з Калиновським тим часом, не маючи вісти від

сина, пішов був його слідом і дійшов уже був під Чигирин. Але поміркував, що мабуть воно щось не гаразд у степу діється, коли до нього вісти не доходять, і спивився.

З Кодаку дістав звістку тільки, що реєстровані до Хмельницького пристали — ті, що Дніпром їхали; два вояки, що з гарматою були, прибігли й сповістили. З того міркував Потоцький, що мабуть і з його сином недобре. А хоч як гірко йому було лишати сина у степу, та боячися, щоб, вирвавшись так далеко, не вскочити в халепу, мусів вертатися.

Повернувшись від Чигирини назад. Посуміли польські вояки, що сподівалися легкої слави, легкої перемоги над козаками. Насміхалися потім з гетьманів, що в каретах їхати хотіли, щоб з козаками битися — казали, що нагайками їх поженуть. А тут прийшлося завертатися перед козаками. Потоцький казав міста й села по дорозі палити, припаси нищити, щоб козаки не поживилися. Польському військови в те грати, — почали міста грабувати, людей розбивати, і тим ще більше людям жалю додавати.

* * *

Під Черкасами притягнувся оден шляхтич недобиток знад Жовтих Вод і оповістив про все, що сталося. Жаль і страх упав на польське військо. Потоцький грозив пімститися над козаками, як мстився по бунті 1637. р., саджаючи їх на палі без числа. Але не хотів слухати Калиновського, що радив іти проти козаків. Казав іти назад. Проминули Корсунь, аж тут прийшла вість, що Хмельницький уже зовсім підходить з татарською ордою. Сполошилися, спинилися, стали табор закладати між Корсунем

і Стеблевим коло старого валу, на місці дуже недобрім. Не було часу ні місця вибрати, ні табору укріпити, бо козаки вже надходили. Побачивши, яке велике військо козацьке наступає, Поляки злякалися. Козаки, які впали їм у руки, казали, що козацького війська є вже 47 тисяч, і що-день то нові ватаги прибувають: одного дня, казали, 15 тисяч прибуло! Правда, як козацьке військо вже на Україну між села й городи вийшло з степів, то з усіх боків сила силенна людей до нього почало стягатися, хоч і не так може, як ті козацькі бранці казали. На военній раді рішили польські начальники кинути це таборище і йти далі.

*

* *

Але козаки довідалися про це й на дорозі, в Гороховій діброві, куди польське військо мало йти, поробили засіки, викопали рови і поставили свої гармати в укритім місці.

Другого дня, 16. мая, польське військо рушило, нічого не знаючи, і козаки тільки здалеку його проводжали. Але як польське військо зайшло у ту діброву, вскочило як у матню. Вози, гармати позастрагали в болоті, в ровах, у засіках. Козаки обпали з усіх боків, почали пражити Поляків з гармат.

В полудень почався бій, а до вечора нічого з польського війська не лишилося; табор козаки розбили, гармати побрали. Тут Поляки кинулися в розтіч, хто куди міг пробитися. Але втікло мало, і то більше джури та служба. Значних козаки не пускали, ловили, брали в неволю. Взяли й обох гетьманів, Потоцького й Калиновського, яких Хмельницький подарував Тугай-бееви.

В ДЕСЯТИЛІТТЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕПУБЛИКИ.

1. Чи це тільки спомин?

Дня 1. падолиста 1928 р. минуло 10 літ від того часу, коли Українці в Галичині по кількасотлітнім поневоленню підняли оружну боротьбу о закріплення проголошеної ухвалою Української Національної Ради у Львові з дня 19. жовтня 1918 року української держави, якій основний закон з 13. падолиста 1918 року дав назву: ЗАХІДНО-УКРАЇНЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛИКА.

Розвалилася давна Австрія, а поневолені народи взялися будувати свої власні держави. Другі як Чехи чи Польяки, були щасливіщі від нас. Вони мали в своїх руках державний і військовий апарат, залізницю, почти і телеграфи. Мали за собою ще й попертя антанти. А ми нічого і нікого не мали за собою. Ні полководців і генералів, ні високих урядовців, що визнавалисяби як вести державну машину, ні війська, ні гармат, ні ласки в тодішних можних світа, себто в антанти. Навпаки та послідна стояла від початку до кінця по стороні наших ворогів.

І ото в тих важких обставинах, хлопська маса викресала з себе настільки сили, що видала стільки борців, що вони змогли вдержати проголошену Українською Національною Радою українську державу через 9 місяців.

Минає десять літ як галицьке військо, вистріливши останній набій, покидало галицьку землю і перейшло через Збруч на землі Великої Украї-

ни, щоб там своєю кровю закріпити українську соборність.

Минає десять літ від того часу, коли на протязі короткого часу, зуміли ми виставити майже 150-тисячну армію, а землі нашої надати характер правової, народно-правної української держави.

Все те живе в нашій памяти. Являється воно що правда тільки спомином, але таким, що так тісно зв'язаний з нами, як наша молодість. Так мило про ті часи згадувати. Та є велика різниця між споминами про молодість, а спомином за свою державу. Молодість не вернеться, а держава наша оживе, вернеться, як вертає день по ночі.

Тою вірою і надією живе наш сорок-мільоновий нарід. Щоб ту віру в наші сили і нашу побіду ще більш скріпити, згадаємо саме про ту державу, яку ми вдали збудувати на протязі всего девяти місяців, обороняючи її з оружем в руках проти ворога.

2. Одка чи дві України?

Коли галицькі Українці взялися будувати українську державу, то всі добре здавали собі справу з того, що не можна будувати якогось галицького загуменка, бо наш ідеал це: ОДНА САМОСТІЙНА СОБОРНА УКРАЇНЬКА ДЕРЖАВА — від снього Дону до сивих Карпат. Та на Великій Україні правив тоді гетьман Скоропадський. Українці відносилися до него з недовірем, бо були пе-

реконані, що він хоче довести до злуки України з Росією. До того між ним а Галичанами не було на загальний контакт. А міжнародне положення було таке, що народи буйшої Австрії могли числити на 14 пунктів Вилсона і проголошене ними право самоозначення народів. З того права хотіли цілком слушно скористати галицькі Українці і тому проголосили на тих землях, що входили в склад буйшої австро-угорської монархії: **ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКУ НАРОДНЮ РЕСПУБЛИКУ.** (З. У. Н. Р.).

Як тільки повстання проти гетьмана повалило гетьмана і до влади на Великій Україні прийшла Директорія Української Народньої Республіки (У. Н. Р.), галицьке правительство поробило негайно кроки, щоби довести до злуки західно-українських земель з землями Великої України і утворити з них одну цілість і одну українську державу.

Дня 1. грудня 1918 р. заключено в Хвастові між представниками урядів УНР і ЗУНР передвступний договір про злуку, а Директорія як найвища влада проголосила на софійській площі в Києві дня 22. січня 1919 р. універсал, який сповіщав, що: „Однині во єдиному зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України, Західно-Українська Народня Республіка (Галичина, Буковина й Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились вік вічні мрії, якими жили і за які умирали кращії сини України. Однині є єдина, незалежна, Українська Народня Республіка”.

Дотеперішня ЗУНР. одержала назву **ЗАХІДНА ОБЛАСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕПУБЛІКИ.** Дотепер державним гербом ЗУНР був золотий лев на синім полі. Є це старий герб з часів західно-української

державности в XII і XIII віку. По злучі, державним гербом став герб Соборної України — **ТРИЗУБ**, герб Володимира Великого.

Державним соборницьким прапором остав синьо-жовтий прапор, що своїми барвами нагадує голубе українське небо і пшеничні доспілі поля, що блищать в промінням золотого сонця.

Та вороги натискали на Велику Україну і на західно-українські землі. Треба було відбиватися і не було часу провести таку злуку, щоби обидержави злялися дійсно в одну цілість, щоби був створений один соборницький державний апарат.

До того одні землі були віками під московським обухом, а другі під австрійським. Як одні так другі звикли були до інших порядків. Через те й тепер треба було далі залишити як одній так і другій області вільну руку в налаштуванні державного апарату.

3. В чийх руках спочивала влада ЗУНР?

Сувереном в Західно-Українській Республіці був нарід. Висланники народу, що творили Українську Національну Раду, покликали саме до життя ЗУНР. Українська Національна Рада видала з себе 10 членів і вони творили **ВИДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ.** Отой Виділ виконував найвисшу владу в державі, іменував найвищих урядовців, заграничних послів, Державних Секретарів, виконував право уласкавлення, дарування кари і т. п. А рівнож дбав про оголошування законів у Вістнику Державних Законів і Розпорядків.

Президентом Виділу був кожночасний Президент Національної Ради. Всі письма Виділу підписував прези-

дент і один член Виділу. Президентом був весь час др. Евген Петрушевич. Склад першого повного Виділу був такий: др. Лев Бачинський, Семен Вітик, др. Антін Горбачевський, Гриць Довіряк, др. Михайло Новаківський, др. Теофіль Окуневський, Омелян Попович, Андрій Шмігельський, о. др. Степан Юрик.

Українська Національна Рада складалася з бувших українських послів до австрійського парламенту і палати панів, а рівнож і соймових послів з Галичини і Буковини. Крім того національно-демократична, радикальна, християнсько-суспільна і соціально-демократична партія та академічна молодь дістали право вислати до Ради по трох заступників. А рівнож представники громад з кожного повіта мали вибрати по одному делегатови, що вони дійсно зробили. В той спосіб Українська Національна Рада доповнила себе новим і свіжим елементом та стала дійсним виразником волі цілого українського населення. А таким вона повинна була бути, бо в її руках спочивала саме найвища влада. Всі делегати У. Н. Ради були хоронені у виконувannya своїх посольських обов'язків законом про посольську незайманість, подібно як це діється з парламентарними послами других конституційних держав.

Та У. Н. Рада старалася перевести нові вибори і в тій цілі підготовлювано проект виборчого закона. Новий закон до нового українського парламенту оперто на загальнім, безпосереднім, рівнім, тайнім і пропорційальнім праві голосування. Сойм ЗНУР мав складатися з 226 послів. З того мало бути 160 послів української народности, 33 польської, 27 жидівської і 6 німецької. Вибирали як

жінки так і мушени, що скінчили 20-ий рік життя.

Закон цей був дуже модерний і ліберальний і справедливий. Пропорційальність забезпечувала посольські мандати навіть малим політичним угрупованням. Округи поділено по національностям, значить з української округи не міг вийти Поляк, а з польської не міг вийти Українець. В той спосіб усунено міжнародну виборчу боротьбу. Новий сойм мав бути скликаний на першу сесію в червні 1919 року. Але ні нових виборів не переведено, ні не скликано нового сойму, бо Польща, діставши армію Галлера розпочала офензиву, яка скінчилася відступом нашої армії і уряду за Збруч. Тамтуди і перейшла велика частина делегатів Української Національної Ради і її Виділу враз з президентом д-ром Петрушевичом.

4. Рада Державних Секретарів ЗНУР.

Виділ Української Національної Ради виконував ті функції, що прислугують президентам в республіках, а Українська Національна Рада являлася органом законодавчим. Виконавчою владою була Рада Державних Секретарів. Члени Ради Державних Секретарів відповідали міністрам у других державах. Державні Секретарі були відвічальні перед У. Н. Радою. Було їх 14: для справ внутрішніх, заграничних, військових, віроісповідань, просвіти, торгівлі і промислу, фінансів, судівництва, земельних справ, шляхів, почт і телеграфів, публичних робіт, суспільного здоров'я і суспільної опіки і праці. Лісту перших Державних Секретарів уложив др. Кость Левицький. Він став головою Ради Державних Секретарів, а zarazом і державним секретарем

для фінансів. Перших Державних Секретарів записягнув найстарший член У. Н. Ради Юліян Романчук.

5. Як організувалася влада на місцях?

У всіх повітових містах Галичини повстали в перших днях перевороту Повітові Українські Національні Ради, які організували перебрання влади з австрійсько-польських рук в українські. Ті Ради іменували спершу Повітових Командантів для військового діла і Повітових Державних Комісарів для справ адміністраційних.

Як тільки сформувалася наша влада у Львові, всі назначення, як військові так і цивільні, могли наступити тільки через Державних Секретарів. Повітова Національна Рада являлася більш дорадчим органом Повітового Державного Комісара, котрого іменував Державний Секретар для справ внутрішніх. Повітові Комісаріати відповідали обсягом ділання давним староствам.

Звичайно мали ми в повітових Комісаріатах такі головні відділи: Адміністративний, харчевий, лісовий, шкільний, податковий, промисловий і земельний.

Принаймні раз на місяць відбувалися по повітах зізди сільських комісарів (давних війтів), на яких обговорювано найновіші розпорядки та прислухуванося голосам села. Державний Секретаріат працював рівнож над проектом закона про ПОВІТОВІ ТРУДОВІ РАДИ, які дабили би можливість селянству та робітництву мати рішачий голос у справах повіта та контролювати діяльність Повітових Державних Комісарів.

Повітовим Державним Комісаріатам підлягала рівнож і ДЕРЖАВНА ЖАНДАРМЕРІЯ, а як над одним так другим стояв Державний Секретар для справ внутрішніх.

Треба признати, що українська жандармерія, що складалася у великій частині з тих Українців жандармів, що служили в б. австрійській державі, відповідала своєму завданню і докладала всіх зусиль, щоби вдержати порядок і закріпити українську владу.

6. Українське Війско.

Найбільшу увагу пристячувано в українській державі військовим справам. Це було зовсім природне, бож серед боротьби з ворогами будувалася держава. Кождий знав, що без армії не вдержимося ні одної години.

Військовими справами займався Державний Секретар для справ військових. Для командування армією була покликана до життя НАЧАЛЬНА КОМАНДА.

Вся наша територія була поділена на три військові області. Кожда область була поділена на 4 Окружні команди, а кожній окружній команді підлягало по кілька повітів. Три області були: ЛЬВІВ, СТАНИСЛАВІВ, ТЕРНОПІЛЬ.

Львівській області підлягали Окружні команди: Львів, Перемишль, Рава Руська, Самбір; станиславівській: Станиславів, Стрий, Коломия, Чернівці; тернопільській: Тернопіль, Золочів, Чортків, Бережани.

До служби в армії покликано: всіх бувших офіцерів до 50 року життя; із здемобілізованої мужви покликано всіх від 18 до 35 року. Заразом розпочато перегляд тих, що зачали 18 рік життя. Вони мали бути покликані до служби пізніше.

Найбільший клопіт був з браком муніції і лікарів та літаків, а рівнож і з одежею. Бо треба памятати, що ми були відтяті від цілого світа. Треба було закладати власні військові варстати. Це спиняло дуже бороть-

бу, бо хоч були жовніри, то не було в що їх вбрати ні озброїти.

З рамени пресового бюро, що працювало при Військовим Секретаріаті вироблено проєкт одностроїв для стрільців української армії і старшин. Державним знаком українського стрільця являвся тризуб на шапці.

7. Українське Судівництво.

Річ природна, що в так короткім часі не можна було перевести основної ревізії на полі судівництва. В ЗУНР мали далі силу давні австрійські карні і цивільні закони. Пороблено тільки деякі конечні зміни. Задержано рівнож і дотеперішній поділ судів. І так ми мали: Повітові суди ЗУНР, Окружні суди ЗУНР і Вищий Суд ЗУНР. Давні австрійські судді залишилися на своїх місцях, оскільки зложили присягу на вірність ЗУНР.

Приготовлювано одначе вже тоді певну реформу. Бо домаганося заведення громадських судів для полагоджування менше важних справ, що досі належали до Повітових Судів. Задержано рівнож уряд прокуратора і старшого прокуратора ЗУНР, та роблено заходи в цілі створення уряду Генерального Державного Прокуратора, що мав бути найвищим урядом публичного обжаловання.

Суди і прокураторія підлягали Державному Секретареві Судівництва. Тому послідному підлягали під деякими зглядами нотарі і адвокати.

Нотаріяльні печатки мусіли бути заосмотрені в герб Соборної України. Адвокати були зорганізовані в адвокатську палату, що мала осідок в Станиславові.

8. Фінанси, Валюта і Торговля.

ЗУНР мусіла від першого дня боротися з величезними труднощами

на кождім кроці. Кожний знає, скільки треба грошей, коли держава веде війну. А нам треба було і державу будувати і вести війну. А не було ні грошей, ні средств ні відповідних людей. Державний Секретаріат фінансів стояв отже перед важкими завданнями, а вивязатися з них прямо не був в силі.

Щодо валюти то в ЗУНР корсували спершу виключно давні австрійські корони. Опісля допущено придніпрянську гривню як платничий засіб. Одна гривня рівнялася номінально одній короні. Фактично вартість гривні була дещо менша.

Як всюди так і у нас треба було найбільше грошей на армію. Урядовці ЗУНР були дуже лихо платні, бо не було чим платити. Вони ледви животіли. Всі фонди йшли на виплату військових причинків, на закупно воєнного матеріалу і на допомогу населенню, що було знищене світовою війною.

Податки не приносили багато, бо села були знищені. Головний дохід йшов з нафти. Нафту вивожено в цілях обміну головно на Велику Україну. З давних монополів — тютюнового, сірникового і сільного, великих доходів не було, бо фабрики були знищені і не продукували багато. Та поволи почали ми собі давати зі всім раду. До Секретаріату для торгівлі і промислу покликано фахових людей. Унормовано відносини з сусідніми краями, як Угорщиною і Чехословаччиною, заключаючи з ними торговельні договори.

Та час був закороткий, щоби можна було упоратися з тими так важними справами, які і великим і упорядкованим державам завдали і завдають досі чимало клопоту.

9. Залізниця, Почта і Телеграф.

Багато довелося нам витерпіти і великі понести втрати, заки паладженно в нас залізничний та поштово-телеграфічний апарат. На перешкоді стояв пам цілковитий брак відповідних фахових людей. А без залізниці і телеграфу та телефону годі вести модерну війну. До того, ціла Галичина була завалена сотками тисяч австрійського війська, що вертало домів з Росії і України. Багато з них хорувало і поширювало пошести. Треба було їх отже чимскорше витранспортувати. Українські залізничники працювали тоді з подиву гідною посвятою. До того Галичина не має вугля і залізниці треба було опалювати деревом. Пізніше, майже наприкінці, почато вже уживати нафти до опалювання залізничних машин. Але відразу того зробити не було можна, бо на це треба часу, механіків і відповідного матеріалу до перерібки машин. А того всього бракувало.

Що до залізниць, одержала ЗУНР велику поміч з боку Великої України. Вона доставила нам значне число залізничників. А до того пристосовано залізничний шлях так, що вагони могли їхати з Києва прямо до Тернополя чи Золочева, аж під Львів.

На протязі кількох місяців урухомлено поштовий рух. Треба було перевести курси для поштовців, а рівнож і для залізничників, щоби підготувати українських фаховців, а не бути здашми на чужі сили. І те переведено. З дня на день вчилися ми поборювати одну трудність за другою.

10. Шкільництво.

З повстанням ЗУНР всі українські школи прибрали свій питомий український характер. Це цілком зрозуміле. Народні і середні школи, що бу-

ли досі в польських руках, стали українськими. Приватні українські школи стали державними. Задержувано на посадах і Поляків та Жидів, оскільки вони зложили приречення на вірність ЗУНР. В Станиславові задержано німецьку і жидівську гімназію. В жидівській гімназії вчили єврейської мови.

Український нарід кинувся тоді з великим запалом до освіти. Всюди закладали попри державні ще і приватні школи та курси. Державний Секретаріат освіти наказав усім Повітовим Комісарам відчинити по всіх повітових містах з днем 1 мая 1919 року приготовавчі курси, на яких селянські діти моглиб дістати відповідне підготованнє, потрібне до вступу до гімназій, семінарій і фахових шкіл. Урухомлено школу деревного промислу в Станиславові та роблено приготування до отворення рільничої школи в Городенці. А спеціальна комісія опрацювала проект цілковитої зміни шкільних підручників. Для переведення реформи шкільництва скликав навіть Державний Секретаріат Освіти велику краєву конференцію, на яку запрошено представників всіх клас громадянства і що кращих педагогів. Анкета не відбулася, бо Галлер розпочав саме тоді свою офензиву.

11. Земельна Реформа.

Силою земельного закона з 14 квітня 1919 р. вивласнено на цілім просторі ЗУНР всі державні землі, добра б. австрійської цісарської родини, двірські землі, духовні, фундаційні і ті, що їх набуто в цілях спекуляції. Рівнож найблищий сойм мав означити, скільки можна посідати землі. Хто мав більше, тому малося відобрати надвижку в користь держави. Закон той не вирішував ще,

чи цей відбір мав відбутися за якоюсь заплатою чи без відшкодування. Переважала така думка, щоби меншим фільваркам звернути дійсну вартість, а більшим повернути половину вартости, а найбільше звернути тільки 10% дійсної вартости.

З наділу землею мали користати в першу чергу безземельні і малоземельні, а між ними на першій місці інваліди і жовніри української армії, а далі вдови і сироти по поляглих українських стрільцях, а ще далі інваліди світової війни. Не могли набути землі дезертири і ті, що чинно виступали проти української держави.

12. Закінчення.

Це, що тут подане — це тільки малесенький нарис, виготовлений на

спомин великих днів активної боротьби за вдержання ЗУНР. Серед незвичайно несприятливих обставин і безперервної збройної боротьби з десятикратно сильнішим ворогом, ми вдержували довгий час напір ворога на фронті, а заразом в запілля будували свою власну державу, задержуючи лад і спокій. Оттою боротьбою і тим державним будівництвом ми дали доказ, що ми жива, ідейна і спроможна нація, яка має повне право на свою державність і яка ту державність як не тепер то пізніше цілком певно вибере. З тою ріжницею, що при слідуючій державній зриві ми вже не будемо зачинати від ЗУНР, а прямо від ОДНОЇ СОБОРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

Іван Франко.

ПРИТЧА ПРО ПОКОРУ.

Два їздиці були раз: митар
І вельможний фарисей;
До мети взялися бігти.
Хто допаде? Той чи сей?

Ся мета — життє у небі.
Щоб до неї дочвалать,
Фарисей запряг два коні:
„Чеснота” одного звать,

„Піст, молитва, дари вбогим”
Хто був другий, кін? Та ба!
Гордість, злобная обмова
І гидка самохвальба.

Шарпнули оті два коні:
Сей сюди, а той онтам,
Розірвали віз на двоє,
Проваливсь їздець і сам.

Тимчасом убогий митар
Шкапу „Смирність” як запряг,
То помалу але певно
До мети свій віз дотяг.

АЛЕКСАНДЕР ДУХНОВИЧ.

На день 24. квітня 1928. припала 125-а річниця народження Олександра Духновича. Не буду писати його життєпису, а скажу коротко, що Духнович найбільшу частину свого життя провів у Пряшеві як каноник гр.-кат. пряшівської єпархії. З того часу походить його поетична, культурна й публіцистична діяльність.

Безперечно не можна відмовити Духновичеві в його часи заслуги за його культурну діяльність. В часі „весни народів” по 1848. р. він береться до праці над викоріненням неписьменности серед закарпатського українського населення, пропагує закладання шкіл, пише для тих шкіл перші підручники, календарі, альманахи. Його „Книжиця читательная для начинающих” (видаана в 1847.), що своїм багатим змістом перевищила навіть усі галицькі букварі, розійшлася в чотирох накладах (сам автор роздав безплатно 2.000 примірників). За цю книжочку був і переслідуваний і раз мадярськими повстанцями арештований.

В 1850. р. робить заходи для оснування товариства для ширення народньої освіти. Т-во прибирає назву „Пряшевское литературное заведение”. З початку це товариство через працю Духновича проявляє значну — як на ті часи — видавничу діяльність, але скоро зникає. Причиною того був і сам Духнович, що викажемо далі.

Деяку заслугу має за собою Духнович і в тому, що він зачав та піддержував весь час звязки з Галичиною. Його допис „Состояніе Русиновъ въ Угорщинѣ” до „Зорі Галицької” (1849. ч. 31), в котрій нарікає, що „азиятички погань изъ Русиновъ свободныхъ, рабихъ здѣлати не стыдались”, та жадає адміністраційної злуки „Руси Угорської” з галицькими „русинами” — цей допис був взагалі першим із Закарпаття до галицької преси. Звязки з Галичиною удержував Духнович аж до смерті, був навіть двічі в Галичині. Але ці звязки мали фатальні наслідки, як для Галичини, так і для Закарпаття.

Бо Духнович був безперечно діяльною людиною, що мав найкращу волю піднести простий народ через освіту, що своїми заходами коло видання книжок та закладання шкіл спричинився спочатку чимало біля здержання розгону мадяризації, заплутався безвихідно в питанні літературної мови й по короткій плодовитій діяльності на полі народньої освіти наплутав стільки, що сам обернув у нівець всю свою працю, сам став сіяти зневіру та врешті підпав під вплив мадяризації.

Але хай говорять за мене самі слова Духновича:

Забираючи голос у зачатій в 1849. р. дискусії над літературною мовою, Духнович пише у віденському „Вѣстнику для Русиновъ Австрийской Державы” з 1850. (ч. 14) в дописі з

Пряшева: „...Я стараюся о мовѣ карпато-или бескидо-русской, народами в Галичинѣ и Угорщинѣ употребляемой”, котра є ще „безъ украшеній, якъ проста художна невинна дѣвочка”, але задержала ще чистоту „словено-русского языка”, „ближайша къ старой словенской матери”. І він кличе: „Оукрасимъ таже любезну заступницю красными квѣтами, пестрыми косицами, бервинковыми вѣточками, словомъ, приборомъ роду найприємнѣйшимъ: — но и остерѣгаймесь, чтобъ въ самомъ оукрашеніи не безобразити и не испортити, что легко статися може, если народную и простоважную лѣпоту ей чуждыми, иностранными оукрашеніями оздобляти прегрѣшиме, бо уже тогда красота сѣй перемѣниться, и якъ прекрасная бывшая, но напрасно оспами посквернена, рапава, и прото ужасна намъ покажесь, или въ чужомъ приборѣ между своими буде смѣшна... Має она множество драгоцѣнныхъ бисерей, своими довольно зайдєся, тѣлько ихъ мало отъ ржи очистити потребно буде”.

Але лиш трохи пізніше, бо вже в ч. 29. 1850. в статті „О словесномъ Русиновъ совокупленіи” Духнович домагається церковно-славянської мови і каже прибирати її квітами з народньої мови, поскільки слова з живої народньої мови будуть годитися з природою церковно-славянської. А „чужими, иностранными барвами”, „ржою” показуються в тій статті народні форми й він радить уживати, что замість що (шо), лише замість лем, быти замість бути.

Так Духнович відступив від домагання народньої мови в літературі. Зачав виступати в обороні мертвої церковно-славянської мови й у „Вѣстнику” з 1850. р. ч. 62. знову підчеркає, що „народный нашъ языкъ

въ союзѣ съ библическимъ или церковно-славянскимъ есть”, що на йому треба освічувати „народность нашу”.

Та все ще не виступав він проти народньої мови, терпів її. Але вже в 1852. р. по появленні поеми Могильницького „Скит Манявський” та перекладу Хомякова „Ермака” на народню мову, Духнович врешті не витерпів і в „Зорі Галицькій” (1852. ч. 39) показав, що думає про народню мову:

„Кой у васъ нещасникъ — писав Духнович — Ермака Хомякова на столько изуродоваль? Якій то языкъ? Якая граматика?... Предусловіє къ „киту” являєть сочинителя его ужаснымъ финстерлингомъ*). Такъ то намъ салѣоны исключати въ образованіи нашего языка? Намъ двигати языкъ изъ порока сельской грубости, не оутопати въ грязи фразеоллогіи мужиковъ. Такимъ образомъ намъ на всякія десять села особной грамматики и особного словаря нужно...”

Так писала про народню мову людина, що ще три роки тому назад писала свою песу „Добродѣтель превышаетъ богатство” в цій мові, що сама називає цю мову „прекрасною”. Отже від 1852. р. зачинає Духнович соромитися „простої” мови, пропагує мову „салонуву”.

Рік пізніше писав у „Зорі Галицькій” (1853. ч. 32.), витаючи слабівидання в російській мові в Галичині: „Мы тутъ увѣрены, что токмо симъ способомъ одно быти можетъ

* Антін Могильницький каже у вступі до „Скиту” Манявського, що не віддаляється від „простонародного наріччя”, яке уживається в цій східній Галичині; з церковно-слав. мови бере слова, що є ще в живій мові, але наслідувати форми старославянські тепер „неужиточно”, бо ця стара мова відноситься до нашої народньої живої, як старогрецька до новогрецької. За це називає його Духнович „финстерлингом”, тоб-то назадником, чорнодушником.

тѣло и одна душа, и не вообразите собѣ, на koliko нашѣ не любо смотрятъ на предприятия нѣкоторыхъ вашихъ писателей, употребляющихъ для высшихъ науковыхъ предметовъ простонародный языкъ”.

В тій самій статті взивав до згоди — хоч ніхто інший тільки він сам своїми поглядами про мову, висказуваним від імени цілого Закарпаття, доливав оливи на вогонь.

В 1853. р. появилася в Будапешті його „Сокращенная граматика письменного русскаго языка”, що була, правда, написана на народній мові, але була перероблена за мовчазною згодою Духновича на російську граматику.

Колиж у Галичині „Зоря Галицька” перейшла на народню мову, коли те саме сталося з віденським „Вѣстником”, „обєднили” мусіли обмежитися тільки до видавця „Семейної бібліотеки”**). Тоді вже Духнович вплив усю лють, що набралася в його на народовольців. В дописі в „Сімейній бібліотечі” (1856. ст. 31-32) звертається він до оборонців народньої мови з таким запитанням:

„О, друзья, братья! Почему враждуете вы на безпорочную, правильно-го нрава сродницу, и не сродницу токмо, а и матушку вашу? Почему перехватаете отъ ней превосходительства, почему наставляете на ея мѣсто **безправную, простую служанку, безазбучную: валяющуюся по корчмамъ** — оставте все: то вражда семейная, и жалко, что отъ родного племени возникаютъ непріатели”.

Так то Духнович свою „просту, удобну, певинну дѣвочку”, „прекра-

сную” з 1850. року охрестив в 1856. р. „безправною, простою служанкою, безазбучною, валяющеюся по корчмамъ и по вольнымъ домамъ”.

Такої зневаги народньої мови, рідної мови, не зустрінемо ніде в жадного народу. Це унікат безпримірний і піде неможливий. Це одно повишно вистарчити цілковито, щоби кожний, хто дійсно шанує свою мову, а тим і свою національність, витер із своєї памяти імя Духновича!

Не дивно, що після такої кампанії Духновича проти народньої мови, після пропагування руської (російської) мови, котрої навіть сам Духнович до смерті не навчився й котра була зовсім чужа закарпатській інтелігенції, на Закарпатті зачинає робити величезні поступи мадяризація. І Духнович гірко жалівся, що „нас вже нема, ніхто не купує книжки, а як купить, то не читає.

Подаючи ці гіркі жалі Духновича, каже др. Іван Франко в своїй статті „Стара Русь”*):

„Що сказав би був той сам Духнович, чоловік без сумніву доброї волі й не малих здібностей, але невилічимо запутаний у язикові й політичні доктрини, як би був довідався, що тут під його носом, всюди по вбогих угро-руських селях ще в XVII—XVIII. вв. виробився і ще за його життя держався (декуди держиться і доси) звичай, що селяне на зиму наймають і беруть до своєї хати на повне удержання писаря, спеціально на те, щоб переписував для них старі книги-співанники, збірки проповідей і поучень, старих повістей і притч, що вони не лиш читають ті старі твори, давно забуті духовенством, але вчать на них своїх дітей читати та ховати давню літературну

**) Зібрала 98 передплатників, із тих 36 на Закарпатті. Редактором „Семейної бібліотеки” був Северин Шехович, котрого моральну вартість оцінив провідник „обєднителів”, Яків Головацький, словом „падець”.

*) За Літер.-наук. Вістник”. Львів, 1906, кн. IX. стр. 384—385.

традицію тому тільки, що вона своєю формою і мовою ближша їм, ніж ота новіjšа література, якою так любувався Духнович. Він певно й не підозрівав такого дива, щиро вважав свої власні і своїх сучасників писання літературою і в дитячій наївності упоминав Галичан: „Подперайте Богдана (обединителя” Дідицького) моего любезнѣйшаго друга на koliko можно, бо съ утратою его, стратимся всѣ во вѣки”. Той сам Духнович, що... видавав свої гроші на закупню книжок, які роздавав даром своїм близьким людям і то з тим прикритим чуттям, що вони й задаром не будуть читати їх — він ніколи не задавав собі праці роздивитися ближше, які книжки читали би радніше його земляки і відхрещувався, мов від злого духа, від „Яворова”, себ-то від Лозинського і його думок про потребу заведення народньої мови в письменстві, бачучи в перемозі тих думок не більше і не менше, як „вѣнецъ татарскаго или монголскаго царства...”

„Духнович обявляє Лозинсько-го**) мало що не Антихристом (лист із 1853. ч. 64). „Врагъ, дѣволъ не погинеть, поки и ей (Зорі Галицькій) не пересѣчеть гортань, и тогда самъ пореветъ пустыми скалами съ помощію Яворова”. Сеж очевидно той самий психологічний процес, що й інших проводив до повороту до аналіфabetизму і до мадяризації, і забавно бачити, як Духнович, хоч словами плаче і нарікає, а в практиці й сам у повні під його впливом”.

Як сказано, Духнович жалівся, що підупадають школи, що „мадяризмъ господствуетъ повсюды и годѣ зарадити”, „литература у насъ совсѣмъ

перестанетъ”. Не допомогло нічого закладання „Общества св. Іоана Крестителя” в Пряшеві, котрого головою вибрано Духновича, а котре мало помагати студіюючій молоді. Мадяризація йшла скоро вперед. А Духнович не шукав причини її зросту. Він навіть у статті в „Слові” (1862. ч. 6) висловлював похвали мадярському народові, що Мадяр чваниться своєю мовою, літературою, але не був ніколи „зadусителемъ инаго чelовѣка”, що Мадяри визначаються або „великодушiемъ, або „малодушiемъ”. Каже, що він (Духнович) „желаетъ згоды, хочетъ воздати кождому свое, хочетъ мирно жити съ каждымъ чelовѣкомъ и помирится, а не раздражияти людей; онъ wymagaетъ своего права, своей народности, по всегда по законамъ, праву...”

Звичайно не можна жадати, щоби Духнович був революціонером, але коли згадати його нарікання з 1849. р. на „азіятскихъ поганъ” і жадання прилучення Закарпаття до Галичини, коли згадати його переслідування, то така зміна поглядів, радість із приводу того, що деякі урядовці вміють балакати по „руски” — це доказ, що Духнович перестав „супротивлятися злу”, а навіть покоровився тому мадяризаційному злу.

І хоч Духнович плаче: „У Угорщинѣ русская народность не существуетъ болѣе”... мадяризм „возторжествовалъ, послѣдняя искра народнаго духа погасла и такъ мы уже чѣсть”, то всетаки не забуває ще раз виляяти народньої мови.

Негодуючи на народницькі часописи „Вечерниці” й „Мета”, в котрих були поміщені твори Т. Шевченка, Костомарова, Куліша, Вовчка, Стороженка, Федьковича й інших, Духнович написав у віденському „Вѣстнику” (1863. р. ч. 11) статтю, в котрій

**) Лозинський був одним із оборонців народньої мови в літературі.

похвалив повість Дідицького „Отец Игнатій из Соломянки” (плагіят), Гребінки „Чайковський”, закарпатські альманахи, які написані і „граматикально” і „правописно”; „истинно по русски”. А нинішня белетристика — по думці Духновича — „сталася хлопистикою, перемѣнилася на своє можно сказать ребячество и мѣсто нѣжности, приноситъ грубость и простость мыслей”.

„Простите братя, не оскорбляю никого, но сказати долженъ я правду, **что въ тѣхъ вашихъ украинскихъ повѣстяхъ нѣтъ доброго вкуса; нынѣшня ваша белетристика управнена только для корчмы, Грицеви и Иванови, чтоб посмѣялся, пареготался, але не образовался... Не понимаю, какимъ способомъ такъ каразъ измѣнитися могла чистая мова на Оукраинскую, та чей Галичина не на Оукраинѣ; въ Галичинѣ, на колько мнѣ извѣстно, не такий діалектъ, и Галичина не „оуси, или вусѣ, вони те гаразд” тай для чего должна Галичина стремѣти до Оукраины?** Задачею было бы Оукраину пробудити, чтобъ она взяла подлинную правопись и русскую научилась (!) грамматику, бо до того больше причины у ней, якъ у насъ. **Не понимаю, говорю, якая то притягательная сила несетъ Галичъ до Оукраины...** Многіи кажутъ, что ты измѣшикъ и совѣтую буди Галичанинъ и не ходи на Оукраину только съ намѣреніємъ словесной пользы”.

На щастя, сьогодні не потребуємо ми свідоцтва Духновича про „вкус” в нашій народній літературі, бо вона без його признання здобула своє місце між літературами світовими. Але ці виписки з осташньої Духновичової статті подав я як характеристики для його вузкоглядности та претендування диктувати свої погля-

ди не тільки Галичині, але навіть Україні.

Через все вище сказане своє становище до народньої мови Духнович запутався в блудне колесо, з якого ніяк не міг вийти, хоч як гірко плакав і як крепко лаявся. Та найсумніше, що це його становище знівечило його добрі заміри в справі піднесення освіти серед народа, довело інтелігенцію до зневіри та підготовило ґрунт для мадяризації. І тому, коли муситься йому признати добру волю, муситься одночасно ствердити, що він сам причинявся до усунення гальм мадяризації, які сам був поробив. Не можемо сьогодні шукати причин того всього. Ми беремо факти так, як вони є. Бо через те, що Духнович став прапорним мужем з одного боку „русинства” (і як такого каже його торжественно святкувати чехізоторський шкільний реферат), а з другого боку явного русофільства під проводом общества під його іменем, ми свідомі сини українського народу, мусимо представити собі Духновича в правдивому світлі, щоби визначити йому його сьогоднішнє місце.

Як письменник Духнович вже на стільки перестарілий, що вже сьогодні майже ніхто не може читати. „Добродітель” це середньовічна „моральна драма”, з екзотично-символічними назвами лицедіїв, з великим числом сценічних перемін. Сьогодні до вистав вона не надається. Бо ціла акція полягає там у тому, що особи приходять, відходять і... балакають. Духнович навіть на свої часи мав вильно застарілі погляди на театр. Коли в Галичині зачав організуватися сталий театр, він радив у „Слові” (1963. ч. 10) „сложитъ: „Исторію блудного сына” Юсифа, Самсона и пр.”, отже й песу свою написав в ду-

сі середньовічних „моральних драм”. Поезії Духновича сьогодні рідко кому цікаві своїм змістом, до того писані страшною мертвою мовою.

Через подане висше відношення Духновича до нашої народньої мови, ніяк не можу зрозуміти становища т. зв. „народовців”, що вихвалюють його „твори” та вдають захоплення його народньою мовою”. Аджеж крім платонічної, голословної заяви Духновича з 1850. р. про красу народньої мови (цілковито відкликаної пізнішими його нападами на цю мову), крім слабого „Добродітеля” та 2-3 поезій — Духнович у цілій своїй діяльності був проти народньої мови, а також проти народовців.

І тому в 125. річницю народження Духновича в звязку з теперішньою нашою політичною й національною ситуацією мусимо собі сказати словами мадярського поета: *Hogy is tehelted, amit tettél az isten szent szerelméért!* (Як міг ти дозволити собі щось подібного!)

Годі нам бити поклони перед людиною, що так безпримірно образила нашу найбільшу святість: нашу народню мову. Годі нам топцювати в тому самому блудному крузі, з якого Духнович не вийшов до смерті. Мусимо зовсім відкинути висуваного навіть при допомозі чехізаторів на перший плян „генія” й „великана”, бо його висувається на те, щоб його тінь заслонювала нам гарні краєвиди українських ланів і степів із довгою

низкою, заслужених людей, із живою, гарною мовою, великою літературою.

І ми селяне, робітники й молода інтелігенція, скажемо собі в 125-у річницю Духновича:

За нечувані зневаги нашої „простонародної” мови, за зневаги народньої літератури, за пропагування „салонної”, чужої нам, російської мови — ми сьогодні кінчаємо на все з Духновичем, відступаємо його „салонам” його теперішніх наслідників, яким також наша мова, наша народня маса в гунях і сираках „смердять”. Духнович повним правом належить до сих русотяпських „салонів”, що своїм фанатичним заперечуванням права на самостійність нашої мови помагають — як колись Духнович — денационалізувати нас чехізаторам. Духновича поширена пісня „Я русин был” сьогодні для нас просто шкідлива, бо чеським імперіалістам того тільки й треба, щоби ми не почували себе Українцями.

Коли ми хочемо жити, коли справді хочемо здобути „вїска лучшаго”, коли хочемо оборонитися проти денационалізаційного походу чехізаторів, що кажуть святкувати Духновича, ми мусимо визволитися зовсім від всякого впливу Духновича. Мусимо його засудити на підставі його таких слів:

„...чужины бережѣмся,

Чуже в нас не устоитьсѣ”.

Августин Крук.

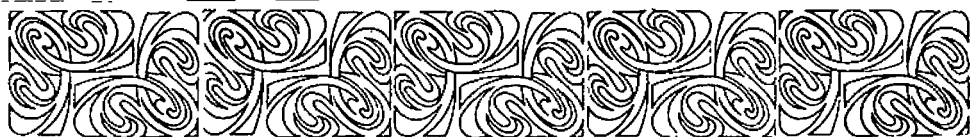
55 відсотків мешканців Швеції уживає електричних кухонь.

—о—

З горячих джерел у купелях Гаштайн витрискує денно 43,000 гектолітрів води.

Пасажирські літаки в Еспанії можуть помістити 10 пасажирів, двох пільотів, одного управителя радія й одного механіка.

—о—

Іван Франко.

ПРИЧТА ПРО ПРАВДИВУ ВАРТІСТЬ.

Асока, цар премудрий, милосерний,
До ради царської звик був просити
Пустинників, аскетів, богомольців,
І пильно слухав, що вони казали.

Та се не в смак було його міністрам,
Дорадникам, вельможам, генералам
Сидіти поруч старців у лахміттю,
І стали нарікати на царя.

Одного дня поклав він перед ними
Дві скриньки. Перша щиро-золота
Ясніла від каміння дорогого;
Друга-ж була звичайна, деревляна,
А шпуги позалиті смолою.

І мовив цар: „Мої міністри любі,
Котра з отсих скриньок вартнійша
[буде?“

І одноголосно сказали всі:
„А вже-ж вартнійша ся золота!
Як можна, царю, навіть прирівняти
До тої позасмоляної скриньки!“

То цар велів скриньки повідчиняти.
І глянь: у золотій лежало стерво

Гидке, вонюче, так що мимоволі
Усякий аж ухопився за ніс.

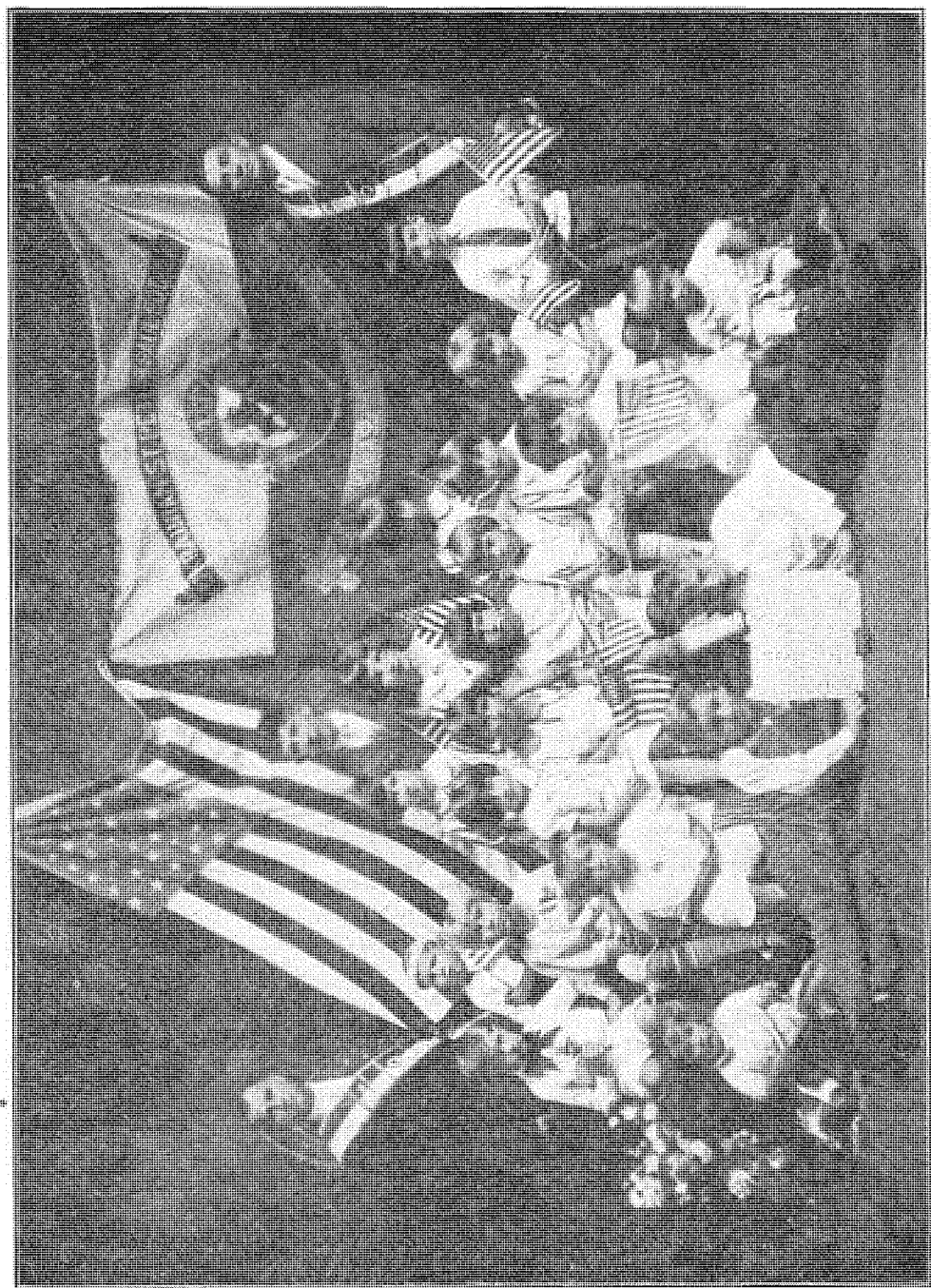
А в смоляній лежали гарні перли
І нахощі і дороге каміння
Безмірної ціни. І дивувались
Міністри, генерали та вельможі.

А цар сказав до них: „Ну, що-ж
[тепер?
Чи справді скринька золота варт-
[нійша?“

І строго глянувши на них сказав:
„Ся скринька золота, се ви панове!
На зверх кошовна, гарна та бли-
[скупа,
В нутрі-ж у вас незгода, гниль і зрада.

„А ся засмолена, се ті аскети,
Ті жебраки, старці та богомольці,
Що зверхньої краси давно зреклися,
За те з душі своєї гнів і зависть
І пристрасть випололи наче хопту,
А досвідом і розмислом глибоким
Свій ум наче сонце прояснили“.

Молодечий відділ 40 У. Н. Союзу в Ірі, Па.

Українські політичні партії на Західній Україні.

Великий народний зрив, піднятий нашим народом в цілі добуття державної незалежності хоч і не приніс нам на разі здійснення нашого національного ідеалу і не виборов нам Соборної Української Держави, всеж таки причинився дуже багато до поширення свідомости і поглиблення нашого політичного життя. Все те відбилося і на наших політичних партіях. Старі партії мусіли перевести ревізію дотеперішніх програм, або й цілковито змінити своє обличчя, а поруч з ними повстали нові. Все те однак ще в стадії творчій. Бо все ще бачимо, як всі ті партії ломляться і як творяться нові. А це тому, що політичне життя під чужим чоботом так важке, що ніяка партія не дає вдовольної розв'язки на цілу низку соціальних і політичних питань, від яких залежить в першу чергу національне, а далі і соціальне визволення українських робу-чих мас.

Дуже часто можна почути, що в нас стільки партій, що в них і визнатися годі. Це несправедливий закид. Бо в нас, коли не краще, то цілком не гірше, як в других. На доказ подаємо короткий начерк тих партій.

1. Українське Національно-Демократичне Об'єднання (У. Н. Д. О.).

Є це найбільша політична партія, яка являється продовженням давньої національно-демократичної, згл. трудової партії. Давня національно-демократична партія переорганізувалася в 1925 році, приймаючи до себе партію українських фашистів, або т. зв. гру-

пу „Заграви”. Має вона в собі ще й тепер багато елементів монархістичних, угодових і клерикальних. Частина цих елементів відійшла до монархістично-католицького угруповання.

У. Н. Д. О. має найкраще переведену організацію по повітах, а рівнож і найбільше число інтелігенції в своїх рядах. При останніх виборах провело воно половину всіх українських послів. Його органом являється тижневик „Свобода”. Але щоденник „Діло” та „Новий Час” стоять рівнож по стороні У. Н. Д. О. та обороняють його політичну лінію.

2. Українська Соціалістична Радикальна Партія (У. С. Р. П.).

Є вона продовженням старої довоєнної радикальної партії. Її органом являється „Громадський Голос”. Колись доволі сильна партія, яка має за собою імена Драгоманова, Франка як теоретиків, а д-ра Трильовського як організатора, тішилася немалою симпатією, серед свідомішого селянства. Сьогодні вона підупала. Частина бувших членів пішла цілком на ліво, схилившись до большевиків, друга не має нічого спільного з соціалізмом, а третя з д-ром Даниловичем пішла на службу Полякам.

3. Українська Партія Праці (У. П. П.).

Це найновіша партія, яка повстала в 1927 році, виломившись з У. Н. Д. О. Причиною того виступу мала бути різниця в поглядах щодо відносин до Радянської України і Польщі. У. П. П. є тої думки, що теперішня Радянська Україна, хоч під московсь-

ким обухом, всеж таки являється підстагою, з якої може розвинути ся вільна і цілком незалежна українська держава. У. П. П. займає супроти Польщі крайно опозиційне становище і противиться всякій угодній політиці.

Партія та молода. Тому не має ще переведеної як слід організації по селах. Про її силу годі ще говорити, бо до польського сойму успіла вона вибрати тільки одного посла. Її органом являється тижневик „Праця”, а „Рада” як орган незалежної думки стоїть рівнож по стороні У. П. П.

4. Українська Соціал-Демократична Партія (У. С. Д. П.).

Це тільки незалежна групка людей, останки довоєнної соціал-демократичної партії, що мала в австрійським парламенті одного посла. Більша частина цієї партії перейшла до большевиків. Опертя в українських масах та партія ніколи не мала, а йшла в хвості польських соціал-демократів. Її орган „Вперед” і „Земля і Воля” перестали виходити. Треба одначе признати, що „Вперед” був в своїм часі самотнім, дозволенім польським урядом часописом на всі українські землі і в той час обороняв загальні національні інтереси цілого нашого народу.

5. Селянсько-Робітниче Обєднання (Сельроб).

Це нова партія, що повстала щойно в 1926 році. А повстала вона наслідком обєднання двох партій: „Селянського Союзу” і „Волі Народа”. Селянський Союз існував на північно-західних українських землях під Польщею, головню на Волині, а Воля

Народа в Галичині. В 1926 р. мав той Сельроб кілька тисяч членів, 100 сільських комітетів і 18 комітетів повітових. Спочатку партія та проявила значну активність. Її появу привитали на загальнє прихильно, бо думали, що Воля Народа, що складалася головню з давних москвофілів, перейшла вже на чисто український ґрунт. Та з часом виявилось, що ці надії були передчасні. Москвофіли остали й надалі москвофілами, а різниця між давніми а теперішніми тільки така, що давні москвофіли орієнтувалися на царя і царську Росію, а новомодні орієнтуються на червону Москву.

Партія та стратила тепер ґрунт під ногами ще й через те, що розкололася. Москвофіли полівіли і стали звичайними підніжками Москви, відорвалися від Сельроба і назвали себе „Сельроб-лівиця” та почали видавати свій орган „Сельроб”.

Сельроб-правиця видає знова орган „Наше Слово”.

Обі групи ведуть тепер між собою завзяту боротьбу. До виборів йшли окремо. Лівиця здобула при виборах 5 мандатів, а правиця 4.

6. Комуністична Партія Західної України.

Це нелегальна партія. Ширшого ґрунту в українських масах вона не знайшла. До того і вона розбилася. Одна частина, що складається головню з Жидів і Поляків стоїть далі при Третім Інтернаціоналі і повинується сліпо диктатам з Москви. Друга українська частина поперла опозицію Шумського на Радянській Україні, домагаючися звільнення України від московського болота. Зате, її виключено з партії і вона працює тепер цілком самотійно.

7. Український Народний Союз.

Це партія т. зв. „Хлібоїдів”, або хрунів. В попередньому соймі, коли свідомі і чесні Українці здержалися від голосовання, ота партія пішла до виборів і при допомозі уряду вибрала кількох послів. Колиж уряд побачив, що ними не годен нічого доробитися, перестав їй давати гроші і в той спосіб сам її зліквідував. Коли наш нарід пішов при теперішніх виборах до голосовання, то річ ясна, що хлібоїди при виборах мусіли провалитися і не змогли провести ні одного посла до сойму. Їх хрунівська газета „Селянський Прапор” провалилася рівнож, бо Поляки перестали давати гроші. Лідери тої партії: бувші радикали др. Данилович та Стовпюк.

На тім самім ґрунті, що Данилович, стоїть на Волині Антін Васильчук. Але як на Волині так і в Галичині по-

тратили тепер хруні цілком ґрунт під ногами.

—o—

Крім тих партій маємо **Українське Християнсько-Суспільне Об'єднання**. Є це монархістично-католицька політична партія. На разі ціла її акція повита тайною, вона щойно організує свої сили. Видає орган „Нова Зоря”, якого редактором є відомий др. Осип Назарук. Газету видають за дієцезальні гроші. Попирає її головно сп. Хомишин. Партія проповідує угодову політику супроти Польщі і безоглядну вірнопідданчість Римови.

Доносять рівнож з краю, що твориться там нова радикально-націоналістична партія, на чолі якої має стати теоретик боевого націоналізму, публіцист др. Дмитро Донцов, редактор „Літературно-Наукового Вістника” у Львові.

ВИСОЧИНА ДЕКОТРИХ БУДІВЕЛЬ.

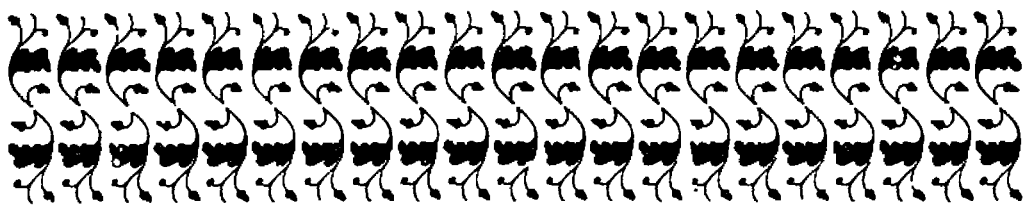
	Стій:
Катедра в Ам'єн	383
Пам'ятник в Бонкер Гилл	221
Капітоль у Вашингтоні, Д. К.	288
Ратуш у Філадельфії, Па.	535
Катедра в Кольонії	512
Всжа Айфля під Парижем	984
Катедра в Фльоренції	387
Катедра в Фридбурзі	386
Катедра в Медіоляні	360
Велика Піраміда в Єгипті	451
Катедра в Руен	464
Церква св. Павла в Лондоні ...	404
Базиліка св. Петра в Римі	433
Церква св. Стефана в Відні	470
Пам'ятник Вашингтона у Вашингтоні	556

МОРСЬКІ ГЛИБИНИ.

	Стій:
Ледове море	5,160
Атлантийський оксан	12,200
Спокійний океан	12,960
Пролив Берінга	900
Балтійське море	122
Караїбське море	7,614
Китайське море	402
Мексиканський залив	4,632
Японське море	7,320
Середземне море	4,560
Північне море	300
Балкайське озеро	13,000
Індійське море	11,136
Охоцьке морс	5,040

Товариство ім. Івана Франка, відділ 52 У. Н. Союзу в Голіюк, Масс.

Андрій Кречет.

ПІД СЕРПАНКОМ НОЧІ.

I.

Була 10. година вечера, коли особовий поїзд відїхав до малого перестанку на шляху Стапиславів-Чортків. Зупинився на хвилину, потім свист, трубка й рушив далі на зустріч ночі.

Та й сієї маленької хвилики вистало, щоб висіло з нього двоє людей. Швидкою ходою перейшли біля здивованого появою незвичайних гостей будинка й почвали в село, — також на зустріч ночі.

А ніч темнька. Холод, вихор дув в очі. Пізна осінь. Ще снігу нема та під ногами дороги розбиті, грудя, а зверху січе дрібненький, зимний дощ. Паде й замінюється в білі, ледяні краплинки.

Будник постояв трохи на шляху, поки поїзд щез із очей, а опісля плюнув і пошкандибав у свою теплу будку.

— У, погань на дворі! Десь усі святі пішли до дідька в гості! А тут ще якісь паничі вештаються. Ігій, у таку пору... То пса гріх вигнати, а дідько людей посить! Свят, свят, свят, всякое диханіє да хвалить... — бурмотів старий та щільно обтикав двері своєї хатини.

Та нашим „паничам” було мабуть зовсім байдуже, що „всі святі

пішли до дідька в гості”. Ковнірі плащів до гори, руки глибоко в кишенях і так манджали по розбитій осінню негодою дорозі. Трималися під руки, щоб не втратити один одного з очей та щоб лекше йти. Будник не помилився, що це якісь „паничі”. При світлі ліхтарні він добре доглянув, що це молодики, в яких є щойно місце на вуса.

Не без причини й воркотів на їх вид.

Був славний 1922. рік і лиш виїмково лучалися такі темні ночі, як ця. Звичайно розсвітлювало їх червоне полум'я пожеж, а повітря наповнене було загаром згарищ. Горіли панські двори, йшли з димом стирти панського збіжжя, щойно зібраного з поля, палали мазурські загороди. Пани одні виїздили на захід, інші не певні були дня й години. Раз-ураз доходили чутки, що там убито віта, польського прислужника, там озброєна ватага напала на станицю жандармерії, стероризувала, вирізала її слід по ній загинув.

Живо стояла в душі українського народу картина власної держави, вимріяного життя на волі, що так коротко тривало. А тепер пова неволя, катування. Щораз нові утиски. Народ доведений до краю. Годі терпіти, го-

ді мовчки зносити знущання. Йі от по часописах починають щораз частіше являтися вістки про „саботажі”, „гайдамацькі ватаги”, підпали, вбивства представників влади та „поржондних русинів”. По більшій часті справники їх остали невисліджені, але всежтаки часдочасу вдалося когось спіймати. От щось тиждень тому розстріляно Мельничука з товаришами, а в тих саме днях облетіла всіх вістка, що у Львові згинули заслуженою смертю два „саботажники” — Луцейко та Крупа.

Тож мав будник чого воркотіти. Хто зна, що за люде, чого волочаться?

II.

Мовчки йшли обидва „панічі” замерзлим шляхом у темряві.

Вищий зростом Михайло Дзвоник, а його товариш — Василь Очайдушний. Обидва ученики гімназії, товариші з одної лавки. Того дня на сходинах „бойового кружка” Василь узяв на себе виконання наміченого „діла”, а Михайло зголосився йому до помочі. Михайло новик. Він щойно кілька днів як прийнятий до організації, тож спішить мерщій ділом, а не лише формально вписатися в члени.

Василь бувалий. Йому не першина йти серед темної ночі на непевне. Раз навіть попався було, але нічого не доказали й вийшов на волю.

Йі от тепер ідуть обидва. Поручення не мало важне й справа не проста. Пустили з димом мазурську кольонію коло К., а при нагоді „закатрупити”, як казалося, тамошнього команданта поліції, ката, що дався в знаки цілій окрузі.

Василеві це „фук”. Плян має в голові, ясно представляє собі цілу ситуацію й відчувається зовсім безпечно. Йде й не думає навіть, що за хви-

лину йому доведеться довершувати такі жахливі вчинки: палити людське добро, мочити пальці в крові...

Зате Михайло наче у сні. Він мало здає собі справу з того, що з ним діється. Почуває тільки фізичну втому від ходи по розбитій дорозі. Хоч зимно, мороз, але він увесь мокрий. З хати взяв теплу нагортку. Тепер найрадше кинувби її де в рів, але розуміє, що це бувби слід, а слідів їм лишати не вільно. Голова в нього болить, в очах мутиться. Мозок нездібний до ніякого міркування. В голові крутиться вперто одна тільки думка: *gwałt niech się gwałtem odciska... gwałt niech się gwałtem odciska...*

З тою думкою вийшов із хати й усю дорогу вона його не покидала. В дома розумів її добре. Коли роздумував над тим, що взяв на себе, був неспокійний. Як, — він, що стоїть за братерство всього людства, якого найвищим ідеалом загальне добро та вдовілля, — він тепер наважився сам, власноручно, нищити людям спромогу їх прожитку, вбивати...

Це страшне, це якийсь парадокс, непорозуміння. Цього ніколи не буде. Але одночасно чув у душі якусь другу силу, що говорила йому зовсім інше. Не мала ще вправді різко очеркнених форм, витворених давнішими поглядами та міркуваннями, як перша, але ясно твердила одно: ти це мусиш зробити й ти це зробиш.

Михайло довго бився з думками. Раз одна, раз друга сила брала верх. Ненадійно його очі впали на часопис, що лежав на столі. Перший погляд звістив йому про розстріл Крупи й Луцейка. Йі одночасно ні відси, ні відти майнуло йому через голову: *gwałt niech się gwałtem odciska!*

Де, відкіля ся думка? Не міг собі нагадати. Десь чув, либонь у шко-

лі... Менша з тим, але прийшло йому від неї просвітління. Заспокоївся, повечеряв і коли повернувся по нього Очайдушний, він зовсім спокійно одягнувся й вийшов із ним. Не забув навіть сірників узяти.

Й тепер, ідучи з Василем, шепоче несвідомо ті слова. Та вже без зрозуміння, без самолевности. Дивно якось відчувається. Не чує страху, а тремтить щось у нього у глибині душі. Розум не функціонує. Йде наче машина. В кишені міцно стискає набитий бравнінг.

Недалеко загавкав пес. Значить зараз будуть у селі. Перейти лише через нього, а далі з півтора кілометра полем і будуть на місці.

III.

— Стій, хто йде? — крикнув хтось із темряви.

Пристанули на мент, наче приголомшені. Михайла щось стиснуло коло серця, ноги затремтіли.

— А тобі що до того? Ти що за едеп? — була відповідь Василя. З тим словом він засвітив незнайомому просто у вічі електричною лампою.

Серед дороги стояли два мужики в кожухах, з дебелими ціпками в руках.

— Ти що за едеп, питаю сен тебе, га? — питав далі Василь по польськи та ще й з мазурським акцентом.

Хлопів збентежила грізна постава Очайдушного, а ще більше блиск лямки, що ставив їх в ясне світло між тим коли вони самі нічого перед собою не бачили.

— Та я... ми, проше пана, ми варта.

— Варта? До... така варта, — кричав Василь по польськи. — Добре ви тут вартуете. Де командант поліції? Ми маємо діло до нього.

— То, проше пана, пана команданта нема, десь виїхали, а ми маємо розказ, нікого через село не пускати. Тепер усякі люде ходять і нам наказали від шапдармерії, щоб ми сокотили й як буде хто йти, то под особистов одповідзальносцьов вести на постерунок.

— То що з того?

— То ми не знаємо, хто пани є й прошу зараз іти з нами на постерунок, бо то такий розказ...

— Ти кабане едеп! Скажи своїй бабі такий розказ і веде на постерунок! Тебе поставили тут не пускати „саботажнікуф“, а ти радби забратися й іти з нами на постерунок! Думаєш, ми самі не знаємо дороги? Ми там скажемо пану командантові, як ви пантруете. Набереш завтра по морді, ти гайдамако якийсь! Ходзь-та, Юзек! Що сен ганіш на того лемка?

З тими словами рушили далі, минаючи спантелених хлопів, які не знали, що їм робити: чи силою придержати „панічів“, чи пустити. Придержать і заведуть до станиці, аж то може справді люде до команданта. Ще скаже їх той катюга вибити в нагороду... А пусти, то біда знає, що за люде може якраз треба їх задержати?

— Як гадаєте, куме Лесю?

— А я знаю... А ви як кажете, куме Іване?

Поки наші газди міркували, Василь із Михайлом були вже далеко. А коли нарешті наважились щонебудь робити, то вже й відгомін їх ходи затих. Гнатися не було за ким, а поліцію звідомляти боялися, щоб не було їм кари.

— А що, добрі з нас мазурі й гості до команданта? — сміявся Василь, коли на кількасот кроків відійшли від місця зустрічі з вартою.

Михайло не сміявся. Він ще не міг стрястися з вражіння, яке зробила на

нього ця стріча і сподівався кожної хвилини погоні. Він певний був цього й наважився кинути свій револьвер у рів, щоб не найшли при ньому. з тою думкою звирівся Василеві.

— Алежбо дурний ти, Михайле. Я не сподівався по тобі. Варту минули, дізналися при нагоді, що команданта в селі нема, то чого ще боїшся? А кинеш свій револьвер, то що тоді зробиш, колиб була погоня? Дашся хіба звязати живцем, як „агнец на закланіє?” Думаєш повірять, що певинний, хоч і без зброї?

Михайло вже не відповідав нічого.

— А чи знаєш ти хоча, скільки той твій бравінінг коштує? Одно людське життя. Вправді лише поліцейське. А ти його хочеш кинути в болото. Давай сюди коли боїшся!

— Ні вже лиши, Василю. Хай буде, що буде...

Михайло трохи заспокоївся, бо зайшли вже на другий кінець села, а погоні не було.

Непомічені ніким перекралися пишком і коло поліцейської станиці. В хаті світилося, чути було відтіля грубу, польську лайку, але на дворі варті не було, тож хлопці спокійно, ніким не здержувані, пішли далі.

IV.

Якось свободніше відітхнув Михайло, коли минули останню хату в селі й опинилися серед голого поля. Перебув уже перший огонь, — зустріч із вартою — і почувався тепер більше відважно і певно. Думки стали кружляти правильніше.

Темна ніч, темне діло. Чорне у переведенні, безпросвітне в наслідках. Саме переведення „діла” зневолювало Михайла здригнутися. Він з відразом думав про те, як доведеться йому підкрататися, призбирувати сухо-

го ріща... або пустити кулю в лоб чоловікові, акого досі навіть не бачив, а опісля ограбувати його скерваний труп із револьвера та стрілен і затягти де в рів, або в річку...

Геть, чорні, погані думи! Треба бути реальною людиною, що робить се, чого вимагає життя й потреба хвилини, а не дурним сентименталістом. Геть, думи!

А наслідки? Ніч темна та безпросвітна. У темній ночі йдуть і роблять, що їм казали. І серед пільми хапають їх озвірілі мазумі, роздирають в шкamatтя у лютій помсті. Мазурські пси розносять по яругах та ровах кроваві кусинки тіла. Ворон кісток не позбирає й чорна галка не занесе вістки до рідних і близьких. Ніч чорною паноломою укріє їхню могилу.

А якщо впадуть в руки поліції, їх візьмуть на муки. Будуть мучити з насолодою, довго, довго...

А потім, коли побачать, що від сих скатованих, знеможених дітей нічого не дізнаються й коли наситять уже вщерть свою звірячу жадобу крові і помсти, — виведуть їх на тюремне подвір'я й розстріляють. Засиплять погаслі очі мокрим піском, або замерзалими грудями, а в газеті зявиться лаконічна вістка, що покарано смертю двох паліїв-бандитів. Вороги будуть радіти, а свої покивають головою...

— От, дурні діти, — скажуть. — Думають головою мур перебити.

Заплачуть одні лиш мамині очі...

...Геть думи! Чого напосілися? Гадаєте, я дамся вам звести з дороги? — Що діло, що наслідки! Мені вже все одно... „Gwałt niech się gwałtem odciska”, а життя — піна на ріці...

Стиснув сильніше держало бравінга й почвалав швидше. Василь із ним.

— Далеко ще, Василю?
— Ні, вже зараз.

V.

Із темряви виринули хати. Се мазурська кольонія, — хат усього із двацять. Довкола них високі стирти, обороги. Будинки порядні, великі. Не диво, — наших 20 селян до купи не має сдльки землі, що один мазур.

— Сплять заволоки! Безпечні, навіть варти не виставили, — шепотів Василь.

— Спіть, спіть спокійно, буде час уставати, як припече! Не доробишся на нашій землі, не станеш ситий краватицею українського селянина...

— А ну, Михайле, бачиш сі стирти? Се твої. А я йду з того кінця погляну.

Плян кольонії мав Василь у голові. Тиждень тому він умисне їздив сюди, щоб усе оглянути й не йти на вмання. Знав тепер докладно, де яка стирта, де копиця сіна, де в кого оборіг, стодола...

Певною ходою пішов через горо-

ди на другий кінець присілка. Михайло заходився тимчасом біля стирти вівса. Сам чудувався, відкіля в нього той запал і завзяття. Не думав ні про що, як тільки щоб відразу добре запалало й не одна, а кілька стирт. Мокра солсма не хотіла горіти, треба було зверху відгорнути й добути зі середини сухої. Обіляв бензиною, черкнув сірником. Полум'я спалахнуло. Завмер в дожданні.

Тут і там горіли серед чорної пільми, невеликі покищо, червоні вогники.

Почулася тиха хода. Василь.

— Ти вже?

— Вже.

— А ти?

— Як бачиш.

— Ідем.

Пропали в темряві. За ними росли щораз більше червоні вогники, лущилися разом та переходили у велитенську заграву, що грізно палала на північному небі.

На вежі трівожно гудів дзвін.

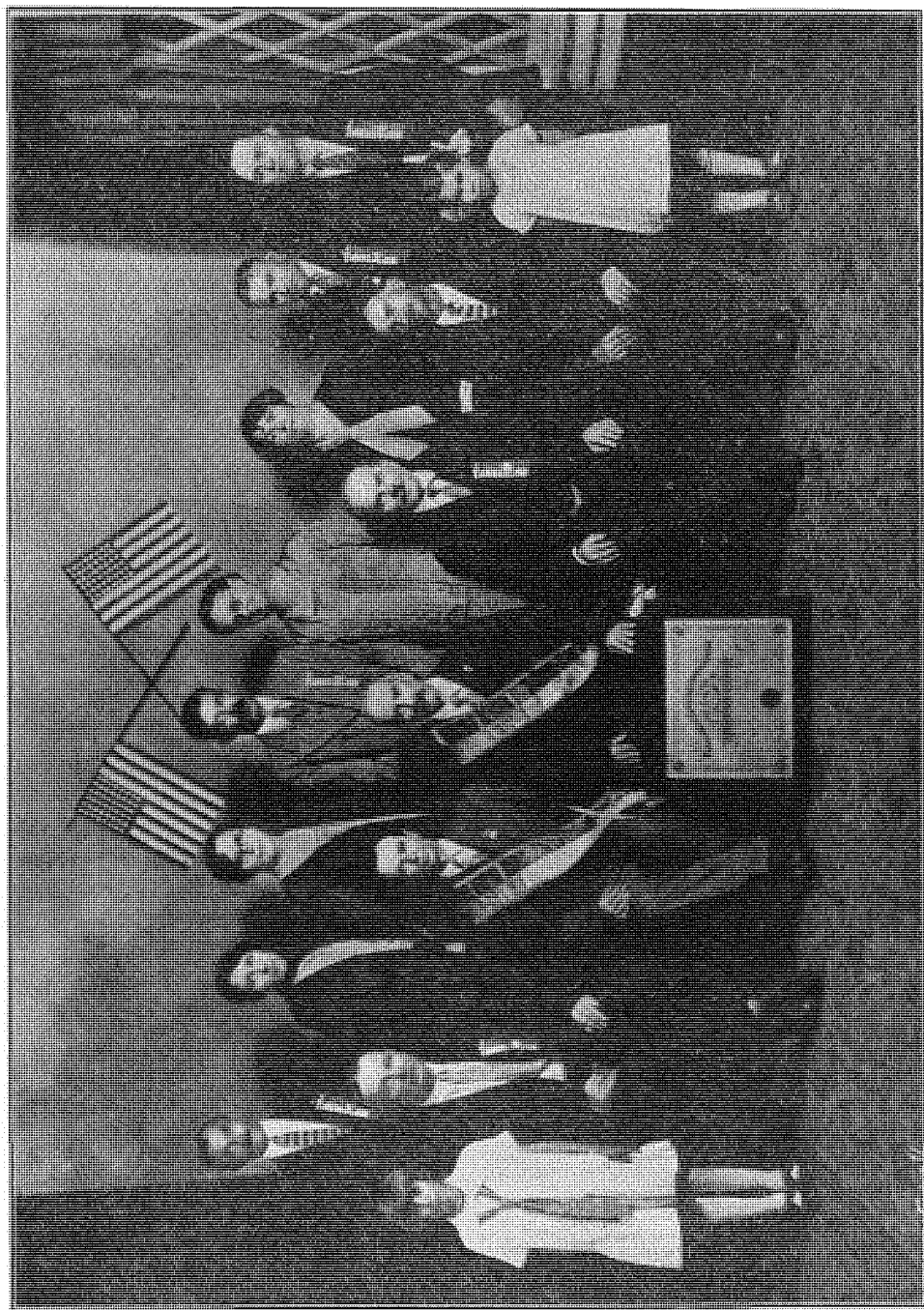
Ти один, а їх багато?
Ну, так що тобі? Байдуже!
Більше буде в тебе свято,
Як подужаєш їх, друже.

Де багато — ще не сила,
Дужість міряй не лічбою:
Перевага там, де сміла
Сила духа в правім бою.

Твердо гордий дуб стоїть:
Ані лютії морози,
Ані бурі, ні погрози
Не змогли його звалить.

Як той дуб, ти гордо стій:
Хай ні зради, ні догани,
Ані муки, ні кайдани
Дух зломить не зможуть твій.

Борис Грігченко.

Товариство ім. Івана Франка, відділ 92 У. Н. Союзу в Портленд, Оре.

Український театр.

I.

Назва „театр” — чужа, бо грецького походження. Саме старинні Греки дали початок тій культурній інституції, без якої не можна собі навіть уявити теперішнього життя. Початок театру треба до бачити в грецьких забавах, що їх влаштовувано в честь Діонізія, бога вина і веселости. Спершу грав тільки один актор, пізніше двох, а далі вже і трох. Жінок заступали перебрані мушчини.

Греки дуже любили театр. Це причинилося у них рівнож і до великого зросту драматичної штуки. Невеличкий грецький народ видав вже в тих давніх часах таких славних драматургів які понаписували драми, що вважаються до сьогодні найдоскональшими творами людського ума і фантазії.

Коли Греки втратили державну самостійність, занепав і їх театр. Але віджив він на землях тих, що поконали Греків, себто в давнім Римі.

Християнство поставилося до театру вороже, бо там виставляли поганських богів. Але скасувати його не могло. Тому всело на місце давніх театральних поганських штук т. зв. „містерії”, в яких передавалося різні сцени з святого письма, а головню з життя Христа.

Оті містерії перейшли і до нас на Україну. Спершу грали в них тільки духовні особи, а зчасом почали грати вже й прості люде, себто нарід. З церкви перенесено ті вистави на майдан і поширено їх зміст. А що містерії були самі собою нудні, бо там тільки проповідували про мораль і чесноти, почали вставляти у ті вистави різні менш поважні а то і жар-

гобливі сцени з звичайного життя. Оті вставки називано **інтермедіями** або **інтерлюдіями**, посередне між смішним а поважним.

Містерії грали на Україні головню при братських школах. Штуки писали професори, а грали ученики. Люде булиб не слухали тих штук, бо вони були писані тяжкою і незрозумілою церковно-славянською мовою, якби не смішні картини з народнього життя, які вплітали в такі вистави.

Згодом самі письменники прийшли до того переконання, що без інтермедій штука нічого не вартує. Тому поставили за норму, що кожда має складатися з двох частий: з поважної, написаної по церковному, і смішної, написаної народньою мовою. А ще пізніше траплялося здебільша так, що грали, особливо на ярмарках і базарах, самі тільки інтермедії. Грали звичайно ученики, бурсаки, головню ученики Київської Могилянської Академії, заробляючи собі в той спосіб на життя.

II.

Батьком українського народнього театру став одначе доперва **Іван Котляревський**, автор безсмертної „**Наталки Полтавки**” і „**Москаля Чарівника**”. Виведені Котляревським люде це були дійсні, живі люде, а мова була народня.

Але про справжній український театр можна говорити доперва в 70 роках минулого століття, коли заявили на Україні такі артисти і драматичні письменники як: **Старицький**, **Тобілевич** і **Кропивницький**. Вони то перші зрозуміли справжнє завдання театру з громадського і культурного боку і старалися поставити україн-

ський театр на зразок європейський. Головна заслуга в поставленню українського театру на Великій Україні припадає **М. Кропивницькому**, котрий був надзвичайно талановитим актором, а заразom і добрим письменником.

Український театр розвивався дуже гарно і робив тим українській справі надзвичайно велику прислугу. Він збуджував в масах і в інтелігентної верстви прислане українське почуття, а даючи вистави з народнього життя, притягав відчуженого інтелігента до закріпленого чорнороба.

Все те не було на руку московському урядови. Почалися репресії і був час, коли здавалося, що вже замкнено уста українському театрови на віки. Але згодом почали письменники і директори театрів обходити урядові заборони, прикриваючи українську ідею ріжними сміховинками, за якими крилася поважніща річ, але її Москалі згл.-московський уряд не добавчували. Це і було причиною, що згодом потворилося повно „малорусских” театральних груп, які робили на „українських” виставах добрий бизнес, представляючи „малорусску” шутку і „малоросийський” нарід в виді запитих п'яног, ковбаси, чарки і гопака.

Але були люде, яких це боліло і які всіми способами старалися відмежувати дійсний український театр від театру гопакового. До таких людей належав один з найбільших сучасних українських артистів, **Микола Садовський**, котрий ще в 1904 р. створив в Києві постійний український театр, в яким виступали знамениті артистичні сили, між ними і **Марія Занковецька**. До такого театру мусіли поставитися вже і Москалі з найбільшою повагою.

Той самий Садовський реформував потім український театр в Галичині, а в останніх роках зорганізував український театр на **Закарпатській Україні** і давав вистави в Ужгороді, столиці Закарпаття.

В Галичині мали ми до світової війни і якийсь час по війні український мандрівний театр, що стояв під зарядом товариства „**Українська Бесіда**”. Відіграв він рівнож велику роль у національнім відродженню Галичини і видав цілий ряд добрих артистів. Тепер маємо в Галичині кілька театральних груп, але дійсного українського театру, навіть такого, як був до війни, нема. Польська окупація і невідраднє економічне положеннє добивають і український театр.

Зате на **Великій Україні** український театр розвивається прекрасно. Великі театри в Києві, Одесі чи Харкові, на яких grano досі тільки на російській мові, перейшов в українські руки. Навіть опери співаються по українськи. Все те має безумовно величезне значінє.

III.

Бо театр це велика житева і національна школа. Він відігравав велику роль у життю кожного народа. Значінє театру розуміли вже добре старинні Греки, бо там держава оплачувала акторів, а горожане діставали з державної каси безплатні тикети до театру. Театр був для них святинєю. Він вчив горожан пізнавати свою давнину і своїх великих людей та героїв. Вчив їх любити рідну землю, а заразom показував їх на людські хиби в приватному і громадянському життю. В театрі на виставі бачили люде дуже часто свій власний образ, бачили лихо і вчилися з ним боротися.

Таким був і український театр. Він показував нам картини з герой-

ської пашої минувшини і картини народньої зради. Він давав нам картини опідлення людської душі, а рівнож і картини найбільшої благородности і посвяти.

Наш театр давав нам можливість і посміятися. Український гумор знайшов в українськiм театрі свого гідного інтерпретора. Та біда, що наші перевертні а той недоуки або московські комерсанти звульгаризували отсей тонкий український гумор, перемінюючи український театр в коршму. Було повно різних гольтіпак, що не маючи з чого жити, вступали в „малоросійські” трупи і там пописувалися як „гопакмейстри”, представляючи так українську штуку.

Через те і наш драматург Іван Тобілевич уважав потрібним в своїй драмі „Суєта” вложити такі слова, що відносилися до театру:

„Театр — це священний храм. Тільки з театру, як і з храму, крамарів треба гнать: і фарс і оперетку; вони — позор іскуства, бо смак псують і тільки тішать пороком. Геть їх із театру. Мітлою слід їх замести. В театрі грати повинні тільки справжню літературну драму, де страдання людської душі трівають кам'яні серця і кору ледяну байдужности на

них розбивши, проводять у душу слухача жадання правди, жадання загального добра, а пролитими над чужим горем сльозами обілляють його душу паче снігу. Комедію пам дайте, комедію, що бичує сатирою страшною всіх і сміхом через сльози сміється над пророками і заставляє людей, мимо їх волі, соромиться своїх вчинків.

IX.

Ми нарочно навели це місце, щоб наші читачі в Америці знали, як треба ставитися до українських вистав на імiграції. Ми знаємо, що й тут за морем театральні вистави мали і мають ще й досі своє велике значіння. І тут маємо ми нагоду приглядатися численним виставам різних жидівських „гопакмейстрів”, що роблять на тих виставах добрі гроші, а нам приносять хіба сором. І тут ми мусимо добре призадуматися, що нам далі робити, як збогатити наш репертуар і як давати вистави, щоб вони зацікавили тутешню молодь. Бо добре налажений український театр може нам зробити в Америці ще велику національну прислугу і в майбутньому може навіть більшу, як це було тут в минулому.

У послідних часах побудовано в Індіях три найширші на світі залізничні тунелі.

Злучені Держави мають 580 тисяч кілометрів залізничних шляхів і під тим оглядом займають перше місце на світі. Потім іде Канада, а оісля Росія, Німеччина й Франція.

—о—

Кров творить в організмі 13-ту часть загальної ваги чоловіка, а проте в дорослого чоловіка повинно бути 5 до 7 кі. крови. Через серцеві

комірки переливається в протягу одної мiнути від 4 до 5 літрів крови, а по їдженню 7 літрів.

—о—

Молодому найенбурському інженірови Іванови Львови Райтерови удалося сконструвати годинник, який вправляється в рух енергією, котру осягається зі змін температури й атмосферичного тиснення. Сей годинник може ходити понад 10 тисячів літ.

—о—

Молодечий відділ 168 У. Н. Союзу в Перт Амбой, Н. Дж.

Др. Кирило Трильовський.

ДЕЩО ПРО ВАГУ СІЧОВОГО РУХУ.

Наша відроджуючася нація не має найменшої причини бути зарозумілою та вивизшати себе понад другі народи. Ми знаєм лише це, що наш народ великий, і так фізично як і духово здоровий і що становить знаменитий матерія для створення із нього великої, культурної нації. Ми знаєм і це, що земля наша простора, гарна і багата, і що та послідна прикмета є власне головною причиною, що наші сусіди так завзято зазіхають на наш край, а діставши його в свої лабети не хочуть його добровільно зі своїх рук випустити.

Та це все творить доперва підставий матеріял до створення і великої культурної нації та сильною держави...

Ми любимо говорити, що, мовляв, земля українська не має спільних природних границь, котрі би її борознили вже самі собою від ворога. І не знають які сильні природні границі не є тепер, в часі літаків і підводних суден достаточною обороною якоїсь держави.

Австрія була боронена морем і Альпами від Італії, та це не пешкодило, що італійські літаки підчас світової війни прилетіли аж над Відень. Таксамо австрійські літаки бували над Венецією.

Англія уходила ще до недавня за недоступну твердиню; однак підчас світової війни німецькі кермові балйони бомбардували Лондон, з тої причини, що та послідна мала більше літаків як вона.

Впрочім Німеччина не мала також сильних природних границь, а преці через майже 50 років уважано її за державу на континенті — прямо непобориму.

Не високі гори, і не широкі ріки, ні навіть море, та не штучні твердині є найсильнішою і найпевнішою о-

хороною даної держави, але сильний і одний дух народа, котрий на території даної держави живе. Та одність і та сила тим потрібніші для народа, котрий ще самостійности й соборности не здобув, а бореться передовсім о своє існування.

Бачимо на примірах Німців та на Чехах, що росли і розвивались на німецьких примірах, — яке велике значіння мають для сконсолідовання нації власне гімнастичні товариства. Є вони в усіх народів. Не можуть і Українці без них обійтися.

— о —

Першу „Січ” пожарно гімнастичну пробував я заложити разом з моїм приятелем селянином Дмитром Солянничем (тепер в Канаді), в селі Устю, сиятинського повіту, а то підчас зими з 1899. року на 1900. Внесені до намісництва у Львові статuti та власть, будуча вповні у польських руках, відкинула, мотивуючи це тим, що статuti містять постанову, що члени товариства можуть носити відзнаки.

Для культурного чоловіка се тяжко поняття, але власне справа відзнак сталася була „каменем предкновенія” цілої січової організації. Польська адміністративна влада у Східній Галичині, хотя цей край належав до Австрії, мала властиво всю силу в своїх руках і робила в дійсности з тамошнім українським народом що сама хотіла. Товариства „Січи” кололи її в очі вже хочби самою назвою, так, як вона нагадувала їм ті бої, які колись зводили запорожські козаки, Січовики, з польською шляхтою в обороні прав українського народа.

Тому й „Січи” станули для Поляків а польських урядовців зосібна відразу якимсь страхополохом і тому вони їм шкодили на кождім кроці. Переслідування розпочалося вже від самого початку, з першої проби ос-

новання „Січи” в Устю. — Намісництво у Львові вишукало собі якийсь старезний розпорядок міністеріальний, після котрого, коли члени даного товариства хотять носити якісь спеціальні відзнаки, то товариство повинно постаратись о дозвіл на це в дотичнім намісництві. Очевидна річ, що той розпорядок був безправний та протизаконний, бо у Австрії була конституція, котра дозволяла всякому робити всьо, що хоче, оскільки воно не стоїть в суперечности з обов'язуючими розпорядками та не нарушає добре набутих прав третих осіб. — Однак Німці, у котрих найбільше було товариств власне для того, що вони щодо культурности стояли на чолі всіх австрійських народів, Німці не заперечували в свій час проти цього розпорядку міністеріального, бо знали, що їх власні урядовці-Німці їм докучувати не будуть. І так той розпорядок втягнувся в життя і дав добру нагоду польським урядовцям у Сх. Галичині дошкудувати як мога Українцям, а зокрема Січовикам — за ношення недозволених” відзнак. Колиж декотрі „Січ” й вносили подання о дозвіл на ношення відзнак, тоді жадано від них, щоби предложили малюнки тих відзнак, колиж і це услівє сповнено, то взагалі не приходила ніяка відповідь. Я бодай не пригадую собі, щоби котра „Січ” дістала дозвіл на ношення відзнак, тим більше, що такий дозвіл використали би були безумовно другі „Січи”, та в своїх поданнях о дозвіл були би покликувались на прецеденційний випадок.

По причині відїзду Д. Соляничка до військової служби — полишив я наразі основанне „Січи” в Устю (її основано дещо пізнійше), але порозумівшися з Дмитром Одинським і другими знакомими з села З а в а л я (рівнож в снітинським повіті), постановив я заложити першу „Січ” у тім селі.

А дуже воно інтересне те село Завалє! Лежить воно саме у куті, при впливі Черемоша до Прута, отже межі двома звисними і нераз поетами оспіваними гірськими ріками, котрі однак впливши з гір на доли, звіль-

няють свій біг і не є так рвучі як у горах. Таким способом само положенне Завалє нагадує Запороже, а навіть є таке переданне, що це село є колонією колишніх Запорожців-емігрантів. Сама назва Завалє показує на оселю поза валами, причім правдоподібно брано на увагу вали міста Снятина, котре мало давнійше оборонний замок на тім місці, де тепер є будинок староства. Можливим є також і таке, що це будуть потомки надворних козаків старости Каньовського (Миколи Потоцького), що мав там недалеко, бо в Городенщині, свої добра і держав у себе значний лютот надворних козаків, котрих потомками є межі иншим людність села Серафимці коло Городенки. Сам Потоцький був рішучим козакофілом, ходив вбраний по козацьки, носив на голові оселедець, перейшов нарешті на унію (греко-католицизм) та замешкав на послідні роки життя у василіянськїм монастирі в Почаєві, де він мабуть і похоронений.

В тім отже селі заложив я першу пожарничо-гімнастичну „Січ” котру відкрито 5. мая 1900 року. Є то дуже важна дата, так, як від неї датується зріст та розвій величезного січового руху, який охопив не лиш сїдну Галичину і Буковину, але й перенїсся за океан до Злучених Держав північної Америки.

Зауважити треба, що село Завалє лежить на самій границі Буковини і є від неї відділене лише Черемошем. — Та всеж таки першу „Січ” на Буковині — в місті Кіцмани заложено доперва на весну 1903 р. а другу в містечку Вашківцях над Черемошем, майже напроти Завалє, 4. жовтня рівнож 1903 р.

Найважнійшою обороною проти реакції в Січі була постанова січового статуту, що членом „Січи” може бути лише особа світського стану. Замикаючи в цей спосіб вступ до тих товариств попам і черцям — замикається через це вступ до них всяким релігійним агітаціям, цькуванням і пропагандам. Світські люди можуть в січових рамках вже намалювати такий образ, який буде відповіда-

ти їх переконанням. „Січ” передовсім організує, еднає, — вона вирабляє почуття спільности, а що найважливіше — карности.

„Січ” має служити на те, щоби виробити народну карність (дисципліну) та солідарність. „Січи” це мають до себе, що вьажуть невидимими, тайними, містичними нитками сучасність з минувиною, а відсвіжуючи історичну традицію в душі народа, мусять рівночасно будити в нім певного рода гордість на ту минувиість, що мусить викликувати певного рода довіре до своїх сил, так як кождий член народа мусить тоді відчувати, що в його жилах пливе кров геройських предків. А вжеж поглядів наших предків не можемо оцінювати після теперішних наших поглядів або й „програм”, але після того, чи вони тоді, „історично” — подвигами були уважані за народне добро.

Галицькі „Січи” не були привілем якоїсь спеціальної партії, але вони були загальною народною інституцією. Кожда людина могла працювати у січовій організації.

Сталось однак так, що властиво, майже виключно користала з тої організації партія радикальна, так як я і другі головні Січові діячі були радикали. Однак ми при кожній нагоді зазначували, що робота у січових рядах є для кожного отверта, хто лише справді серіозно хоче її виконувати. І так їй так було, що в декотрих повітах і національні демократи (народовці) займалися січовою організацією.

Що соціяльні демократи не користали з цієї інституції — це вже їх власний брак сприту; а впрочім — в часах передвоєнних була це партія дуже нечисленна, обмежена більше на мале число студентства і робітників у Львові, партія, що між селянами не мала ніяких приверженців. Одним словом: вона не мала ніяких мас за собою. — Та всеж таки — хочби у самім Львові вона могла при помочи січової організації вирвати значну частину українського робітництва з летаргу та зіпд польонізаційного

впливу польської соціяльної демократії, що стояла під проводом польських шовіністів.

Однак заскоружість не дала українським соціал-демократам використати „Січий” для свого власного розвою і вони очевидно лише втратили через своє обоятне становище зглядом січового руху.

Що гімнастична організація не є ніякою пустою забавою, але справою дуже реальною, це бачимо у других народів, зглядно в організаціях гімнастичних робітничих партій других народів. Що тут багато говорити: організація гімнастична це організація фізичної сили народа, а преціж кожній партії повинно залежати на тім, щоби мати в своїх руках таки справдішну фізичну силу. Очевидна річ, посідання в своїх руках фізичної сили ще не дає права уживати її в брутальний спосіб, але важно її мати власне тому, щоби в данім випадку мати змогу відперти чужий брутальний напад! Мати до своєї розпорядимости кількадесят тисяч дисциплинованих і військово зорганізованих робітників, як це мають чеські соц.-демократи в своїм „Свазі дельніцких телоцвічних єднот”, або як мають чеські комуністи в своїй „Федерации дельніцких телоцвічних єднот” — це не є річ так маловажна і тому і українські провідники лівих політичних партій повинні це знати, що партія жиє не лише „програмкою” (звичайно нігде доси і в десятий частині не впровадженій в життє) але і фізичною силою в дослівнім значінню цього слова. — Хто видів „Олімпіяду” або „Зізд” в Празі в 1921 р. і 1927 р. той певно ціле життє не забуде цих глибоких, піднесених на душі, ентузіазмуючих вражінь які тоді відніс! Були на тих „Олімпіадах” між иншими також представники Франції та Англії і вони з одушевленням зазначували, що чеська робітничо-гімнастична організація представляє взагалі вершок досконалости, до котрого ще далеко і англійським і французьким робітникам.

Треба зауважати, що й німецькі робітники, так в німецькій республі-

ці, як і в Австрії та Чехословаччині, мають свої дуже сильні організації гімнастичні.

Кого та справа більше інтересує тому подаю ось тут адресу головного осану німецького гімнастичного союзу: Arbeiter Turn-Zeitung Redaction in Leipzig, Fichtestr. 36. — Робітничка німецька „Олімпіада“ відбулася в липні 1925 р. у Франкфурті над Майном.

— о —

Як бачимо то соціалістичні переконання ані раз не перешкаджають чеським та німецьким робітникам організувати свої робітничо-гімнастичні товариства. Такі товариства гімнастичні не можуть бути лише привілеєм буржуазії.

Ф і з и ч н е вифованне шкільної молодіжи значить не лише тілесне скріплення кожної одиниці із неї і тим самим скріплення її духовних спосібностей; це значить рівночасно вироблення цілої маси інструкторів для цілого народу і в тім дусі мусить іти шкільне виховання взагалі і то не лиш щодо ф і з и ч н о г о виховання. Кожний хлопець та кожда дівчина мають виховуватися свідомо на учителів незрячої маси і мусить їм бути п л я н о в о вщіглюване те переконання, що набуто в школах науку вони мають уважати не лиш за підставу для свого індивідуального дальшого життя і розвою, але що вони мають її використовувати також для добра загалу, і що передовсім вони мають своїми відомостями поділитися з тими, котрим доля не дала можности також до шкіл і зо-сібна вищих ходити. — Як скоро розвинулося загальне образование народу, як високо піднявбися загальний уровень просвіти, коли би молодіж в тім дусі вже в школах була пляново вихована, коли би вчені обовязково уділяли своїм ученикам відповідні поради й вказівки, та коли би молодіж вертаючи зі свят чи з ферій мала моральний обовязок здавати звіт зі своєї просвітної діяльности між народом.

Не всі очевидно предмети науки надаватися будуть до популяризації поміж масами; ані альгебра ані тригонометрія, ані латинська мова для такої роботи не будуть відповідні. Але історія, географія, фізика, історія рідного письменства, перші основи математики, згори надаються до популяризації, не говорячи вже — се є самозрозумілою підставою всього — про науку читання і писання. — До популяризації згаданих наук треба однак всетаки деякого педагогічного природного хисту. Але що до-тичить гімнастичних вправ, то їх наукою на селі може зайнятись взагалі кождий ученик і кожда учениця, хіба що хто з них бувби фізично у посліджений або взагалі хорий. І це й повинно бути ідеалом гімнастичної організації: весь народ від семилітнього школярика і школярки до діду-гана та старухи включно повинен належати до неї, а що найменше вміти певне число засадничих легких, до масового виконання придатних вправ. Очевидно, що й військо мусить їх уміти. До того мусим дійти, щоби пр: кождім народнім святі на вільнім воздусі могли на даний знак всі присутні уставитися в ряди, розскочити до вправ і на заповідь показника чи показниці виконати всі загально усталені всеукраїнські вправи. Не обмірковуючи отже дуже за і проти, не зважаючи на це в якім стані знаходиться власне будівництво нашої держави, та чи вже маємо своїх національних міністрів просвіти та тілесного виховання чи ні — берімся до роботи, і чи то в краю, чи на європейській еміграції, чи на американській іміграції — берімся переводити ту велику ідею в діло.

Переводять її в діло всі культурні народи, хоч тоже не з такою кон-секвенцією, якої ми ось від наших земляків вимагаємо. Але власне ми, в сімї других народів „лоніжонні і оскорбљонні“ є тим більше обовязані переводити ту ідею в житте з як найдальше ідучою консеквенцією, з як найбільшим завязттем!

Один народ, одно серце, один гимн, один рух!

ЗНАННЯ ЦЕ СИЛА.

Знання це сильне зброє. Коби ми були узброєні в часі нашого національного зриву послідних часів хоч в ту одну зброю, ми булиб сьогодні свободні. Тому тимбільшу мусимо звернути тепер увагу на ту прогалину, яка ще раз відомститься на нас самих, коли ми пірвемося добувати волі, а не будемо освідомлені і освічені, коли не будемо мали своїх технічних робітників ні тих учених, що в мирних часах будуть своєю культурною роботою звертати увагу світа на українську націю і її борбу за національне визволене.

Український нарід по всі часи був свідомий того, що наука це сила. В найтяжших часах дбав він про науку і старався її ширити дорогою школи і поза школою.

I. Давні школи на Україні.

Про найдавніші школи з княжих часів знаємо небогато. Були вони при церквах і монастирах, як це було тоді в звичаю по всіх других європейських краях. Вчили тоді мало: читати церковні книги і писати церковні букви, а з рахунків стільки, щоб можна було вирахувати, коли припадають свята. Учителями були монахи. А вчилися кандидати на священників та дехто з боярських синів.

Згодом шкільництво поправилось, але татарське лихоліття не дало йому розвинути. Татари, як відомо, нищили і палили міста, церкви і монастирі, а з ними і школи та бібліотеки. Тому в тих часах, коли на заході цвила культура, в нас запанувала темнота і руїна. Почалося підноситися шкільництво звільна доперва тоді, коли землі наші опинилися під Польщею і Українцям треба було зводити релі-

гійну боротьбу в обороні православ'я. В Польщі мали школи Єзуїти, котрі вели боротьбу з православ'ем. Тому і православним треба було узброїтися в силу ануки, щоб видержати похід Єзуїтів, які несли на Україну не тільки католицтво, але й польського духа. Єзуїти почали винародовлювати українську шляхту і перетягати визначні і багаті українські роди на польський бік. А все те робило головню дорогою школи. Тоді то кинулися українські лани і міщани, що дорожили своїм народом і вірою, закладати свої українські школи, щоби вратувати молоде покоління перед винародовленем.

Найславнішою такою школою була **школа в Острозі**, заснована десь около 1580 р. волинським князем Константином Острожським.

Довго вдержалися на українських землях ще й міщанські, церковні школи, що їх організовали **Братсва**. Ті школи мали наскрізь національний характер, бо мали на ціли придержати нашу молодь при своїй національності. Найстарша і найславніша така школа була у Львові. Заложило її церковне братство при т. зв. Волозькій церкві ще в 1591 році. Братство звалось **Ставропигійське**, бо на нім заткнув хрест царгородський патріярх і від того пішла назва.

Ставропигійська школа була ведена на взір єзуїтських. Але, коли до єзуїтської школи приймали тільки синів багатих панів, то до ставропигійської приймали багатих і бідних, а між ними багато сиріт. З тої школи виходили багато учителів, які розбрилися по всіх містах України і вчили по школах та друкували книжки. Згодом по всіх українських містах повстали такі братські школи, які ста-

ли опорою української народности і виховували все нових борців.

Коли прийшла унія, покликаний до життя Василіянський чин почав закладати свої осібні школи, які вів на взір єзуїтських.

Та до найбільшого значіння дійшла **Київська Академія**, яку zorganizував київський митрополит **Петро Могила**, що помер в 1646 р. Могила zorganizував академію рівнож на єзуїтський взір. При тім треба згадати, що ті взори були західні. Єзуїти прийшли до Польщі з Еспанії. В могилянській академії викладовою мовою була мова латинська, система науки була середньовічна, далека від дійсного життя. Цілею академії було виховати вчених борців за правосласну віру. В той час повстало через те багато наших письменників, що розвинули т. зв. полемічну літературу, в якій спорили між собою православні з католиками, яка віра краща.

В тім самім часі витворився завдяки Київській Колегії церковний, своєрідний київський напів, який задержався в Галичині до сьогодні. В драмах, що їх писали вихованці Колегії продиралася вже тоді народня мова. Школа та виховувала цілі покоління наших провідників. Академією піклувалися наші гетьмани, як Сагайдачний і Хмельницький, а найбільше гетьман Мазепа.

Властива заслуга школи була в тім, що вона викидала з себе цілу масу недокінчених бурсаків, які по тім вандрували по всіх містах і селах України і вчили зимою наших дітей грамоти. Були це українські мандрівні народні учителі. Їм треба завдячувати те, що навіть чужинців дивувало, що на Україні в 18 столітті весь народ був на загал грамотний.

2. Нагінка на Українську Шдолу.

На тих землях, що опинилися під Польщею, вчили навіть в василіянських школах тільки по польськи і по латині. А у всіх інших школах вчили хиба погорди до всього що українське, себто просте і мужицьке. Так було під Польщею.

А коли Росія зруйнувала Січ та перемінила Україну в московську провінцію, розпочала рівнож і там переслідування української школи. Вже в 1782 р. заборонено дячкам вандрувати. На Україні заведено кріпацтво і позамикано всі школи, бо нащож мала здатися кріпакови освіта. Для кріпаків не було отже піякої, а для некріпаків були державні московські школи, в яких вчили Москалі.

Щоб зарадити лихови свідомійший гурт Українців кинувся в 50 роках минулого століття закладати **недільні школи**, щоб спинити в який спосіб русифікаційний вплив московського уряду та освідомити наш нарід. Першу таку школу відкрито в Києві. Хоч як великі труднощі доводилося поборювати, то все таки ті школи розвинулися по всій Україні. Підручники до науки звалися **метелики**.

Для таких саме шкіл написав і наш Тарас Шевченко свій **Буквар**, над яким так заходився і яким так дуже тішився.

По польським повстанню почав російський уряд придушувати всякий прояв українського відродження і видав пропамятний наказ з 1876 року, яким запечатано друковане українське слово і всі українські школи, навіть недільні.

Але всяка неволя має свій кінець. І в Росії повіяло іншим духом. Революційний огонь, що спалахнув 1905 року, змусив уряд до уступок. От тоді починається відродження української школи, яке продовжується по сего-

днішній день, а яке ще не досягнуло свого, як не досягнув ще український нарід своєї політичної самостійности.

Ще в 1913 році, коли всеросійський учительський зїзд в Петербурзі заявився за українською школою, російський уряд прогнав тих, що цього домагалися зі служби, а деяких покарав тюрмою за це сміливе жаданнє.

Та це нічого не помагало. На Велику Україну доходили вісти про ту велику боротьбу, яку вели галицькі Українці під Австрією за свій університет та за свої школи. Як відомо, та боротьба прибрала в нас в Галичині не тільки культурний, але і політичний характер. Боротьбою за свій університет зробили галицькі Українці розголос українській справі по цілїм світі. Прецінь тоді сотками покинуло українське студентство польський університет у Львові і пішло у світ у чужі школи, а нарід наїш складав сотки тисяч на їх удержанє.

Боротьба на університеті, смерть українського студента Коцка, добутих 15 українських університетських катедр і 9 добутих українських гімназій, загрівали і придніпрянських Українців до боротьби з московським насильством.

3. Рідна держава, а по ній нове поневолення.

Річ ясна, що як тільки на наших землях відродилася українська держава, пороблено сейчас заходи, щоби організувати школу і вляти до неї рідного, українського духа. Воєнний революційний час не дав змоги перевести цього до діла, бо на те треба було часу, великого числа фахових людей і відповідних книжок та підручників.

В Галичині зі школою пішло легко. Тут нарід був свідомий і підгото-

ваний. На великій Україні було тяжче, бо там до війни властивої української школи не було.

Та зате тепер відносини змінилися. В Галичині і на всіх західно-українських землях, Польща всіми можливими способами добиває на полі українського шкільництва те, чого ми добилися під Австрією на протязі довгих десятиліть. Вона не тільки касує те, що завела була Західно-Українська Народня Републіка чи Австрія, але польонізує школу на взір московський. Рідна Школа в краю бореться тепер останками сил, щоби ратувати душу української дитини, бо всі ми всідомі того, що духовна неволя сто раз небезпечніша від фізичної. А польська школа це для Українця духовна тюрма.

На Великій Україні мимо большевицько-московської окупації українська школа йде нестримним ходом сміло вперед. І в ній наша велика надія. Правда, що і в тій школі подають по наказу з гори московську отрую, але ми свідками того, що здорова українська національна течія бере верх і школа на землях Великої України стає дійсно українською. І як до світової війни Галичина підносила духа Українців знад Дніпра, так сьогодні Українці знад Дністра у своїй важній і нерівній боротьбі з Польщею потішаються успіхами української школи на Великій Україні, а в її розвою добачують завдаток кращого завтра.

4. Позашкільна освіта.

Досі ми говорили тільки про освіту, що її набираємо зі школи. Але не можна поминути ще й другої дороги, себто тої освіти, яку набувають чи повинні набувати **дорослі**, що вже до школи не ходять.

На українських землях зроблено досі під тим оглядом небагато. Але у других народів, особливо в Німців, та справа поставлена дуже високо. Перші Англійці взялися до поза-шкільної освіти. Найбільші ідеалісти як Роскин і Карлайл, а за ними маси освічених інтелігентів офірували свою працю, щоби двигнути англійського чорнороба з нужди і морального упадку. Основувано клуби або т. зв. сетлементи і народні доми, до яких притягано чорноробів, де відбувалися виклади і лекції. Ті самі клуби почали по тім ширитися і тут в Америці. Властива їх ціль — це ширення просвіти. Бо просвіта — це клич до кращої долі. Німці засипали свій край людськими університетами і зліквідували цілковито неграмотність. Це й робило їх панами світа. В північних скандинавських краях розвинулися знова хліборобські університети, які дали тим краям новий тип модерного хлібороба та піднесли тим багатство і культуру своїх земель.

По всіх культурних краях ми бачимо тепер повно освітніх товариств, а навіть академій, яких ціллю піднести освітний уровень робітника чи селянина. Деякі з них мають виразну

партийну, головно соціалістичну марку, але більшість це школи понад-партийного типу.

Тут в Америці — це кождий знає добре — є тисячі нагод поширити своє знання. В кожній місцевості є різні курси, де вечерами можна набратися всякої фахової чи загальної освіти. Тут є повно бібліотек, з яких кождий може користати. Ще і добре діло може зробити. Бо, коли буде їх частим гостем в бібліотеці і зажадає українських книжок, управа і такі книжки спровадить.

Тут в Америці маємо рівнож багато своїх власних Народних Домів, які повинні бути прибіжищем науки і освіти. На жаль так воно не є. Коли де відбуваються які виклади, так сая підчас викладів світить пустками. Коли де є яка бібліотека, так книжок ніхто не читає.

А так бути не повинно. Кров ляли наші предки за свою школу. Віками не допускали нашого чорнороба до школи, а тепер є школа і вільна земля, на якій вчитися можна до схочу, де вас самі женуть до школи і де без школи, мусимо оставати далі — чорноробами. А ми легковажимо собі те, що й в Америці — знання це сила.

ЧИСЛО НАСЕЛЕННЯ ЗЕМЛІ ПІСЛЯ

РАС.

Монгольська	655,000,000
Кавказька	645,000,000
Муринська	190,000,000
Семитська	81,000,000
Маляйська	52,000,000
Червоно-індійська	23,000,000
Разом	1,646,000,000

ПУЛЬС У РІЗНИМ ВІЦІ.

Пульс новонародженого немовляти повинен бити на мінуту разів	130—140
У першім році на мінуту ..	115—110
У другім році	95—110
Від 7-го до 14-го року	80— 90
У дорослих	70— 75
У старих людей	60— 75

Американські школи.

Американські публичні школи діляться на чотири групи.

Найнижчі школи се так звані „дитячі садки“, кіндергартени. Се не є примусова школа, але в містах вона дуже популярна. Посилають до них діти вже з четвертого року життя; діти ходять до кіндергартену, поки не перейдуть до звичайної публичної школи, себто до скінченного шестого року життя. З огляду на вік дитини наука в такій школі обмежується до забави, при помочи котрої вчиться дитина чистоти та товариськості.

Головна публична примусова школа се так звана початкова школа, „гремер скул“. Звичайно наука триває тут 8 літ, так що дитина, яка вчиться добре, покінчить школу в 14. році життя. В деяких стейтах послідніми часами стали заводити 7-літню науку, а в инчих навіть 6-літню науку.

З покінченою школою можна перейти до так званої висшої школи, „гай скул“. Вона звичайно займає чотири роки. В тих стейтах, у котрих заведено 6-літні початкові школи, висші школи звичайно розділені на дві часті: „джуніор гай скул“ та „гай скул“, з котрих кожда обіймає

три курси. Висші школи не є примусовими школами; до них ходять тільки ті, що хочуть. У них наука вже починається спеціалізувати, себто достроювати до будучого звання студента.

По скінченню „висшої школи“ переходять студенти в колегію, „коледж“. Перші чотири роки колегії називаються звичайно властива колегія або „ондергрעדжуейт“, а чотири висші роки університетом. По скінченню університету надається студентови ступень, себто науковий титул, „бсчелер дігрі“ в тому предметі, в якому він спеціалізувався. Хто простудіює по укінченню університету ще один рік, може дістати ступень „мастер“-а, а по двох роках можна дістати ступень філософії.

Школи є під зарядом стейтових урядів. Низчі школи переважно публичні, себто удержуються державними фондами. Чим висші вони, тим їх більше від приватних. З яких 900 колегій в Злучених Державах майже півтора сотки державні, а решта приватні. На приватних треба платити за науку школі. У низчих публичних школах звичайно не тільки наука даром, але й книжки й шкільні прибори.

НАЙДОВШІ РІКИ НА СВІТІ:

Ріки	Миль:		
Місісіппі	4,194	Конго	2,800
Ніль	3,670	Амур	2,700
Амазонка	3,300	Меконг	2,600
Об	3,235	Нір	2,600
Янгтсе	3,000	Йонесі	2,500
Ля Плята	2,950	Волга	2,325
Лека	2,860	Гвангго	2,300
		Юкон	2,050
		Колорейдо	2,000

Тов. Просвіта, відділ 312 У. Н. Союз в Севт Плейнфільд, Н. Дж.

ОДИН МІЛІАРД НЕПИСЬМЕННИХ НА СВІТІ.

Кожний знає про се, як великим добродійством для чоловіка є знання штуки читання й писання. Завдяки сьому знанню чоловік має лекший доступ до познакомлення з цілою культурою людства. З тої саме причини всі держави стараються про те, щоби через шкільний примус приневолити всіх своїх горожан навчитися штуки читання й писання. Мимо сих старань держав однак багато ще є таких людей, що не вміють цілком ні читати, ні писати. Як обчислять, то на мільярд і 800 мільонів мешканців землі, більше як половина з них, бо понад один мільярд людей не вміє ні читати ні писати.

Перейдім по черзі всі части світа й переконаймося, де панує найбільше неписьменність.

Як представляється ся справа в Європі, де культура й цивілізація повинні стояти найвисше? Зі всіх європейських країв, завдяки знаменито зорганізованому шкільництву, найменше неписьменних мають скандинавські краї Швеція й Норвегія; за ними слідує: Данія, Німеччина, Австрія й Швайцарія. В Німеччині на 76 мільонів мешканців мало бути лише 300,000 неписьменних. Гірше мається справа в Англії, де доперва недавно заведено шкільний примус. Обчислюють, що один процент загалу населення Англії не вміє читати й писати. Є се однак великий поступ, коли візьмемо під увагу, що 40 літ тому назад одна десята Англійців й 6 і пів відсотків Шотландців не уміло цілком читати й писати. У наверх високультурній Франції, після урядової статистики є 5 мільонів мешканців, що не

знає письма. Кожний проте осьмий Француз є анальфаетом.

Ще гірше стоїть справа в Італії, де на близько 40 мільонів мешканців число неписьменних виносить 20 мільонів. Кожний проте другий Італієць є анальфаетом.

Другі католицькі краї, Еспанія й Португалія, що числять разом 27 мільонів мешканців, мають 18½ мільона анальфаетів. Тут мається справа ще гірше як в Італії, бо на кожних трох людей є двох неграмотних.

Коло 20 мільонів неграмотних находиться на Балканах, а кількадесять мільонів у теперішнім Совітським Союзі. Є то ще спадщина по царським режимі, який то стан теперішні володітелі давньої Росії, большевики, стараються як найскорше зліквідувати, щоби при помочі агітаційних брошур поширювати комуністичні ідеї.

В католицькій Польщі на несповна 30 мільонів мешканців після перепису населення з 1921 р., було 7 мільонів осіб, понад 10 літ віком, які не уміли читати ні писати. У дійсности, як признають самі Поляки, анальфаетів є в „відродженій Польщі” значно більше.

Загалом живе в Європі з певністю понад 100 мільонів неграмотних на загальне число 450 мільонів населення.

Америка.

Лучше під тим оглядом представляється Північна Америка, де на 116 мільонів білої раси населення, 6 мільонів є анальфаетами. До того додати належить 3½ мільона Муринів (на усіх 12 мільонів). Загалом в Північний

Америці число анальфabetів доходить до 10 мільйонів.

О много гірше мається справа в Полудневій Америці, де близько 80 відсотків населення не вміє читати й писати, так, що число анальфabetів виносить там близько 65 мільйонів.

Разом в Північній і Полудневій Америці є 75 мільйонів неписьменних.

Азія.

Перейдемо тепер до Азії, сеї „колиски” людського роду.

На 440 мільйонів Китайців, 340 мільйонів не вміє читати й писати. Сьому ніхто з нас й не подивується дуже, коли візьмемо під увагу, що китайський алфавет складається із 40,000 букв. Притім китайський спосіб навчання є дуже примітивний.

Також і в Індіях Загангесових надиться величезне число анальфabetів, яке доходить до 300 мільйонів; що замітніше, то обставина, що неграмотність є більша в тих околицях, які належать до Англії, як у півнезалежних індійських князівствах. Дуже багато анальфabetів живе теж у Персії, Афганістані, Арабії, Туреччині й Сіамі.

Зате в Японії, яка на всіх ділянках суперничить з Європою, неграмот-

ність є дуже мала, далеко менша, як у романських краях Європи.

Загалом в Азії живе один мільярд мешканців; з того близько 750 мільйонів анальфabetів.

Африка.

Розмірно ще більше анальфabetів живе в Африці, де лише на півночі й півдні живе трохи людей, які уміють читати й писати. Так приміром в Єгипті на 13 і пів мільйона мешканців, 10 мільйонів не вміє читати й писати; в Абіссинії, де ще досі існує невілльництво, на 12 мільйонів населення, більше як половина, бо 7 мільйонів є неграмотних. Загалом в Африці на 135 мільйонів населення, 115 мільйонів людей є неписьменними.

Австралія.

Туземців Австралії, яка в цілості приналежить до Бритійської Імперії, є один мільйон анальфabetів.

З наведеного бачимо, що понад один мільярд населення земної кулі не вміє ще читати й писати. Інтелігентному чоловікові страшно й сумно, що так велике число його братів живе ще досі, в XX. століттю, в темноті неграмотности й не може користати з добродійств духової культури, до якої веде знання читання й писання.

НЕГРАМОТНІСТЬ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Пересічний Американець гордиться своєю вітчизною, суспільними установами й іншими річами.

Звичайно дивиться він з погордою на імігранта з інших країв як на ество, під кожним оглядом низше від себе.

З другої сторони покірний імігрант, не знаючи історії й відносин

сього краю, признає висшість Американця під кожним оглядом.

Тимчасом не так рожево представляється справа, як думає собі пересічний „Єнки”.

Злучені Держави дійсно стоять висше від Європи під оглядом розвитку промислової техніки й накопичення багатств, але й під оглядом

грефту або хабарництва перевищують вони також стару Європу. Одначе під оглядом освітньої культури стоять вони в порівнянні з „заскорузлою” Європою аж на десятім місці. Освітнє Краєве Товариство (National Educational Association) в однім зі своїх звітів так представляє справу грамотности серед населення Злучених Держав:

Під теперішню пору один мільон дітей у віці від 10—15 літ працює в ріжного рода підприємствах. І нічого дивного, — говориться в тім звіті, — що під освітнім оглядом стоїмо позаду Європи.

Опісля поміщено отсю табельку:

Край:	Відсоток неграмотних:
Німеччина	0.2
Данія	0.2
Швайцарія	0.5
Голандія	0.6
Норвегія	1.0
Швеція	1.0
Шотляндія	1.6
Англія й Валія	1.8
Франція	4.9
Злучені Держави	6.0

Отже на кожную сотку мешканців Злучених Держав 6 осіб не вміє ні читати ні писати.

Таким фактом Американець гордитися не може.

СЛАВНІ ВОДОПАДИ НА СВІТІ.

Висота стіп:

Гаварні, Франція	1,385
Гренд, Ляблядор	316
Миннегага, Минесота	50
Мизурі, Монтана	90
Монтморенсі, Квібек	265
Молтнома, Орегон	850
Морчисон, Африка	120
Найегра Фолз, Нью Йорк	167
Рюкан, Норвегія	780
Шафгавсен, Швайцарія	100
Шошон, Айдаго	210
Штаббах, Швайцарія	1,000
Стирлінг, Нова Зеландія	500
Сотерленд, Нова Зеландія	1,904
Теккако, Ббитійська Колумбія	1,200
Твин, Айдаго	180
Йслостови, Монтана	310
Игвассу, Бразилія	210
Йосеміт (горішний) Каліфорнія	1,436
Йосеміт (середуший), Каліф. ..	626
Веттіс, Норвегія	950
Форінгфос, Норвегія	600
Викторія, Африка	400

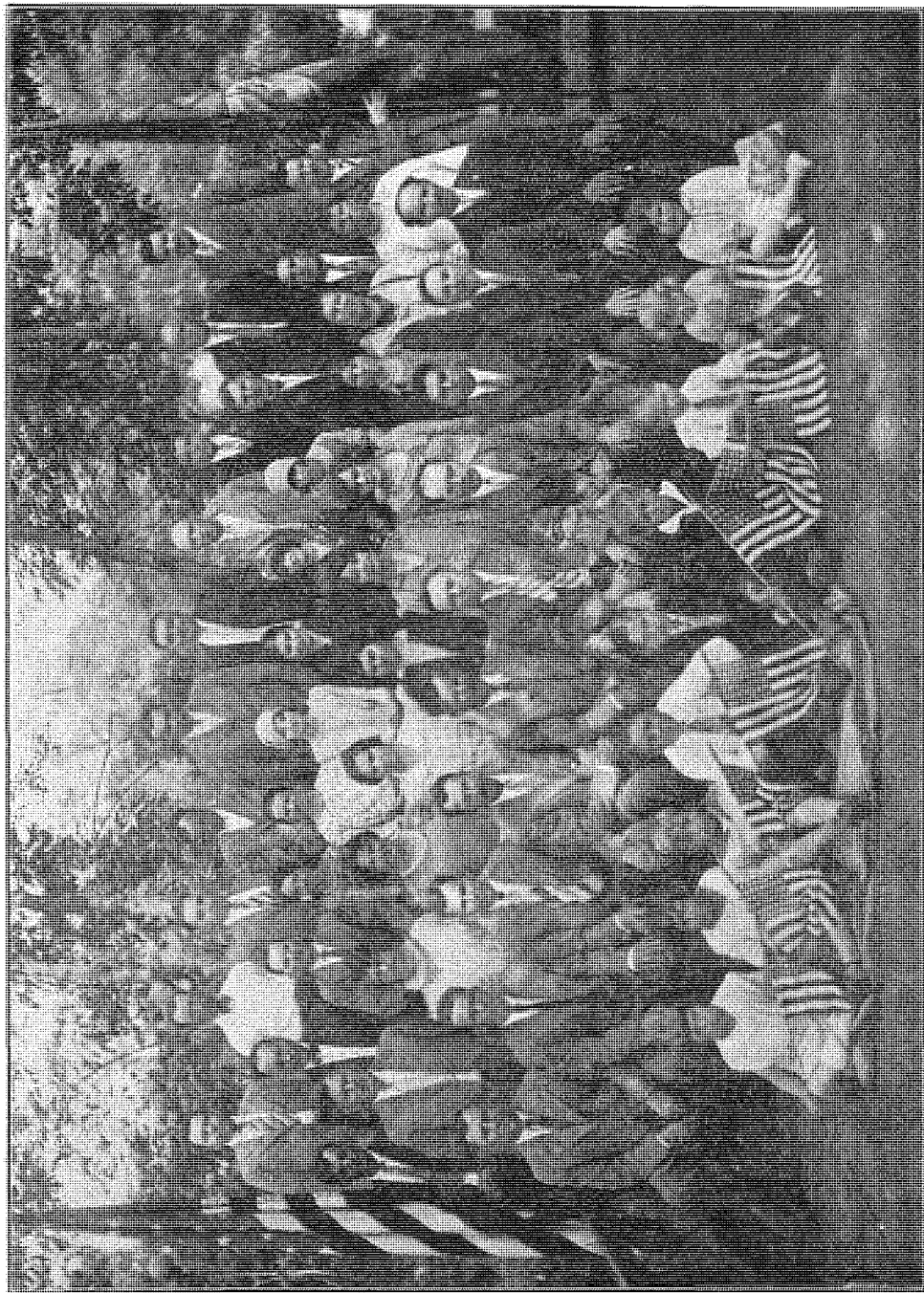
РОЗУМ І ВАГА МОЗКУ.

Загально поширеною є гадка, що люде, зв'язні зі своєї інтелігенції, посідали більший і тяжший мозок, як звичайні смертельники.

У дійсности ся гадка невірна. Один з фахових медичних лондонських журналів подає, що найтяжший, досі зв'язний мозок, належав до одного бідака, півдіота, який продавав часописи на улицах Лондону; він важив 2,400 грамів.

Сей самий журнал подає таке: Один норвезький селянин, дуже ограничений, посідав мозок, що важив 2,340 грамів, а мозок одного ідіота, який вмер у шпиталі, важив 2,200 грамів, тоді як світової слави російський письменник Тургенев мав мозок лише 2,154 грамів. Пересічна вага мозків 60 найзнаменитших людей не перевищала 1,530 грамів, тоді як та сама кількість мозків дурних й ідіотів досягала пересічно 1,776 грамів.

Братство св. Арх. Михайла, відділ 350 У. Н. Союзу в Стамфорд, Конн.

ПОЕТ=ЧОЛОВІК.

Джаганами торошив каміння,
Як коваль мусів слово кувати,
У братів не стрічав зрозуміння
І прийшлося нові покоління
Для нових ідеалів плекати.

Б. Л.

Мабуть не важко вгадати, що в цій віршу не про кого другого, лиш про Франка мова. Автор „Каме-нярів” дійсно, ніби джаганом торо-шив каміння нашої вузко-галицької заскорузлости, нашої культурної і політичної відсталости. Старші зем-ляки пригадують собі, як то в нас у 80-тих роках минулого століття бу-вало. Галичина дуже слабими нитка-ми була звязана з Європою. Зелізно-дорожня сітка, з деяких повітових міст до стації кілька миль. Вибратися до Львова не так то легко. Кошт і метруга. Це була подорож! Не оден, як скінчив університет і заліз у якусь провінціональну діру, то сидів у ній як хробак у хроні, вмер і Львова не бачив. Пригадую собі, який то був гармідер, коли Володимир Варвін-ський скликав перше віче до Львова. Я був малим хлопцем але дуже добре тямлю, як мій дідо (мамин батько) Михайло Глібовицький вибирався на те віче і як з нього вернув та привіз мені книжок. Дорго говорили про тую подорож. Казали: „то було два роки перед вічем”, а пізнійше: „було це в три роки по вічу”, ніби ab urbe condita*).

І той паш Львів не такий був тоді, як нині.

Коли я його вперший раз побачив у переїзді на виставу в Празі, то він ще був дуже-дуже тісний. Ма-ло що не всьо життя скуплювалося в дзох-трох кімнатках при вулиці, коли

не милюся, Вірменській. Найвселича-війше, що я там побачив, то був пор-трет Федоровича в повний ріст в ко-зацько-магнацькім убранню, мальова-ний Кирилом Устияновичем. Товари-ство ім. Шевченка при друкарні, ма-буть одна вузенька кімнатка з кіль-кома шафами книжок. Бібліотеска На-родного Дому зачинена на сім спу-стів, „Матиця” тухла, Ставропігію на-зивали шкарлупігією. В університет-ській бібліотеці з українства мало що, українських музеїв не було, отже, як хто і поїхав до Львова, то своїх умових виднокругів не дуже поши-рив.

А поза Галичину куди наші зем-ляки їздили? Хіба до Відня. Тай то лиш тих кількох послів і тих тро-хи питомців духовної семінарії. Пи-томці сиділи в мурах старого Barba-rium на Universitätsplatz Nro eins, а по-сли у парляменті. Богато світового духа вони не привозили з собою. Де-хто їхав до Карльсбаду і розказу-вав своїм внукам про шпрудель, (діти мішали се слово зі струдлем), дехто до Піщан, але й тих було не багато, бо як же то в такі далекі світи зага-нятися! А за чорно-жовті стовпи то вже таки майже ніхто носа не вистав-ляв. Пощо? Нащо? На яке? Що ска-залиби шефи, поліція, власти? А як кого до Києва тягнуло, то москалі не пускали. (Так було зі мною). Отже сиділи ми в своїй богоспасаємій Га-лилеї, а кругом ріс китайський мур. Не тому, що пам не хотілося нічого бачити і нічому вчитися, а прямо, що так якось „обставини складали-ся”.

А як дехто з молодих і вилетів у „широкий світ” на медицину, чи на фільософію, то так ніби коміть го-

*) Від заложення Риму, так до Христово-го Різдва числили час.

ловою у воду вскочив. Велике місто одурманювало його, а коли прочу- няв, то або брався за книжку, або ставав кафефлянцю*). Виїмків дуже не багато, хоч і лучалися. Кордон, як кажу, також робив своє. Київ, степи, Дніпро, Шевченкова могила, пороги, все те було ніби велика, гарна казка, ніби рай, з котрого нас прогнали і на воротах поставили не ангела з огненним мечем, а звичайніського, царського жандарма. Хоч не хоч ми відчувувалися від „закордонців”. Видно це було не лиш у вірі, але також у формах товариських, у світогляді, навіть у мові, і то чим раз більше. Не бракувало що правда людей, (і то з одного і з другого боку греблі), які її пробували розірвати (Куліш, Кониський, Драгоманів), які ломили кордон, алеж не могли вони робити того явно й славно, цей процес ішов обережно і обмежувався невеликими кругами. Широка суспільність жила буденщиною, боролася з москвофільством і вела просвітну, організаційну працю, прикроєну до окремих, галицьких відносин, не багато ширших, від тих, які начеркнено 1848 року. Історично може воно інакше виглядати, бо й тоді лучалися одиниці з ширшими поглядами на справу, але я маю на гадці загальні, а до того ще й окремо провінційальні настрої, котрі собі дуже добре пригадую.

Отже Франко піднявся завдання „розбивати скалу і тороцити граїт”, щоби з одного боку прорубати вікно до Європи, а з другого відчинити двері до Наддніпрянської, чи там великої України.

Як ученик Драгоманова і товариш Павлика почав роботу на основі со-

діяльно - демократичної програми. Драгоманів наших, спеціально галицьких відносин не знав і в першу чергу звернувся проти церкви й духовенства, котре потребувало вправді поправи, але котрого не треба було поборювати, щоб як Німець каже, з купілею не вилляти з ваненки дитини.

Ця війна з духовенством паробила Франкови чимало ворогів серед власної суспільности і була причиною його відчуження і його переходу на службу до сусідів. Він мусів підховати собі нове покоління, бо серед ровесників не мав багато однодумців. Не гадаю, щоб Франкови, як поетови, як перворядній постати в історії нашої літератури це допомогло.

Навпаки і може всупереч другим скажу, що він приніс чималу жертву. Він не був ані організатором, ані агітатором, він був поетом і ученим. Промовляв не голосно і не ефективно, був промовцем для інтелігентних слухачів, а тої бляги, тих усяких ефектовних підсупств, без яких не обходяться звичайні агітатори, він з цілої душі ненавидів. Знання і краса, це була та атмосфера, в якій він найкраще почувався. Політично-партійна діяльність вносила в його твори непотрібні тенденційні мотиви, котрі мали значіння практичне, але не артистичне. Він рішучо приписив себе в жертву, як поет-мистець, як великий письменник і учений, бо колиб не тая агітація, арешти, поліційні надзори і партійні підзори, колиб не вся тая витрата часу і сил, то з покійного Франка вийшовби був певно поет-учений перворядної, світової, не лиш національної міри, бо це був ум великої сили, ум творчий. Але не балакаймо про те, що могло бути, лиш про те, що було. Франко приносив з себе жертву, але ціною тієї жер-

*) Так називали тих, що по каварнях висиджували.

тви здобував він багато. Зворушив суспільність, приневолив її читати, думати, годитися з ним, або поборювати, твори його перекрадалися через кордон, знаходили там живий, щирий відгук — він навязував нитки між нами й закордонними земляками, торопив галицьку скалу і ломив кордон. Був одним з основників радикальної партії, котра в свою пору відіграла в нас визначну роль, але згодом перейшов до національно-демократичної, ніби стихійно відчуваючи, що найбільшому інтелектові всеж таки місце в найбільшій партії. Цього вимагав національний інтерес і Франко дав доказ, що він національне питання ставить вище всяких інших питань. Наймогутнішим, хоч і не безкритичним висловом Франкового націоналізму являється його знаменний „Мойсей”, поема наскрізь народня, а рівночасно людська, оден з творів, які не часто являються у світовій літературі.

Франко каміняр, агітатор, партійник і суспільник відходить у забуття а перед народом являється пост великої міри, ідеолог, провідник. Він набірає щораз більшого значіння, здобуває собі загальне признание, стає славою народу, котрої йому позавидувала недуга і війна. Оба ті вороги подали собі руку, щоб побороти борця за правду і волю, за право до життя.

І побороти. Але тільки тіло, бо дух його живе і далше творить. Франко лишив нам множество творів, мабуть чи найбільше і чи не найвсілякіших з усіх Українців. Що лиш тоді, як вийдуть вони у збірнім виданню, побачимо, хто був Франко.

І тоді що лиш зрозуміємо, яким шляхом ішов він на свою Голгофу і під яким хрестом угинався. Але вже й нині можна сказати, що хрест цей був важкий і що під ноги йому кидала не тільки доля, але й ближні чимало терня і всяких колючок.

Не розуміли його, а всяке непорозуміння нервує. І Франко нервувався, поки не вирівналися до якоїсь міри рахунки між ним і його земляками.

Найцікавішою сторінкою у його біографії буде непорозуміння Франка з самим собою, ізза якого назвали його постом „контрастів”. Що він безнастанно боровся з собою, це видно зі змісту і з форми його творів. Того спокійного, зрівноваженого, гелленського погляду на світ і на життя, до якого доходить приміром Гете, у Франка не бачимо. Він не пише пером, а кує молотом свої твори.

І мова його не легка. Він і її брав на ковало. Журналістична робота, та ще в чужій пресі і діяльність партійна перешкоджували йому в виробленню поетичної мови. Як уважно читати його вірші від карпатських сонетів до прольогу до „Мойсея”, то видно цей довгий шлях, який пройшов Франко, заки здобув собі тую мову, гостру як меч і легку, як мрія.

Алеж бо якраз тією жертвою, непорозуміннями, трагедією одиниці з загалом, а перше всього велитенською працею серед важких умовин життєвих стає Франко близьким і дорогим для читача. Він не тільки великий пост, але й не менший чоловік.

Богдан Лепкий.

Щастя хочеш ти зазнати?
Щастя дурно не дається:
Тільки той його придбає,
Хто за його в бою беться.

У великім нашім бою
За нового дня світання
Тільки й можна мати щастя,
Врте людського бажання.

Борис Грінченко.

Михайло Садован.

ОЧИМА ДО НЕБА.

Стрілець Керик Петро лежав горілиць над берегом Дніпра, поцілений відломком шрапнелі. В ньому наче щось прорвалося: не міг уже во-
тхнутися. Важке одубіння обхопило його, як отворив очі. Тепер майже не чув болю.

Довкола нього з'явилося якесь дивне світло. Звечоріло. Десь, у далечі, чути було рев гармат. Лоскіт рушниць дріжав, із шелестом вітру зда-
лека доносився бій. Він лежав сам один, біля обсмушеної верби. Бачив її в останніх блисках вечірнього су-
мерку: подобала на розхрістану, страшну примару, що гляділа на нього. По небі перебігали розпорошені хмари. Між ними побачив нараз одну зірку. Як цілком успокоївся й чувся близьким останнього облегчіння, йому здавалося це розрадою, наче зні-
мається до престолу Предвічного, в незнані, невиразні та далекі країни, де світло миле, розливне, наче під вишньовим цвіттем весною.

І побачив лагідне, старече лице Господа, а по його правому боці Христову постать, таку, яка була на-
мальована в церкві його рідного села. Оба гляділи на нього з лагідним усміхом. Стрілець почув, що ридання

здавило його в горлі, а очі зайшли сльозами.

— Ти Петро Керик, син Гринька?
— спитав його Господь зпровола.

— Так, Господи.

То він, — прошпотала ясново-
лоса стать побіч. — Я знав його, як він був ще дитиною. Приходив до церкви в Тросянці та глядів на мене великими очима, як я висів роз-
пнятий на старому хресті в притворі.

— Так воно, — подумав здивова-
ний стрілець. То вже давно цьому, але він не забув цього. — Я йшов із батьком до церкви за буковим лі-
сом і чув тарахкала та дзвони і бачив через кущі, як у далечі влискувалася річка.

— А що ти робив, Петре Керику, на цьому світі? — спитав його знову Господь.

— Господи, — прошептав покірно стрілець — я був бідний хлопець і все життя був сам один. Батько й ненька померли, а я остався, щоби сірими волами управляти наш кусень поля. Як нам селянам суджено, весною ви-
ходив я на поле й кидав благослов-
лене Тобою зерно в скиби. Так пра-
цював я рік за роком. Я терпів як усі, такі як я, а зазнав теж радощів у
моїй молодості.

Господь глянув на нього прони-зливо. Петро Керик зрозумів, що Він усе знає. В його душі й споминах читав Він наче в отвертій книжці. Наче вичаровані якимсь приказом, з'являлися образи з його життя. З острахом побачив чимало забутих пригод. І вони здавалися йому наче образи чудової панорами з базару у Бережанах. І нараз побачив він Маруньку в саді під яблунями, як тяжкі від цвіту липи наповняли світ запахом. І йому здавалося, начеб він сам стидався тих пестотливих слів, що вони їх тоді говорили тай тих обіймів і всього буденного минулого та все пропавшого.

— Не стидайся, — сказав лагідно Господь — бо я розсіяв любов по світі, щоби вона розвеселяла гіркі дні людини.

— У нашій хаті в Тростянці лишилися три ясноволосі хлопчики, — відповів стрілець зворушено.

— За це не належиться тобі догана, — сказав Господь — але за інші гріхи пороку, з якого ти збудований. Бо ти ненавидів, ти пив за багато, побивав нерозумів, ти часто забував на мої заповіді. Ти заподіяв неодноразово мені твоїм нерозумом.

Так воно... — подумав стрілець сумно. — Тепер скінчилося моє життя і я найшовся перед престолом справедливого судді.

— Отче! — відізвався Христос добротливо — мене людська злість і злоба зігнали зі світа, але подеколи я заходжу між погноблених. І раз, то було смерком, голодний, змучений та хорий — прошак — упав я перед ворітьми того селянина. Він прийняв мене привітливо та попросив до вбо-

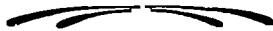
гого обіду. А було то того вечора, як на тій землі дзвони дзвонили, скликаючи людей на війну. І бачив я оцього Петра Керика, як обіймав свої діточки та як готовився в похід на жертву, із сміливим і щирим серцем.

— Так, Господи — сказав і собі Керик — я пішов із усіма рівними мені. Підчас довгих походів терпів я голод і спрагу; я йшов крізь огонь і крізь усе, що придумала людська злоба і ненависть. Бо землю наших батьків забили чужі народи. Ми, Господи, повстали за правду. Я роздумував над усім тим, що нам розказував сивоволосий вчитель перед старою школою, про давні терпіння та про славні діла князів і гетьманів, про гнет і про біль наших братів наших земель. І я також віддав моє життя за визволення батьківщини. Я терпів і бився на границі. А відтам пішли ми в інші далекі околиці. Тай від вод Збруча дійшли ми аж до Катеринослава. Там був завзятий бій. Там упав я і там моя кров сплила на землю, за яку ми билися і за нарід, який Ти поселив на цих землях.

— Щасливі мрійники — сказав лагідно Господь.

По тих словах здавалося Керикові, начеб довкола Господнього престолу з'явився світляний кружок. А лагідна Христова стать схилилася над ним і поцілувала його в чоло. Він спогадав трох ясноволосих хлопчиків і глядів неповоручно в очи Спасителя, який усміхався до нього.

А потім стрілець не відчував уже нічого. Зітхнув із полекшою та помер із очима, зверненими до неба, біля обсмушеної верби над берегом Дніпра.

Комітет і колекторки з збіркового дня (Тег-Дей) в Форд Сіті, Па., котрий відбувся 30-го червня 1928 р. на дохід Сиротинця-Захисту при У. Н. Союзу.

THE MAN WITH THE HOE

By EDWIN MARKHAM

Author of Lincoln, the Man of the People; The
Ballad of the Gallows-Bird, etc.

Written after seeing Millet's world-famous
painting of a brutalized toiler in the deep
abyss of labor.

(Revised version.)

God made man in his own image
in the image of God He made him.—Genesis.

Bowed by the weight of centuries he leans
Upon his hoe and gazes on the ground,
The emptiness of ages in his face,
And on his back the burden of the world.
Who made him dead to rapture and despair,
A thing that grieves not and that never hopes,
Stolid and stunned, a brother to the ox?
Who loosened and let down this brutal jaw?
Whose was the hand that slanted back this brow?
Whose breath blew out the light within this
[brain?

Is this the Thing the Lord God made and gave
To have dominion over sea and land;
To trace the stars and search the heavens for
To feel the passion of Eternity? [power;
Is this the dream He dreamed who shaped the
[suns

And markt their ways upon the ancient deep?
Down all the caverns of Hell to their last gulf
There is no shape more terrible than this —
More tongued with censure of the world's blind
[greed—

More filled with signs and portents for the soul—
More packt with danger to the universe.

What gulfs between him and the seraphim!
Slave of the wheel of labor, what to him
Are Plato and the swing of Pleiades?
What the long reaches of the peaks of song,
The rift of dawn, the reddening of the rose?
Thru this dread shape the suffering ages look;
Time's tragedy is in that aching stoop;
Thru this dread shape humanity betrayed,
Plundered, profaned and disinherited,
Cries protest to the Powers that made the world,
A protest that is also prophecy.

O masters, lords and rulers in all lands,
Is this the handiwork you give to God,
This monstrous thing distorted and soul-
[quencht?

How will you ever straighten up this shape;
Touch it again with immortality;
Give back the upward looking and the light;
Rebuild in it the music and the dream;
Make right the immemorial infamies,
Perfidious wrongs, immedicable woes?

ЕДВІН МАРКГЕМ.

ЧОЛОВІК ЗІ САПОЮ.

Під тягарем віків
Зігнувся він
І на тяжку сапу схилився...

Він дивиться в ріллю...

В лиці порожня покоління,
А на раменах Всесвіту тягар...

Який різьбяр
Його у РІЧ перетворив
Без суму і надій?

Хто мертвим витесав його,
Холодним до роси й мрій,
Тупим приглушеним волові братом?
Розплющив хто і опустив в долину
Брутальної шок нерівну лату?
Чия рука зхилила взад брову?
Чий подих світло загасив у мозоку його?

Чи се та РІЧ, що ПАНА-БОГА самого
Не оминула рук? Яку поставив він
Над морем і землею панувать?
За бігом зорів надзирає,
Та в небесах шукати сили?
Щоб пристрасть Віковічності все чула?
А може це той сон, що марився Тому,
Хто форму надавав усім світилам
І кинув шлях в одвічну глибину?
На саме ПІЕКЛА дно
У царство Велзевула?

Шукать даремно постать більш страшну,
Нема такої ще на світі,
Що так ще зіткана з пророцтв, заповітів,
Яка би осуд в жадності кидала Всесвіту всьому
Та повна більш була німою небезпеки.
Яка то прірва незбагнима
Межи ним, а серафимом!
Чужий йому Плятон та круг Плеяд,
Рабови колеса тяжкої праці!
І що йому пісень найвищій вибрати,
Огонь, троянд,
Або світанок пречарівний?

Страшною постаттю безслівно
Глядять самі століття терпеливі,
А в похилі — трагедія часів!
Ця постать — люство нещасливе,
Зраджене й обезчещене, сплюндроване, без
Що на протест підносить голоси [прав,
До Сил, які створили Світ —
Протест, що є також пророцтво-заповіт.
Пани, пануючі й правителі країв усіх
Великих і малих,
Хиба ця монструальна Річ,
Покручена і скривлена, задущена душа,
Є Бога твір?

Як зміните у ній духову ніч
На день і піднесете зір
На світло в вись?
Як зможете ви випростать колісь
Цю постать, працею зігнуту,
І нестерпністю знова натхнути?
Знов відродити музику у ній
І навести до мрій?
Направити непамятні безгидства,
Безсоромні кривди і лиха непоправні?

O masters, lords and rulers in all lands,
How will the future reckon with this Man?
How answer his brute question in that hour
When whirlwinds of rebellion shake all shores?
How will it be with kingdoms and with kings—
With those who shaped him to the thing he is—
When this dumb Terror shall rise to judge the
After the silence of the centuries? [world,

This poem has been repeatedly called "the
supreme poem of the century" and "the
battle-cry of the next thousand years."

Copyright 1899, 1924.

Пани, пануючі й правителі, і славні і не славні,
В краях усіх
Великих і малих,
Як почислиться Будучина?
Що викличе його брутальний запит в ту го-
Коли страшного бунту хуртовина [дину,
Стрясе усіма берегами?
Що буде з царствами і королями,
З тими, що в Річ його перетворили,
Коли оцей німий Террор
Судити встане Світ
По мовчанці століть?

(З англійського за дозволом автора
переклав Василь Бобрів).

ІНТЕРЕСНІ РІЧИ.

Скільки води паде на землю.

Відповідно до обчислень метеорологів на поверхню землі паде в виді снігу й дощу стільки води, що колиб сьої води не втягала в себе земля й колиби вона не парувала під впливом сонічних промінів, то покрилаби в протягу року цілу земну кулю верствою, що булаби груба сливе один метр і важилаби 464,174,620 мільйонів тон. Се значить, що на землю падає 1,272 мільйонів тон води денно.

Кілько є зізд на небі.

Учені обчислюють, що на небі находиться понад півтора мільйона зізд, або світів, які є часто мілони разів більші від нашої землі.

Найстарше дерево на світі.

Одним з найстарших дерев на світі є безсумніву кипарис, що росте на цвинтарі одного малого сільця в Мексику. Обвід сього дерева виносить 38 метрів. — Звісний дослідник природи Гумбольдт подивляв се дерево в 1803 році й оцінив його вік на 5000 до 6000 літ. Сього великана

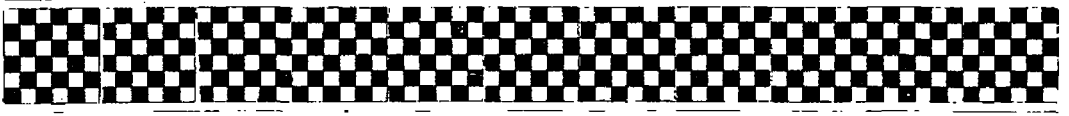
оглядали пізніше ще й інші природники.

Довговічність у різних краях.

Відповідно до статистики довговічність лучається частіше на півдні як на півночі, а причина сього є та обставина, що в полудневих краях мешканці перебувають більше на свіжій воздусі й сонцю. Коли наприклад у Болгарії жило кілька літ тому 3883 осіб, що числили більше як сто літ або, що на 100 мешканців припадає один столітний, то у Німеччині аж на один мільйон мешканців найдеться один столітний. У Німеччині жило до недавня 76 столітних, у Румунії має жити 1074 столітних, у Сербії 573, в Іспанії 410, у Франції 113, в Італії 198 у Шотляндії 92, у Росії 89, у Норвегії 23, у Швеції 10, у Бельгії 5, у Данії 2. У Шварцарії нема цілком столітних людей.

Як бачимо, то у Болгарії живе стільки столітних, що у цілій решті Європи. Покійний проф. Мечников твердив, що причиною довголітності Болгарів є уживання ними місцевого квасного молока, званого йогуртом.

.....

“THE HARRIET BEECHER STOWE OF UKRAINE.”

Among the creators of the Ukrainian prose one of the honorary places is occupied by a woman, who wrote under the penname of Marko Vovchok.

Her very first collection of short stories, “Popular Stories”, published in 1858, at once produced a profound impression not only in Ukraine but in Russia as well. Taras Shevchenko, then already the recognized leader of Ukrainian poets, greeted the collection as a “holy morning star.” She was made at once the center of the Ukrainian literary movement. Outside of Ukraine the collection met with general and undivided recognition in Russia: the well-known Russian literary critic Dobrolyboff devoted to it one of his greater critical works. The world-famous Russian novelist Turgenieff translated “The Popular Stories” into Russian.

And it was quite natural that „The Popular Stories” created such furore in the literary world. The stories were characterized both by purity of the language, a perfect technique and deep emotion. Before all, however, the stories appeared at the right moment: they all portrayed the life of the Ukrainian serf, and they were published at the time when the question of the emancipation of serfs was coming to the fore of public attention in the empire of the Russian csar. “The Popular Stories”, with their broad humanitarian interest for the serfs, sounded like one powerful protest against that part-

icular form of social oppression. They were like a cry of abomination at the wrongs of slavery. In this respect it was a literary event not unlike the world-renown novel “Uncle Tom’s Cabin” by Harriet Beecher Stowe.

“The Popular Stories” embrace the complete picture of the misery of serfs. You can find in them the inception of the serf status and its everyday sufferings, and the rare emancipation of the individuals; you can trace the inchoate protest though still mute and passive. They are all a sad reading, those “Popular Stories,” just as sad as was the life they depicted. Over the merriest of them hangs the cloud of the peasant’s enslavement. The only hope that maintains the heroes of those stories is the hope of distant emancipation.

Three years after the publication of the “Popular Stories,” the serfdom of Russia was a phantom of the past. The author, who had delivered it so many powerful blows, passed to other form of oppression, many of whom were the outcrops of serfdom just abolished. These stories have never attained the glory of the first collection, though they were written in the same masterful idiom.

Many of her stories, like “Limerivna,” herein published for the first time in English translation, are elaborations of popular balads, and many others, written by her, became for illiterate people the basis of folk stories.

LIMERIVNA

by Marko Vovchok.

Translated from Ukrainian by R. L. Wissotsky-Kuntz.

He gazed into the water absently, absorbed in his gloomy thoughts. The deep, clear water of the rivulet reflected a pale, emaciated face with deep-set, dark, suffering eyes and lips pressed tightly together. On the opposite shore lay the village with its gardens, orchards, streets, houses, wells, and a tall church. Situated so near the water, the village was bright and fresh with flowers, plants and trees, which grew richer, bloomed and ripened sooner, than in other places. In no other village were roses so fragrant, red poppies and carnations so fascinating, lilies, peonies, sweet-peas and black-eyed susans so abundant. Fruit trees brought rich crops; the linden trees gave cool refreshing shade in the hottest summer days; birch trees looked curly and jolly; poplars grew tall and straight. The streets were covered with soft green grass. When two neighbors failed to visit each other for a few days, the path between the two houses disappeared under a velvety cover of grass. Even the straw roofs of some houses had grass and flowers on them.

But it was not the village that drew the attention of the young, handsome, wealthy cossak Shkandibenko. He came from a village near-by, where he owned a fine house, fruitful fields, green forest and vast steppes. But notwithstanding his wealth, the cossak was not happy. His heart was crushed by pain and suffering. There, in the beautiful village across the brook, lived a girl, the thought of whom took possession of his entire being. He thought of her every moment of his life since the day, when

care-free and happy Shkandibenko came to visit a friend and saw the girl at the well. His heart beat faster, when he asked his friend about her.

"She is a poor girl, a widow's daughter. Her name is Limerivna. She is not of our class", answered the friend.

The day went on, they talked of many things, but there was just one sweet thought in the mind of the young cossak: — to see Limerivna once more. Shkandibenko went home.

But his life seemed to be entirely changed. He had lost interest in everything. His mind was occupied by one image, the thought of which made his heart ache. What became of his usual pride and dignity? One day the wealthy cossak stood trembling under a willow-tree, waiting for the girl to come to the well for water, and when she came, he humbly asked her:

"Will you marry me, Limerivna?"

"No," answered the girl. "I will not marry you, cossak!"

This first failure hurt and embittered the cossak. He went far away from the place Limerivna lived, spent his nights and days drinking and feasting with beautiful women, but the image of the poor quiet girl remained with him forever. He always seemed to hear her calm, clear voice, so dear to him; he never could forget her cruel answer, which lashed and bruised his heart.

The second time the cossak waited for the girl, full of fear and desire. Again, he whispered to her:

"Will you marry me? I can not live without you."

And again the girl refused him. Life lost its value to the young cossak. Possessed by desire for Limerivna the once strong, proud man went to the girl the third time and begged, and pleaded with her like a beggar, like a slave, laying his life, riches and power at her feet. And again the girl answered:

"I will not marry you, cossak."

It would have been far less cruel, had she strangled him with her white hands. How can a person live without sleep, peace, desire to live, with his heart full of anguish and pain? She was to him life and happiness, death and misfortune.

There was a wedding in the village, and Shkandibenko came there, hoping to see Limerivna. She sat there among other girls, singing with them in her clear high voice. Her fresh lips smiled, her cheeks were aglow, her eyes as bright as stars. The young, rich and handsome cossak stood among the merry wedding guests like a poor humble orphan, not able to remove his eyes from the beautiful girl.

Limerivna's mother took notice of all. The old woman was possessed by a mad passion for money. Her only desire was to get rich, and she thought of gold day and night. Her face was as yellow as the gold she loved, her lips were as white as silver... Her house and income never satisfied her, life was fading away without riches... And when she happened to overtake the longing look in the eyes of the young cossak fixed on her daughter, she guessed and understood everything. She managed to find herself near the cossak, and talked to him in a pleasant way. The shrewd woman asked no question but in a few words found out from the young man all that had passed between him and her daughter. She

flattered and complimented him and the cossak felt new hopes entering his heart. He decided to follow the custom and send an official proposal to Limerivna, notwithstanding her former refusals. Limerivna did not say a word to him, but he came from the wedding full of hopes, plans and impatience.

"Since when does Shkandibenko love you?" asked mother on the way home from the wedding.

"Since we first met," answered Limerivna.

"He is going to propose to you," said the old woman.

"I do not want to marry him, mother," answered the girl.

"You do not want to?" laughed mother, and repeated again, "You do not want to?"

It seemed as though she laughed at the childish ways of her daughter.

"Then he loves you for quite a time," said she a little later.

"I will not marry him, mother," was Limerivna's reply.

"You are off your mind," laughed mother.

"I can not marry him, mother," said the girl. "I do not love him!"

"Do not tell me such ridiculous things," shouted mother. "I shall send you to him tied hand and foot, if you refuse to marry him. I shall call God's wrath upon your head! Do you know how rich he is? He owns forests, plains, fields..."

"I want nothing of his riches."

"I remember his father. He suddenly got rich as though he found a treasure. I remember, how he once brought home a handfull of gold coins... What wonderful corals his mother had! And all was inherited by the son!"

The old woman was very restless in her sleep that night, disturbed by the tempting vision. Limerivna sat at the

window all through the quiet moonlit night.

The cossak Shkandibenko could not rest until the day he sent men with his official proposal to Limerivna. The men returned with gloomy faces and unsteady eyes. They told the cossak that his proposal was accepted, but it seems that mother is forcing the girl to this marriage.

"Take care, Shkandibenko," said the oldest of the men, "Limerivna does not seem willing to marry you. Do not bring misfortune upon your home!"

"It is true," added the younger one, "the girl did not utter a sound. She stood there, pale and silent, like a ghost."

The young cossak did not answer. He stood on the threshold of his door, heavy-hearted and dejected, like a person always hunted by misfortune. "I shali have her after all!", said he at last with a strange smile on his lips and a light in his eyes.

Shkandibenko started to prepare for his wedding. He bought an estate, which was fit for a nobleman; spent money lavishly on decorating the new home, and brought valuable gifts to his future wife. Limerivna's mother always accepted the gifts, admired them, flattered the cossak, entertained him and showered attention upon him. As for the girl... "I do not love you, cossak, let me alone!" were the only words he heard from her. Neither her mother's pleas and threats, nor his kindness, humbleness, love and suffering — nothing, nothing could move the girl's heart.

And the cossak stood on the bank of the rivulet, staring into the water, absorbed in painful meditations. He spent a torturous sleepless night, and early in the morning started out to see his loved one. "To day! To day!"

whispered a feeble voice within him. His bruised, bleeding heart ached with anxiety and faint hope... He came in. The old woman welcomed him as warmly as ever, called him "her son," and asked about his household and business. Shkandibenko heard little of her talk. He sat gloomily, still hoping for a miracle, looking at the girl's charming face, which was so cold and unfriendly to him, who loved her with every drop of his blood. The old woman, wondering whether the insolent indifference of her daughter offends the cossak, shot threatening glances at the girl.

"We are overwhelmed by the beauty of your gift," said the mother: "Where did you get such wonderful cloth?"

This reminded the cossak of the gift he brought to-day. It was a string of costly corals. The mother grabbed the corals, looked at them with admiration, and praised them without an end. Not a word was uttered by young Limerivna. When her mother fastened the necklace around the girl's neck, she shuddered, as though a snake touched her white skin.

The cossak trembled as if a stray arrow pierced his heart.

"My gift does not seem to please you, Limerivna," said he with a bitter smile.

"I do not want anything," answered the girl.

"Do not listen to her," exclaimed mother alarmed: "do not listen to her, my falcon! She does not understand..."

The cossak wanted to speak, but his heart was crushed, his head dizzy. He left the house and walked aimlessly until he reached the brook. The fresh, cold water drew his attention, and he stopped there for a while. He stood there, meditating, longing, and loving,

lov'ng her more and more. Maltreated, hurt, and suffering — still he loved! For, stronger than anger, grief, offense and sorrow was love. After having passed a few hours of suffering, indescribable in words, he decided to sever these painful relations. But in spite of all he was overcome with passionate love for the girl and despite his decision he collected all his strength and courage — and returned to her house. And it seemed to him that he was going to a feast... When he approached her house, he heard her voice. It sounded sweet and clear to him. He stood there enchanted by the lovely voice he heard so seldom. Hidden by the quiet, velvety, starlit night, he stood near the house until his heart calmed down. He could distinguish the words of the conversation between the mother and daughter. The old woman scolded the girl for her unfriendliness to such a prominent man as her betrothed. Then came Limerivna's usual answer: "I do not love him. I do not want to marry him!"

If only she would say something else! Some other words, just as cruel, but different! These few words haunted him day and night, burning like fire, and cold as ice!

The mother's voice grew louder and full of anger. She threatened to curse and disown the girl; to marry her off by force.

"You may force me to marry," answered Limerivna, "but my soul and heart shall remain free. But, mother, do not force me to this marriage, do not bring misery to my life and his!" She begged, pleaded with her mother, but the old woman remained untouched by her entreaties.

The cossak opened the door and entered.

"Where were you, my dove," asked

mother, "we have been waiting for you. Sit down, my falcon."

"When is our wedding going to take place?" asked the cossak.

"We have set a date for it, my beloved son, and it shall not be changed", answered the old woman hastily.

"It is too far off. Why wait so long?" asked Shkandibenko.

"We can hasten it, we have everything ready", answered the accommodating mother.

"Please do," said the cossak.

It was growing darker and darker in the house. Through the open window came a faint breeze, rich with the fragrance of roses, jasmines, and other flowers and shrubs. In the dark it was hard to tell a rose from a black-eyed suzan; a bright red poppy from a pink peony. The cossak could hardly distinguish the white hands from the wide white sleeves; the face of his beloved from her smooth, silky hair. She never looked at him, never said a word. Only when he said "Good night" — she answered: "Good night!"

"Good night!?" His good night had gone into oblivion. Since he met Limerivna — he knew no more good nights. Shall they ever return?

The wedding was to take place a week later. The old mother potters about, with the jingling of gold in her ears. Her heart leaps at the thought of the coming riches, but sinks when she reminds herself of her daughter's departure. But the old woman does not betray her feelings. She is stern to the girl and waits impatiently for the time when riches will make both of them happy.

The cossak waits, waits for the appointed day... His house looked jolly, with the shining windows and white walls, shaded by the green trees. The garden was full of flowers;

in the distant fields rich crops of rye and wheat were ripening; the steppe was green with fresh, fragrant hay; the thick forest whispered mysteriously; a strip of clear blue water glimmered somewhere far, far away...

And all this — the shining water, the whispering woods, the golden fields, the green steppe, the garden with the flowers, the jolly house with shining windows — all breathed impatience... He could not, he could not wait any longer...

The young Limerivna also waits. Her white arms are folded on her bosom; her beautiful eyes do not watch the bustle of preparations for her wedding; her lovely lips are locked in silence — she waits. She watches the sun rise in the morning, and sits at the window till sunset. For a moment her eyes light up and her face blushes. But it happens seldom. The light in her eyes vanishes, the color leaves her cheeks. Late at night Limerivna sits at her window enshrouded in darkness until the rising moon reveals her white, quiet face.

Saturday came. The groom found a house full of young girls, dressed in bright clothes, with fresh flowers in their hair. The bride sat among them, also dressed in her best, with a wreath of fresh flowers on her head. She did not move, only looked at him searchingly. What did these large gentle eyes tell him?

Shkandibenko was in a strange mood of ecstatic happiness and deep fear, — as though he were the possessor of a great fortune and trembled lest he lose it. He heard and saw nothing during that day.

Songs of girls, sounds of voices, music, the bright sun, Limerivna sitting next to him, her lustrous hair, and the fragrance of fresh flowers, the road home, the bright scattered stars and

moon — all was mixed chaotically in the mind of the groom — and still that overwhelming feeling of happiness, and unconquerable fear.

On Sunday a noisy, jolly crowd brought the bride and groom to the church, where they were married.

Is it a dream, or reality, young cossak? Indeed, it is reality! He is really bringing his young wife to his home. They are met by guests and servants, who congratulate them and wish them a happy life. The little white house with the glittering windows is cheerful and merry now, but somewhere fear and melancholy are hidden...

The guests left, and the young pair remained alone.

"My heart! My soul! My happiness and misfortune! Tell me, what shall I do to please you?" pleaded the young cossak with his young wife.

"I want nothing! I do not love you!" answered Limerivna.

"If you could give just a little of your love."

"I do not love you!"

Like a wounded beast the cossak ran out of the room into the dark night.

Limerivna remained alone. She looked around, at the white walls of the room, at the beautiful evening. She stood there long, pondering, listening... Suddenly she flew like a bird out of the house and ran, and ran without any aim or destination. She passed the dewy steppe, the forest and dark fields. Whither did she run? She knew not, but she felt that she was running away from captivity. The future did not matter, as long as she would be free from this slavery. Somewhere, far away she heard shouts and the galloping of horses. She turned to a narrow path and ran along it. Sharp thorns remained in her bare white feet, her luxuriant hair caught on branches... she ran on.

Louder and louder was the voice, nearer and nearer the horse... The tall shadow of a mounted man fell before her eyes, a familiar voice asked with a bitter laugh:

"Why do you run, Limerivna, have I not fine horses for you?"

Limerivna answered as she ran:

"I do not want your riches, cossak! My thoughts are not of you. I do not love you!"

"Stop, Limerivna, stop," begged the cossak. Suddenly, the girl dropped, exhausted, on the road. Shkandibenko dismounted, and was near her in a moment.

"Give me your knife," asked Limerivna, stretching her arms to him; "give me your knife, I want to pull the thorns out of my feet."

Never before had she stretched her white arms to him. The cossak gave her the knife as in a trance.

Suddenly he uttered a piercing shriek and caught her hand — but too late!

Limerivna aimed well, and stream of hot blood rushed from her heart.

"Now, cossak, I am yours! Take me, and bring me to your home," whispered Limerivna to the frenzied cossak. These were her last words.

Shkandibenko lifted the body, mounted his horse and rode ahead. He caressed the long silky tresses, the dear dead face, looked at the blood-covered bosom, and rode quietly and thoughtfully. Late at night he reached the house of Limerivna's mother. When, frightened by the familiar voice, she ran out of the house, he silently handed her the corpse and rode away.

The old woman shrieked and fell dead — near the body of her daughter.

The mother and the daughter were both buried beyond the village, by the roadside.

No one ever saw the cossak Shkandibenko, nor heard about him since that fatal night.

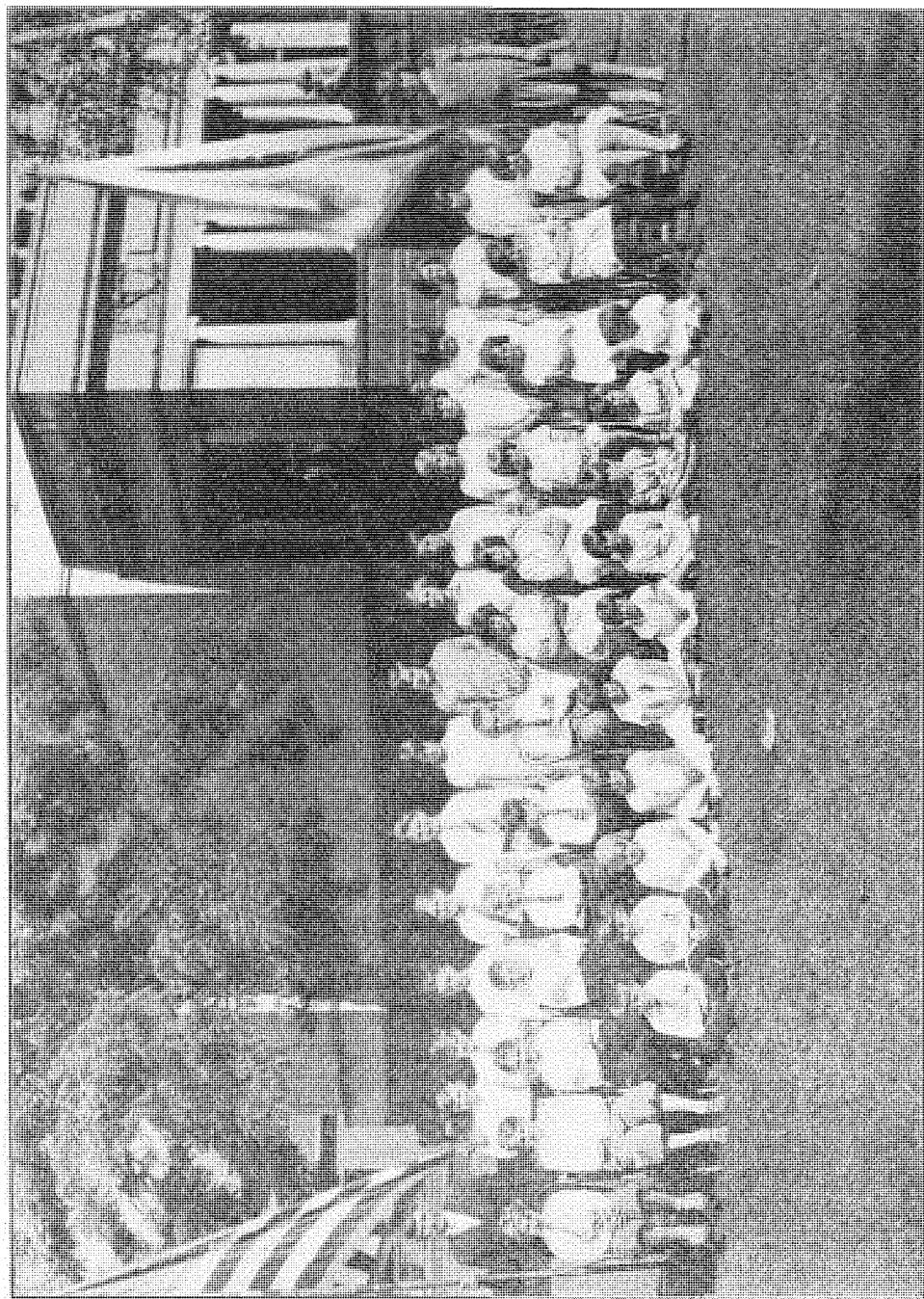
З ЧОГО СКЛАДАЄТЬСЯ ЛЮДСЬКЕ ТІЛО ?

Докладна аналіза людського тіла виказала, що наш організм складається зі слідуючих кількостей різних субстанцій:

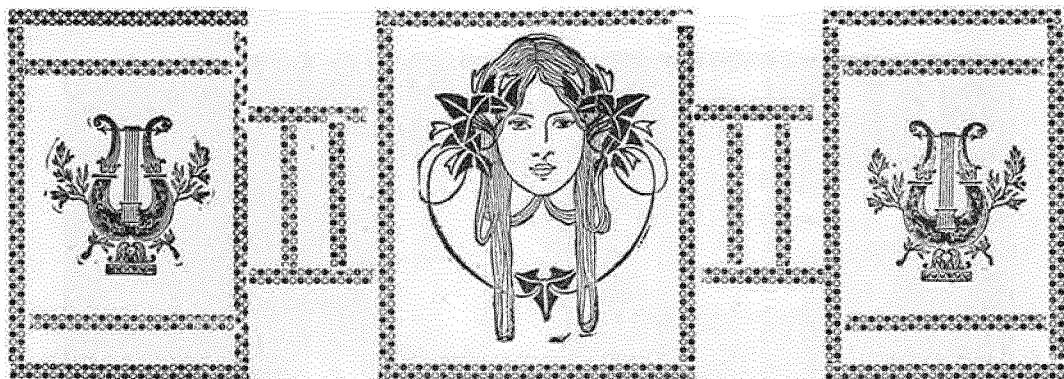
Субстанції, які є головною складовою частию яйця, знаходяться в нашій тілі в такій кількості, кільки їх знаходиться в 1000 курячих яйцях. Скільки кіслорода й азоту нашого тіла вистарчить, щоби ті гази, уміщені в балоні, піднесли чоловіка у воздух. З вугля, котрий в людськiм організмі, а переміненого в графіт, можна зробити 780 тузинів олівців, а з заліза, містячогося в червоних тіль-

ках нашої крови, можнаби зробити 7 великих гніздків. Фосфору міститься в нас стільки, що вистарчилоби до зроблення 800,000 сірників. Сею кількістю трутини можнаби отруїти 500 осіб. З товщу людського тіла можнаби зробити 60 свічок середньої величини. Солі знаходяться в нашій тілі 60 чайних ложечок.

Складовою частию, яка в більшій кількості входить у склад нашого тіла, є вода. Її міститься в організмі чоловіка середнього росту понад 40 кільграмів, або 56 відсотків усіх складників.

Молодечий відділ 364 У. Н. Союзу в Клівленд, Огайо.

М. Гайворонський.

ХОРОВЕ ДІЛО.

Кожда наша громада в Америці має свій хор, а велика кількість хорів це свідоцтво розуміння організації справи і любови та пошанівку до „свогого”. Безмежні простори Нового Світу і спеціальні умови по громадах спинюють діло організації всіх хорів і спільну й доцільну працю, але вже сам факт існування хорів свідчить про нашу зрілість.

Іміграція й Старий Край.

Дірігенти наших хорів це по більшій часті дякоучителі, які, що правда, не мали основного музичного об'разування, але за те своєю власною працею над собою піднесли не тільки себе, але й удержують серед іміграції любов до нашої пісні і збуджують та піддержують заінтересування справами Старого Краю.

Розглядаючи програми концертів, бачимо на втіху, що весь час були звязки із Рідною Землею: видно, що дірігенти слідять за музичними новостями і їх спроваджують.

Правда, більшість хорових творів то річи із перед двацяти літ, які

собою не представляють великої художньої творчости. Це зрозуміле: нам, на іміграції, усе Рідна Земля перед очима такою, яку ми її бачили перед своїм відїздом на чужину і як святощі держимо у своїй пам'яті те, що ми там бачили й чули. Як з одної сторони гарний це обяв, так з другої він може бути й доказом того, що у нас є інтерес до того, що було, а не до життя, яке не має і там зупину. На всіх ділянках наш Народ зробив великий поступ і тепер ходить усім о як найкращу якість кожного діла і твору.

Народня пісня.

Наша народня пісня це один із найкращих здобутків; кождий із нас, хтоб він і не був, любить її і дорожить нею. Майже в усіх народів композитори звернулися до народної творчости і стали народну пісню музично опрацьовувати на хор (спів), чи на інструмент — та і до своїх оригінальних творів почали вводити теми народної музики та цим робом закрашувати свої твори національ-

ними елементами. І ми не остали позаду других. Обрібка наших народних пісень перейшла декілька перемін, і так: в початках **гармонізовано** гісню (композитори: Коціпінський, Заремба, Артемовський, Едлічка, Матюк, Кумановський і інші). Додана гармонія не то що не підносила вартості пісні, а робила із неї дивогляда, грибраного у штучний, а часто не природний та смішний одяг. Такі гармонізовані пісні затрачували свою первісну свіжість і красу та й не могли вдовольняти слухачів. Мало цього: гармонізатори не обмежувалися тільки на саму гармонізацію, але ще на сміх, лучили всякі пісні в так звані „попури“, „в'язанки“, „вінки“, де змішували все без розбору. Памятати-ж нам годиться, що „в'язанки“ це неестетичні та нехудожні твори. Гармонізація була мертвечиною і скоро мусіла уступити місце новому способу обрібки у тій формі, як дав її Микола Лисенко, Філярет Колесса, Кирило Стеценко, Стан. Людкевич, Ол. Кошиць та інші їх сучасники. Обрібка народньої пісні тих наших композиторів не підклад акордів під мелодію, а музичне опрацювання, основане (у других голосах) на матеріалі, якого дає дана пісня; тим способом оживилися інші голоси, а гармонія тих пісень побудована вже на звукоряді пісні, а не як ранче, немов несмачно доліплена. На жаль, і в цих авторів, у багато случаях народна пісня виходить тільки претенсію-нально і бапально.

Між представниками цього способу обробки пісень є два табори. Лисенко і його слідувачі з одної сторони, а з другої такі, яких праці називають „давидовщина“ (після Давидовського). — Перші вибирали народні пісні до обрібки із величними національними, політичними, громад-

ськими та моральними ідеями; другим такі ідеї були зовсім чужі. Перших на Україні російський уряд переслідував як носіїв ідеї визволення, а других фаворитував за їх нешкідливість та хахлацтво.

Леонтович.

Нову еру у нашій музиці почав Микола Леонтович. Цей творець-величень, як каже наш музик і критик Козицький, „вклонявся не мелодійному візерункові, а суті: „душі“ шукав пісенної і її мріяв відбити в звукових символах розкладки“. У його обрібці кождий голос тільки видвигає суть ідеї пісні, а гармонія у него поширена, щоби поглибити та збагатити зміст пісні. В його творах часто-густо одно тільки „гей“ або „ой“, але таке могутнє, що ніякі інші слова не вискажуть так гарно душі-серця, а тим самим ідеї, тієї пісні. Послухайте пісню: „Ізза гори сніжок летить“, „Над річкою — беріжком“, „Козака несуть“ і другі! — Не диво, що його пісні, передані Українським Національним Хором, у цілому музичному світі мали такий кольосальний успіх.

Кожда його пісня представляє собою особний художний малюнок, повний чару, бо всі елементи доповнюються і творять суцільність; ідея пісні набірає виразних черт і слухач має повну насолоду.

Тільки геніальний музик може похвалитися такими архитворами, а наша й всесвітня музична література багато їх не має.

По Леонтовичі.

Слідами Леонтовича пішла ціла плеяда молодих композиторів. Ба й старші звернули на його дорогу, і ми вже сьогодні маємо чудові обрібки народних пісень, і то від примітиву починаючи, а кінчаючи на найсклад-

нійших творах слідує авторів: Ст. Людкевич, В. Барвінський, Козицький, Степовий, Ревуцький, Вериківський, Ступницький, Гайворонський і інші.

Народні пісні М. Леонтовича і його слідувачів певно найдуть собі в найкоротшому часі місце у наших хорах і на імміграції, раз: заступлять вони менше зрілі твори, друге: збудять ще більшу любов та пошану до свого і піднесуть нас в очах культурного світу.

Індивідуальна пісня.

Вартість пісні залежить від її змісту, її мелодії і ритмічної структури, і це мірило прикладаємо при оцінці народної чи індивідуальної (не-народної) пісні. (Замітка: Індивідуальною або й художньою піснею називаємо таку, котру скомпонував музик і яка завжди остає, що так скажу, авторською власністю її творця. А буває часто, що така пісня в народі, переходить деякі зміни і остає як народня. Примірів у нас багато: Січинського пісня „Стоїть гора високая”, Гайворонського: „Іхав стрілець на війноньку” і інші пісні наших авторів).

У минувшині, коли й у нас почала являтися художня музика (вокальна та інструментальна), то індивідуальна пісня, хоч і до зрозумілого нам тексту, була по своїй мелодії чужа й холодна. Перші музики творили пісню на зразок чужосторонньої пісні і тому їхня мелодія немов „не до лица пошитий жупан”, без смаку, без міри та при цільовитій ігнорації духа поезії. Творці перших пісень були це люде, що вийшли із найбільше зденаціоналізованих слоїв нашого народу; це або поміщики або міщанство (під впливом Росії та Польщі) або й урядництво, священство,

(під впливом німецького та італійського елементу). Маса себто наше селянство, ворожо поставилася до цієї пісні, інстинктивно чуючи супротивну хвилю, і твердо устояла проти затії „перекабачення” її національної душі. Твори перших наших композиторів не тільки чужі нам своєю мелодикою і гармонією, а як музичні твори, слабкі і ділетанські.

Лисенко.

Атмосферу відсвіжив аж Микола Лисенко, образований і на чужині музик, знаток народної музики, щирий націоналіст; він то перший дав нам художню пісню, яку народ прийняв як „своє”. І до нині ні один наш композитор не дав кращої музики до Шевченкових поем і певно на довго вартість творів Лисенкових не помяліє. Не тільки його сольові, але й хорові твори це національний вклад у нашу музичну літературу. Його такі хорові твори як: „За сонцем хмаронька пливе”, кантата „Радуйся ниво”, „Бють пороги”, „Жалібний марш (Шевченкові)” і менші: „Ой діброво”, „темний гаю”, „Сон”, „На горі ді, коло броду”, — повинні обов'язково бути в програмах наших концертів а із його народних пісень, чи його опер, можна назбирати багато матеріалу для різноголосових хорів.

За Лисенком прийшли нові композитори на Україні: Стеценко, Леонтович, Сениця, Степовий, Кошиць, Козицький, Ревуцький, Вериківський і багато других, а в Галичині: Д. Січинський, О. Ніжанковський, Ф. Колесса, Ст. Людкевич, Яр. Лопатинський, Я. Ярославенко, Китакевич, Барвінський, Гайворонський і інші. — Від Лисенка до сьогодні було в нас декілька етапів, у яких дозрівала вартість нашої художньої музики, і тепер чимале у нас число творів високої художньої вартости.

Розділимо хорові твори по-Лисенківської доби на три часті:

Перша части́на — це легкі та підхожі й для невеличкого хору; **друга части́на** — трудніші для більших та більше вироблених хорів; **третьо́ю части́ною** — це трудні твори і для досконалих хорів.

I.

Стеценко:

„Рано в ранці, новобранці”, „Червона калинонька”, „Рости квіте”.

Леонтович:

„Моя пісня”, „Легенда”.

Степовий:

„Тече вода”.

Верховинець:

„Більше надії брати”.

Вериківський:

„До праці”.

Січиківський:

„Не пора”, „Пісне моя”.

Ярославенко:

„Ви хотілиб спинить”, „Ой, ідуть тумани”.

Кишакевич:

„Не плакати нам”.

Гайворонський:

„Іхав стрілець” і другі пісні Українських Січових Стрільців та пісні на національні свята.

II.

Стеценко:

„Єднаймося”, „Веснонько, весно”, „Хмари”, „Усе жило”, „Промитей”.

Леонтович:

„Льодолом”.

Сениця:

„Згасає день”.

Степовий:

„Дві хмароньки”.

Ревуцький:

„Ой, чого ти почорніло”.

Січинський:

Дніпро реве”, „Лічу в неволі”.

Колеса:

„Грають сурми над Дністром”, „Якби мені черевики”.

Роздольський:

„Сонце заходить”.

Топольницький:

„Ой, три шляхи”, „Три фрагменти”, „Хустина”.

Лопатинський:

„Чи ми ще зійдемося знову”, „Закувала зазуленька”.

Ярославенко:

„На смерть Шевченка”, „Рано в ранці”.

Гайворонський:

„Коваль”, „Гаї шумлять”, „150-тий псалм”, „Баляда”.

III.

Стеценко:

„Кантата Шевченкові”.

Козицький:

„На зелені килими”.

Вериківський:

„На майдані”, „Радість” (кантата), „Реквієм”, „Дівка бранка”.

Ревуцький:

„Заповіт”.

Радзівівський:

„А ти всевидящее око”.

Барвінський:

„Заповіт”.

Людкевич:

„Кавказ”, „Вечір”, „Сонце заходить”, „Каменярі”.

Де і як дістати вичислені твори.

Майте всі вичислені тут твори, як також обрібки народних пісень, вже видані на Україні (і в Галичині) в особних випусках або у збірниках і можна їх набути безпосередно із старого краю або через Українську Ліричну Накладню, а також через Ліричну Студію ім. Леонтовича в Нью-Йорку.

М. Гайворонський.

Учіть дітей музики.

1. Чому культурний світ таку велику вагу прикладає музиці?

Тому, що музика виробляє пам'ять, увагу, волю, усуває лінивість, вчить згідності та порядку, спонукує до творення гарного, доброго та шляхотного, дає розвагу і є жерелом заробітку.

Коротко: Музика підносить людину не тільки духово, а й матеріально, — тимсамим прискорює поступ людини до кращого.

2. Ми.

Ясно кожному, що музика нам потрібна — а що в Америці є легка змога на науку — то ми повинні користати із нагоди. — Наш нарід звісний із того, що створив величню пісню, з глибоким змістом та чудовою мелодією; всі ми любимо та пропадаємо за музикою — і між нашими дітьми є багато таланів, що можуть здобути велику славу не тільки собі, а й нашому народові.

3. Рациональна дорога до мети:

З малими виїмками є в нас природний дар до музики, над яким треба попрацювати, щоби він не змарнувався. Кращому розвитку музичного талану пособляє загальне образання.

Три отсі підчеркнені чинники конечні для піднесення талану.

Наука музики повинна бути у руках доброго вчителя, який знає, як вести науку із кожним учнем, і знає, яку методику уживати йому, щоби видвинути індивідуальність ученика.

Науку музики (гри на струменті) добре починати вже у віці 5 до 6 літ.

Подбати про добрий струмент та уважати на те, щоби дитина не перемучувалася і через це не тратила охоти до праці. Кожний ученик повинен співати, бо спів розвиває музикальність.

Наука гри має вже угрунтовані засади і після них поступає. Вже по короткому часі можна пізнати, чи наука є ведена раціонально, бо: ученик при гранню мусить мати правильну (природну) позицію свого тіля, його грання мусить бути чисте (добра інтонація) та ритмічне. — Кожда вправа мусить бути цілковито опрацьована і заграана повним і чистим тоном, у ритмі та зі смаком.

Не тільки учитель, але й родичі повинні уважати на дітей при науці, бо тоді будуть кращі результати із праці.

Не забувати про концерти, на яких діти можуть почути добру музику і набрати більшого замилювання до музики.

Хвилі не вір ти мінливій:
Вітер де віє, туди вона й бе;
Беріг твердий незрадливий —
Він тільки притулок дає.

Слову не вір ти людському —
Хвилі у морі хисткім забуття;
Ділові вір ти міцному,
Грунтові зросту, основі життя.

Борис Грінченко.

„Іхав стрілець“.

ПІСНЯ УКР. СІЧ. СТІЛЬЦІВ
на мішаний хор.

М. ГАЙВОРОНСЬКИЙ
1916—1928

Ходою

1. І - хав стрі - лець на вій - нонь - - - ку,
3. Ли - хі - ї лю - де на си - - - лу

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). It begins with a forte dynamic marking (f). The middle staff is also in treble clef with the same key signature and time signature. The bottom staff is in bass clef with the same key signature and time signature. The lyrics are written below the middle staff, with two versions: a first version (1.) and a third version (3.).

пра - шав сво - ю дів - чи - нонь - - - ку: пра - - - шай,
взя - ли не - щас - ну - ю ми - - - лу, гнесь то - -

пра шай же, люб - ко,
а се - ред по - ля

пра - шай,
гнесь то - -

The second system of the musical score continues with three staves. It includes dynamic markings such as piano (p) and accents. The lyrics continue across the staves, with a repeat sign (double bar line with two dots) appearing in the middle of the system. The lyrics are written below the staves, with some lines having multiple versions or variations.

пра - - шай, я йду в чужу сто - ро - нонь - ку. нонь - ку.
по - - ля та на стрілець - ку мо - ги - лу. ги - лу.

пра шай, го луб - ко,
гнеть ся то - по - ля

пра - - шай,
по - - ля

2. Ой, по - дай ху - сти - - ну, у бо - ю за -

2. По - дай, дів - чи - но, ху - сти - - ну, мо - же у бо - ю за -

ги - - - ну, на - - кри - ють о - - - чі,
ги - - - ну, тем - но - ї но - - чі на - кри - ють о - - чі,
на - кри - ють о - - - чі,

лек - - - ше спо - - чи - - ну.
лек - ше в моги - лі спо - чи - - ну.
лек - ше спо - - чи - - ну.

Моргедж.

(ДЕЩО ПРО ГІПОТЕКУ В АМЕРИКАНСЬКІМ ПРАВІ.)

З тою назвою стрічаємося часто, але не все розуміємо як слід значіння моргеджу (mortgage), а ще менше знаємо про законні консеквенції, звязані з тим правовим актом.

Моргедж це старокраєва гіпотeka. Всі ми памятаємо добре, як то в старім краю лізли на наші ґрунта з гіпотекою жиди чи „штайрант”, а по тім ґрунт чи хату ліцитували і пускали нас з торбами. Богато з нас саме через краєвий моргеч опинилося тут в Америці.

На те треба і тут в Америці памятати.

Коли ми маємо якусь грошеву претенсію, або коли зичимо другому гроші, а хочемо бути певними, що гроші не пропадуть, беремо моргедж. В той спосіб обмежуємо право власности довжника.

Моргедж можна брати на недвижимe майно (хата, земля), або й на движиме. Приміром: Коли беремо грамофони, радіо-апарати чи меблі на сплати, то вони рівнож заморгечовані так довго, доки не сплатимо всіх рат. Коли не сплачуємо довгу в приписанім терміні, віритель стає власником заморгеджованих движимостей і може зробити з ними, що захоче. Може отже ті движимости і продати, а коли одержить більшу суму, як йому довжник винен, він навіть не обовязаний до звороту движки. Довг, що лежить на рухомім майні (personal property), звється правно „chattel mortgage”. В деяких стейтах такий „chattel mortgage” мусить бути затверджений мировим або повітовим суддею.

Коли говоримо про моргедж, то думаємо головню про моргедж на не-

движимостях. При тих моргеджах власник мимо моргеджу остає далі в посіданню реальносои, побирає чинші та покриває потрібні видатки.

Такі моргеджі повинні бути виготовлені на письмі і заосмотрені в підписи і печать. В таких контрактах треба точно означити висоту довгу і речинець сплати. Треба рівнож означити точно саму реальність.

Моргедж є тоді важним, коли є затвердженням (acknowledged) через відповідного урядовця, який призначений до рекордовання таких документів.

Крім моргеджу одержує ще звичайно віритель бонд або нот і може доходити своєї претенсії з титулу моргеджу або ноту, або одного і другого. Коли отже реальність продано, а одержана з продажі сума не вистарчає на покриття довгу, може віритель вносити новий позов на підставі ноту чи бонду.

Довжник повинен памятати на термін платности, який означений в моргеджовім документі, а віритель на те, що навіть по терміні платности не можна йому реальносьи сейчас продати, бо закон дозволяє на певну проволоку.

Контракт може бути так виписаний, що реальність може бути продана без судового декрету такою дорогою, на яку згодяться обі сторони. В контракті може бути застереження, що віритель може зажадати звороду цілого довгу, коли довжник спізниться з плаченням проценту або рат. В такім случаю, не одержавши звороту всього довгу, може віритель виставити реальність на ліцитацію

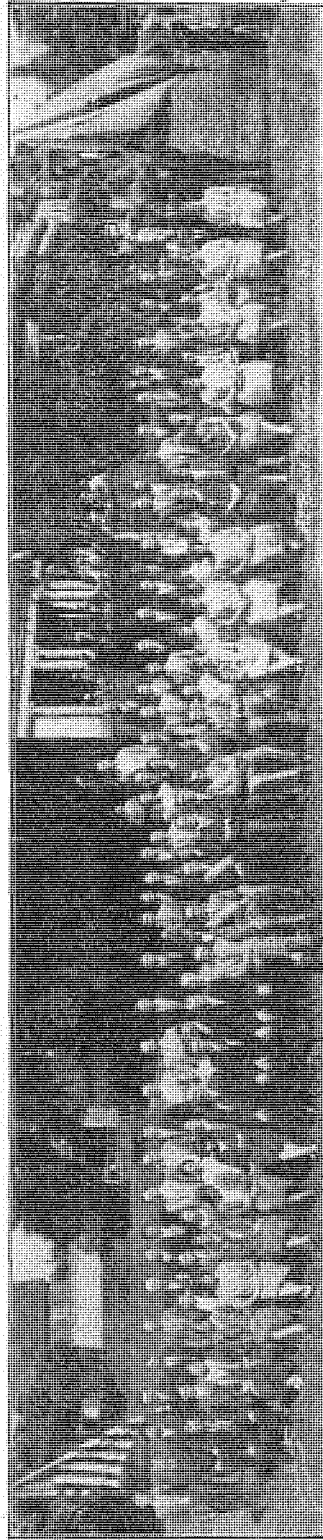
перед остаточним терміном платності.

Моргедж можна переписати і на другу особу. Тоді тій другій стороні треба уважати, чи з моргеджом був виданий бонд чи нот. Бо переписання моргеджу без ноту чи бонду не має в такому случаю властивої вартости.

Віритель не мусить прийняти довг перед упливом речинця платности, хиба що довжник заплатить весь процент аж до кінця терміні. Колиж на моргеджу чи в ноті зазначено „payable on or before”, довжник може сплатити довг коли хоче, а віритель мусить його прийняти.

Коли віритель повинен, а не хоче прийняти заплати довгу, тоді він тратить своє моргеджове право, але претенсія до довжника не пропадає.

Часами можна зажадати звороту заморгеджованого довгу перед упливом речинця платности. Це зветься по англійськи „foreclosure of mortgage”. Діється те головню тоді, коли довжник не виконує своїх контрактних зобовязань. Тоді можна довести до ліcitaції і продажі дому перед часом, але на те треба судового дозволу. В ріжних стейтах є ріжні вимоги що до цього. На всякий случай подання треба внести до суду (court of chancery), а суд по вислухання сторін віддає справу урядникови, званому „Master of Chancery”, а той переведе продаж дому, передасть реальність на власність тому, що її набув на ліcitaції, а з набутої в той спосіб суми, заспокоїть претенсію вірителя.

Братство св. Василя, відділ 364 У. Н. Союза в Клівленд, Огайо.

ДЕЩО З ЗАКОНА ПРО ДОВГИ.

1. Добрий звичай не позичай.

Так приказують і добре кажуть. Бо через довги розходяться дуже часто і добрі приятелі. Та ми живемо в таких часах і обставинах і в такому краю, де всьо обертається на кредитах. Часами видається, що було би краще, колоб тих кредитів не було, бо не мали би люде, щоправда, щораз нових меблів, автомобілів, грамофонів, радіо-апаратів і т. п., але й не мали би клопотів. А то обтяжуть чоловіка різні агенти цілою горою різних кредитів, а ти суши собі голову і денервуйся та тремти, щоб не втратити роботи, бо в такому випадку — руїна над головою.

В Америці всьо спочиває на кредиті. І тому коли наш чоловік хоче зробити бизнес, мусить давати на кредит. Багато є таких, що визискують той кредит, що вміють взяти, а не вміють віддати. Що робити в таких випадках? На се хочемо дати відповідь.

При всяких кредитах треба пам'ятати на те, щоби мати на все нот згл. відповідну письмєнну посвідку. При винаймі домів чи землі треба зробити контракт найму, званий по англійськи „lease”. На все треба давати або брати відповідне поквітованне (receipt).

Коли позичка велика, треба старатися її загіпотекувати, або забезпечити землею чи домом довжника, або як тут кажуть: заморгечувати. При тім треба переглянути табулярний витяг і переконатися, чи часами та недвижимість вже не заморгечована другими притенсіями. А, коли дано позичку, треба її сейчас зареєструвати (record of the mortgage).

2. Як стягати довги?

Коли минув речинець платности, а довжник не платить мимо упімнень, треба його повідомити, що справа йде до суду. Та заки підемо до суду, треба добре розважити, чи це виплатиться. Особливо треба подумати про те тоді, коли претенсія не була замортгечована. Бо коли претенсія слушна, а довжник не має нічого, а заробляє стільки, що вистарчить тільки на удержання людини, — то не виплатиться йти з такою справою до суду. Бо в такому случаю треба тільки ще доплатити до своєї претенсії. Коли претенсія не велика, а на довжнику є на чім пошукати, тоді треба подати позов до мирового судді. Такий суддя розбирає дрібні справи, яких вартість є різна у різних стейтах. Приміром в стейті Кентокі не може вона переходити \$50, а в Теннесі \$1000, а в Іллінойс, Нью Йорку, Нью Джерзі \$200, в Пенсилвенії \$300 і т. д.

Мировий суддя доручує позов через констабля довжникові і визначає термін розправи. Позов доручати принаймні три дні перед розправою. А, коли нема довжника в дома, можна передати його комусь з родини або старшій дитині. Коли довжник не хоче наражатися на дальші кошта, може заплатити довг констаблеви враз з його належитістю. Констабель має дати посвідку і справа скінчена. Інакше приходить до розправи. По вислуханню сторін мировий суддя видає вирок (judgment). Вирок може бути і заочний, коли пізваний не явиться на розправі.

Як позиваючий так і пізваний можуть домагатися від мирового судді, щоби спір вирішили судді при-

сяглі. Той, що бажає собі того, мусить зложити відповідну квоту на покриття коштів. Кошти звертає той, що програє справу.

Коли довжник програв справу, а мимо того не платить, може його віритель до того змусити на підставі одержаного в суді вироку. В старім краю називали ми те: подати довжника на екзикуцію. Тут констабель забирає в довжника все те, що після права можна забрати і продає на ліцитації, а одержану в той спосіб суму, віддає судови.

Та буває й так, що довжник скривається, і годі йому позву доручити, або хоче втечи, або позбувається свого майна, переписуючи його на других, щоби в той спосіб скривдити вірителя. Тоді треба старатися внести до судового клерка записане зізнання (affidavit) і подати в нім рід і висоту довгу і місце замешкання довжника, або зазначити, що воно не відоме. В тім зізнанні треба подати, що довжник намагається в підступний спосіб відтягнути від звороту позички та подати факти, які це стверджують. Заразом треба домогатися видання „attachment”.

Щоби дістати атечмент, треба передом зложити кавцію (bond), яка звичайно вдвоє більша від претенсії. Кавція служить до покриття коштів, колиб атечмент був виданий несправедливо, себто, колиб побоювання і твердження вірителя оказались несправедливими. Атечмент дає урядникови змогу забрати частину чи ціле майно довжника, потрібне до заспокоєння вірителя. Річ ясна, що можна забрати тільки те, що дозволене законом. Урядник держать майно під своєю контролею, доки віритель не внесе проти довжника позву і не одержить вироку. По тім віритель мусить дістати дозвіл на екзекуцію, а

тоді може продати займлену власність довжника і заспокоїти свою претенсію.

При тій нагоді треба згадати ще за „garnishment”. Є це загарбання вірителем претенсії довжника до третіх осіб. Бо буває так, що довжник не має ніякого маєтку, але за те треті особи йому винні гроші. Оту претенсію довжника можна рівнож екзеквувати в подібний спосіб як і інший движимий чи нерухомий маєток довжника.

В деяких стейтах можна довжника навіть арештувати, коли є підозрінне, що він має маєток, але його ховає. Такий наказ зветься: *carias for the arrest of debtor*. Коли довжник програє справу, а чується покривдженням вироком, може апелювати до слідуєчої висшої інстанції, а такими інстанціями є: окружний суд (circuit court), дистриктовий суд (district court), або до суду, що його звуть „court of commons pleas”.

Перед апеляцією треба одначе зложити кавцію (бонд) на покриття коштів, колиб довжник згл. пізвані програли. По програній в апеляційнім суді можна апелювати до Найвищого Стейтового Суду, а навіть і до Найвищого Суду Злучених Держав.

Вищі грошеві претенсії йдуть перед вищий суд. Позов доручає шериф або його повновласник, а лава присяглих рішає про справу.

Ціле те процесове поступовання тягнеться часто дуже довго, а часами через кілька літ, особливо коли довжник апелює. Все те коштує багато гроша. Тому треба добре розважити, чи оплатиться йти зі своєю претенсією на судову дорогу. Бо коли навіть виграємо справу, довжник не звертає нам коштів нашого адвоката. а ті кошти часами значні.

3. Пиши: Пропало.

Можна мати вирок і право на екзекуцію і вийти зпустими руками. Довжник може мати хату і обстанову, а мимо цього годі йому ті речі забрати. Бо існує у всіх культурних державах, а рівнож і тут в Америці закон про вилучення. Закон той має на цілі охоронити родину від наглої матеріальної катастрофи. Тому дає довжникови право предложити за-присяжену лісту, в якій він може зголосити своє майно і зазначити, що воно не підлагає егзекуції. Вартість такого майна є у різних стейтах різна. І так: В Нью Йорку не може вона переходити \$250 в движимостях а \$1000 в недвижимостях, в Нью Джерси \$200 і \$1000, в Норт Дакоті \$1.500 в движимостях а \$5000 в нерухомім майні, і т. д.

Коли отже довжника майно не виносить більше як означене правом вилучення, егзеквувати його не можна.

Рівнож треба памятати на завданнє. Претенсії не є вічні. Тому, коли приходить час платности, треба впоминатися о довг згл. вносити позов. Бо в противному разі претенсія задавниться і пропаде. В одних стейтах така претенсія пропадає вже за рік, а в других можна о ню допоминатися до 20 літ. Але претенсія відновляється і стає законно стягаемою в кождім часі, коли довжник признається письменно до довгу.

На те все треба памятати. Багато наших людей втратило через те багато грошей, що не подбали в своїм часі про те, щоби стягнути свої претенсії.

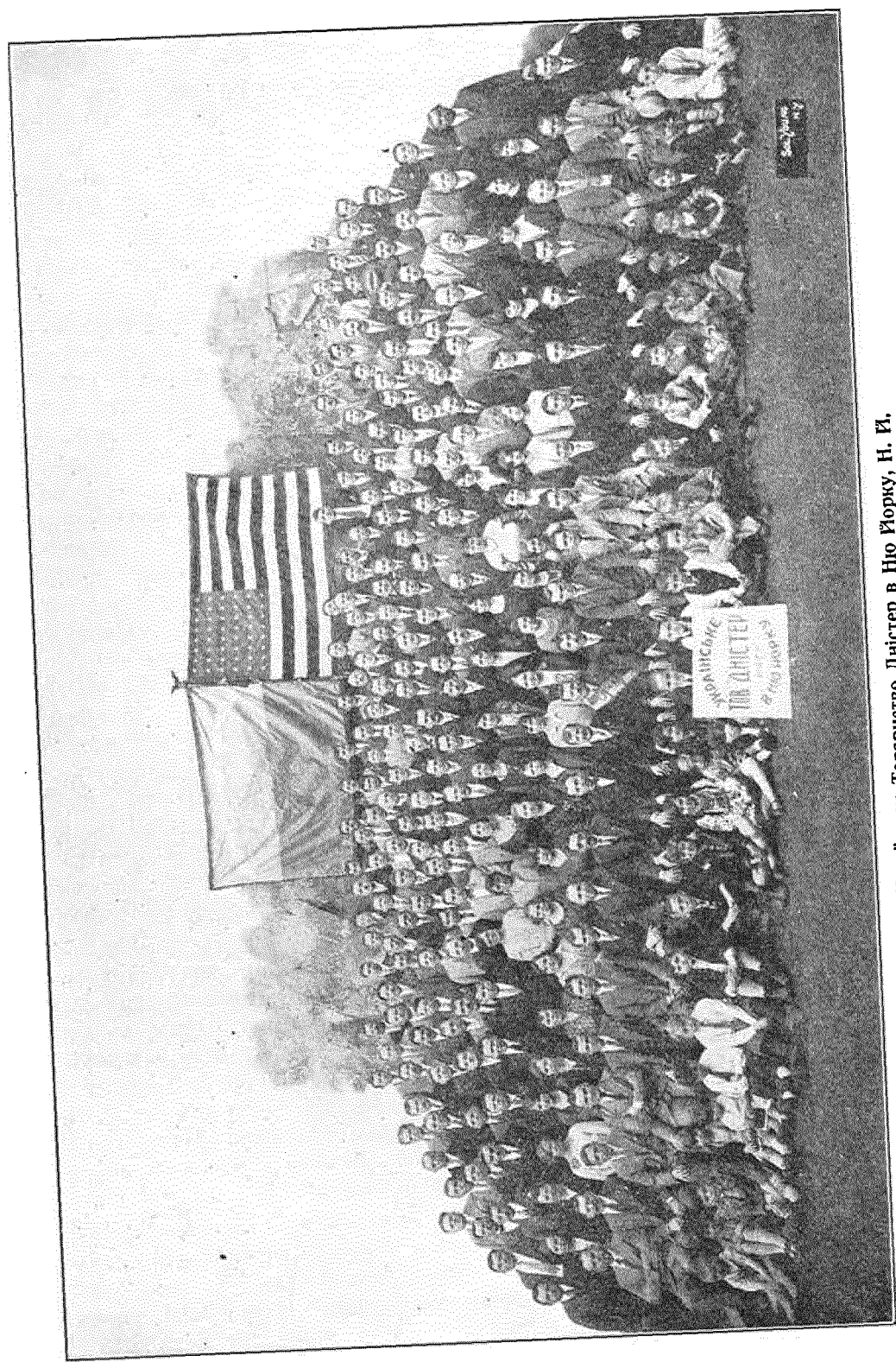
Володимир Самійленко.

У К Р А Ї Н А.

Наша славна Україна —
Наше щастя і наш рай.
Чи на світі є країна
Ще миліша за наш край?
І в щасливі й в злі години
Ми для неї живемо,
На Вкраїні й для Вкраїни
Будем жити й помremo...

Нас не зможуть супостати
Взяти в кайдани свої:
Ми бороним наші хати,
Наші тихії гаї.
Не вмірає наша слава,
Не вмірає наша честь,
Бо живе в нас сила жвава,
Бо робітники в нас єсть.

Гей, хто хоче всім свободи,
Поеднаймося, як брати!
Сонцем правди, світлом згоди,
Боже, шлях нам освіти
Хай забудеться недоля
І неслава давніх літ,
Щастя-ж рівне й рівна воля
Засіяють на весь світ!

Українське Товариство Дністер в Нью Йорку, Н. И.

ЩО ПИШЕ АМЕРИКАНСЬКЕ ПРАВО ПРО ПОДРУЖЖЯ І РОЗВОДИ.

І. Подружжя.

Американське право вважає подружжя звичайним цивільним контрактом, який набирає сили, коли обі сторони заявили згоду увійти в подружній стан. Право не вимагає якоїсь спеціальної форми, а в більшості стейтів вистарчає, коли чоловік скаже: **Я ЖЕНЮСЯ З ТОБОЮ**, а жінка: **Я ВИХОДЖУ ЗА ТЕБЕ ЗАМІЖ**. В англійській мові вистарчає в обох случаях звичайна заява: „I marry you”.

Звичайно ставиться до подружжя ще такі вимоги як: спільне пожиття і заява чоловіка перед людьми, що певна жінка є його подругою. Добре є, щоби при подружній заяві були свідки. Зате злишна є якась спеціальна церемонія перед священником, проповідником чи якимсь урядовцем. Подружжя не є в Злучених Державах якоюсь релігійною інституцією.

Заклученню подружжя може то-варишити подружна церемонія. Таку церемонію можуть сповнювати священники, судді, мейори, радні, мирові судді і урядники.

В деяких стейтах вимагають до важности подружжя дозволу: **ЛАЙ-СЕНСУ**.

В звязку з подружжем треба звертати увагу на розумне полагодження звязаних з ним матеріяльних справ. Бо саме задля них повстають потім дуже часто непорозуміння, а на случай смерти одного з подругів чи розводу — непотрібні процеси.

Як чоловік так і жінка вносять дуже часто до подружжя матеріяльні добра, а родичі новоженців зобов'язуються робити певні матеріяльні вигоди, або дати певні дарунки в дорогоцінних річах чи в нерухомості.

Все те повинно бути точно обняте **ПЕРЕДІШЛЮБНИМ КОНТРАКТОМ**. Коли воно не списане і не обняте відповідною умовою, не має ніякої вартости.

Раз заклучене подружжя потягає за собою всі правні консеквенції заклученого договору. Але важною є навіть така умова, коли чоловік і жінка годяться побратися пізніше, по якимсь часі. Тому одна сторона може навіть позивати другу о відшкодоване з титулу недодержання обіцянки, коли та друга сторона відмавляється від женячки. Звичайно позивають жінки, хоч після права таке саме право прислугує і мушині. На случай такого позову, коли друга сторона перечить, що вона згодилася на женячку, треба першій стороні доказати, що така обіцянка була дана. Дуже часто це не легко доказати, бо такі приречення відбуваються звичайно без свідків. Тому треба покликуватися на інші обставини як: часті відвідини, презепти, приятелів, які уважали спірні сторони як заручених і т. п.

Коли сторони умовилися побратися, а часу не означили, може одна сторона змусити другу судом до означення терміну, в яким мають вони побратися. Коли не поберуться в тім часі, сторона, котра згідна до женячки, може позивати другу сторону до відшкодовання з титулу недодержання обіцянки.

Але друга сторона може боронитися перед подружжем мимо обіцянки. Вона може приміром закинути першій стороні неморальне поведення. Обіцянка може бути зірвана, коли друга сторона не призналася, що вона

вдова чи розведена. Можна закинути другій стороні ще й брак відповідного здоров'я, але той пункт найслабший і на таку оборону суд особливої уваги звичайно не звертає.

Коли приречене ввійти в будучині в подружній стан зроблено між малолітніми, себто перед 21 роком життя, воно жадної сторони не зобов'язує. Малолітний може зірвати умову в кождім часі.

Уведення жінки, получене з обіцянкою женячки, являється злочином і є каране тюрмою і грошевою карою, коли то сторона, що увела, відмовляється від женячки. Вратуватися від тюрми можна одначе в той спосіб, що перед засудом обжалована сторона згодиться на женячку.

2. Розвід.

Законний спосіб розв'язання подружнього контракту зветься **розводом**.

Розвід є **абсолютний**, коли обі сторони стають цілком вільними і можуть входити в новий подружній зв'язок. Ограничений розвід зветься **сепарацією**. В останнім случаю подружній контракт важний далі, а обі сторони тільки сепаровані, себто не живуть спільно.

Коли виявиться при розводі, що вина за розбиття подружжя спадає на чоловіка, тоді спадає на него обов'язок удержання бувшої жінки, відповідно до його маєткового стану. Це зветься **аліментами**.

Коли жінка спричинила розвід, тоді тратить вона право домагатися звороту **приданого**. Коли завинив чоловік, вона має право до звороту **приданого**.

Діти остають звичайно при тій стороні, котра не завинила розводу. Але коли діти дуже малі, остають вони звичайно при матері навіть тоді, коли вона винна.

По одержанім розводі невинна сторона може виходити наново заміж. Таке право існує майже у всіх стейтах. Але в деяких винна сторона не може женитися так довго, доки жие друга сторона.

Подружжя важне, коли воно заключене після тих вимог, яких вимагає закон того місця, в яким подружжя зістало заключене. Те саме є і з розводом. А що розводів формальності в різних стейтах різні, в одних більш суворі а в других лекші, то винна сторона звичайно переноситься до такого стейту, де закон не так суворий і де по розводі кожда сторона може без перешкод женитися наново.

Найтяжша справа з **причинами до розводу**. Вони в різних стейтах різні. Найострійшим під тим оглядом є стейт ньюйорський. Тут дають розвід звичайно тільки по причині зламання подружжя вірності. В інших стейтах крім згаданої причини можна покликатися на: ошукство, побиття, божевілья і таке поведіння, що унеможливорює співжиття. Розводу можна домагатися в деяких стейтах, коли одна сторона покине дім і не хоче разом жити з другою стороною, або не хоче заробляти на життя.

Розводу не дають, коли одна сторона закидає другій такий блуд чи таку провину, від яких не є вільною і вона сама. Це відноситься головню до подружжя невірності. Коли невинна сторона, будучи свідомим провини другої сторони, ту провину її простила, тоді не може вона пізніше жадати розводу на підставі тої причини, бо розвід даний не буде. Тільки нова провина може бути причиною до розводу.

Суд не дасть розводу і тоді, коли є позначки, що обі сторони змовилися,

щоби добути розвід.

Коли одна сторона терпить довгий час провину другої сторони і не шукає в суді розводу, право припускає, що перша сторона другій стороні провину дарувала.

Чоловік не може розійтися з жінкою без дозволу суду, ні жінка з чоловіком, але обое можуть порозумітися і за обопільною згодою розійтися. В такому случаю маємо до діла з **сепарацією**, яку знаменує звичайно те, що чоловік зобов'язується добровільно до плачіння жінці певної суми на утримання.

По розводі чоловік не обов'язаний до утримання жінки, хіба що суд наложив на него такий обов'язок.

Щоби одержати розвід, треба сторони, що виносить в тій справі позов до суду, бути замешкалим в стейті, в яким має бути вирішена справа розводу, певний законом точно означений протяг часу, принаймні рік. Час той в різних стейтах ріжний.

3. Право власности.

Подружжя не змінє права власности. Коли жінка мала перед за-

ключенєм подружжя дорогоцінності чи дома, землю, фабрику і т. п. все те остає її виключною власністю і в подружжю. Чоловік не має до тої власности ніякого права, ні до того маєтку, який жінка набуває підчас подружжя дорогою спадку, даровизни чи купна. Маєток жінки не може бути ужитий до сплачування довгів чоловіка, хіба що жінка дасть на те свою згоду.

Жінка може робити зі своїм маєтком, що їй подабається, без згоди мужа. Таке право признають її майже всі стейти. Вона може держати своє власнеkonto в банку, може позивати довжників і бути пізваною, вона сама відповідає за свої довги, а чоловік відповідає тільки за такі конечні видатки, як ті, що їх жінка видала на поживу, одєжу і т. п., а а чоловік не відповідає за ті зобов'язання жінки, які не вважають видатками „конечної потреби”.

В деяких стейтах вимагають при підписах жінки на дідах і моргеджах ще й підпису чоловіка.

НЕ ВСІ ДІТИ ОДНАКОВІ.

Якийсь вельможний пан-дідич визиває до себе вбогого селянина:

„Чи знаєш Максиме, чого я тебе покликав?”

„Ні не знаю, ясний пане”.

„Ось що, Максиме. У тебе померла сими днями мала дитина?”

„Так, пане. Хлопчик, другий місяць мав”.

„Дуже добре”, каже дідич, „зроби: діло. У мене є маленьке, дуже гарне, песеня, можеб взяв ти, аби жінка твоя виплекала. Маєш за то два кірці збіжа, тай полови міхів кілька”.

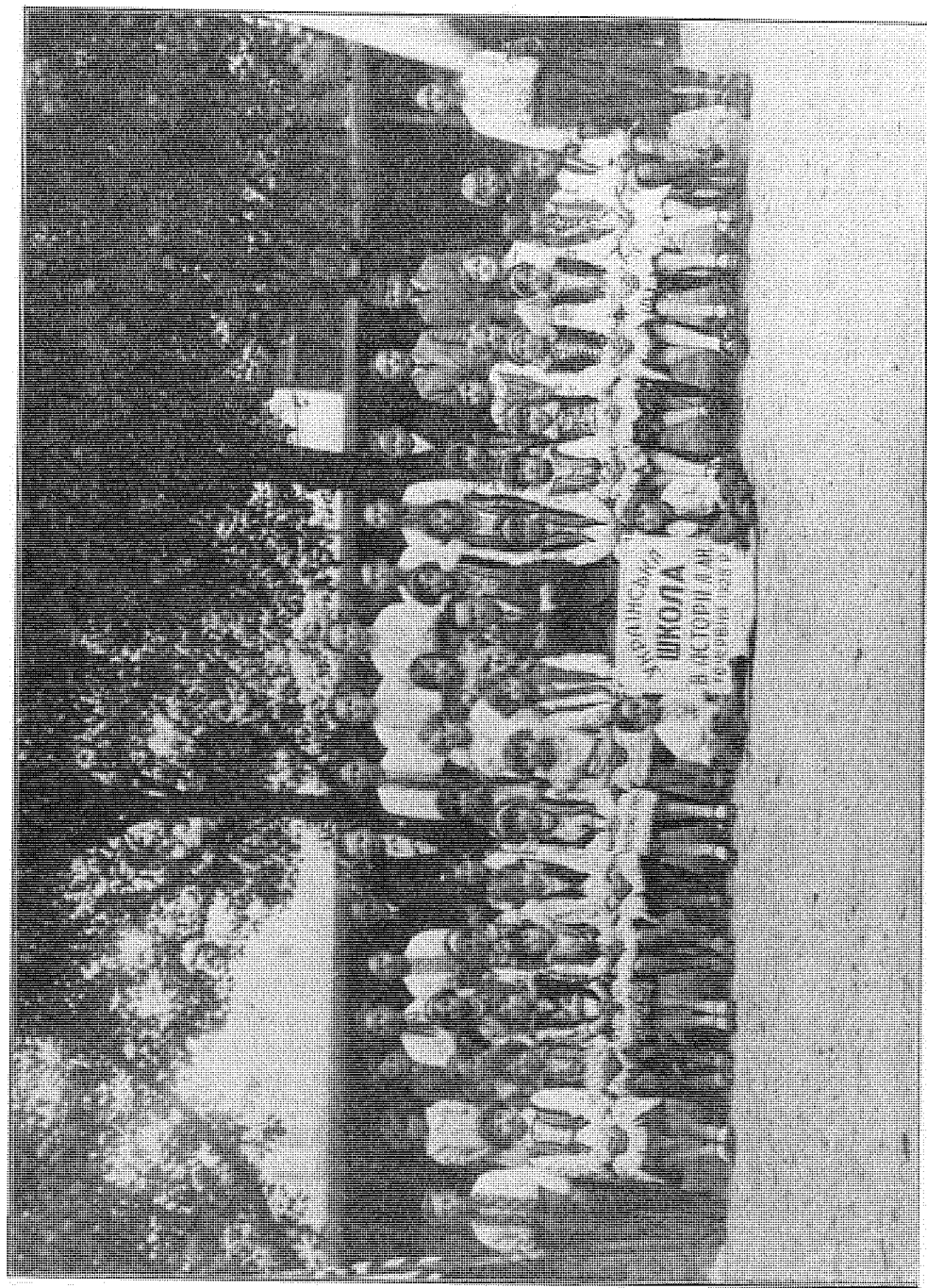
Максим жінку любив і, коли такє

почув, жаль його серце огорнув. Як то, щоб його мила жінка замість любові дитини плекала панське цуцуня? О, Боже милий, яка страшна наруга!

„Дуже радо, ясний пане”, каже селянин, „я на се пристав, але коби ваші пані, коби здорові були не мають чим плекати, то де вже моя жінка неспдєзна та мізерна? Ох, як то мудро те життя іде: кому що треба, той те і має: хлоп родить діти, для праці та страждання, а пан цуценята, для втіхи та полювання!”

Скочив дідич наче джміль його шпигнув, хижо глянув на Максима і в покої полетів.

Дм. Сідлецький.

Українська Школа в Асторії, Л. Ай., Н. Й.

Чума в Фльоренції.

(Вступ до „першої днини” з Декамерона Боккачія).

Джіованні Боккачіо (жив в роках 1313-1375) належить до найстарших і найславніших італійських письменників. Його найславніший твір це **Декамерон** (десять днів), який містить сто прекрасних малих оповідань (по десять на один день). Твір той був використаний сотками других письменників, навіть такими як великий Шекспір. Боккачіо став своїми оповіданнями батьком новочасної новелі.

Опис зарази, який подаємо нижче, це тільки вступ, по яким слідує оповідання „Першої Днини”).

Кажу отже, що роки від спасаючого різдва сина Божого вже були дійшли до числа 1348, коли у славнім місті Фльоренції, найкращім поміж усіма італійськими городами, появилася смертоносна зараза. Може через вплив небесних тіл, а може за наші гріхи, справедливим гнівом божим для покарання смертельних зіслана, появилася вона на сході. Знищивши там незмірне число народів, без упину переносилася з місця на місце, — а врешті на нещасте дібралася і на захід, до Фльоренції. Хоч призначені до сего власти очистили місто від всякої огиди і хоч заборонено кожному хорому приступу до міста, оповіщено многі поради для охорони здоров'я, а ще до того обходжено з процесіями горячі і часті молебні, уряджені побожними людьми на честь Всевишнього, то все таки зараза не уставала, но зараз з початком весни вище сказаного року, почала своє страшне ремесло.

Вона не обявлялась так як на сході, де течене з носа заповідає неминучу смерть, а починалася тут як у мушин так і у жінок родом пухлини в пахвинач, або під пахвою, котра доходила до величини звичайного яблука або яйця. Народ називає її чумовою болячкою. З згаданих частей тіла ті болячки починало розходитися і множитися по цілім тілі. Скоро по тім наступала зміна і хвороба обявлялася чорними або ясними плямами. Плями ті появились на руках, по клубах і інших частях тіла і були або великі і рідкі або дрібні а густі. Вони заповідали як болячки на початку нехибну смерть кожному, у кого появились. Ні ради лікарів ні жаден лік нічого не помагали. Навпаки, чи то тому, що природа хвороби не зносила ніяких ліків, чи може тому, що лікарі (крім фахових було велике число женщин і мушин — лікарів, що не мали ніякого поняття про лікарську штуку) не знали властивих причин слабости і не могли їй зарадити, мимо лічення мало хто приходив до здоров'я, а майже всі вмирали до трох днів, як тільки появились признаки хвороби і то без найменшої горячки чи якої другої признаки хвороби. Ся зараза була дуже небезпечна і переходила на здорових через саме зближення до хорих, як переходить огонь на сухі річи і масні, коли їх до него зближимо. Вона показувала свою заразливую силу ще й тим, що не тільки розмова з хорими і зближення до них, але сам вже дотик до їх одежі, або вживання якоїнебудь їх річи, переносило заразу на здорових, а з нею і нехибну смерть. Се являється неімо-

вірним що скажу, але й сам не віри- би я і найдостовірнішим людям, ко- либ крім інших і я сам не був на- очним свідком того всего. Ото зара- зливість хвороби була так незвичайної сили, що не лишень зближене до за- раженого, але що більше і річ зара- женого переносила ту заразу навіть на звірят, котрих убивала в скорому часі. О тім пересвідчився, як ска- зано, я сам. Раз зблизились до вики- нених на дорогу лахів одного бідного чоловіка, що помер на сю пошесть, дві безроги і по свому звичаю насам- перід обнюхали їх, а відтак подерли на кусні.

За малу годину почали кидати со- бою, мов би чим потроєні і попа- дали неживі на подерті лахи. Сей і багато інших подібних випадків ви- кликали невимовний страх між тими, що ще остали при життю. Тому по- становлено твердо, не тільки втікати перед хорими, але й оминати їх рі- чий; бо сим робом кождий думав ратувати себе самого. Дехто думав, що умірковане життя і залишене вся- кого збитку мало помагати проти цього лиха. Ось і через те збирались купами, замикались по домах, де не було хорого, жили там дібраними стравами і винами, гарно і умірко- вано, а не хочачи з ніким говорити, проводили дні при співі і тим подіб- нім. Другі знова були противного переконання; твердили, що найскор- ше можна оминати хвороби, коли бу- демо собі як найкраще догоджували. Тож сьміялися і кпили собі з всего, що діялося довкола них, волочились по почаях з шинку до шинку, запива- лись без міри і пам'яті, а щоби по- чути дещо нового і забавитись, вхо- дили до чужих хат і доказували там ще гірших річей. Се приходило їм дуже легко, бо кождий втративши надію на життя, не дбав за майно.

В той спосіб, більша часть домів остала без власників, а заходити міг до них перший ліпший та поводитися там як газда. При всім своїм дикун- стві гуляки ті минали хорих, оскіль- ки тільки могли. Серед такого смутку і нещастя нашого міста, повага ду- ховних законів божих і світських впала цілковито, бо сторожі тих за- конів, так як другі або повмирили або занедужали, а як які і залишились при життю, то без помічників не мо- гли ніяк сповняти своїх урядів. Так отже кождий був паном своєї волі.

Були знов також такі, що жили більш умірковано, не обмежувались як перші, але все таки в їдженню, питтю й інших приємностях не позво- ляли собі стільки, що другі. Вони не замикались, ходили з квітами і ін- шими пахучими річами, прикладали їх часто до носа, думаючи, що це най- краще відсвіжує мозок в часі, коли воздух занечищений трупами, хорими і ліками, як се тоді було. Були ще й такі, що може й справедливо, не ві- рили в жадні средства і казали, що одинокий спосіб проти зарази, це втеча перед нею. Тому не дбаючи ні про кого, ні про що, покидали вони родиме місто, своїх кривих і свій куток і глядали за містом під чужою стріхою, коли не мали там своєї охо- рони, так неначе би гнів божий, ка- раючий людскість за її гріхи, не міг досягнути їх і там і грозив тільки тим, що позістали в місті. Вправді всі не повмирили, що ратувалися тим способом, але і не всі врятувались від смерті: навпаки більшість їх по- гибла, а особливо ті, що будучи здо- ровими давали другим приклад цура- ння хорих, гинули де їх смерть за- копала, опущені від людей. І не тіль- ки горожанин не дбав про горожа- нина і сусід про сусіда, а кривні лиш зрідка приходили і то лиш здалека

держалися. але незабаром такий страх обхопив людей, що брат покидав брата, стрий братанича, сестра брата, жінка чоловіка, а що ще страшніше і майже неімовірно, дійшло вкінці до того, що родичі почали уникати відвідувати і ратувати рідних дітей в потребі, начеб вони були їм чужими. Тому для многих хорих не було іншої помочі а тільки милосерде приятелів (а як мало їх тоді було), або лакіміство слуг, котрі часами за великі гроші годилися на таку службу. Сі прості люде, не привчені до такої служби, не годилися майже до нічого а хіба на те, щоб подати хорому яку річ та бути при його сконі. Та і при такій службі вони дуже часто гинули і зиск їм на ніщо не придавався. Може дехто при відповіднім ратунку був би і минув смерті, але недостача ратунку і лютість зарази були причиною, що люде мерли днем і ночью купахи, так, що страх був слухати, а не то дивитись на те, що діялося. Через те завелися між живучими звичаї, що були противні давним установам.

Так був давніше звичай (який і тепер водиться), що жінчині кривні і сусідки сходилися до дому помершого і оплакували його враз з найближчими кривнячками; з другого боку збиралися перед домом помершого найблищі кривні, чоловіки, сусіди й інші горожане, а після стану покійника також і духовенство і ровесники покійного несли його на своїх раменах при блеску свічок і при похороннім співі до святині, котру обрав собі покійник ще за життя. Вве те, як тільки зросла лютість зарази, устало цілком або по части, а на їх місце повстали нові звичаї. І так вмирало тепер велике множество людей без всякого збору жінок, а неоден покидав життя без всяких свідків, а тільки декого оплакували слези родини; навпаки на похо-

ронах аж греміло від сміхів і жартів, а жартували найбільше жінки, бо думали, що власне в той спосіб охороняться від хороби. Рідко можна було бачити, щоби супроважало помершого 10 до 20 осіб. Та і то не були поважні, відомі громадяне, а рід грабарів, що походили з найнижших низів і звали себе чумовою службою. Схопивши труну, несли вони її майже бігцем до найближчої святині, хоч би і покійник перед смертю вибрав собі і іншу церкву. За ними поспішало трох-чотирох попів зі свічками, а часами то їх взагалі не було. В церкві не бавилися попи з довгі похоронні обряди, а хозали труну при помочі грабарів до першого ліпшого порожнього гробівця. Стан людей бідних, а в значній части і середньої верстви, був ще гірший. Лишаючися в домах, по більшій части з нужди, або в надії схоронитися в той спосіб перед смертю, западали вони кожного дня тисячами на ту хворобу, не маючи ніякої помочі ні обслуги майже без виїмку вимирали до послідного. Як день так ніч конали многі з них посеред улиць, а бувало часто і таке, що аж розклад і задуха давали знати про смерть сусіда, що остав сам в хаті. І від одних і других заносило геть по цілім місті. Сусіди боялися, щоби гниль тіл їм не пошкодила і з милосердя над помершими витягали самі або при помочі грабарів мерців з хат і клали їх перед дверми, де їх можна було бачити купами, особлизо ранком і аж пізніше спроваджувано мари, але і тих нестало, тоді виношено на простих дошках. І одних мар не було видно, на яких не несли би по двох трох трупів — так ні разу не лучилось, а много можна було начислити таких мар, що на них несли чоловіка з жінкою, брата з братом, батька з сином. І раз-у-раз можна було бачити,

що де два попи йшли з хрестом за помершим, там прилучилося до них три або чотири мар з мерцями і де думали одного там ховали вісьмох, або й більше. І не тільки не віддавали нікому послідної прислуги слезами, світлом і відпровадженем до гробу, але навіть дійшло до того, що з умираючим не роблено собі більше заходу як тепер з здихаючою козою. І тутки доперва можна було бачити оте, що в спокійних часах розуміли наймудріші: віддатися терпеливо судбі — велич нещастя навчила того тепер всіх. Коли при множестві трупів, що їх звожено до церков кожної днини чи години, не стало святого місця в гробівцях, де після давного звичаю, кожному було дано окреме місце, тоді стали копати величезні ями і складали в них сотки новоприбуваючих трупів. Тіла складали в спосіб як складають товари на кораблях, а між поодинокі верстви насипували трохи глини, кладучи верства на верству, доки не заповнилася яма. Щоби не згадувати всі нещастя, що постигли наше місто і не вичисляти їх подрібно, скажу, що хвороба не пощадила і околичних сіл, а о місточках вже й не говорю. Нещасні і вбогі селяне гинули по дорогах, по полях і хатах, в день і в ночі, без найменшої помочі лікарів або слуг, майже як звірина, а не люде. Тому і їх

обичаї попусувалися як і у міщан. Перестали і вони дбати про свої заняття і добро і кожний день дожидаючи смерти, перестали клопотатися худобою, полями і своїм з так великим трудом набутиим майном, а ломали собі голови над тим, як спожити те, що було в запасі. З того вийшло, що воли, осли, вівці, кози, безроги, дріб і навіть найвірніші чоловікови собаки, вигнані з домів, волочилися по полях і тратували збіже не тільки зібране, але й нескошене. Не одна худобина, мовби розум мала, напасшиися через днів, сама вертала сита під вечір до стайні. Щож би ще сказати про місто. Ото хіба ще те, що лютість неба а може почасті і людська була так велика, що в часі від марта до місяця липня згинувло через зарази і брак опіки в самій Фльоренції понад сто тисяч людей. Много пишних палат, парадних і гарно влаштованих домів, де мешкали передше знатні роди, великі вельможі і гарні дами, остали тепер пусткою. Много знаменитих родів пропало на віки, а і много скарбів остало без наслідників. І много то повних сили мужів, красних женщин, цвитучих дівиць і молодців, поспідавши рано ще з своїми рідними, товаришами і приятелями, ще того самого вечера пішло пирувати з своїми предками на другім світі.

ПОЛЬСЬКИЙ ПОВСТАНЕЦЬ.

Один Ляшок венгжином запився, тай так вельможний розхоробрився, що повстанську шабельку зпід підлоги дістав, на двір вилетів, на гиндиків напав і у пень рубає.

За ним біжить його пані, тай кричить:

„Co ty robisz, Janie?“

„Chłopów bije, wszystkich wytne“.

Але жона мужа добре знала і як йому крикне:

„Zostaw, Janie, wjeżdżają do wsi moskali“.

Ляшок зараз схаменувся і вмить протверезився, шабельку геть від себе в квіти поміж густі левкої, а сам шусть у покої.

Дм. Сідлецький.

Жан Жак Руссо.

Дня 3. липня 1928 року минуло 150 літ від смерти великої людини, якої тлінні останки спочивають в Парижі в Пантеоні, себто місци, де спочивають тіла найславніших французьких мужів.

Той людиною є Жан Жак Руссо. Був це так дивний і так суперечний характер, що вже сто літ минуло від його смерти, а ще не змоглося людство видати об'єктивний осуд про него. Одні добачували в нім дивака, егоїста і аморальну людину, а другі ідеаліста, великого реформатора, демократа, поета і пророка.

Заки його тіло завезено по довгих ваганнях до Пантеону, довгий час не бракувало таких, що твердили, що Руссо повинен був скінчити на шибениці.

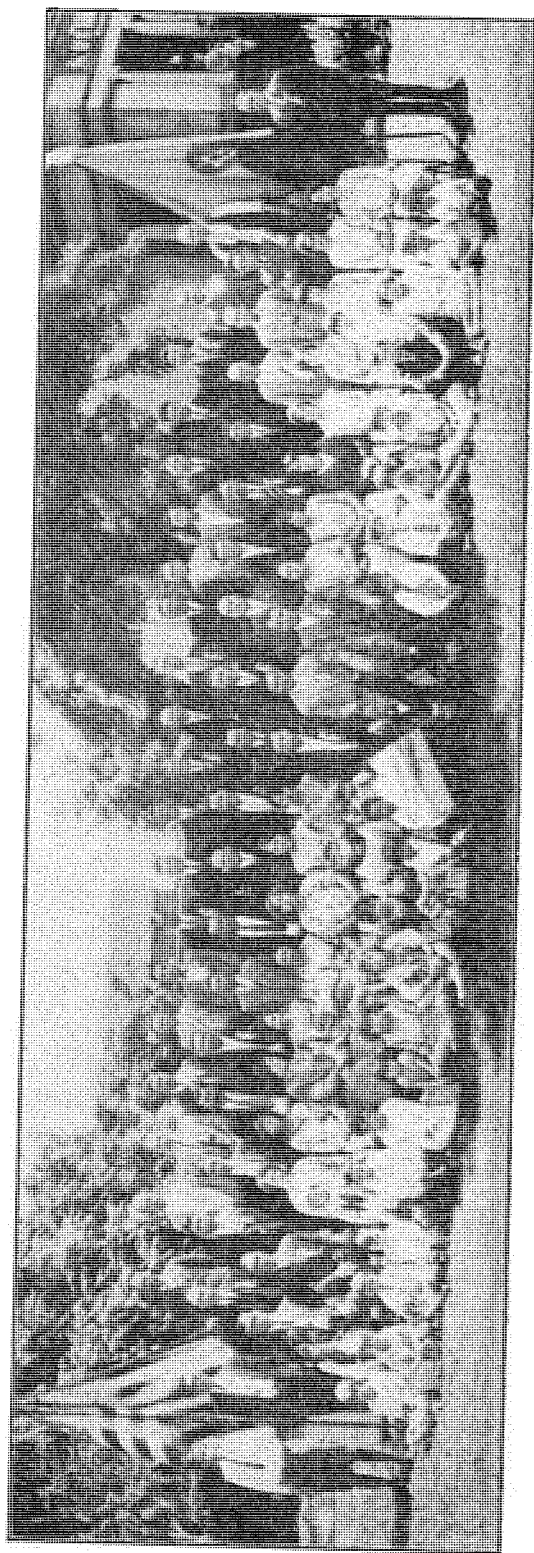
Пізнали і почали розуміти Русса, коли люде почали позбуватися упереджень і релігійного фанатизму, а навчилися глядіти на справи з наукового боку. Але й наука мала немалий клопіт з Руссом, бо самі твори Русса були дуже часто повні суперечностей. Сам він був непогамованою натурою і виливав на напір все так як почував і тому треба ставитися дуже обережно до того, всего що він написав. Бо дуже часто ним написане є тільки виразом хвилевого подражнення, а не виявом його властивої натури.

Руссо був великим любителем правди. Та любов правди довела до того, що він написав книжку „Сповідь” в якій висповідався перед цілим світом зі своїх найбільших тайн. Він признається отверто до розкішного життя, яке є суперечністю з проголошеними ним засадами. Він малює свій характер як найчорнішими фар-

бами. Він признається як малим хлопцем крав у сусідів яблука, як старшим як лякей крав стяжки, посуджуючи о крадіж одну чесну дівчину, як будучи учителем викрадав вино з пивниці, як тішився зі смерти свого приятеля, бо думав одідичити по нім гарне убране, як оженився з погоні за багатством, а не з любови і як свої рідні діти повіддавав до дому покиданців.

Можна собі уявити, що робили з тими його заявами вороги Русса. Як вони проти него уїдали, не розуміючи психічного стану писателя. А попри те все Руссо вірив в голос сумління, він робив чоловіка відвічальним за всі його поступки. Він і сам мучився над розв'язкою того, чому чоловік поступає дуже часто погано, а не йде за голосом шляхотних почувань. І роздумуючи над тим Руссо приходив до переконання, що чоловік виходить з рук Бога і природи совершенно добрим, а тільки окружене, суспільність і цивілізація так ломлять чоловіка. І звідси походить його наука про зворот до природи як до доброго і совершенного. Розчарований наукою, культурою і філософією кличе Руссо: „Колиж поверне той щасливий час, коли народи не будуть філософувати, коли ум не буде псував змислів, а воля не буде боротись з натурою”. Або: „Душі наші підлягали зіпсуттю, в міру як науки і штуки зближались до совершенности. Чеснота нас опускала, в міру як світло розуму і знання вносилося понад наш небозвід.”

Руссо вважав суспільність злом, від якого бажав людскість чимскорше звільнити. Але не хотів того робити дорогою якогось революцій-

Тов. Сокил, відділ 336 У. Н. Союзу в Клівленд, Огайо.

ного перевороту. Він знав, що з того не вийде нічого доброго. Тому був проти насильного перевороту і тому, признавав святість законів і прийнятих обичаїв. Дійсним його ідеалом було життя одиниці поза суспільністю, в стані природи, в такому, в якому живуть звірі. Там доперва можуть зникнути ті суспільні невірності, на яких побудоване теперішнє суспільство.

В своїй книжці „Еміль” показує він, як треба виховувати молоде покоління, щоби довести колись до того, щоби люде обходилися без суспільності і могли жити одиничним природним житєм. Там каже він так: „В людських інституціях все є лишень божевільністю і суперечністю. Цивілізована людина, родиться, живе і умирає в стані невільництва. Вдоволення і щастя людина не шукає в своїм власнім нутрі, в своїй натурі, а тільки в opinіi других людей. Запитуючись все других про те, що ми вартуємо, місто, щоби питати про те себе самих, ошукуємося обопільно і маємо честь без чесноти, розум без мудрости, розкіш без щастя. Зависть, ревнування, пустота, жадоба багатства і слави приголомшують найпростіші і найприродніші стремління нашого серця. Щоб вдоволити тим скусним пристрастям, приносимо в жертву здоровле тіла, спокій душі, природне чувство для чужого терпіння. Образованне розбуджує пристрасти і бажання, котрих заспокоїти не може, ставляє чоловікові цілі, яких здійснення переходить його фізичні і духові сили. Суспільні установи: родина, держава, церква, товариства т. д. замість ущасливити чоловіка, стаються невичерпаним жерелом спорів, невзгодин, борб і різного терпіння. Тим чином культурний чоловік підкопує свій фізичний

добробут і вигадує найстрашніші тортури, щоб пригнобити духа. Не дивота отже, що шукає так часто в самовбійстві спасення від дочасних мук.”

Зате, каже далі Руссо, все те є чуже людині, що живе в стані природи. Він не знає фізичних терпінь, бо його організм розвивається правильно, як наказує сама природа. Суспільні колізії, що папосять стільки турбот цивілізованому чоловікові, для него не існують. І не існує там питане власности, бо там: „Плоди природи для всіх, а земля для нікого.” Там чоловік не знає ніяких законів, що обтяжують його волю і свободу. Чоловік природи не знає, що це гриза серця, не супокій духа, стремління до якихсь розумом не понятних цілей. Чоловік природи не знає спорів ні борби о багатства, не знає, що це слава, інтриги, війни, а провадить щасливе життя посеред щедрої природи як невинна дитина на лоні своєї матери.

Руссо являється отже великим обожателем природи. З тою любовю до природи получена велика любов до народу. А з тим і вслика любов до правди.

У „Визнанню віри вікарія Сабавдського” доказує Руссо віру в Провидіне, в Бога як творця і правителя світа, в його мудрість, доброту і праведність. „Без тої віри” — каже він — годі поняти гармонійний устрій світа, його права і лад.” Як нема Бога, тоді лишень злий чоловік є розумний, а добрий позбавлений змислів”, а як матеріалізм має слухність, то тоді життя позбавлене ціли, остаєсь тільки тягарем. „Признаю — каже Руссо на іншій місци, що має стат Письма вправляє мене в подив, а святість евангелія промовляє до мого серця.”

Треба пам'ятати, що Руссо жив в часах страшного суспільного гнету і великої розпусти пануючих клас. Його слова повороту до простої природи були голосом з другого, незнамого світа. Покидати багатства, розкіш, славу, забави, а жити простим жителю і уважати це ідеалом — вважалося божевільністю. Та ні сучасне ні пізніші покоління не могли звільнитися зпід впливу творів Русса. Кожде його слово звернене проти фальшу, лукавства, брехні і гнилі тодішньої класи цивілізованих, залишило свій слід не тільки в Франції, але на всіх культурних народах. Він завернув уми письменників від сальонової м'якості і пудри до природи, а з нею : до простого народу. Він оживив в той спосіб світову літературу, відроджуючи поезію, повість і новелю.

Великий вплив Русса пізнати і на полі виховання. Він домагався виховання самостійно думаючих людей, а не маріонеток, як це було тоді в моді. Він намагався виховати індивідуальність, а не манекіна, штучно спренарованого для якихсь державних, церковних чи кастових цілей.

А вже найбільше вплив Русса треба добачувати на полі політичним

і суспільним. Руссо належить до тих великих умів, що підготували велику французьку революцію. Всі ті великі революціонери як Робеспер, Марат чи Дантон, були виховані на творах Русса. Всі ті свободолюбні кличі про права людини, про свободу віри, слова і преси, були ділом творчості Русса.

Але і всі утопійні науки до теперішнього комунізму включно знаходять попертя у творах Русса. Та як ми вже зазначили цілий Руссо повний суперечностей. Він сам був свідомий того, тому і був проти всякого насильного суспільного перевороту, себто такого, який счинили московські більшовики. Руссо був проти таких експериментів, бо вже тоді здавав собі справу, що такий переворот це тільки руїна, зворот до гіршого, а не до кращого.

Та попри суперечності твори Русса так багаті в перли людського духа, що ще сьогодні можна в них вчитуватися залюбки, ще сьогодні не втратили вони в багатьох своїй вартості. Бо свою роль у визволенні людського духа і визволенні народних низів з фізичної неволі вони вже відіграли.

ТАМ УЖЕ БУВ.

Селянин Іван Випридух, вернувши з Америки, занедужав. Збираючись покинути сей світ, виповнив християнський обов'язок, висповідався. Висповідався, запричащався, а тоді вийняв зпід подушки свій заграничний паспорт і подаючи його священникови сказав:

„Коли умру, то прошу єгомосця покласти сей паспорт мені в домовиту”.

Здивований священник відповів:

„На той світ, Іване, паспортів не треба”.

„Та і я се знаю прошу єгомосця, тільки сей паспорт такий, що з ним мене пропустять прямо до раю, бо така вже віза на тім паспорті є”.

„А про чистилище Іване забувесь?” відповідає священник.

„Отом то власне не забув, бо в чистилищу я вже був і тепер дорога мені лежить прямо до неба”.

Дм. Сідленький.

РЕДАКТОР НА НЕБІ.

(Японська байочка).

Сотворивши людей, Господь Бог подумав собі, що булоби добре, ко-
либ кожний з них заробляв собі вла-
сною працею на життя. Проте, без
проволати, поручив архангелам скли-
кати всіх людей перед небесний пре-
стол.

Коли всі люде зібралися, приказав
Господь Богпринести великий мішок,
в котрім находилися всілякі звання
й заняття. Коли се зроблено, розпо-
чав розділювати поміж згромаджен-
них те, що находилося в мішку. І в
той спосіб один став столярем, инший
кравцем, третій шевцем, четвертий
антикарем.

У своїй незглубимій мудрости,
Він зробив так, що всі були вдово-
лені й всьо сталося з найбільшою
справедливістю.

Хто мав оборотний язик і від-
значався краснорічівістю, того зро-
блено адвокатом; хто відзначався
мужністю, став жовніром; хто вмів
скоро втікати, — скарбником; хто над
усе цинив справедливість, — суддею;
хто любив „трубіти“, — капельмай-
стром; хто був приступним і поваж-
ним, — радником; хто грішив розлі-
зливістю, — міністром; хто любив
спати, став сторожем; хто багато
говорив, — купцем; а хто був про-
стакуватий, — жандармом. Хто лю-
бив багато обіцувати, став послом;
хто любувався у підвишках, — вла-
стителем камениць; хто любив соло-
доці, — цукорником; хто мав черво-
ний ніс, — дрогерником.

У той спосіб поступав і розділю-
вав свої дари Творець, доки не випо-
рожнився цілого мішка. Не забув і
про тих, що мали покутувати за чи-

сленні гріхи й поробив їх учителями,
телефоністками й швачками.

По скінченню поділу хотів Го-
сподь Бог відпустити вже людей до-
мів, коли зпоза небесного престола
відізвався жалібний голос:

— „А мені, Господи, не даш нія-
кого звання?“

Творець застановився.

У дійсности забув про чоловіка,
що, случайно чи вмисне, сховався за
престолом, щоби прислухуватися, а
опісля критикувати.

— „Добре!“ — відізвався Гос-
подь Бог. „Одначе поділ вже скінче-
ний. Як бачиш, мішок вже порожний,
всі звання роздані, щож я тобі дам,
нещасливче?“

По короткій одначе надумі звер-
нувся до всіх людей і сказав:

„Як примірні Божі діти мусите зло-
житися для сього нещасливця на знан-
ня інакше станеться скандал“.

Люде почали невдоволено шепта-
ти між собою, але противитися Бо-
жій волі не думали. Кожний, як се
звичайно діється, коли жертвуємо
щось під примусом, рішив у своїм
серці віддати найгіршу часть свого
звання.

І так адвокат дав йому трохи своєї
краснорічivosti й велику часть кру-
тїйства; артист свої бажання; жовнір
зухвальство, учитель половину своєї
бїди, усі вчені трохи зі свого знання.
Придворні слуги подїлилися з ним
своею чємністю й гладкістю; поети
дали йому досить зі своєї фантазії
й свого запалу; а дрогерник трошки
зі своєї штуки викпивання людей,
яку собі присвоїв, підроблюючи фар-

бовану воду з соком, замість жолудкових капель.

Можна собі представити, що за паштет витворився з тих пожертвовань.

„І щож ти, нещасливче розпічнеш робити з тими обрізками?“ — запитав сумно Творець.

— „Дам собі раду“, — відповів врадований з іронічною насмішкою — „стану редактором, щоби відвдячитись моїм добродіям!“

Господь Бог зацікавлений, каже:

„Не знаю, що створиш, але покажеж мені се“.

Редактор сповнив Божу просьбу.

Слідуючого дня Господь Бог раненько побачив на столі розложене простирало паперу, задруковане друкарським чорнилом, і прочитав напис: „Небесна Труба, великий популярно-поважний денник“.

„Що се за новина?“ — подумав і почав дальше переглядати.

Чим довше читав, тим більше зацікавлювався.

„А то спритне ество! Я стільки літ сиджу в небі й нічого не знаю, а зібрав новинок! І як ще рубає!“

„Небесна Труба“ дійсно рубала правду в очі.

Говорили про се заголовки статей, з яких одна доносить про надужиття помічників св. Петра при впусканню душ до неба, инша немилосерно критикувала ангельські хори, а третя безцеремонно заповідала усім про крадежі в магазині з небесною машиною її перепачковуванню її на землю.

Рівнож хроніка переповнена була сензаційними новинами. Про роман Єви з вужем писалося в чемній формі, хоч драстично.

Що більше!

Величезними буквами повідомлялося читачів „Труби“ про незвичайно

таємничу справу щезнення королівських відзнак, а між ними й небесної корони. Відповідно до вісток, поданих „Трубою“, в сю аферу замішаний був теж і маршал небесного війська святий Архангел Михаїл. Зі змісту деяких вершиків у тій новинці можна було догадуватись, що підготовлює він якісь заговори й що його підозрюють про сховання небесної корони в невідомій цілі....

Дальше писалось обширно в тій же самій статті про нерівність військових старшин і про особлиwsze відзначування через Начальну Небесну Команду тих легіонарів св. Михаїла, котрі перші пішли боротися проти Люципера.

Та на тім ще не кінець.

Якийсь фаховий письменник робив закиди св. Михаїлови, що він дилетант у військових справах. А навсєдені докази були так переконуючі, що Господь Бог поважно застановлявся над тим питанням, чи не належало би витязеви над Люципером дати димісію й післати його на заслужений відпочинок.

Скінчивши читати „Трубу“ задумався Творець глибоко.

Без сумніву — сказав він сам до себе, сей редактор — то небезпечне ество! Треба поговорити з ним на розум! Інакше цілковито підірве мій авторитет і викличе своїми неосторожними статтями якесь замішання.

Несподівано війшов божий адютант і сказав:

— „Незнакомий громадянин домагається авдієнції“.

— „Відмов йому. Я дуже занятий“.

„Я заявив йому се, одначе він не хоче відійти. Взагалі: виправляє авантури й грозить критикою. Він говорить, що є представником публичної опінії.“

— „Впусти його“.

І перед Господом появився редактор „Труби”.

— „Я прийшов на інтерв'ю розмову з Тобою, Господи. Суспільність, якої я є представником, бажає довідатися щось про найближші наміри свого Володителя. Поставлю проте кілька питань”.

„Слухай небоже, чи ти признаєш яку святість?” — питає добросердний Господь. — „Нападаєш на всіх, критикуєш усьо. Застановися”.

— „Се доперва початок” — за-

сміявся редактор. „Одначе в слідуючих числах покажу, що умію. О, о! Маю стільки інтересного матеріалу, що довершу повного перевороту”.

„Сину! І ти зможеш що-дня писати й що-дня видавати свій часопис?”

— „Від завтра буде він виходити два рази денно” — заявив редактор.

Тоді добрий Господь рішив виїхати з неба й зійти на землю: Досить було Йому редактора й часопису.

СТАРИЙ ОСЕЛ І ЙОГО ДІТИ.

Заходить раз селянин в повітове староство тай читає: Jan Osioł, powiatowy starosta, — так на дверях на табличці було написано.

Входить селянин несміло, вклонився тай подав Ослови просьбу. Осел розглянув, щось на ній начеркав і говорить:

„Idź, poczekaj. Zaraz otrzymasz polecenie do gminy”.

Вийшов селянин, чекає. Чекає годину, другу. Далі й трета минає. Аж виходить сам староста, вздрів селянина тай до него:

“A czego jeszcze czekasz? Przecież twoja sprawa już załatwiona”.

„Отож власне, що ні”, каже він, а табличка „Ян Осюл” так мигтить селянинові перед очима. Та пан Осел, боги були здорові, казали залатати мою справу, тільки оті: (показав на канцелярію) ослючки ще не залатали”.

Пін староста пішов в канцелярію і зараз виніс доручення і каже: Na, doręcz to naturalnemu osłowi, twemu wujtowi”.

Дм. Сідлецький.

ЧИСЛА ТІЛЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КРОВИ.

Один німецький медичний журнал пише таке про число тілець у людській крові:

Колиби покласти червоні тільця крові дорослого чоловіка одно коло другого, як монети, то лінія утворена ними булаби 187,000 км. довга. Значить, можнаби нею окружити 47 разів земську кулю.

Колиби ми числили їх зі швидкістю 10 на секунду, то потребаби було 80,000 літ на почислення 25 біліонів тих тілець, які містяться в 5 літрах крові дорослого чоловіка.

З червоних тілець дорослого чоловіка можнаби було уложити міст, який сягавби до місяця. Уложені побіч себе 35 мільярдів білих тілець людської крові утворилиби дорогу 10 метрів широко а 350 км. довгу.

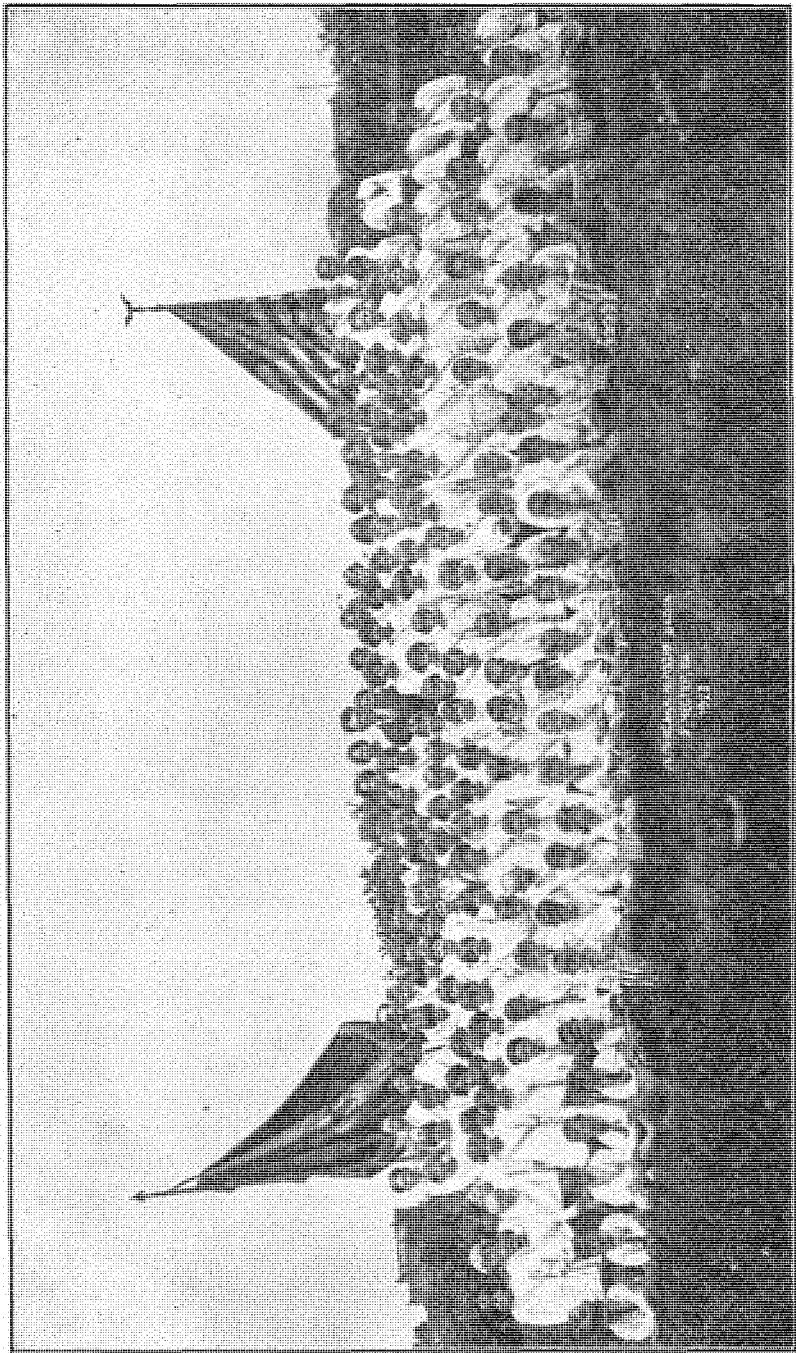
ХИБА.

(З уст народа).

„Ладний бувби з тебе чоловік, тільки що в тебе ніс межи очима, як у старця”.

— „А в тебе хоба не так?”

„Ні, в мене так, як у цісаря”.

Українська Народня Школа у Честер, Па.

КІЛЬКА СЛІВ ПРО ГІГІЄНУ.

Один зі звісних віденських лікарів др. Густав Гартер видав недавно книжку під наголовком: „Хорий або нервовий жолудок”. Не є се твір призначений для фахівців, але для широких мас населення, бо з розвитком культури щораз більше й щораз частіше псується діяльність жолудка, сього органу, що грає так важну роль в людськiм життю.

Чому дикі звірята так рідко, а „пан землі” чоловік, так часто нездужує? — Відповідь на се проста й коротка: Звірята ведуть саме таке життя, до якого призначила їх натура, причім інстинкт спрямовує їх на шляхи, призначені для здоровля одиниці й її потомків. Зате в чоловіка сей інстинкт щораз більше зникає і то тим більше, чим на вищий ступень культури він підноситься. Цивілізація звела людей, під гігієнічним оглядом на бездорожжа так, що вони зі всіх сотворінь на світі найбільше підпадають усякого рода недугам.

Ідеалом цивілізованого чоловіка є вигода й уживання розкошів. Вигода спричинила, що стараємося „принести полекшу” нашому тілови при помочі праці інших людей й машин. Охота вживання розкоші спричиняє, що при помочі огня стараємося приготувати для себе як найвибагливіші страви й труїмося всякого рода алькоголями, кавою й тютюном; тим чином підкопуємо найбільше життєві функції організму.

Се є два головні вороги здорового жолудка — на гадку д-ра Гартера. Погляньмо лише — говорить він — на дітей селян або ремісників, а побачимо, що в них майже ніколи не

лучаються жолудкові недомогання; противно, занадто довге пересиджування, вибаглива пожива й занадто томляча умова праця ділають шкідливо на наші жолудки.

Дуже цікавою є статистика, яку подає др. Гартер. Впливає з неї, що первородні діти звичайно мають далеко слабші жолудки від дітей тих самих родичів, які вродились пізніше. Перші діти звичайно не є найсильнішими ествами, які може породити на світ матір. Пізніше уроджені є звичайно лучше розвинуті так під оглядом умовим як і фізичним.

Автор додає тут: „Для будучих поколінь не є проте доброю заповіддю ограничувати число потомків до одного або найбільше двох дітей, як се загально тепер приймається. Як проте можна запобігти щораз сильнішому й загальнішому зменшенню числа здорових жолудків?”

Доктор Гартер подає на те цілий ряд способів. Передовсім немовлята повинна кормити матір. Штучно кормлені немовлята мають звичайно лихі зуби й через те нездужають на всякі жолудкові недуги. Дальше радить він положити кінець уживанню „вибагливих” страв. Вже від дитинства треба призвичаювати дітей до „простих” страв, а передовсім до сирої, а не вареної або печеної поживи. Овочі, сирі городовини, рідковця, мокрва, салата, помідори і т. п. городовини, що мають в собі як найбільше „вітамінів”, повинні творити щоденну поживу наших дітей.

Коли сих рад будемо держатися, без сумніву будуче покоління буде о много здоровше.

БАГАЧІ.

(Байочка)

Жив собі раз багач, який у протязу многих літ ошаджував і жалував всього собі й иншим. Ніколи не дав грошика убогому, ніколи не попержального милосерного підприємтя. Коли на нього напирано відповідав: „Не маю ніщо до роздачі; мушу подумати про себе, бо гріш є нинька всім...”

Коли надійшла для нього хвиля попрощатися з тим світом, сказав до окружаючих його синів:

„Зобов'язую вас, щоби ви вложили до моєї домовини мішочок наповнений грішми; хто знає, чи їх там, на другім світі, не буду потребувати так-самому як тут на землі...”

Сеї самої ночі вмер; діти, шануючи волю вітця, вложили досить великий мішочок з грішми до його домовини.

Перейшовши коротку дорогу смерті, пробудився багач серед величавих небесних піль і піким не питаний проходжувався веселий і свободний.

Несподівано побачив на великім столі уложені найгарнійші овочі, які тільки могли рости в раю: фіґи, ананаси, яблука, виноград, бапани.

Багач приступив поспішно й спитав ангела, пильнуючого овочі: „Кілько коштує оте червоненьке яблочко?”

— „Один гріш”. — відповів поважно ангел.

„Дуже дешево!” — подумав багач. — „А тамтой виноград?” — спитав далі.

— „Теж один гріш”.

Засміявся багач і сказав:

„Коли так, то куплю відразу цілий сей припас”.

— „Добре”, — відповів йому ангел. — „Плати”.

А багач витягнув з поспіхом свій мішочок, який діти вложили йому до домовини й виняв з нього не гріш, але золоту монету. Одначе ангел, взявши до руки монету й оглянувши її з усіх сторін, віддав її багачеві, кажучи:

— „Ся монета — ніщо в нас не значить!”

Зажурився багач і сейчас слідууючої ночі з'явився в сні своїм синам і так промовив до них: „Возьміть з домовини золото, бо воно не має ніякої вартости в небі, а за те вложіть до домовини мішок з грошами, щоби я міг купити за них усьо, що потребую.”

Сини безпроводочно виповнили батькову просьбу.

З тріумфом пішов багач вдруге до стола з овочами й вже здалека, закликав до ангела:

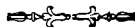
„Тут є гроші! Бери скільки хочеш, і дай мені ті овочі, бо я дуже голоден.”

Але ангел потряс головою поважно й зі смутком:

— „Не приймаємо тут” — сказав, монет, які тримаєш в руці, а лише тільки ті гроші, які ти клав у часі своєї земної мандрівки в руки просячих милостині й потребуючих. Подумай: може ти дав коли гріш жебракови? може запоміг убогого?”

Багач спустив голову до землі. Ні він ніколи — не зробив сього, про що згадував ангел...

Несподівано повів сильний вітер, і струтив багача геть — у пропасть безнадійного забуття...

ГУМОР І САТИРА.

(З уст народа).

Жених.

Один парубок щось дуже довго парубкував. Заходився все женитися, а вженитися не міг. Каже йому нарешті батько: „Та женися вже раз, сину. Що так будеш ходити?“

А син на се каже: „Та з ким я буду, тату, женитися? Ви тату маму по-сватали, а мені кажете чужу брати“.

Саме час.

Один кум: „Пощо ви свого сина женете? Таж то ще дитина. Молоде й дурне“.

Другий кум: „Ба, куме, та бо то добре дурня оженити. Як до розуму дійде, то не схоче“.

Не дурний:

Поніс чоловік на ярмарок полотни продавати. Під вечір йому його її вкрали. Приходить він дсмів і каже: „Ото, жінко, нині цілий день страх по отню крали. Але я не дурень: я цілий день своє носив. Аж під вечір мое вкрали“.

Косарі.

Косили на сіножати батько й син. „Ой“, каже батько, — „якже ми мало вкосили“.

— „Ей“, каже син, — „ви старі, я молодий, — кому то було косити“.

Але сіли вони полуднувати.

„Йой“, каже батько, — „якже ми мало вкосили“.

— „Ей“, каже син, — „ви старі, я молодий, — кому тут було косити“.

Але сіли вони полуднувати.

„Йой“, каже батько, — „якже ми багато зіли“.

— „Га“, відгукнув йому син, — „ви хлоп, і я хлоп, чи не було кому?“

Купці.

Надїхав чужий чоловік під село й питає селянина: „А чим там ваші люди займаються?“

„Торгують“.

Чужинець здивувався. На селі, і люди торгівлю живуть. Ще коби були боднарі, або столярі.

„А чим жеж вони торгують?“ — питає.

„Хлібом“.

„Як то хлібом? Перевозять звідки чи що?“

„Ні. Намолотять в осени та несуть продавати. Рахувати — купець. Іде відтак на весну й назад відкуповує. Рахувати — знова купець. Ну, чи не купці?“

ДОБРИЙ ЖЕНИХ.

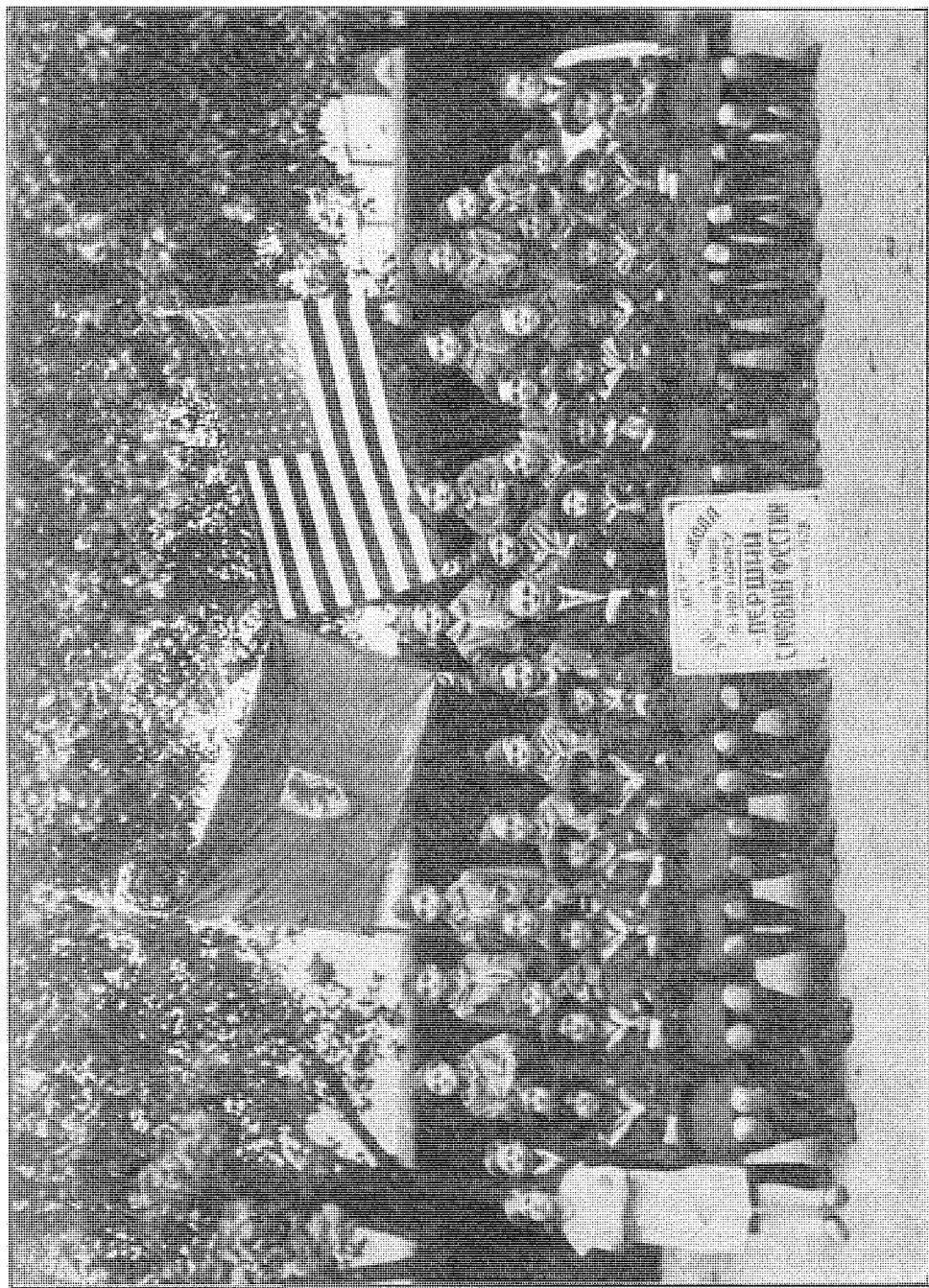
(З уст народа).

— о —

Загадав один парубок на передновку женитися. Ішов він на друге село сватати. Переходив він долиною попри озеро. В них жаб було багато, і вони цокатили своїм язиком, а парубок слухав се ц котіння й дослухав я в них таке: Здавалося йому, що жаби говорили: „Не маєш ні круп ні муки-ки-ки, не маєш ні круп ні муки-ки-ки, а жєпивбис-се-се-се!“

Парубок тоді й догадався: „Таки правду жаби повідають“. І вернувся домів.

— о —

Українська Школа при 106 улиці в Нью Йорку.

КОЛИ, ЯК І ЩО ПОВИННІ МИ ЇСТИ АБО ПИТИ?

1. Коли їсти? Найвідповідніше робимо, коли їмо тричі на день, щоб жодук у перервах доволі міг відпочати. Далі треба вважати, щоб вечером не їсти за пізно а також не за богато, бо тоді наслідком злуки жолудкових і мізкових нервів працює мозок за богато. Наслідком того сон є неспокійний і менше покріплючий. Тесаме буває, коли перед самим спанням умово дуже виснажуємося, чи то читанням, чи надмірним думанням, колотнечою або диспутами і т. д. Так звертаємо струю крови занадто до мозку, а сон наслідком неспокійних примар є менше покріплючий.

2. Як треба їсти? Найважнішою умовою є, щоби всякі страви як найдовше пережувати, а то з двох причин: треба страви тому довго пережувати, бо щойно так при травленні так важна слина достаточо змішається зі стравою. Дрібно треба тому пережувати, щоби зубами приспособити страви достаточо для жолудка. Щойно тоді може жолудок витворити відповідну кормову папку. Та коли хочемо жолудкові дати як найдрібніший харч, треба мати добрі зуби, що на жаль у нинішнього покоління рідко буває.

Коли хочеш мати здорові зуби, треба їх зчаста чистити і не вживати ніяких горячих страв ні напиків. Це дуже шкодить зубам. Але й гортанці та жолудкові шкодить, коли проковтуємо горячі страви і напикки. А саме треба дуже вважати на це, щоби не вживати холодних надто і горячих страв безпосередньо по собі, бо тоді пищимо скоро емалію (скливо) зубів. Ця емалія це найприродні-

ший охоронний засіб зубів. Зуби тоді напевно стануть боліти і псуватися. Далі не добре є їсти за богато зуп і напикки. Хліб треба їсти досить твердий, а не розмякчений. Зуби є на це, щоби пережувували і цю службу повинні робити. Зуби, що не сповняють своєї служби, також заходують. Треба тут згадати, що кожний при відповіднім способі життя може й до гробу взяти зовсім здорові зуби. Доказано, що і недугу зубів можна одідичити і перенести наслідком зіпсованих соків. Тому теж одному поколінню не вдасться їх зовсім вилічити. Але й це є певне, що болі зубів уже більше не будуть приключатися, коли людям удасться мати знесу здорові соки, а завдяки цьому і здорові зуби. Між звірятами, що живуть на волі, нема майже таких, що малиби хорі зуби, так як люди.

Далі приповідка каже: „Коли пайліпше смакує, перестань”. Наука ця, дана людям у пишішніх, природі противних умовинах, є дуже мудра і варта над нею призадуматися. Годі повірити, щоби природа, що взагалі так мудро ділає, мала людині дати більше апетиту до їди і пиття, ніж вимагає його організм і може знести без шкоди. Колиж, на жаль, до нині буває так, що людина має більше апетиту тай тому теж більше їсть, ніж служить його тілу, то треба здогадуватися, що це не є нічого природного, лише є це обяв противний природі. Пригляньмося птахам й іншим звірятам, то не побачимо ніколи, щоби по їді, хай буде й найобильніший, відчували болі.

Хоч загально втерлася думка, що з повним жолудком не добре є кла-

стися на спочинок, то таки треба тут порадити кожному, хто може собі на це дозволити, щоби по обіді поклався на 30—45 хвиль, витягнувшись. Коли всі члени тіла спочивають, до услуг жолудка є весь обіг крові, а тоді жолудок може краще травити. Далі добре є після обіду в огороді або дсенебудь на дворі кілька разів як найглибше відітхнути, щоби крові доставити досить кисня, який найліпше влекшує травлення.

3. Що треба їсти і пити? Передовсім їсти страву легко-стравну та вільну від усяких шкідливих складників. Тільки тоді можемо бути справді здоровими. Під нешкідливою стравою, легкою до стравлення, треба розуміти усякі овочі, котрі родить земля і які досягають завдяки їй, приміром збіжжя, а саме пшеницю, з якої печуть поживний, покріплюючий т. зв. Грагама хліб або разовий. Пшеничний або разовий хліб Грагама є тому такий поживний та здоровий для людей, бо має ще клий, який є під самою лупинкою, а який, крім інших здорових прикмет, має в собі ще багато фосфору. **Для мозку фосфор є дуже важний.** Без фосфору нема ніяких думок, каже Молешот. Тому цього важного споживного складника не слід відбирати хлібові, бо він однаково потрібний для тіла і душі.

Пожалування гідне, що так важного поживного засобу, як пшеничний хліб Грагама, дуже багато людей не знає навіть із назвища. Далі треба їсти зеленину (городовину) і стручкові овочі, бараболі і т. д. Дуже важні для здоров'я людини є овочі та суніці. Хоч овоч сам не може виживити людину, яка нині так тяжко й виснажуючо мусить працювати, то це ще не доказує, що люди у первісних часах не живилися різними ро-

дами овочів. Перші люди жили, як відомо, в тепліших і в урожайніших околицях, а там ще нині ростуть різні роди овочів, приміром овоч хлібовий, дактилі, мельони, фіги і т. д., які самі можуть виживити людину. Надмірна праця, виснаження нинішнього покоління це також неприродний об'яв, який люди самі на себе наклали. Згідно з правом природи не потребує людина навіть половини стільки працювати, тому теж не потребує такої дуже скріплючої поживи, як нині воно на ділі є. Знані голодомори, як д-р Таннер, Суччі й інші, доказали, що людина до життя не потребує багато поживи. Овочі повинні бути щодня на столі, бо вони оживлюють організм, відсвіжують його і додають здоров'я.

Коли згадка про **м'ясо**, то згори треба зазначити, щоби його не багато їсти. М'ясо ділає подразнюючо й тому шкодить організмові. **Що м'ясо не так добре є їсти, як багато людей думає, пізнати хочби з того, що лікарі забороняють їсти м'ясо всім хорим із горячкою.** Пожива, що шкодить хорим, мусить теж і здоровим чимало шкодити, може більше приносить шкоди ніж пожитку, але ми це не зараз відчуваємо. Але бо й **поживна вартість м'яса не така велика, як багато людей думає.** 1 фунт пшеничної разової або іншої разової муки, стручкових овочів і т. д. має більше поживних складників, ніж один фунт найліпшої волонини.

Саме щодо цього ще дуже багато людей помиляється. Думають, що як з'їдять багато м'яса, то додадуть тілу багато сили і здоров'я. Думають, що з м'ясом їдять справжню життєву силу. Надмірно багато м'яса їсти не є добре!

Щодо напитеків: кави, чаю і т. д., коли при нинішніх обставинах лю-

дина вже не може відвикнути, то повинна їх пити як найменше. Найздоровшим напитком є **свіжа** джерельна вода. Хто свіжої води не може знести, є хорий і буде хорий доти, доки вода не послужить йому. Хоче хто того навчитися, хай поступає ось так: З початку пити лише мало, менше-більше стільки, скільки лікар хорому записує лікарства, тобто що години столову ложку, щоби ослаблений жолодок міг розігріти воду. В противному разі ділає шкідливо, замість пожиточно. Помало збільшувати скількість води, аж вкінці можемо випити досить води. Людина, якій не служить ані вода ні сві-

жий воздух, не є дитиною природи, лише скарловатілою істотою, схожою на зісохлу рослину.

Далі можна теж пити **молоко**, не фальшовану чеколяду. Треба тут зазначити, що найславніші лікарі радять не достарчати тілу корму в плинний, лише в твердін стані. Лише немовля кормиться молоком і плинним кормом. Напитки в старшій віці повинні лише покривати втрати, які повстали в крові наслідком віддихання, зіпріння і т. д. і ділати побуджуючо на травлення. Тому неприродним є надмірне пиття, а ще й до того запиватися по коршмах!

Володимир Самійленко.

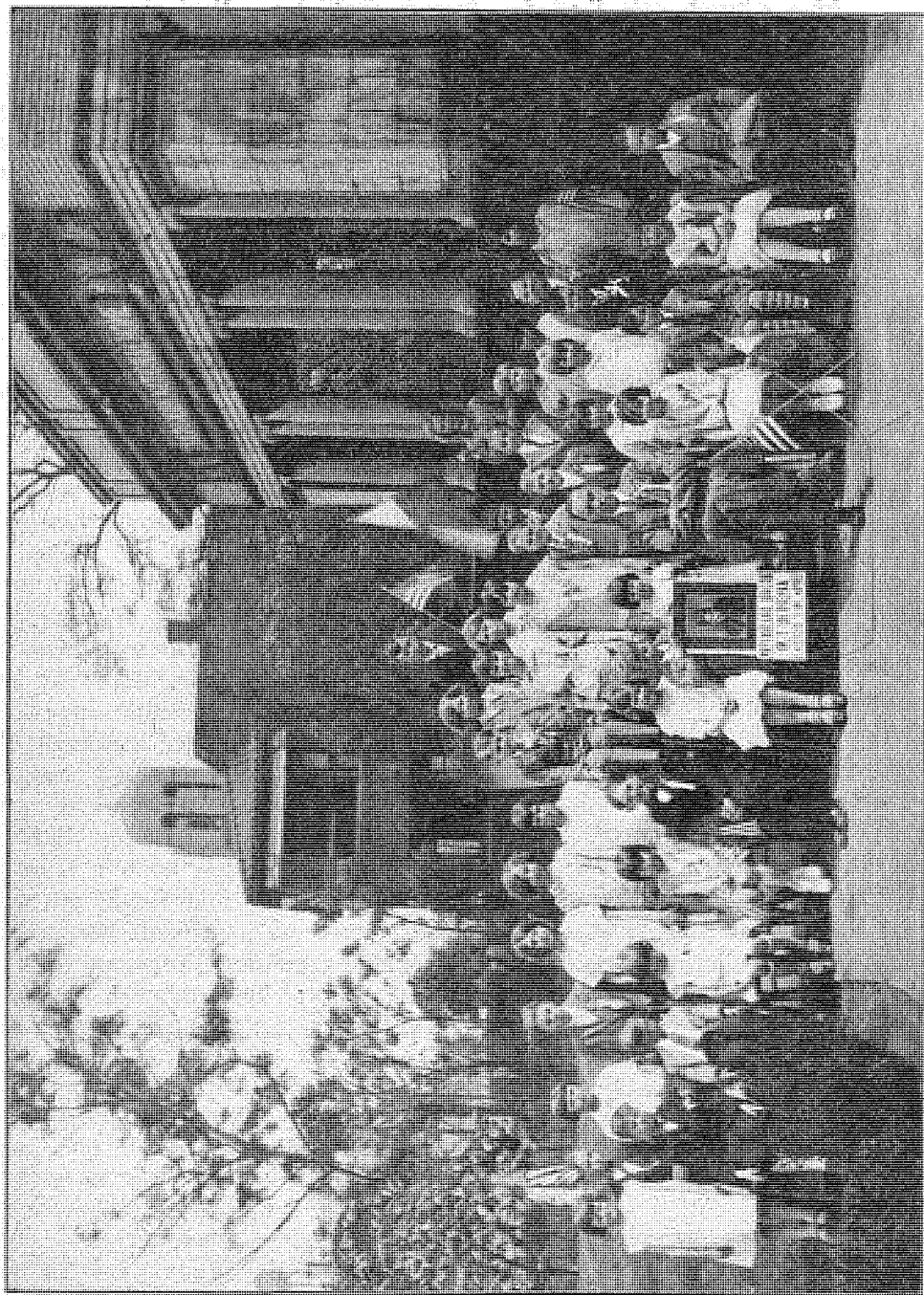
НЕВДЯЧНИЙ КІНЬ.

Хто в воза коней запряга,
То гречно їх не просить.
Та добрий пан сказав, що вже
Того порядку досить.
І, зануздавши раз коня,
Він став питати в його:
„Чи вас у корінь запрягти,
Чи з боку — і з якого?
Коштовні віжки почепить,
Чи з простої сириці,
У голу руку взять батіг,
Чи брати й рукавиці?“
Та мабуть кінь невячний був,
А то й дурненький, може,
Бо на ласкаві ці слова
Він одповів негоже:
„Язык ваш любо так брєнить,
Як добрії цимбали,
Але булоб мене спитать
Як ще не зануздали.
Я знаю — віжки всі цупкі
Чи з шовку чи з ременю;
Батіг усякий дошкуля,
Як вам попався в жменю.

Та й ще скажу: як чорт-зна-що
Я тут возити маю,
То краще-б я не запрягавсь
Ні в корінь, ані з краю”.

Припис на довголітність.

Один англійський лікар подає слідуючі приписи на довговічність: 1. Спати треба 8 годин на добу. 2. Спати належить завжди при отвертій вікні. 3. Не ставити ліжка коло стіни. 4. Кунатися кожного рана в воді о теплоті тіла. 5. Перед сніданням вправлятися фізично. 6. Їсти умірковано. 7. Уникати алькоголів. 8. Щоденно відбувати фізичні вправи на свіжій воздусі. 9. Не позваляти звірятам перебувати й спати в помешканню. 10. Перебувати як найдовше на селі. 11. Змінати роди свого заняття. 12. Відпочивати по якимсь часі на свіжій воздусі. 13. Ограничати свої високі стремління. 14. Заховати душевний спокій.

Українська Школа ім. Т. Шевченка в Клівленд, Огайо.

ПРО ХЛОПА ЩО ЛЮБИВ ДУЖЕ СОЛОДКЕ МОЛОКО.

(Із лемківських казок).

Було двоє людей, жінка і чоловік. Той чоловік любив страшно солодке молоко і все, як жінка корову здоїла, тай він завсе випив молоко тото. І страшно спався, був дуже товстий. Одного разу приходить до тої жінки дід і просить у неї масла. Вона йому повідає, що нема масла, бо має такого чоловіка, що все солодке молоко випе. А той дід повідає їй, що би йому добре заплатила, то порадить так, що її чоловік не буде більше молоко солодке пити і масла буде мати досить. Добре. І на другий день приходить той дід до її чоловіка тай каже йому:

— Дай Боже щастя!

Той йому відповідає:

— Дай Пане Боже!

Звідується той чоловік у того діда:

— Що там чувати, куди ви ходите?

А той дід йому відповідає: — Не добре чувати! Одн пан був, не їв нічого, лише солодке молоко пив і зівстав тівний тай мав теля.

Той газда дідові щось дав і дід пішов. Приходить жінка до дому, чоловік каже їй, що би вже йому біль-

ше солодкого молока не давала, лише квасне. І вона так зробила, дала йому квасне молоко. Він квасне молоко випив, зачало в ньому воркотіти, він застрашився, що буде телитися і думає собі: Ганьба мені буде — каже — піду відси геть.

І забрався і пішов. Іде, іде, прийшов в оден ліс і найшов там чоботи, а в тих чоботах ноги були, що колись вовки зіли якогось чоловіка. І взяв він ті чоботи. Йшов, йшов аж до вечера тай прийшов до одного газди та просився на ніч. Той газда його прийняв. Той чоловік був дуже змучений, казав собі на землю постелити соломі. Газда йому постелив і положився спати. А тому газді отелилася в ночі корова і він теля вніс до хати. А теля пішло до того чоловіка тай лягло собі на соломі. Той в ночі обудився, намацав теля при собі тай застрашився, що вже отелився. Тай утік. А ті чоботи забув, що найшов у лісі з ногами. Рано газда встає, дивиться, чоботи є і в чоботах ноги є, а того нема, що ночував. І каже так до жінки: Мусіло того чоловіка теля зісти, заріжмо його, бо і нас поїсть. Тай взяли і теля зарізали.

У СТАРОСТАХ.

(З уст народа).

І приїхав парубок до дівки в старости. Старости пішли до хати, а парубок лишився на дворі. Не могли довго злагоди зробити й парубка не кли-

кали до хати. Зголоднів парубок, витягнув хліб зза пазухи та їсть.

Вийшла дівка на поріг та поглянула на двір. А там вітер зі снігом дув. Вона й каже: „Отто мете!”

А парубок думав, що се вона про нього, і відрубав: „Мету, мету, але моя мені мати дала, а не твоя”.

ПРО БАБУ, ЩО ВІДДАЛАСЯ ЗА ЧОРТА.

(Народна казка).

Була одна баба-вдова, страшно хстїла віддатися. Але ніхто не хотїв, бо дуже недобра була. А нарешті то-та баба повідає: Щоби і чорт прийшов, то віддалася би за нього. І чорт приходить і баба віддалася за чорта. І стали обоє газдувати. Баба тота мала такі корчі тай того чорта все до снідання посидала тоті корчі корчити. Одного разу пішов чорт корчі корчити тай приходить на снідання а баба йому повідає:

— Тай вже прийшов ти, а дрова де?

Чорт бачить, що з бабою не порадить і втік. Втікає чорт і надивав хлопа по дорозі тай звідується того хлопа, де він іде. А той хлоп йому каже, що оженився з вдовою-бабою і не міг із нею дати собі ради тай лишив її й іде геть. А чорт йому так-само розповів, що і він так зробив. І каже:

--- Підім оба разом.

І йдуть, аж перед вечером хочеться їм їсти тай каже так чорт до хлопа:

— Тут є недалеко коршма, а піду до тої коршми і там буду страшити, буду всім кидати, а ти прийдеш і будеш на ніч проситися, а вони тебе не схочуть прийняти. А ти скажи, що ти порадиш тому, що не буде тут страшити, щоби тобі дали триста ринських.

І пішов той чорт наперед до тої коршми тай став страшити, став усім кидати. Аж приходить той хлоп і проситься на ніч. А жиди йому повідають:

— Деж тут будеш ночувати, коли тут страшить?

А він повідає так:

— Заплатіть мені добре, то я вам того страху вижену.

— Та скільки хочеш? — звідуються жиди.

— А він каже: триста ринських. І дали йому жиди триста ринських, лише щоби того страху вигнав.

А він узяв, зайшов попід лавки тай назбирав сміття, взяв огню, покурив і чорт пішов. Виходить той хлоп на двір і чорт до нього так каже:

— Маєш тепер триста ринських, ідиж газдуй, а я піду до того млина за водою і там буду страшити і перекидати все. Але ти, щоби не ходив мене більше виганяти, бо я тобі голову відтяв би.

І так розходилися. Хлоп пішов до дому газдувати, а чорт страшив у млині. Люде довідалися, що там є такий хлоп, що вигнав із коршми страху, тай пішли, просили, щоби він пішов вигнати чорта з того млина. І хотіли йому заплатити, скільки лише сам схоче. А той хлоп боявся піти вигнати того чорта, бо йому йшло про голову, щоби йому чорт не відтяв. Але нарешті обіцяли йому п'ятсот ринських, лише щоби пішов вигнати того чорта. Хлопові сподобалося п'ятсот ринських, подумав собі: Все одно піду. І пішов. Іде, а чорт на вербі сидить і повідає так йому: — знаєш, як я тобі повідав? А хлоп обзивається так до чорта: — Я тебе не йду виганяти, лише йду тобі сказати, що нас баби здогоняють. — І чорт, як йому це сказав, утік геть, бо налякався своєю баби. І той хлоп узяв собі п'ятсот ринських за те, що чорта вистрашив.

ПРОСТУДА Й ЯК ХОРОНИТИСЯ ПЕРЕД НЕЮ.

Загально чути нарікання, що медицина не найшла ще, досі певного способу, як охоронити людину перед одною з найбільше розповсюджених недуг, якою є звичайна простуда. Сепочасти й правда. Одначе в кожному случаю медицина показала нам принайменше, як се ми простуджуємося й як уникати сього докучливого й часто навіть небезпечного недомогання.

До простуди можна недопустити. Два відомі англійські лікарі д-р Леонард Гил і д-р А. Кемпбел написали книжку: Здоров'я й Окруження. У ній подається інтересні факти про простуду.

Одною з найважливіших річей, яку треба знати про простуду, се обставина, що ми ніколи не простуджуємося саме в хвили, коли думаємо, що ми вже простудилися. Сидимо приміром, цілком здорові в кімнаті. Случайно хтось отворить вікно і впустиць холодний, подув вітру на наші плечі або на наші сугасти. Першим проявом простуди є, тоді чихання; з носа починає текти, наші очі запалюються й ми замикаємо вікно. Ми починаємо трястися, хочби в кімнаті було тепло. Потім слідує горячка. Кладемося до ліжка на кілька днів. Ми хорі на „бронхіт“, на „грипу“ або на „інфлюенцу“.

Ми простудилися. Нема ніякого сумніву, що більшість з нас скаже, що причиною простуди в сьому случаю було отворення вікна. Та наука каже нам, що ми помиляємося. Ми простудилися два, або три дні перед тим, коли наш сусід в театрі або церкві кашляв безпосередно за нами або нам в лице в переповненім трам-

ваю. Через його несвідомість або байдужність мікроби його простуди розпорошилися у воздуху довкола нього й ми їх вдихнули.

Його мікроби відтак розмножились у наших ніздрях, горлі або віддихових проводах, висилаючи свої отруї в щораз більшим числі до крови, аж дійшло до того, що цілий організм розстроївся. Один з найвизначніших симптомів затроєння тіла мікробною отруєю („токсиною“) є розстроєння органу, який контролює тепло тіла.

У хвили, коли ми сіли при бюрку, отруї збільшилися до найвисшого ступення; тепер можна надіятися як найгірших проявів в котрійбудь частини нашого тіла. Вони можуть показатися в формі нестравности, висохнення горла, болю голови. В зимі, яка будь зміна в температурі, якої звичайно й не завважається, може цілком певно причинити, що наша машина регулювання тепла пічне зледіати. Початок до сего може дати продув з отвореного вікна, однак таксамо може се розпочатися й від склянки з ледово зимною водою, від горнятка горячого чаю або від засильно перемученого тіла.

Се ще не значить, що хтось без ніякої шкоди для себе може наразитися на протяги й зимно. Перемучення ослаблює організм і робить його приступним для атаків не лише мікробів простуди, але теж і многих інших недуг. Не треба йти конче до переповненої людьми салі, щоби заразитися простудою. Заразитися мікробами недуг можна теж на свіжій воздуху, на вулицях міста в зимі, особливо тоді, коли віє вітер.

Уряд і громадянство веде завзяту кампанію проти плювання на хідники, але не робиться нічого проти далеко небезпечнішої практики висікання носа у воздух, замість до хусточки. Людина, що в сей спосіб чистить ніс, може мати або не мати заразків, однак особа, що висікає свій ніс, робить се звичайно тому, що з нього течє слизь, яка звичайно містить заразки. Через висікання носа витворюються краплиночки слизі, які переповнені мікробами. На вітрі розпилені краплиночки слизі можуть дістатися до наших ніздрів з віддалі одного вуличного блока, або можуть залетіти до нашої спальні. Кілька днів потім можемо заразитися простудою, не знаючи кому її завдячуємо.

В часі епідемії інфлюенци люди навчилися бути обережними з пчиханням. Можемо дуже легко довести до сього, що будемо рідно й незначно перестуджуватися, коли навчимо тих, що простудились не ширити своєї недуги. Перестудитися можна теж і літом, але літом люди не збираються в саях з позамиканими вікнами и не передають тим чином один другому свої мікроби.

На обох бігунах воздух є за холодний, щоби там могли розвиватися мікроби простуди. Підбігуновий дослідник Шакелтон підчас своєї підбігунової виправи доніс лише про один случай вибуху епідемії простуди, коли отворено пакунок з одіжжю, яку запаковано в Лондоні. Ескімоси, що мешкають в зимі в дуже лихо провітрюваних домах, званих іглу, і які часто перемучуються в часі своїх довгих подорожей, не мають у своїй мові слова на простуду. В їх краю не можна простудитися. Коли Ескімоса перевезти до цивілізованого краю, де він має нагоду жити у вигоді й теплі, він просту-

джується раз по-раз, аж поки не вмере від запалення легінів або сухіт. Його організм є дівичою почвою для мікробів перестуди й він ніколи не може набути такої відпорности проти простуди, яку має білий чоловік.

Спеціальним родом простуди, який не дійсно простудою, є так звана літня горячка або „гей фівер“. Є се подразнення слизних оболонок, спричинене порошком деяких рослин. Деякі люди дістають сеї недуги від пудрів на лиці або від сильних перфум, навіть від свіжої фарби. У інших людей спричиняють „літну горячку“ відвідування фабрики бавовни; сю „простуду“ зовуть „фабричною горячкою“. Се не є дійсні перестуди, але подразнення носових оболонок порошком, який спричиняє в них такі самі прояви, як мікроби простуди. Болони можуть ставити опір при нагідним мікробам, коли вони знаходяться в здоровім стані. Коли вони здорові й вогкі від відділюваного плинку, то сей послідний здержує множення заразків. Коли носові проводи сухі або набренілі, тоді зародки можуть множитися й дістаються до волокон а вислідом є зараження, яке зовемо простудою.

Головною причиною висихання або набренілості болон є лихе провітрювання комнати, під яким треба розуміти не конечно нечистий воздух, але й задуху, за горячий, за сухий або за вогкий воздух. Навіть коли воздух чистий і вільний від заразків, він буде непокоїти болони носового проводу, коли він сухий і має понад 70 степенів Фаренгейта. Зимовий воздух, хотяй дуже сухий, коли оґрівається, збільшує паровання шкіри і причиняє те, що ми відчуваємо зимно навіть при висшій температурі. Богато саль на збори опалюється так, щоби їх зробити вигідними до

пересиджування для жінок, які є легко вбрані; таксамо у церквах і театрах початкова температура не виносить більше, як 68 степенів, однак вона підноситься опісля від людського тепла та вкінці доходить до 80 степенів.

Вона стає ще тяжшою до знесення тоді, коли вздовж підлоги провіває холодний воздух, охолоджуючи ноги людей, тоді як їх голова в гарячій атмосфері. З наукової точки погляду усі кімнати ogrіваються невідповідно. Наші голови знаходяться у тропікальних околицях, а ноги перебувають в підбігунових краях, що якраз протриває тому, чого вимагає натура. Чи ogrівається хату при допомозі радіатора, реєстрованої печі, чи газового ogrівача, наслідок все той самий: ogrівання кімнати від стелі в долину. Зким гарячо дійде до наших ніг, воно стається невиносиме для наших зачервонілих лиць.

Досить дивно, що старинні Римляне запровадили ідеальний спосіб ogrівання своїх віль. Гарячо, дим і всьо инше виходило з печей широкими, плоскими проводами, які проведено довкруги в підлогах. В той спосіб удержували Римляне в теплі свої голі, без панчіх, одіті в сандали ноги; рівночасно не багато гаряча знаходилась довкруги їх голов. Не знаємо, які мало наслідки се ogrівання й для чого його понесано; однак, здається, що Римляне робили се головню з огляду на свої носи.

Саме охолодження ніг не спричиняє ще носового катару, коли рівномірно охолоджується голову, як се діється в нормальний спосіб на дворі. Холодні купелі, головню в солоній воді, здається забезпечують проти простуд; звідси то приходять до заключення, що неодного можна зробити витривалим на земню. Наслід-

ком сього практикується, що малих немовлят виставляється на острі й вітристе верем'я, так, що аж їх личка червоніють від зимна. Тепер не чується багато того рода гартовання хоч у сей спосіб загартовано багато немовлят.

В часі війни зроблено відкриття, що робітники в хлориново-газових фабриках були відпорні на інфлюенцу й простуду. Догадуються, що причиною сього було легке подразнення газом слизних болон, що спричинило сталий вплив слизових виділень, які змивали мікроби, заки вони мали час усадовитися. Дим з сірчаного квасу й азотового квасу має той самий благодатний наслідок. Вугляний порошок спричиняє виділення слизу й тому майнери в вугільних копальнях є відпорні на простуду й сухоти легенів; зате робітники, що вдихають кремінний порошок, є незвичайно схильні до сих недуг.

Пристрастні курці хворіють багато менше на простуду, як ті, що не курять. Однак, коли курець папіросів занедужає на перестуду легенів, вона має звичайно поважний характер.

Тіло загартованого чоловіка ставить опір наразенню на перестуду в двоякий спосіб: Воно ogrівається через зуживання більшої кількості поживи. Сей спосіб добрий, коли робиться його з konieczности; зате безнастанне його повторювання веде до нецотрібного перетяження органів травлення й зужиття себе перед часом.

Другий спосіб ставлення опору простудам відбувається таким чином, що натура нагромаджує в тілі людини товщ. Малий товстий Ескімос служить як примір такої підскірної товщевої одягу, якої він конче потре-

бує. Жінки, що хочуть бути тонкими, повинні пам'ятати, що коли вони не будуть одягатися досить тепло в часі зимної погоди, натура одягне їх у таку одіж, якої вони собі як найменше бажають. Товщ, як звісно, під кожним оглядом є небажана річ і тому цивілізований чоловік повинен старатися радше носити багато одіжі на собі в зимі й спалювати подостатком опалу, як бути товстим, як дику.

Людина, що впала до води й мусить іти через довший простір у вогкій одіжі й серед морозного вітру, може се зробити без ніякої майже небезпеки для себе, коли понад вогкою одіжжю має непромакаючу одіж, яка не допускає вітру.

Неоден може є тої гадки, що висихання одіжі є саме тим, чого він потребує. Одначе, справа мається якраз противно: се булоби фатальною річчю. Паровання одіжі є саме тим, що робить її холодною й небезпечною. Коли би не паровання, вогка одіж булаби таксамо теплою, як суха. Шакелтон згадує, як часто він й його люде були вогкі наскрізь і йшли в чючі спати до вогких, а навіт мокрих мішків. Лежачи в снігу, вони не терпіли нічого від сильних морозних вітрів і ніхто з них не перестуджувався. Причиною сього було те, що вони цілком не висихали, але лишалися вогкими.

Птиці в часі зимних вітрів держаться напроти подувів, які вкладають їх пера рівно так, що вони творять непромакаючу одіж для спідного піря. В часі спеки вони обертаються довкола й наїжують піря, пускаючи до середини воздух. Закрашена на чорно одіж є найтепліша, бо вона обсорбує найбільше сонічних лучів. За нею іде жовта; далі червона, ясно синя; найхолоднішою з усіх се біла. Се можна доказати через укладання пасків

ріжних красок на снігу, на сонці. Чорний западеться найдальше в сніг, а білий зовсім не западеться.

Тіло регулює свою температуру частинно через скількість поживи, яку перетравлює, частинно через скількість води, яку випаровують шкіра й легені. Коли ми виконуємо багато рухів в часі горячого дня, то тим приневолюємо наше тіло більше розгорячуватись. Воно робить се через виділювання води в формі поту, який пересякає нашу одіж. Тоді ми виглядаємо, неначеби впали до води з одіжжю. Колиб ми працювали в спеку в непромокальній одіжі, то переконаємося небаром, як теплою може бути вогка одіж, коли не допуститься до паровання.

Від почення дістаємо сильну спрагу. Пемо тоді багато води, думаючи, що чим більше випемо чистої води, тим лучше для нас. Однак, за багато чогось ніколи не виходить нам на обре. Пиття за багато води, щоби виповнити втрати в наслідок почення, спричиняє зменшення в нашій тілі содових й поташевих солей і викликає корчі.

В случаях сонічного пораження натуральне почення уступає й тоді, як зарадче средство проти сього треба викликати штучне почення. На тіло хорого ллється воду й вахлюється його з цілої сили. В той спосіб уможливорюється усунення з його тіла надмірного тепла.

Якраз на перекір загальному переконанню малі кімнати, належито пересвітрені, є лучші від великих кімнат. Досвід у бараківих бюрових будинках в часі війни, підчас горяча виказав, що дівчата далеко менше упривали в кімнатах 80X20, як в кімнатах 80X70. Вентиляція стін, вікон й дверей є успішною в малих кімнатах. Також високі стелі не корисно впливають в часі горяча й зимна.

Життя Українців у старовину.

Про життя українських племен у давнину маємо доволі скупі відомості.

І так про Полян літописець каже, що вони мали звичай добрий і смирний. Вони орали землю, ходили на промисли лісові та водяні, вели торгівлю з близькими і далекими народами. Здатні були до війни, билися завзято і немилосерно.

Деревляне та Сіверяне описуються в літописі як народ ще напів дикий, мало культурний. Та ми знаємо, що й там уже в X. та XI століттях орали землю, сіяли усякий хліб: просо, овес, ячмінь, горох, а трохи пізніше — жито, пшеницю. У степу (у Полян та степових Сіверян), розуміється, хліборобство мало ще більше місця. Окрім того люди держали худобу: рогату, коней, дрібну худобу і домашню птицю (курей).

В тодішньому господарстві (около X. віка) велике місце мали водяні а найбільш лісові промисли. Люди полювали на звірів, щоб здобувати дорогі футра (бобри, куни, горностаї та інші), ловили диких гусей, лебедів; неводами і вудками ловили рибу. В лісах знаходили дикі бджоли по дуплах і брали там мід; старі дуплиності дерева звалися бортями, через це і промисл цей звався бортним. Робили й нарочно дупла в лісовому дереві, щоб селилися бджоли. Були й справжні пасіки з уліями.

Мід як і футра йшли і на продаж і на подать; тоді торгували здебільшого медом, воском, футрами і ввозили цей товар в чужі землі. З меду готували смачні та кріпкі напитки. Ще й до недавнього часу декуди по-

над Десною можна було почути, як числять і складають ціни не на гроші, а „на куни” (скірки куниць, якими колись давали податок і платили замість грошей).

Наші предки за тих часів уміли вже прясти, ткати, виправляти шкіри, робити глиняні начиння, кувати залізо і робити з нього знаряди. Декуди вміли й здобувати залізо, випалюючи його з руди. Виробляли також усячину з бронзу, міді, срібла, іноді й золота і те все знаходимо в стародавніх могилах, насипаних за тих часів.

Одяг носили і пани і прості люди одного покрою; тільки пани шили одяг з дорогої чужоземної матерії, а прості люди виробляли самі собі погано і сукно.

Одяг не дуже відрізнявся від того, що й тепер ще носять по закутках України: в Чернігівщині, на Волинському Поліссю та в горах у Галичині. Носили довгу, білу сорочку на випуск, вишивану заплоччю, підперезану поясом; неширокі штани; чоботи або постолі, ремінні або личані. На голові шапка, капелюх з загнутими краями, обшитими футром і суконним верхом. Поверх сорочки надівали свитину, а поверх неї — плащ. Для прикраси носили, головню жінки, усякі срібні та золоті цяцьки: сережки, ланцюжки на голові й на шії і т. д.

Хати робили невеликі, просторі; в лісовій стороні ставили їх високі на два поверхи, а біля хати приліплювали кошари, комори. В степу робили хижі, вплетені з лози або очерету та обмазані глиною, або

з е м л я н к и, підкопані трохи під горою в землі. В хатах (хижах, землянках), робили печі — просто з глини, без цегли: не скрізь і не зразу почали для диму робити при печі димар (комин), декуди ще й досі не роблять, так, що дим стелиться по всій хаті.

Щоб мати захист від ворогів, робили городки: насипали вал, ставили частокіл, а в середині попід валом робили невеликі хатки, ставляючи їх тісно одну біля другої. Туди й ховалися підчас потреби з усім скарбом і худобою. Городища ті були невеликі; їх і тепер багато ще знаходиться на Україні.

Окрім тих городків, розсіяних по всій землі верстов може на шість оден від другого, скоро появились і виросли більші городи: Київ, Переяслав, Чернігів, Любеч і інші.

Сюди приїздили купці з чужих земель (з царства хазарського, від Арабів, Греків, Варягів), скуповували футра, мід, віск, а продавали свої товари: усякі вироби, дорогу матерію, зброю і т. п.

А наші люде почали возити на продаж свої товари — і до Арабів і до Греків.

Зімою скрізь збирали, скуповували або вимінювали по селах чи хуто-

рах і городках шкіри, мід і віск, звозили до берега ріки, ладили великі човни, а на весні сплавляли те все до Чернигова. Любеча, а далі до Києва. Звідси вирушали в далеку дорогу аж до Чорного моря, яке звалось тоді Українським морем, до Царгорода або й до дальших країв. Там продавали свої товари, накуповували дорогих східних товарів і верталися до дому. Так само торгували і з Хазарами й дальшими народами.

Де не можна було проїхати з одної річки в другу, там перетягали човни по сухому (ті місця звались волоками), а товар переносили на плечах. Торговля давала великий прибуток, через те, де далі, ставало все більше купців; городи розросталися, їх мешканці багатіли, звикали до розкошів і веселого життя.

Торговля з культурною грецькою землею привчала і наших людей заводити у себе деякі звичаї чужоземні, будувати будинки, носити дорогі одяги і т. д. В грецькій стороні тоді давно вже панувала християнська віра; наші люде, часто стрічаючись із християнами, звикали до них, тай самі іноді ставали християнами.

Г. Коваленко.

О С Т О Р О Ж Н І.

(З уст народа).

Ішли раз глухий, сліпий, кривий і голий через ліс.

Аж каже глухий: „Слухайте, щось трісло!”

А сліпий каже: „А дивіть, то розбійники!”

На те кривий: „Тікаймо!”

А голий: „Бо нас обдеруть!”

З А К И Д.

Виїхав чумак у далеку дорогу і забарився там довший час.

Як приїхав домів, то не застав одної дитини. Заким він приїхав, то дитина вмерла, і її вже поховали. Як він прийшов у хату, то такого гніву й пакости набив:

„Тільки вас було людей в хаті, тай дали одній дитині вмерти!”

КОЗАЦЬКИЙ ЧУРА.

Запорожці, як підмовлять було до себе на Січ якого хлопця з Гетьманщини, то перше пробують, чи годиться бути Запорожцем. Ото звелять йому варити кашу:

— Глядиж, вари так, щоб і не сира була, щоб і не перекипіла. А ми підем косить. То ти, як уже буде готова, вийди на такий то курган тай зови нас; а ми почуємо тай прийдем.

От, поберуть коси тай підуть ніби то косить. А де їм хочеться косить! Заберуться в комиш*), тай лежать.

Та оце хлопець, зваривши кашу, вийде на могилу і зачне гукати. А вони й чують та не озиваються. То він гукає-гукає та давай плакати:

— От занесла мене нечиста сила між цих Запорожців. Лучшеб було дома сидіти при батькові та при матері. А то ще перекипит каша, то прийдуть та битимуть. Ой біднаж моя голівонько! Чого мене понесло між цих Запорожців?

То вони, лежачи в траві, вислухають усе тай кажуть:

— Ні, це не наш!

— А далі вернуться до куреня й

дадуть тому хлопцеві коня і грошей на дорогу тай скажуть:

— Їдь собі, небоже! Нам таких не треба.

А як же котрий удасться второпний і догадливий, то, вийшовши на могилу, кликне разів зо два:

— Гей, панове молодці! Ідіте кашу їсти!

Та як не озиваються, то він:

— Коли мовчите, то буду й сам їсти! — кликне та ще перед відходом ударить на могилі гопака: „Ой, тут мені погуляти на просторі”!

Та, затягнувши на увесь степ козацьку пісню, піде собі до куреня і давай уплітати кашу.

То Запорожці, лежачи в траві, й кажуть:

— Оце наш!

Та, побравши коси, ідуть до куреня. А він:

— Де вас у біса носило, панове! Гукав-гукав, аж охрип: та щоб каша не перекипіла, то я почав сам їсти.

То Запорожці споглянуть один на одного тай скажуть йому:

— Ну, чуро, вставай! годі тобі бути хлопцем: тепер ти рівний нам козак.

І приймають у товариство.

*) Осока, шувар, троша.

ВІДВАЖНИЙ.

Жерлися пси на дворі, а чоловік лежигь в хаті на постели тай каже: „Гудзя, гудзя”.

— „Ой”, — повідає жінка, — „який ти, чоловіче, відважний”.

„Е, — каже чоловік, — „я би й до вікна вийшов”.

Г Р І Х И.

Здибав мірошник арендаря в пеклі й питає його: „За що ти сидиш?” Відповідає арендар: „Бо я не доливав”.

А мірошник каже: „Ей, гогори. Ти не доливав, та сидиш, а я без верх брав, та сиджу”.

ГЕРЦОГОВИНКА.

За два дні до битви коло Боботового кладовища до команданта Марка прийшов молоденький хлопець-герцоговинець. З виду дуже молодий, не більше шіснацяти літ, а при тім незвичайно гарний як образок; доволі високого росту, хоч не дуже плечистий, з білим рум'яним лицем як сніг окроплений кров'ю і з чорними як вугілля очима. Довге темне волосся спадало у нього на лоб майже до самих очей, а з задку спускалось до плечей. Звільна стидливо підійшов він до команданта Марка і поцілував його в руку.

— Звідки ти, наруче? — питає командант, а сам не може віднести від нього очей: так він йому подобався.

— Із Невесіня.

— Як тебе зовуть?

— Станко.

— А чий ти?

— Ранковичів.

Командант Марко поглянув на свої вуси та раз-два-три ударив носиком чобота об землю, немов над чим роздумував.

— Пощож ти прийшов? — запитав він по доволі довгім роздумуванню.

— Прийшов воювати.

Командант кивнув головою, немов би казав: „я так і думав” і знов ударив ногою об землю.

— Ну, мабуть ти ще дуже молодий, — сказав він по застанові і з притиском на кожному слові.

— Не вже те стоїть на перешкоді? — запитав молодик і опустив очі.

— А вжжж, справді стоїть на перешкоді, — відповів командант. — Тобі от тепер здається, що то легко боротися, проливати кров; а то не так, ти помиляєшся. Всі молодики,

як ти, дуже боязливі і трусливі. Коли йдуть на війну, здається тобі, що нема лютіших від них, а коли роздадуться перші вистріли, вони бліднуть, ховаються і втікають.

— Я не з таких, — сказав молодень.

— Як? чомуж би ти мав бути ліпший від інших?

— Я не втечу і не сховаюся, хоч би прийшлося погибати... Не боюся зброї... Ти тільки прийми мене до дружини, а тоді побачиш.

Марко знов задумався, потім підняв голову і поглянув хлопцеві просто в очі.

— Ну, гаразд... Я прийму тебе... Але я готов справді закладатися, що ти перший утечеш з поля боротьби... Знаю я вас, добре знаю... Та най буде по твоєму! Тепер ти наш, іди до дружини... Шкоди не буде: а нас усе таки о одного більше.

Молодик знов підійшов до команданта і поцілував його в руку, а той погладив його по голові і процідив крізь зуби: „Бувай здоров”. Відтак віддав його в опіку товаришам, що прийняли його як брата. Так звичайно буває у Герцоговинців.

* * *

По жорстокій, запеклій боротьбі і різанині коло Боботового кладовища, зібралися дружинники довкола команданта. Провіряли, чи всі напереді, чи всі здорові. Командант стояв по середині, розпитував кожного, довідувався, а дружинники тим часом тихо переговорювалися, перекликувалися поміж собою.

Підійшов ще один молодик.

— А де наш Станко? — запитав він.

Всі замовкли, переглянулись, стали розглядатися довкола... — Станка ніде не видно.

— Нема його тут...

Командант здивувався. Він не хотів вірити, що нема Станка... Про його втечу не могло бути й мисли тому, що командант бачив своїми власними очима, як він бився, немов би юнак випробований в десяти боях... а про смерть його він не хотів, або краще боявся, або не смів навіть подумати; за два дні він так прив'язався до Станка, немов би то його свояк, рідний син.

— Що з ним сталося?... — запитав він оточуючих його хлопців якимсь глухим химерним голосом.

— Не знаємо, — відповіли йому. Командант затиснув зуби.

— Найдіть мені його! — крикнув він — Найдіть зараз живого або мертвого... Хто знає, може бути, що він де задержався, спізнився? Шукайте його...

Дружинники послухали команданта і розсипалися на всі сторони. Переходили від одного трупа до другого, може де знайдуть Станка між убитими? Заглядали по корчах, чи не знайдуть його там, але все надармо.

Тимчасом скількох дружинників пішло по воду і нашли Станка коло ручаю. Він був блідий як полотно, з замкненими очима, з отвореними устами. Волосся було розкудане, помішане, розсипане на окервавленій траві і на ній запеклася кров.

— Мертвий, — сказав хтось, що оглядав Станка.

Підійшли й інші й стали його оглядати.

— Ні, дихає, їй Богу, ще дихає! — крикнув перший.

Досить було цих слів... Інші побігли до ручаю, принесли води, стали

оприскувати й умивати йому лице. Трохи згодом показався на щоках ніжний румянець... Дружина ще більше припала до нього, а він вкінці поволи отворив очі... В першу мить він не пізнав, де він, як найшовся тут, що з ним роблять і знов замкнув очі... Відтак відомкнув і слабим-преслабим голосом попросив:

— Води.

— Зараз! — відозвалися дружинники і дали йому небогато води. Відтак обережно підняли його і віднесли до команданта.

Командант скрикнув з радости, як побачив Станка, але в ту мить захмурився — рана показала йому дуже страшною.

— Внесіть його в якунебудь хату, а я пришлю лікаря.

Дружина послухала і віднесла раненого до найближчої хати.

*,

* * *

Коли прийшов лікар, Станко вже зовсім прийшов до памяти і лежав спокійно, не стогнав і не охав, як то звичайно роблять молоді ранені. Лікар зараз підійшов до нього і хотів розіп'яти камізолю, щоби оглянути рану на груді. Але Станко не давав діткнутися до грудей, рішучо протиллячися тому. Лікар з початку просив, та потім, як побачив, що просьби даремні, він насильно ухопив за камізолю і розіп'яв її.

І в мить він побачив... білі, дівочі груді...

Лікар остовпів з подиву, а Станко цілий почервонів і соромливо відвернув голову в бік...

— Ти... жінка... — промовив лікар, не схаменувшись ще з того дива.

— Так, — тихо відповіла вона.

— Замужна?

— Дівчина.

— А як тебе зовуть?

— Стана.

Лікар оглянув рану, обмив, наложив пов'язку, а відтак сів перед Станою і з подивом став її оглядати. А вона не сміла підняти очей і все гляділа на бік.

Вкінці лікареві надоїла та мовчанка (він взагалі ніколи не вмів мовчати) тай він став поступенно допитуватися:

— Чому ти пішла на війну?

— Так, — відповідала вона.

— Не може бути, щоби „так...” Чому інші жінки не роблять того? Тут щось не так... Може бути ти чиясь суджена і пішла разом з ним на війну.

— Ні.

— То з братом?

Вона почервоніла ще більше як перше і тихо прошептала:

— Ні.

Лікар належав до тих людей, що не вдоволяються подібними відповідями. Йому хотілось довідатися про все від початку до кінця, бо він бачив, що тут криється якась „історія”, як то він дуже любив говорити про такі події. Тепер він уже ніяк не міг заспокоїти своєї цікавості, все випитував дівчину, вговорював її признатися перед ним, клявся небом і землею, що ніхто про це не довідається, хоч був переконаний, що не зможе здержати присяги.

Стана вкінці увірила йому і тихим голосом стала оповідати:

В нашій селі є до тридцять хат і з кожної хати на боротьбу з Турками виійшло по двоє-трое людей. А з котрої хати не пішов ніхто на війну, то кажуть, що вона проклята Богом, що в ній живуть люди з „покоління Бранкогича”^{*)}).

^{*)} Зрадника, що зрадив Сербів в бою на Косовім полі в 1389 р.

Так було й з нашою хатою.

В мене є брат не багато старший від мене, йому двадцять літ — але Бог його знає, якийсь він нідоногого і полохливий як заяць. Він боїться навіть подумати про війну, а щож казати, щоби він ішов на війну... Говорила і я, щоби він не відбивався від інших хлопців, але він і слухати не хотів.

— Не хочу, — каже, — проливати крові!... Обійдуться там і без мене. Не хочу вбити нікого.

І так за кожним разом.

Зразу ми його переконували, відтак перестали. А тим часом в селі пішла про нашу хату погана поговорка: одні це, другі те, а всі погано говорили.

Раз рано пішла я на роботу. Доганяють мене чотири дівчині з дому Бумбіча та Речатіци. Я поздоровилася з ними: „добридень!” А вони навіть не глянули на мене.

— Щож то ви? — питаюся.

— Нічого... Не хочемо говорити з тобою. Ти від „Бранковичевої лози”, тому, що твій брат не пішов на війну з іншими молодцями.

Мені потемніло в очах. Мені здавалося, що мене обілляли гарячою водою, а я мало що не зімліла... Колиж вони відійшли трохи, я утяла косу і полетіла до дому... Влетіла у свою кімнату і заплакала... Довго я ридала і сама не знаю, як довго; але після того стало мені легше... Встала і почала думати, що мені тепер робити. Адже то не жарт, коли знеславляють нашу хату, називаючи нас слякими і такими... Не було ніколи в нашій роді Бранковичів, а тепер ось говорять... Мені стало так тяжко, що сльози по неволі знов потекли з очей.

Не довго думаючи, сказала я до себе: піду я на війну... Не хочу, щоби про нашу родину пішла погана сла-

ва, хоч би прийшлося мені загинути.

І зараз убралась я в братовий святочний одяг і вечером прийшла сюди.

От і все.

Стану очевидячки втомило це оповідання, під кінець голос ослаб так, що ледве можна було розібрати її

слова. Лікар з отвореними з подиву устами не то що з напруженням слухав, але просто погличував кожне її слово. Очі його сяли і він тільки кивав головою, додаючи іноді: „славно”, „молодець”.

В душі він поклався піклуватися і дбати про неї мов про рідну доньку.

Светозор Чорович.

ГУМОР І САТИРА.

С И Н И Ц Я.

Синиця славу розпустила,
Що хоче море запалить,
Що море буцім то згорить —
Така бач є у неї сила.
За вітром слава полетіла
По всіх усядах і кутках,
По байраках і по садках,
Далеко — аж за сине море...
Усім, хто був на морі, горе;
Ану — до берега тікати
Од проклятущої синиці.

Як назліталось тої птиці,
Як назбіралося звірів,
Людей —
Дивитися на чудасію!...
А пересудливі жінки
Побрали ще й ложки
Бо мали ту надію,
Як море стане закипати,
Щоб юшки добре посьорбати,
Якої з роду не сьорбали.
От, ждуть вони, стоять,
— „От-от уже почне кипіть,” —
Хто небудь нищечком мовляє,
— „Ось цитьте, зараз запалає”.

А море все собі гуляє,
І не кипить і не горить.

Та щож синиця? — Та мовчить!

І запалить не запалила,
А тільки слави наробила
Та з сорому й сховалася кудись.
За сюю капостну дурницю
Полаяли синицю
Тай розійшлись.

Якаж в цій байці братця, сила?
А та: ніколи не хвались,
Поки не зробиш діла.

Леонід Глібів.

Лікар написав хорій рецепту.

— Скільки належиться? — питається вона.

— Двацять долярів.

Пані зірвалася з крісла, кричить, вимахує руками.

— Прошу мені дати назад рецепту, — каже лікар.

— Хочете щось опустити? — питається пані.

— Ні, — відповідає лікар — я хотів лише дописати ще на рецепті успокоюючий лік на нерви.

Г і с т ь: Мушу похвалити ваш готель, я не найшов ні одної блощиці!

Г о с п о д а р: А то ви мали щастя.

Чоловік (до жінки): Знаєш, Пришляк каже, що його жінка зімліла, як довідалася, що він має в офісі дуже гарну стенографістку.

Жінка: А щож сталося зі стенографісткою?

Чоловік: Її заангажував я до себе!

— о —

— Вейтер!

— Прошу!

— Печеня була знаменита і дуже м'яка. Буду поручати вашу гостиницю знакомим. Скажіть господареві...

— Тихіше, пане! Я через помилку подав вам господареву печеню!

— о —

Лікар: Ваше здоров'я поліпшилося значно. Маєте ще трохи спухлі ноги, але з того я нічого не роблю собі.

Пациєнт: Пане доктор, як би ви мали спухлі ноги, я також нічого не робив би собі з того!

— о —

Полісмен (до п'яного): Пане, від пів години приглядаюся вам, як ви кидаєте камінням у ліхтарню! (добродушно:) Йдіть додому і виспіться з похмілля, інакше не поцілює ліхтарні!

— о —

— А ти чому носиш жалобу?

— То за моєю тещею!

— Або вона вмерла?

— Ні, спровадилася до нас!

— о —

Капраль: Йоську, чому жовнір має віддати життя за рідний край?

Йосько: Пане капраль, я також питаю себе: чому?

— о —

— Ви гадаєте певно, що я вже дуже стара?

— Алеж ласкава пані! Зовсім ні! Ви напевно не такі старі, як здається. Ах — перепрашаю! Я хотів сказати, що ви виглядаєте багато молодші, ніж ви є.

— о —

Гість: Вейтер! То щось страшне! Чому не наженете тої кітки відси?

Вейтер: Не можу пане! Коли на обід є печеня на дико, то господар хоче, щоби гості весь час бачили, що кітка вганяє коло них.

— о —

Чоловік що ночі вертає пізно вночі до дому. Жінка постановила його настрашити, загорнулася в простирало і жде. Надходить п'яний чоловік — проти нього підходить хтось у білому простиралі.

— Хто то? — питається чоловік.

— Я дух! — відповідає жінка.

— Слава Богу! — каже чоловік — а я думав уже, що то моя жінка!

— о —

Господар увійшов до стайні і бачить, що наймичка сидить на стільці при корові — з підбитим оком.

— Тобі хто набив такого синяка?

— Корова вимахувала хвостом під час доєння, я хотіла її відзвичайти від того тай привязала їй цеглу до хвоста.

— о —

Чоловік через телефон до жінки): Нині не можу прийти на вечеру, бо маю в уряді багато роботи.

Жінка (відповідає через телефон): Шкода, але як ти можеш працювати, коли в тебе в офісі джезбенд так страшно валить!

— о —

СКУПИЙ. (Народня сміховинка).

Один чоловік лежить у ночі тай каже:

— Які ці богачі скупі! Якби мені багатство — як усім давав.

Тільки це приказав, а хтось йому подає у вікно калитку тай каже:

— На, оцю тобі калитку, у ній один червінець. І ти його відтіля витягни — глянеш — іще буде. І так скільки хочеш! А як натягаєш, тоді віднеси її і вкинь у річку.

Він узняв, тягав гроші три дні, здорову купу натягав. А жалко нести в річку та нічого робити — поніс.

Несе та все тяга та ховає. Дійшов до річки, поглядив — є червінець. Він його виняв, поглядив — іще є.

І жалко йому кидати і він усе тягав і дотягався, що коло них і вмер, а калитки не вкинув у воду.

ВІДОМСТИВСЯ..

„Набився вже він мене, набив, але й бо я його наклявся”.

— „А він чув?”

„Е, та де чув”.

ТЯГАР.

Їхав чоловік дорогою в місто, та нагнав жінку, що теж ішла в місто, несучи на плечах тяжкий клунок. Змилосердився чоловік над бабою й каже: „Сідайте, кумо, підвезу вас трохи”.

Сіла жінка тай тримає клунок на плечах.

„А ви чого, кумо, не поставите клунка на фіру? Таже вам тяжко його тримати”.

„Е, дай вам Боже здоровля, що мене везете, на що ще такий тягар класти на фіру”.

НЕВІРНИЙ НЕВІЛЬНИК. (З перського гумору).

Один невільник утік своєму панові Коли пан кілька днів пізніше прийшов до іншого міста, побачив там свого невільника, схопив його та сказав:

— Чому ти втік від мене?

Але тепер і невільник схопив свого пана за одяг і відповів:

— То ти мій невільник! Ти вкрав у мене багато грошей тай утік мені. Тепер, коли я тебе зловив, покараю тебе!

І пішли оба до кадія та сказали йому, щоби розсудив, хто з них невільник, а хто пан. Каді казав їм піти до вікна і виставити голову на двір. Потім приказав своєму катові, щоби відрубав невільникові голову. Коли невільник почув ті слова, сховав за раз голову, коли його пан навіть не здригнувся. Тепер зараз пізнав каді, хто обманець і віддав панові його невільника.

ЩЕ НЕ ЧОЛОВІК.

Чоловіче! Не йди через город, бо затолочиш.

— Е, я ще не чоловік.

А щож ти?

— Я парубок.

ВИГРАНА СПРАВА.

Було се за панщизняних часів.

Батька завізвали до суду. Син з власної волі пішов за батьком.

Вертає син вечером додів, а мати питає: „А виграла тато справу?”

„Виграла”, — каже син.

„А деж вони?”

„Зараз прийдуть, лише ще мають дістати 25 букв”.

ВЕДМІДЬ В ШКОЛІ.

Чи знаєш, брате, як учать
Ведмеда танцювати?
На бляху на залізную
Веде його вожатий.

Під тою бляхою огонь
Розпалює помалу,
А скрипкою збуджа в душі
Любов до ідеалу.

Ведмідь реве, а скрипка гра;
Та ось з низу пригріло, —
На задні лапи зводить він
Своє могутнє тіло.

А скрипка скочно гра тай гра,
А вуйко здер головку,
То праву задню підійма,
То ліву без уговку.

Дрібніше, швидше скрипка гра
Регочеться, то плаче,
І бляха дужше гріє й він
Дрібніше, швидше скаче.

Цей танець памятає вже
До смерті бідолаха;
В одно зіллявся скрипки тон
І розпалена бляха.

Зіллялися нерозривно так,
Що скрипку як почує,
То зараз в лапах запече
І зараз він танцює.

Іван Франко.

ПРОСИЛИ БІДИ.

Залетів бузьок до села й сів на
Климовичову хату. Побачили Моска-
люкові діти та стали плакати: „Та-
ту”.

— „А чого вам діти?”

„А дивіть, не могла біда на нашу
хату сісти, а сіла на Климовичову”.

— „Цитьте, діти, чей ще й на нашу
хату біда сяде”.

— о —

Л И Ц Е.

Пішов чоловік на друге село на
празник і там забавився три дні.
Встав він на третій день рано та ка-
же дітям: „Дайте мені води, най-
вмию лице”.

А діти йомуповідають: „Або хiba
ви, стрию, маєте лице?”

„А вжеж що маю”.

„Якбисте мали, то не сиділиби три
дни на празнику”.

— о —

В А Р Т А.

Купив сусід у сусіда кавалок поля
й заплатив за него дорого. Як вий-
шли в поле, то купець кривдував собі,
що поле таке вузке й таке коротке,
а коштує цілу сотку.

А спродажний відповідає: „Ви ка-
жете, що воно вузке й коротке. Але
погадайте ви собі, яке воно глибоке:
Копайте, кільки хочете, то кінця не
найдете”.

— о —

Суддя: Як ви були тут остан-
ній раз, я казав вам, що сподіюся
вас більше не бачити!

О б в и н у в а ч е н и й: Так, па-
не суддя. Я казав це полісменові, але
він не хотів навіть слухати мене і та-
ки привів мене сюда!

Скажіть, як могли ви винаймити
собі цей ліс! Таж в ньому нема та-
кої дичини!

— То нічого, я полюю лише для
приємности.

ЧИ ВИ Є ЗАІНТЕРЕСОВАНІ?

Гармонія є взаїмним щадничим товариством. Воно має за собою силу сімдесять п'ятьох літ, з числом членів поперх двацять шість тисяч.

Призбирані ошадности виносять більше ніж двацять сім міліонів долярів, інвестованих у перших моргечах на домах, яких вартість виносить що найменше сорок відсотків понад суму моргечу.

Члени одержують чотири і пів процентів відсотки, виплачувані на місячкі білянси. Депозити, зложені десятого дня в місяці, процентуються від першого тогож місяця.

В додатку до правильних банкових годин офіси є отворені в понеділок, середу і п'ятницю вечерами, від год. 7 до 8-ої. Се заощаджує час і гроші тим, котрі не можуть трудитися до банку підчас бізнесових годин.

Чи ви є членом?

MUTUAL SAVINGS FUND HARMONIA

1, 3, 5, Union Square, Elizabeth, N. J.

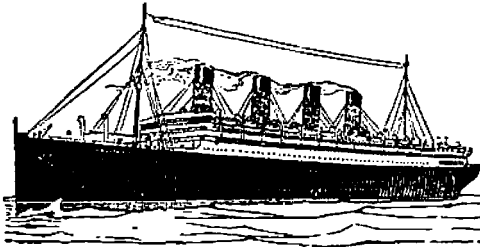
Актива поперх \$27,000,000

Надвишка поперх 900,000

Geo H. Neubeck, President.

Emill Schumann, Secretary.

Ш И Ф К А Р Т И ДО КРАЮ І З КРАЮ ДО АМЕРИКИ

Р О Д И М Ц І !

ПІСЛЯ НОВОГО ПРАВА ІМІ-
ГРАЦІЙНОГО, КОЖДИЙ НА-
ВІТЬ І НЕ-ГОРОЖАНИН МО-
ЖЕ СПРОВАДИТИ ДО АМЕ-
РИКИ ЖЕНУ І ДІТИ.

КОРИСТАЙТЕ З МОГО ДОВГОЛІТНОГО ДОСВІДУ.
В СПРАВАХ ВИІЗДУ ДО КРАЮ — ПОДОРОЖІ.
В СПРАВАХ СПРОВАДЖЕННЯ З КРАЮ.
В СПРАВАХ КРАЙОВИХ РЕАЛЬНОСТІЙ.
В СПРАВАХ ПЕРЕСІЛКИ ГРОШИЙ В ДОЛЯРАХ ДО КРАЮ.
ПО ІНФОРМАЦІ І ПОРАДИ УДАВАЙТЕСЯ ЛИСТОВНО ЧИ ОСО-
БИСТО ДО ШИРОКО І ВІД МНОГИХ ЛІТ ВСІМ ЗНАНОГО Г. КУНА-
ШЕВСЬКОГО.

G. KUNASHEVSKY

179 EAST 3rd STREET

NEW YORK, N. Y.

19 ЛІТ ПІД ТИМ САМИМ АДРЕСОМ.

THE PEOPLES NATIONAL BANK

ЕЛИЗАБЕТСЬКИЙ ПРОГРЕСИВНИЙ БАНК

113 BROAD STREET,

ELIZABETH, N. J.

ФІЛІЯ: 6th WARD BANK, SOUTH BROAD & SUMMER ST.,
ELIZABETH, N. J.

БАНК ЧЕМНОСТИ, УСЛУГИ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Офіс отворений в понеділки і суботи вечерами від год. 7—9.

ПЛАТИМО 4% ВІД ДЕПОЗИТІВ.

ELIZABETHPORT BANKING COMPANY

Main Office:

100 FIRST STREET,
ELIZABETH, N. J.

Branch Office:

1145 E. Jersey Street,
ELIZABETH, N. J.

✎ МАЄТОК 8,000,000 (вісім мільонів) ✎

ОПІКУНЧИЙ ДЕПАРТМЕНТ.

ДЕПАРТМЕНТ ДЛЯ ПЕРЕХОВУ ЦІННИХ РІЧИЙ.

КОМЕРЦІЙНИЙ ДЕПАРТМЕНТ.

СПЕЦІАЛЬНИЙ ДЕПАРТМЕНТ ПЛАТИТЬ 4%.

Отворено денно від год. 9 рано до 3 пополудни.

В суботу від 9. до 12. в полудни.

В понеділки вечером від 6.30 до 8.30.

Charles D. Doctor, President
R. J. McCulloch, Vice President
J. Q. Weber, Vice President

T. A. Simons, Cashier
A. C. Husbands, Asst. Cashier
and Trust Officer.
C. H. Morton, Asst. Cashier.

НАЙСТАРШИЙ І НАЙБІЛЬШИЙ БАНК В ЛІНДЕН, Н. ДЖ.

КОТРИЙ Є ПІД КОНТРОЛЕЮ ЗЛУЧЕНИХ
ДЕРЖАВ.

ЩАДНИЧИЙ ВІДДІЛ СТЕЙТОВИХ, ПОВІТО-
ВИХ І МІСТЕЦЬКИХ ГРОШЕЙ.

ПЛАТИТЬ 4⁰/₁₀ ВІД ОЩАДНОСТЕЙ.

ЛІНДЕН Є ДОБРЕ МІСТО ДО МЕШКАННЯ
І РОБОТИ.

МИ ПРЕДКЛАДАЄМО ВАМ ВСІ УСЛУГИ
ВХОДЯЧІ В БАНКОВИЙ ОБСЯГ.

**LINDEN
NATIONAL BANK
& TRUST COMPANY
LINDEN, N. J.**

ДЕННО ВІДТВОРЕНИЙ ВІД 7.45 ДО 2 ГОД.

В СУБОТИ ВІД 7.45 ДО 12.

В ВІВІРКИ ВЕЧЕРАМИ ВІД 7—9.

Зорганізований 1812 р.

THE NATIONAL STATE BANK OF ELIZABETH

68 BROAD STREET

ФІЛІЯ: BAYWAY AND EDGAR ROAD

МАЄТКОВИЙ СТАН 3 ДНЕМ 30. ЧЕРВНЯ 1928 Р.

СТАН ЧИННИЙ

Позички і відсотки	\$9,616,270.80
Державні Бонди для обороту	150,000.00
Другі Державні Бонди	670,000.00
Бонди і інші вартісні папери	2,120,355.77
Готівка на руках і в банках	1,777,391.20
Банковий дім	250,000.00

\$14,584,017.77

СТАН ДОВЖНИЙ

Капітал і Стак	\$ 700,000.00
Надвишка	1,000,000.00
Нерозділені зиски	290,991.03
Фонд резервовий	55,000.00
Оборот	143,950.00
Депозити	12,394,076.69

\$14,584,017.77

JULIAN H. KEAN, President
JOHN KEAN, Vice-President
WALTER H. WETTON, Cashier

FARRIS de G. SAPHAR, Ass't Cashier
J. HENRY GEORGE, Ass't Cashier
MILLER C. EARL, Trust Officer

WILLARD C. FORMAN, Ass't Cashier and Ass't Trust Officer

ГАЗЕЛТОНСЬКИЙ СЛАВЯНСЬКИЙ БАНК AMERICAN BANK & TRUST COMPANY, HAZLETON, PA.

Є ПІД КОНТРОЛЕЮ СТЕЙТОВОГО І ФЕДЕРАЛЬНОГО
УРЯДУ.

КАПІТАЛ	\$ 500,000.00
НАДВИШКА	550,000.00
МАЄТОК	6,000,000.00

ПРИЙМАЄ ОЩАДНОСТИ ПОЧАВШИ ВІД \$1.00,
А ПЛАТИТЬ 3% РІЧНО.

ПЕРЕСИЛКА ГРОШИЙ ДО ВСІХ КРАЇВ ТАНО, БЕЗПЕЧНО
І НАЙРЕХТЕЛЬНІЙШЕ.

НАША СЛУЖБА

Кожний бізнес має свою більше або менше серйозну проблему. Торговля і фабричні вигляди є дуже змінчиві. Бізнесова справа мусить поспішно принорввити себе до них.

Банкир набирає досвіду з соток підприємств у протягу цілих років. Він кристалізується в його пораді.

Урядовці сього банку є завжди готові допомогти в розв'язці ваших проблемів. Аплікації о кредит приймається поважно і в дружньому розважанню. Не треба ніякого підкупства, щоб дістатися до наших урядовців. Вони раді, коли мають нагоду комунебудь прислужитися.

ELIZABETH TRUST COMPANY

Cor. Elizabeth Ave. & High Street.

ФІЛІЯ: COR. CHILTON & ORCHARD STS.

Капітал надвишка і нерозділені зиски поверх \$900,000

Актива поверх 7,000,000

Ми гарантуємо право власности (Titles) до
недвижимого майна (Real State).

George Schmidt, Jr.,
Президент

Frederic Coriell
Секретар

ВСІМ ЗНАЙОМИЙ СТАРИЙ
ЧЛЕН У. Н. СОЮЗА

ІВАН ВОРГАЧ

МАЄ ГОТЕЛЬ І ПОСИЛАЄ
ГРОШІ ДО СТАРОГО
КРАЮ

СКОРО, ТАНО І БЕЗПЕЧНО.

JOHN WORNACZ

422 NORTH MAPLE STREET

MOUNT CARMEL, PA.

STATE BANK

LINDEN, New Jersey

Поручає свою чесну банкову обслугу. Тисячі людей вдоволені і вкладають свої ощадности в більших або менших сумах. Прийдіть еще днесь, започаткуйте добре діло для себе і рідні. Вложіть свій гріш на шадничу книжочку у нашій інституції, котра є під контролею уряду.

Отворено денно від 8.30 рано до 3. пополудни.

Понеділки і суботи вечером від 6.30 до 8.30.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ, ЩО ГРОШІ ПОДВОЮЮТЬСЯ В

23 РОКАХ ПО 3%

20 РОКАХ ПО 3½%

17 РОКАХ ПО 4%

15 РОКАХ ПО 4½%.

**МИ ПЛАТИМО 4½% ВІД МІСЯЧНИХ ОЩАДНОСТЕЙ.
ОДИНОКА ІНСТИТУЦІЯ ОЩАДНОСТІ В UNION COUNTY,
ЩО РОБИТЬ СЕ.**

ДАЙТЕ НАМ НАГОДУ ПОМОЧИ ВАМ.

Germania Mutual Savings Association

817 ELIZABETH AVENUE,

ELIZABETH, N. J.

СПІЛЬНА ІНСТИТУЦІЯ ВЛАСНІСТЬ 3100 ЧЛЕНІВ.

АКТИВА ПОНАД \$1,700,000.

**Вложіть свої ощадності у нас днесь, а ми поможемо вам побудувати
власну хату.**

ОТВОРЕНО ДЕННО ВІД 9. РАНО ДО 3 ПОПОЛУДНИ.

СУБОТИ ВІД 9. ДО 12. В ПОЛУДНИ.

ВІВІРКИ ВЕЧЕРОМ ВІД 7. ДО 9.

Union County Trust Company

Broad & West Grand Sts.,

Elizabeth, N. J.

МАЄТОК ПОНАД \$14,000,000.

Поручає свою комплетну банкову обслугу

Комерційний Департамент: Депозити на чекове conto, уділяє 2% на
вкладах остаючих в банку на \$1000 і більше.

Спеціальний Департамент: Платить 4 процент річно на ощадностевих
вкладах.

Трост (опікунчий) Департамент: В справах маєткових ми є Екзекутори,
Тростіси, Адміністратори, Опікуни і Правні заступники.

Департамент для перехову цінних річий, як: бонди, сертифікати уділо-
ві, гроші і дороговціності всякого рода, в безпечних огнетревалих
касах. Поодинокі сховки по \$5.00 і висше за рік ужиття.

Стережені озброєною сторожею в день і в ночи.

**Будете вповні свободні, коли отворите свої conta депозитові на
ощадність і чеки, яких сторожем буде сей банк.**

UNION COUNTY TRUST COMPANY

C. McK. WHITTEMORE, President.

HUDSON COUNTY NATIONAL BANK

Сей банк узглядняє малі приватні позички в той сам спосіб як кожду другу бизнесову позичку. Ми рахуємо 6% і Ви не мусите бути депозитором сего банку, щоб одержати позичку. Наколи Ви потребуєте гроший порадьтеся нашого Приватного

Позичкового Департаменту.

PERSONAL LOAN DEPARTMENT.

OFFICES:
JERSEY CITY

Journal Square Office: 2860 Boulevard | 356 Central Ave. near Bowers St.
..Montgomery and Washington Sts. | Jackson and Wilkinson Aves.
Pavonia Ave. and Grove St.

BAYONNE
Broadway and
Twenty-third Street

UNION CITY
(Affiliated Institution)
Highland Trust Company

Г. Дідоха

Фотографіст

Виробляю фотографії всякої величини і кольору, також зі старих фотографій відробляю і побільшую. Портрети, наполовину олійові, ручна робота, артистичне виконання. Рівнож фотографую Товариства і фамілії. На замовлення готов приїхати в околиці як Нью Йорк, Джерси Ситі, Бейон, Елізабет і другі.

H. DIDOCHA
132 FERRY ST.,
NEWARK, N. J.

Phone: Market 8986

ВЕСЕЛИСТЬ СЕ НАЙКРАСША ЧАСТЬ ЖИТТЯ.

Однак коли ви є жертвою жолудкових заворушень, коли ви все чуєтеся зле, нервовим і прикрим, коли терпите наслідком умучення, ви не можете бути веселим. Тоді вживайте

ТРІНЕРА ГІРКЕ ВИНО

а скоро скажете: „Я буду чути-ся добре”. Трінера Гірке Вино є роблене з наскара-саграда та з другого медичного коріння, поживного солодичу, що при-скорює стравність та зміцню-ючого чистого каліфорнійського вина. Сі складники і зробили Трінера Гірке Вино так славним.

За 39 літ є воно знане як один з найкрасших тоніків жолудкових. Воно усуває не-стравність, лихий апетит, затвердження, гази, болі голови, нервовість, безсонність та загальне ослаблення.

В кождім пакунку знаходиться вартісний купон, щадіть їх! Joseph Triner Company, 1333-45 S. Ashland Avenue, Chicago, Ill., вишле вам повну лісту Трінера середників і препаратів та жадання.

М О Р Г Е Д Ж І

КОЛЕКТОВАННЄ РЕНТІВ.

ПЕРЕНОШЕННЄ ВЛАСНОСТИ

А С Е К У Р А Ц І Я

Михайло Дармограй

Б Ю Р О
РЕАЛЬНОСТИ

НОТАР
ПУБЛИЧНИЙ

809 N. FRANKLIN STREET
PHILADELPHIA, PA.

Bell Phone, Market 31-51

Bell Phone, Market 1320

**Михайло
Ф. Нісевич**
Michael F. Nasevich

**УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК
І БАЛЬСАМАТОР.**

Услуга в день і в ночі.

**N. E. cor. Franklin
and Brown Sts.,
Philadelphia, Pa.**

ПРИВІТ ВІД

Frank J. Pfaff

А Д В О К А Т

**207 BROAD STREET,
ELIZABETH, N. J.**

УСЛУГА ЧЕСНА І СОВІСНА

П Е Р А Ф О Н Т А Н О В І

можете купити в Книгарни „Свободи”. Перо гарантоване, 14-каратове золото. При наповнюванню чорнилом не потрібно уживати жадної помпки, бо вистарчить піднести ніхтем кляпку, уміщену з боку, занурити перо в чорнилі, спустити поволи кляпку на долину, а воно само наповниться.

ЦІНА ТОГО ПЕРА З ПЕРЕСИЛКОЮ \$2.75

Пишіть на адресу:

“S V O B O D A”, 81-83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

1864 64 літа фінансовим провідником 1928

The First National Bank of Jersey City, N. J.

ЗАРОБЛЯЙТЕ ПРОЦЕНТ КОЖДОГО МІСЯЦЯ.

Ощадности уміщені у нашім Щадничім Відділі перед 5-им кожного місяця, здобудуть процент від 1-го того місяця у висоті 4% котрий обчислюється піврічно.

ОГНЕ ТРЕВАЛІ ДЕПОЗИТОВІ СКРИНКИ

СВЯТОЧНІ ОЩАДНОСТИ (CHRISTMAS CLUB)

ПРИНИМАЄТЬСЯ КОМЕРЦІЙНІ І ПРИВАТНІ ОЩАДНОСТИ

OLD BERGEN ФІЛІЯ
89 Monticello Ave.

HUDSON CITY ФІЛІЯ
286 Central Ave.

ГОЛОВНИЙ ОФІС

1 EXCHANGE PLACE.

СТЕФАН ЄВУСЯК І СИНІ

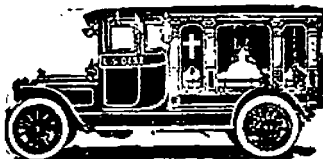
В РАЗІ НЕЩАСЛИВОГО ВИПАДКУ ПРОСИМО УДАВАТИСЬ
ДО НАШОГО ПІДПРИЄМСТВА З ПОВНИМ ДОВІРЕМ. МИ
ОБСЛУЖИМО ВАС ЧЕСНО І СОВІСНО. ТАКОЖ ДОСТАВ-
ЛЯЄМО АВТОМОБІЛІ НА ВЕСІЛЛЯ, ХРЕСТИНИ І ВСЯКІ
ІНШІ ОКАЗІ.

УДАВАЙТЕСЬ ДО СВОЇХ А НЕ ДО ЧУЖИХ.

НАША АДРЕСА:

77 MORRIS STREET,
JERSEY CITY, N. J.

Telephone: Montgomery 1745.

45 PROSPECT AVENUE,
BAYONNE, N. J.

Telephone: Bayonne 540

ФІЛІЯ: 167 3rd STREET, PASSAIC, N. J.

Telephone: Passaic 6363.

ІВАН ПУСТАЙ

ПОГРЕБНИК

480 WEST BROAD STREET,
HAZLETON, PA.

TEL.: 1543 J.

Hemlock 1438-M
Second Floor.

DR. A. W. FINA

NATUROPATHY

1305 CARSON ST., PITTSBURGH, PA.

Помагаю у всяких долегливостях
вашого терпіння і болю без жадної
медицини найновішими електрични-
ми приладами. Для мушин і женщин
старших і молодших. Чесна обслуга і
порада даром. Години: рано від 10 до
12, попол. від 2 до 4, вечер. від 6 до 8.
А в кожний понеділок від 10 до 12 —
безплатно.

Emerson 6230

Trinity 2710

АДВОКАТСЬКА КАНЦЕЛЯРІЯ

ALFRED A., ALFRED A. JR.,

RICHARD V. STEIN

1139 EAST JERSEY STREET,

ELIZABETH, N. J.

Полагоджуємо всякого рода
справи.

АГЕНЦІЯ

МИХАЙЛА РУДОГО

Спродажа шифкарт на всі корабельні
лінії.

Висилка грошей до всіх країв.

Спродажа домів лотів і фарм.

Асекурація домів, меблів, автомобі-
лів і т. ин.

Публичний нотар, виповняю всякі до-
кументи.

684 JOSEPH AVENUE,
ROCHESTER, N. Y.

Телефон: STONE 4724 L.

PROVIDENT INSTITUTION FOR SAVINGS

Головний офіс:

239-241 Washington St.,

Jersey City, N. J.

Bergen Avenue Офіс:

Pir Bergen & Harrison Ave's,

Jersey City, N. J.

Вітворений кожного понеділка вечерами від 6—8-ої години.

ВЗАЇМНА ЩАДНИЧА КАСА

НАДВИШКА ПОНАД \$31,000,000.

Вступайте до нашого Різдвяного Щадничого Клубу.

The New Jersey Title Guarantee & Trust Co.

Головний офіс:

83-85 MONTGOMERY STREET, JERSEY CITY, N. J.

Капітал, надвишка і нероздільні зиски \$4,800,000.

Уділяємо 2% на чекових контах; 4% на вкладках ощадности.

Огнетревалі скринки до винайму по \$5.00 річно у всіх трох наших банках.

Філії:

768 BERGEN AVENUE, JERSEY CITY, N. J.

631 BERGENLINE AVENUE, WEST NEW YORK, N. J.

Обі філії вітворені кожного понеділка вечер.

ПРИВІТ ВІД

O'BRIEN & TARTALSKY

адвокати Українського Народного Союзу

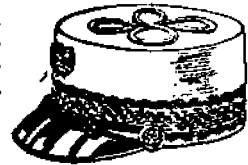
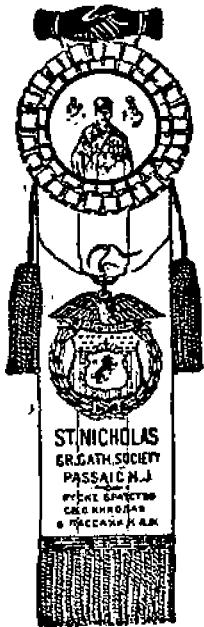
1 EXCHANGE PLACE

JERSEY CITY, N. J.

Telephone Montgomery 7300.

ПАНОВЕ СЕКРЕТАРІ І УРЯДНИКИ ТОВАРИСТВ І БРАТСТВ!

ВАМ ВІДОМО, ЩО НАША ФІРМА ВИРОБЛЯЄ ВСЯКІ РІЧІ БЕЗ
ЯКИХ ВАШІ БРАТСТВА ЧИ ТОВАРИСТВА НЕ МОЖУТЬ ОБІЙТИСЬ.

Коли Ваше Братство чи Товариство потребує народного або американського прапора, церковних хоругв, лент, відзнак, шапок або інших річей, то зверніться до нас з замовленням. Ми є самі фабрикантами і тому у нас дістанете добру роботу, а матеріал ліпший і в дешевшій ціні як деінде.

ЦІНИ НАШИХ ПРАПОРІВ:

Американський прапор:

2x3 стіп	3x5 стіп	4x6 стіп	5x7 стіп
\$2.50	\$4.00	\$5.00	\$7.00

Український прапор з гербом на обі сторони:

2x3 стіп	3x5 стіп	4x6 стіп	5x7 стіп
\$3.25	\$6.00	\$7.00	\$10.00

Кожде Товариство чи Братство потребує все до публичних виступів, як паради, пікніки і прогульки, виступити з своїми прапорами, відзнаками і лентами та в шапках. — Просимо широко всіх Українців удатись до нас з повним довірем, бо ми ручимо за тривалість і красу замовлених у нас річей. Ми уділимо Вам всяких інформацій і вишлемо Вам сейчас наш каталог з візирями і подамо Вам докладну ціну. Не відкладайте але пишіть на адресу:

EAGLE REGALIA COMPANY

298 BROADWAY,

NEW YORK CITY

ПРИВІТ ВІД

ZOLTAN DROSDICK

CITY BANK & TRUST COMPANY

HAZLETON, PA.

НАЙБІЛЬША КНИГАРНЯ
В АМЕРИЦІ

„С В О Б О Д И“

УКРАЇНСЬКОГО НАРОД. СОЮЗА
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.

Вартість Книгарні \$18,612.75.

Пишіть по найновіший каталог
книжок Книгарні Свободи.

ДРУКАРНЯ

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО
СОЮЗА

„С В О Б О Д И“

83 Grand St., Jersey City, N. J.

виконує:

ВСЯКІ ДРУКИ ЯКНАЙКРАЩЕ,
ЗАВСІГДИ НА ЧАС І ПО
НИЗЬКІЙ ЦІНІ.

ДЛЯ ТОВАРИСТВ, ПАРОХІЙ,
СІЧОВИХ СОТЕНЬ, ГУРТКІВ,
БРАТСТВ І ДРУГИХ ОРГАНІ-
ЗАЦІЙ, ТА ДЛЯ ПООДИНО-
КИХ ОСІБ ВИКОНУЄМО
ВСЯКІ ПОТРІБНІ ДРУКИ.

ШЛЯХ ДО ФІНАНСОВОЇ СВОБОДИ.

Вигода, свобода, безпека, незалежність — се не випадки. Вони приходять як наслідок управління, розваги, передбачення з фінансовою інституцією, — як от з Тростовою Компанією Нью Джерси (Trust Company of New Jersey).

Як робити пляни на будучність, для себе і своєї родини, як створити, збільшити і задержати якість майно — се ви можете обдумати при допомозі нашого Тростового Департаменту (Trust Department). Порадьтеся з нами дотично своїх ошадностей і Добровільного та Життєвого Безпечуючих Тростів (Voluntary and Life Insurance Trusts).

THE TRUST COMPANY OF NEW JERSEY

JOURNAL SQUARE, JERSEY CITY.

ФІЛІЇ: Peoples Safe Deposit: Central Avenue at Bowers Street, Jersey City; Bergen & Lafayette: Monticello Avenue at Brinkerhoff Street, Jersey City; Town of Union: Bergenline Avenue at 32nd Street, Union City; Newark Avenue: Newark Avenue at 3rd Street, Jersey City; Hoboken: 12 Hudson Place, Hoboken.

КАПИТАЛ, НАДВИШКА І НЕПОДІЛЬНІ ЗИСКИ ПОНАД \$12,000,000.

АКТИВА ПОНАД \$75,000,000.

СПІЛЬНІ ІНСТИТУЦІЇ: The Monitor Trust Co., 19th Street at Park Avenue, West New York;
The Park Trust Co., Park Avenue at Clifton Terrace, Weehawken.

CENTRAL HOME TRUST COMPANY

280 North Broad Street,

(близько поштового будинку)

Elizabeth, N. J.

Отвирається в 8. годині рано.

В понеділок вечір від 7 до 9.

ФІЛІЯ: на розі North and Newark Avenues напроти Durant Plant.

Отверта щодня від 9 рано до 4 попол. В п'ятницю від 9 рано до 7 попол.

4% відсотки, платні в Спеціальнім Департаменті від кожної вкладки,
із складаним процентом кожних шість місяців.

2% НА ЧЕКОВІ КОНТА.

Скринки безпеки (Safe Deposit boxes) \$5 річно.

Чужоземна виміна (exchange) і драфти.

Подорожуючі чеки і кредитові листи.

Ми є в спроможі сколектувати належні вам гроші з кожного банку
на світі.

Наш Чужинецький Департамент висилає гроші до кожної часті світа,
що ми зробимо вам радо на ваше бажання.

Наш Інвестиційний Департамент дасть вам охотно пораду дотично
інвестицій.

Члени Різдвяного Клубу одержують гроші 20 листопада, щоби мали
доволі часу поплатити свої видатки 1 грудня та полагодити вчасно
святочні закупна. Відсотки платимо в усіх клясах.

КАПІТАЛ ПОВЕРХ \$5,300, 000.

Полагодженне ваших фінансових справ з людяною услу-
гою — се угольний камінь успішного банкування.

ЧЛЕН ФЕДЕРАЛЬНОЇ РЕЗЕРВОВОЇ СИСТЕМИ.